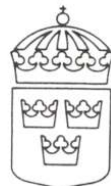

Riksdagens protokoll

1990/91:121

Protokoll
1990/91:121

Onsdagen den 29 maj

Kl. 9.00–17.53
19.00–22.34

1 § Ny riksdagsledamot m.m.

Upplästes och lades till handlingarna följande från valprovsningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare för riksdagsledamöter

Till valprovsningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Inger Lundberg (s), Örebro, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 28 maj 1991 sedan Rosa-Lill Wählstedt (s) avlidit.

Till ersättare för riksdagsledamöter har utsetts Mårten Blomquist, Kumla, Ulla-Britt Carlsson, Örebro, Göran Ståhlberg, Karlskoga, och Siv Palmgren, Hallsberg (alla s).

Valprovsningsnämnden har denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen.

Stockholm den 28 maj 1991

Olof Bergqvist

/Sven-Georg Grahn

Anf. 1 TALMANNEN:

Jag hälsar Inger Lundberg välkommen till riksdagen.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 23 maj.

3 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades

Proposition

1990/91:195 till socialförsäkringsutskottet

4 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Skatteutskottets betänkande 1990/91:SkU39
Justitieutskottets betänkande 1990/91:JuU34
Lagutskottets betänkanden 1990/91:LU34–LU37
Socialutskottets betänkanden 1990/91:SoU13 och SoU16
Bostadsutskottets betänkande 1990/91:BoU15

5 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1990/91:JuU35 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1990/91:SfU17 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet
1991/92.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Tilläggsbudget II

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1990/91:TU32 Tilläggsbudget II inom kommunikationsdepartementets område (prop. 1990/91:125 delvis).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1990/91:121

29 maj 1991

Näringspolitik

8 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1990/91:AU25 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Talmanen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölls.

Meddelande om samlad votering

Talmanen meddelade att näringsutskottets betänkanden NU35 och NU38 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

9 § Näringspolitik

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1990/91:NU35 Näringspolitik (prop. 1990/91:87 delvis och prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 2 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Läsning av ekonomisk statistik rörande företag i Sverige under de gångna 20 åren utgör ingen munter läsning. Om man tittar på vilken löneutveckling den svenska löntagaren har haft efter skatt kan man närmast tala om 20 förlorade år. Löneutveckling har i och för sig funnits, men skattestryckets ökning har inneburit att den reella tillväxten i köpkraft för svenska löntagare kan räknas i bråkdelar av en procentenhet per år.

Denna dystra ekonomiska utveckling för svenska löntagare och svenska skattebetalare beror på framför allt att skatterna har ätit upp den ekonomiska tillväxten. Siffrorna för BNP-tillväxten och industriproduktionen är också föga smickrande, men det är trots allt något. Men nästan hela BNP-tillväxten har gått åt till höjda skatter. Om man dessutom jämför skattetryckets utveckling med den ekonomiska tillväxtens utveckling under det senaste 20 åren, finner man ganska enkelt att ju högre skattetrycket har blivit, desto lägre har den ekonomiska tillväxten blivit i förhållande till övriga industrialiserade västländer.

I dag befinner vi oss i en situation där vi har ett skattetryck som är 40 % högre än i jämförbara konkurrentländer i den industrialiserade världen. Och i många fall har vi inte ett särskilt mycket bättre utbyggd offentligt skyddsnät jämfört med de bättre av övriga västliga industrialiserade länder.

Under den senaste veckan har det förts många diskussioner om huruvida Sverige som industrination håller på att halka efter. Jag tror att de flesta ekonomiska bedömare i dag är ganska ense om att så är fallet. Det finns dock de som säger emot. Vi kan dock notera att vi i Sverige under 1990 hade den näst lägsta ekonomiska tillväxten av OECD-länderna. Och i racet, om jag får kalla det så, 1991 ligger vi bland de främsta när det gäller att ha negativ ekonomisk tillväxt.

Framtidsprognoserna för vår industriella kapacitet är därmed inte alltför upplyftande. Snarast är prognoserna om ökad arbetslöshet och en djup lågkonjunktur alarmerande. Och vi har fortfarande en hög ränta som slår oerhört mot svenska industriinvesteringar. När en industriinvestering kostar närmare 1 milj.kr. per anställd i bundet kapital, betyder varje procentenhet i högre ränta i Sverige 10 000 kr. i högre kapitalkostnad. Så mycket bättre måste svensk industri vara för att kunna konkurrera med utländsk industri.

Vår inflation skall förhoppningsvis bli lägre, men fortfarande är inflationen i Sverige bland de högre i västvärlden, vilket gör att kostnadsutvecklingen i Sverige fortfarande tenderar att gå åt fel håll. Men denna måste stegvis bli lägre för att vi inte skall så att säga prisa ut oss från marknaderna, i synnerhet när vi har bundit den svenska kronan till den europeiska ecun. Då kan det inte bli fråga om några devalveringar som kan ta oss ur kostnadskriserna, utan då är det fråga om att vi måste hålla kostnadsutvecklingen nere och få en ekonomisk utveckling som innebär att svenskt näringsliv blir konkurrenskraftigt.

Det finns därmed egentligen bara en väg för Sverige att beträda, nämligen den som innebär låg inflation och låg kostnadsutveckling, där räntorna måste drivas ned, och där man får sopa ihop resterna av den tredje vägens misslyckade socialdemokratiska ekonomiska politik, en politik vars arkitekt själv medgett att den misslyckats.

Vi måste få ned inflationen i Sverige till en nivå som är jämförbar med inflationen i övriga Västeuropa. Det rör sig om att den måste ned till 3, 4 eller 5 %. Vi måste ha en löneutveckling som är helt jämförbar med Västeuropas i övrigt. Och till att börja med kanske lönerna i Sverige måste ligga något lägre för att vi skall kunna återta förlorad terräng.

Vi måste åstadkomma stabilitet i ekonomin och stabilitet i de politiska spelreglerna, som det svenska näringslivet skall agera under, för att på det sättet skapa förtroende och få möjligheter till långsiktiga investeringar.

Det behöver vidtas särskilda åtgärder i Sverige under de kommande åren för att stärka vår nationella konkurrenskraft.

När man går igenom regeringens s.k. tillväxtproposition, nr 87, om näringspolitik för tillväxt, blir man ganska ledsen och deprimerad över handelsförslamningen och bristen på initiativ från regeringen i en situation då handling och initiativ skulle behövas.

Vi behöver få ett snart besked i EG-frågan. Det gäller inte bara att ansöka, utan vi måste också göra klart för oss under vilka förhållanden vi skall

förhandla om medlemskap för att inte hamna i den österrikiska situationen att vänta år ut och år in utan att någonting händer. Svenskt näringsliv behöver ett besked om hur det blir med EG, och det är vår skyldighet i denna kammare att ge det beskedet, hur vi ställer oss till eventuell gemensam utrikespolitik inom EG och till de förhandlingskrav som kan komma redan innan vi skickar in ansökan. Vi måste se till att vi kommer i åtnjutande av den gemensamma marknad som finns inom EG, de gemensamma kapitalrörelserna, den gemensamma kapitalmarknaden, den gemensamma forskningen och utvecklingen och den gemensamma högre utbildningen, så att vårt näringsliv får möjlighet att njuta frukterna av de ansträngningar som sker nere i Europa. Varje osäkerhet om hur det kommer att bli i framtiden kommer att innebära att svenska företag flyttar utomlands eller väljer att lägga sina investeringar utanför rikets gränser. Vi behöver stabilitet, fasta regler och mycket entydiga besked från politiska instanser om mål och riktlinjer under de kommande åren, detta för att vi skall kunna skapa ett bra näringslivsklimat.

Det räcker inte med detta. Vi måste se till att anpassa det svenska skattesystemet till vad som gäller ute i Europa. Det går inte att ha ett skattetryck som är 40 % högre i Sverige och tro att svenskt företagande och svenskt näringsliv skall vara oanfrätt av denna höga skattenivå. Vi måste driva ned skatterna till en centraleuropeisk nivå för att svenskt företagande, svensk detaljhandel, skall kunna konkurrera på likvärdiga villkor. Det lär inte kunna göras över en natt utan får ske systematiskt år för år. Vi måste börja med att sänka de skatter som försvagar och försämrar den svenska ekonomin mest. För att vi skall kunna stärka det svenska näringslivet kommer onekliga förmögenhetsskatten på arbetande kapital i mindre och medelstora företag att bli en av de högst prioriterade frågorna. Det gäller att försöka se till att vi för de mindre företagen skapar arbetsvillkor som gör verksamheten konkurrenskraftig. I nästan hela den övriga industrialiserade världen finns det särskilda skatteregler för de mindre och medelstora företagen. Det ges särskilda skatteförmåner till de mindre och medelstora företagens riskkapitalförsörjning och beträffande företagens övriga arbetsvillkor. Även i Sverige har vi särskilda regler. Dessa regler innebär extra hög skatt på mindre och medelstora företag, speciella fåmansbolagsregler som gör det svårare att arbeta. De får betala mera i skatt än motsvarande stora företag. Man har problem med begränsningar i underskottsavdrag och räntefördelning. Vidare har man högre realisationsvinstsskatt, och i praktiken har man också fått en högre bolagsskatt. När stora svenska företag behöver få ett problem löst lagstiftningsvägen i Sverige har vi under de senaste åren sett att den socialdemokratiska regeringen ofta har effektuerat ändringar i lagen. Att man har gjort detta skall man i och för sig ha en eloge för. Det har i de flesta fall varit en bra anpassning, men man har fullständigt glömt behovet för de mindre och medelstora företagen som det inte görs några förbättringar för. Inga hänsyn tas, utan de glöms bort fullständigt. De åtgärder som har vidtagits har snarast gällt användning av olika utväxter av löntagarfondssystemet, att stärka riskkapitalförsörjningen genom nya statliga riskkapitalföretag, småföretagsfonder och liknande. Avsikten har delvis varit att man skulle köpa in sig i mindre och medelstora företag. Detta är ingen bra idé, och den

har knappast lyckats någon annanstans, och den kommer säkert inte att lyckas i Sverige heller. Vad vi behöver när det gäller riskkapitalförsörjning i små företag är att anamma det lyckade system som används utomlands. Se på venture capital-företagen i de anglosaxiska staterna. Det finns mycket bra regler som mycket liknar de regler som industrifonden har. Det gäller s.k. villkorslån. Här har man lyckats få en betydande kapitalförsörjning till mindre och medelstora företag. Riksdagens majoritet, dvs. socialdemokraterna, har här vägrat att göra det förtydligande som behövs för att öppna denna kapitalförsörjningskälla för de mindre företagen. Det är beklagligt. Det finns ett akut behov av att gifta samman små företag med kapital, tekniskt kunnande och management-kunnande för drift av företagen. Det finns också anledning att se på de mycket lyckade västtyska s.k. EKH-lånen. Det är en form av nyetableringslån, som har möjliggjort ett betydande nyföretagande.

Jag tror att det här skulle vara åtgärder som i hög grad skulle stödja de svenska mindre företagen och förbättra deras förmåga att utvecklas. Jag beklagar att socialdemokraterna inte är intresserade av små företag annat än då det gäller att driva in mer skatter och starta nya statliga fonder eller riskkapitalföretag.

Det är inte bara EG och de små företagen som man måste göra någonting åt för att få en ny start för Sverige. Vi behöver stärka den högre utbildningen i Sverige. Sverige är ett av de länder som har minst antal akademiker i förvärvslivet i dag. Det råder inget tvivel om, att skall vi kunna dra till oss kunskapsintensiva företag och få övrig industri att utvecklas, är den högre utbildningen av central betydelse. Jag tror att det under 90-talet behöver göras en betydande satsning på högre utbildning, i synnerhet under en besvärande lågkonjunktur, där satsningarna bör ske för att förädla arbetskraft med hjälp av högre utbildning. Det går inte att bara satsa på beredskapsarbeten och olika typer av omskolning.

Vi måste också se till den fria marknaden och skapa en infrastruktur i Sverige som gör att det inte är en nackdel för svenska företag att etablera sig här i landet. Det gäller inte bara skatter och utbildning utan också kommunikationer. Vi bedömer att det behövs en ganska ordentlig satsning på vägar, järnvägar, telekommunikationer och flyg, men vi har inte råd att göra det över skattsedeln, eftersom vi redan i dag har ett skattetryck som tvingar ut företag ur landet, hämmar ekonomisk tillväxt och framtidskridande. Vi står för den enda riktiga linjen. Man bör använda pengar som staten redan har investerat i företag och affärsverk. Viss statlig egendom bör säljas, så att pengarna kan investeras i sådant som är viktigare för kungariket, t.ex. utbyggnad av järnvägar, telekommunikationer, vägar och flygplatser. Detta är centralt för landets utveckling. Det går inte att åstadkomma detta genom en ökning av skatterna.

Vi måste också göra någonting åt det förhållandet att investeringsströmmarna i Sverige i dag tenderar att gå från landet. I dag är det bara Frankrike som investerar mer i EG-området utanför sitt lands gränser än Sverige. Ser man på återflödet till Frankrike och Sverige, finner man att Sverige är helt överlägset när det gäller nettoinvestering. Sverige ligger här före alla andra länder, om man tar hänsyn till landets storlek. Det är alltså närmast en kapi-

tal- och investeringsflykt från Sverige. Därmed visar man direkt att man icke tror att Sverige har möjligheter att skapa det näringslivsklimat som behövs för ett konkurrenskraftigt näringsliv.

Det råder inget tvivel om att i den utomordentligt besvärliga ekonomiska situation som Sverige befinner sig i, med snabbt ökande arbetslöshet och snabbt nedgående ekonomi, behöver Sverige och svenskt näringsliv en ny start. Detta innebär inte några nya satsningar på nationellt kollektivt kapital eller statliga riskkapitalföretag. Det gäller inte heller att gå in via löntagarfonder och AP-fonder för köp av svenska företag. Det är närmast patetiskt när våra tidigare kommunister, numera vänsterpartister, i praktiken skriver näringsutskottets majoritetsuttalanden om hur man i framtiden skall hantera AP-fonderna och löntagarfonderna.

Vi måste sänka skatterna. Vi måste få klara besked om EG. Vi måste satsa på småföretagen. Vi måste satsa på den högre utbildningen. Vi måste satsa på en utbyggnad av infrastrukturen. Då går det inte att bara tuga eller lägga fram mångordiga propositioner utan klara, entydiga besked. Vi har lagt fram våra alternativ. Klart och entydigt har vi vissat hur en borgerlig-liberal, högerliberal eller liberalkonservativ politik skall se ut. Vi tror att en borgerlig regeringen bäst kan genomföra den, inte en socialdemokratisk. Det går inte att backa in i framtiden, som socialdemokraterna tenderar att göra i dag.

Herr talman! Vi står självfallet fast vid samtliga våra reservationer. I och med att vi känner majoritetsförhållandena i kammaren mycket väl nöjer vi oss med att yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 3 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Svenskt näringsliv är starkt och det är segt. Näringslivet är faktiskt något som vi alla har anledning att känna stolthet över och tacksamhet för att vi har. Sverige är välbeställt när det gäller stora och internationellt välkända företag, som tillverkar rader av olika produkter. Vi har internationellt ledande byggföretag. Vi har framgångsrika handelsföretag, rederier, åkerier och flygbolag. Vi har också välskötta banker och försäkringsbolag samt andra som också ger oss god service. Jag tror inget annat land, i förhållande till sin befolkningensmängd, har så stort antal välfungerande och välkända multinationella företag som Sverige.

Ändå skulle vi stå oss mycket slätt utan de många små och medelstora företagen, som utgör basen för det svenska näringslivet. En del av dessa är underleverantörer till storföretagen. De har svårigheter att brottas med när dessa nu i ökad utsträckning lägger sina investeringar utomlands. Många är uppstickare som går sina egna vägar. Kring universiteten växer det upp nya, innovativa kunskapsföretag. Sverige har också viktiga naturresurser, skog och jordbruk. Vi har kraft och malm. Men människan är ändå den viktigaste resursen. Vi har seriösa, välutbildade och ansvarskännande företagsledare, arbetare, handelsmän och ingenjörer.

Det behövs, på alla nivåer, stor kraft hos dem som verkar i det svenska näringslivet. Företagen har många problem att brottas med. Jag erinrar t.ex. om den utländska konkurrensen, som har blivit hårdare och hårdare, om den i förhållande till de utländska marknaderna lilla svenska hemmamarknaden

och på vårt i förhållande till just de stora marknaderna ganska perifera läge, en bit utanför det centrala Europa.

Men, herr talman, här till kommer att svenska företag av olika storlekar och med skilda inriktningar också ha att brottas med problem som är resultatet av en missriktad och olycklig socialdemokratisk politik.

Ett av de problemen är det höga kostnadsläget – resultatet av en hemmagjord inflation. Det har bl.a. resulterat i att svenska företag har förlorat marknadsandelar. Medan andra länder, jämförbara med Sverige, har haft en tillväxt på 1,5, 2, 2,5, 3 % har Sverige legat kring 0 %. Vi är alla här medvetna om att också produktivitetsutvecklingen i vårt land är otillräcklig.

En orsak till de här problemen är de höga skatterna. Det är nödvändigt att vi sparar i statens utgifter. Vi har arbetsgivaravgifter som inte bara täcker de sociala kostnader som är förenade med dem, utan som också är en överbeskattning av näringslivet. Vi har en av de högre momssatserna i det europeiska samhället. Vi har skatt på det arbetande kapitalet, vilket starkt försvårar de mindre företagens möjligheter att växa till och bli starkare. Vi har skatt på köp och försäljning av värdepapper, vilket bl.a. resulterat i att en stor del av den marknaden har flyttat från landet, till ingen annans glädje än de börser i utlandet som tjänar pengar på att omsättningen har skett där i stället för i vårt land. Vi har en förmögenhetsskatt som också är ovanligt hög jämfört med omvärldens och som resulterar i att många med både stort kunnande och egna pengar, t.ex. när de har sålt sina företag, föredrar att bosätta sig utomlands. Det tjänar inte heller det svenska samhället någonting på, tvärtom.

Det finns också, herr talman, en oro för nya framstötter från en socialdemokratisk regeringen i riktning mot förstatliganden och ökad politisk styrning. Löntagarfonderna är ett ökänt exempel på en sådan politik. Nu vill man genom att ge AP-fonderna nya regler för sina placeringar öka den sektorn som skall kunna styras genom statliga medel. I det förslag som vi nu behandlar finns det också propåer om riskkapitalbolag, vilka är riktade mot småföretagen och är ett uttryck för samma fondsocialistiska tänkande.

Vi har de offentliga monopolen inom sektorer som vård, omsorg, hemtjänst, daghem och skolor. Det är monopol som förhindrar tillkomst av innovativa enskilda tjänsteföretag inom denna breda sektor. Detta är en politik som inte minst drabbar dem som är verksamma inom den här sektorn där många är kvinnor. Den här politiken motverkar kvinnligt företagande i Sverige. Den tar bort ett mycket viktigt område där just kvinnor verksamma inom vården skulle ha stora möjligheter att komma i gång med och utveckla något eget av egen kraft. Naturligtvis är det stora problemet med de offentliga monopolen att de förhindrar valfriheten. De hindrar vanliga människor från att söka välfärden efter sina behov. Vi vill ha en valfrihetsrevolution i välfärdspolitik.

Andra problem gäller ovissheten om den socialdemokratiska regeringens politiska färdriktning. Där har några frågor tidigare vållat mycken huvudbry och medverkat till ökad utlandsetablering. Men den ovissheten är nu på väg att skingras. Jag tänker naturligtvis på Europafrågan, där vi genom knytningen av den svenska kronan till euron har fått en ökad stabilitet och där en medlemsansökan till EG är utlovad att komma redan före utgången av juni

månad. Ett annat sådant här område är energins. Där verkar det som om vi nu får stabilare regler för hur vi skall klara näringslivets och hela det svenska samhällets energiförsörjning.

Men på andra områden fortsätter ovissheten, t.ex. på skatteområdet. Pro-påen om att permanenta den tillfälliga höjningen av momsnivån på alla varor utom livsmedel är sådant som föranleder uttryck för ovisshet.

Här fanns ju ett mycket klart löfte och en klar inriktning. Men nu, strax före ett val, tror man sig från socialdemokraternas sida vinna på att springa ifrån sin tidigare politik. Med tanke på Sveriges konkurrenssituation är det särskilt viktigt att vi på de varor som för konsumenten är dyra i inköp har en mervärdeskatt som inte avsevärt skiljer sig från vad som gäller i vår omvärld. Jag tänker då särskilt på vitvaror – kylskåp, spisar osv. – som människor som åker till utlandet, t.ex. till Tyskland, kan köpa där. Med en moms här om 25 % och en moms om 14 % i Tyskland blir det alltså 11 % billigare där. Det är mot den bakgrunden som det finns särskild anledning att snabbt sänka den totala mervärdeskatten.

Detsamma gäller, sakligt sett, naturligtvis också turistnäringen. Den svenska turistnäringen konkurrerar ju med omvärlden när det gäller att dra till sig kunder. Den socialdemokratiska ryckigheten, dvs. oförmågan att hålla fast vid en linje, framstår som skrämmande både för det svenska näringslivet och för svenska medborgare.

Sammantaget understryker de problem med den socialdemokratiska poli-tiken som jag här har påvisat att det behövs – ja, är nödvändigt med – en ny näringspolitik. Det handlar då om en näringspolitik som siktar mot en sänkning av det totala skattetrycket. Det gäller att få ned momsen, och då menar jag momsen över huvud taget. Vidare gäller det att få bort skatten på arbetande kapital och på omsättning av värdepapper. Vi måste också, i varje fall i betydande utsträckning, reducera skatten på förmögenheter och den del av löneskatten som inte svarar mot sociala kostnader.

Det handlar om en politik som leder till ett avskaffande av löntagarfon-derna och som siktar till att åstadkomma fasta spelregler som en grundlags-fäst näringsfrihet samt respekt för kontakt- och ägarätten. Det handlar om en politik som uppmuntrar till enskilt ägande. I stället för t.ex. löntagarfon-der skall vinstdelning stimuleras. Under många år har en sådan politik fram-gångsrikt hindrats av socialdemokratin på grund av den osolidariska lönepo-litik som syftar till att ingen skall känna sig solidarisk med det företag där vederbörande arbetar.

Vi behöver en politik som stimulerar sparandet, inte minst bosparandet, som gör det naturligt för alla, särskilt för unga människor, att själva vilja spara för att klara sitt boende. Vi behöver en politik som gör att den statliga företagssektorn minskar. Detta kan ske genom att statliga företag säljs. De intäkter som staten på det sättet får bidrar till att statsskulden och statsskuld-räntorna reduceras. Därigenom minskar exempelvis inflationen. Vi behöver en politik som stimulerar utvecklingen av ny teknik och som stärker konkur-renskraften – en politik som inte innebär att t.ex. utländska investeringar i Sverige diskrimineras.

Vi behöver, herr talman, en politik som genom investeringar i transport-sektorn för oss närmare de stora marknaderna genom att vi får bra, snabba

och tillförlitliga kommunikationer. Vi behöver en politik som ger oss ett bättre utbildningsväsende som är mer internationellt inriktat. Det behöver vi som individer. Det är nödvändigt för våra unga för att de skall kunna orientera sig i det nya Europa som växer fram. Men det behövs också för det svenska arbetslivet.

Vi behöver en politik som stärker småföretagens konkurrenskraft på lång sikt, som främjar tillväxten i företagen och som medger att även små företag får växa upp och växa sig starka utan att sugas upp av de större företagen. För att uppnå detta kan det krävas mer än en generation företagsägare. Vi behöver också en politik som främjar nyföretagandet.

Vidare behöver vi, herr talman, en politik som underlättar det ekonomiska systemskiftet i Östeuropa och en politik som ger Sverige en pådrivande roll i det europeiska samarbetet – en pådrivande roll i arbetet på en ekonomisk och monetär union.

Kort sagt: Vi behöver en politik som spränger den socialdemokratiska tvångströja som alltför länge har omslutit det svenska näringslivet. Vi behöver en ny näringspolitik, en politik med en klar och oreserverat positiv inställning till enskilda människors initiativkraft och skapande.

Herr talman! Självfallet stödjer jag alla reservationer från folkpartiet. Men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 1, den reservation som handlar om näringspolitikens förutsättningar och inriktning i Sverige.

Anf. 4 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Det råder inget tvivel om att Sverige är en betydande industrination. Även om Sverige är ett litet land låter svenska företag, svenska företagsledare och svenska industriprodukter tala om sig över hela världen. Alla bör vi vara stolta över vad svenskt näringsliv och svensk industri har uträttat och uträttar.

Flera faktorer har bidragit till att det svenska näringslivet har varit framgångsrikt internationellt sett. Ett förhållandevis stabilt politiskt system, duktiga arbetare och tjänstemän i våra företag samt visionära företagsledare har gjort att vårt land är en av världens rikaste industrinationer. Detta skall vi värna och vidareutveckla.

Under de senaste åren har, dess värre, svensk industri halkat efter jämfört med industrin i andra OECD-länder. Bl.a. detta är resultatet av en illa förd ekonomisk politik i vårt land, en av den socialdemokratiska regeringen illa förd politik.

Inför återstoden av 90-talet måste vi kavla upp ärmarna, ta nya tag och se till att svenskt näringsliv åter får en tätposition i internationella sammanhang. Men för att det skall gå att åstadkomma detta behövs det en bättre näringspolitik, en ny ekonomisk politik och en politik som syftar till investeringar i hela landet.

Svenska företags investeringar måste i större utsträckning ske i vårt land. Under 80-talet har vi sett en flykt av investeringar från Sverige till framför allt EG-området. Det är klart att det är en naturlig utveckling med hänsyn till integrationsprocessen i Västeuropa. Men det måste bli en bättre balans mellan investeringar i vårt eget land och investeringar utomlands. Den här negativa trenden måste alltså brytas. Det måste helt enkelt bli ett bättre inve-

steringsklimat i Sverige. Vi måste också öppna gränserna för utländska investerar. Vi får inte stänga in Sverige. Det får alltså inte vara fråga om en sluten krets. Sverige måste, med ett bättre näringsklimat, bli Europas Gnosjö under 90-talet.

Målet för näringspolitiken måste enligt centerns uppfattning vara att vi får ett starkt näringsliv som ger hög sysselsättning och som ger människorna anställningstrygghet i olika typer av företag. Vidare måste detta innebära att vi får resurser för välfärdsutvecklingen i hela vårt land.

Näringspolitiken måste också inriktas på utvecklingen av ny teknik och nya företag samt på ökad differentiering, mångfald och ett bättre decentraliserat inflytande och ägande. Vi måste stimulera nyföretagandet. Den snabba internationaliseringen av näringslivet, med ökade investeringar utomlands i svenskägda företag, måste balanseras genom ökade nyetableringar inom landets gränser.

Vi måste få ett näringsliv som huvudsakligen är grundat på fri konkurrens, fri företagsamhet samt enskilt och kooperativt ägande. Det är ett sådant näringsliv som ger de bästa förutsättningarna för fortsatta ekonomiska framsteg och ett decentraliserat näringsliv.

För att möta den internationella konkurrensen måste vi utveckla produktion med högt kunskapsinnehåll. Där måste vi öka ansträngningarna inom forskning, utbildning och produktutveckling. Vi måste också få ett system där olika typer av företag arbetar på likvärdiga villkor – privata, kooperativa och statliga företag. Även om vi från centerns sida vill sälja ut statliga företag, måste vi inse att statliga företag kan behövas för att tillgodose särskilda samhällsbehov genom specialinsatser för teknikutveckling och för att av och till klara regionala och strukturella sysselsättningsproblem. Men ett starkt näringsliv förutsätter stora och små företag. De mindre företagens betydelse kan aldrig nog understrykas. Det är genom de små och medelstora företagen som vi får tillväxtkraft och får förnyelse i näringslivet.

Utvecklingen under de senaste decennierna har inneburit en ökad privat och offentlig finansiell maktkoncentration. Sparandet och förmögenhetsuppbyggnaden har skett inom offentlig sektor genom försäkringssystem, AP-fonder, löntagarfonderna, olika typer av privata institutioner, investmentbolag och försäkringsbolag. Nu måste vi bryta detta.

Man kan säga att under 70-talet förstärktes den statliga företagssektorn. 80-talet var fondsocialismens, storföretagens och fusionernas årtionde. Nu måste 90-talet göras till småföretagens årtionde.

Spåren efter socialdemokraternas näringspolitik under 80-talet förskräcker i ett antal avseenden. Under 70-talet exempelvis var socialdemokraternas stora misslyckande Stålverk 80 i Luleå. Det var som ett monument, och över det finns nu en sandplan stor som hundratals fotbollsplaner. Ett av 80-talets socialdemokratiska misslyckanden blev den under stor pompa och ståt etablerade Saabfabriken i Malmö. Om socialdemokraterna får fortsätta med sin näringspolitik, har vi bara att invänta 90-talets stora misslyckanden. Det som utlovades av socialdemokraterna under 70- och 80-talen har i stort sett blivit misslyckade satsningar.

Småföretagen är näringslivets ryggrad. De allra flesta företag i vårt land är småföretag, som ofta fungerar som underleverantörer till storföretagen.

Små- och nyföretagandet är 90-talets och näringslivets framtid. Det är dessa företag som kommer att ha växtkraften och trygga sysselsättningen. Det är i dessa företag som vi får se innovationer, produktutveckling och som den nya tekniken utvecklas för att skapa ny sysselsättning. Men det behövs en rad förändringar. Det behövs regelförändringar för att skapa ett bättre företagsklimat för de mindre företagen. Det gäller riskkapitalförsörjning och förändringar i företagets beskattningssituation, som tidigare talare har varit inne på. Det är särskilt viktigt att vi får näringspolitik som innebär gynnsamma villkor för de mindre företagen och nyföretagandet, som gör att vi får expansion i industrin och får nyetableringar inom sektorer som i dag domineras av statliga monopol. Genom ett stort antal småföretag kan sårbarheten i näringslivet minskas. Men det förutsätter att småföretagens arbetsvillkor väsentligt förbättras.

Det är flera faktorer som har medverkat till att de mindre företagen i dag får arbeta i division 2 eller 3. Vi har en ogynnsam företagsbeskattning, med svårigheter att skaffa externt riskkapital. Det handlar om olika skatter som hämmar tillväxt och expansion. Egenföretagarnas situation är ju viktig att beakta. Det är många egenföretagare i det svenska näringslivet.

I den skattereform som trädde i kraft vid årsskiftet har egenföretagarnas skattesituation i stort sett lämnats utan lösning. Från centerns sida anser vi det nu nödvändigt att skyndsamt inrikta arbetet på att skapa en rimlig skatte- och avgiftsnivå för egenföretagarna. Exempelvis måste sociala avgiftsnivån ändras, så att egenföretagarnas och småföretagens avgiftsnivå bättre anpassas till kostnaderna i socialförsäkringssystemet. Det gäller i synnerhet sjukförsäkringssystemet.

Konkret vill vi från centerns sida – vi har väckt förslag i riksdagen i år och tidigare om detta – att egenföretagarna skall befrias från arbetsgivaravgiften upp till ett basbelopp. Vi måste återinföra kvittningsrätten för nystartade företag, kanske inte för all evighet utan låt oss säga de fem första åren av företagets verksamhet så att man då får möjlighet att kvitta mellan inkomster av tjänst och inkomster av näringsverksamhet. Det här är viktigt bl.a. för att främja nyetableringar. Vi måste få bättre möjligheter att göra avsättningar till skatteutjämningsreserver. Vi måste förbättra avdragsmöjligheter för egenföretagarna som måste använda sin egen bil. Avdrag för resor med egen bil i tjänsten för egenföretagarna måste medges med den verkliga kostnaden. Detta är några viktiga frågor som måste klaras så att vi kan få fart på nyföretagande och egenföretagande.

Förutom gynnsammare beskattning av företagets kapitalbildning och av egenföretag – det handlar om att slopa skatten på arbetande kapital – krävs också att vi får bättre tillgång till riskkapital i de mindre och medelstora företagen. Men den inriktning som socialdemokraterna har valt för att tillgodose behovet av riskkapital i de mindre företagen är enligt centerns uppfattning felaktig och ett tydligt bevis på det centraliserade ägande och den styrning som socialdemokraterna alltför ofta eftersträvar. Det beslut som riksdagen på socialdemokraternas initiativ fattade i fjol om att bilda stora regionala riskkapitalbolag innebär att de små företagen kommer att bli beroende av fonder som de tidigare har fått vara med och betala pengar till. De riskkapitalbolag som bildas finansieras genom löntagarfonderna och småföretags-

fonder, men man drar in pengar också från de regionala utvecklingsfonderna. Detta är otillfredsställande.

Det måste finnas andra vägar. Som tidigare talare – jag tror att det var Per Westerberg – tog upp finns det andra system för att klara av detta. Dels måste vi öka möjligheterna för sparande i aktier i mindre företag, dels kan vi gå utanför landets gränser och hitta fina idéer om hur vi skall kunna klara kapitalförsörjningen i de små företagen. Det tyska systemet med egenkapitalhjälp som har gällt sedan 1979 är ett sådant system som vi med fördel kunde överföra till Sverige och hitta en svensk modell av. EKH-lånen i Tyskland har fallit mycket väl ut. Överlevnadsgraden under de fem första åren ligger på drygt 90 %. Detta är att jämföra med 55 % vid andra lånformer. Det beror helt enkelt på de höga kompetenskrav som ställs, men också på den långa amorteringsfria period som småföretag med EKH-lån får använda sig av. En sådan modell skulle vi behöva i Sverige för att klara riskkapitalförsörjningen, för att stimulera nyetablering av företag.

För att få ett fungerande näringsliv måste vi ha en bra infrastruktur i hela landet. Den proposition som regeringen har lagt och som vi nu delvis behandlar innehåller ett förslag om en satsning på infrastruktur, men merparten av pengarna skulle komma ett fåtal regioner till del. Det brukar ibland från socialdemokratisk sida sägas att man har stängt akutmottagningen i industridepartementet. Frågan är om man inte med propositionen om infrastruktur öppnar en "cityakut" för ett antal större orter i vårt land. Skall vi få ett fungerande näringsliv i hela landet behöver vi bättre vägar, bättre kommunikationer och bättre utbildningsmöjligheter.

När det gäller infrastruktur, t.ex. vägar, har vi från centerns sida sagt: Låt oss omedelbart sätta ett 10-miljardersprogram i sjön och börja investera för bättre vägar, bättre järnvägar och öka satsningarna på högskolan för att vi skall stå rustade för framtiden. Ett bra vägnät är A och O för alla företag. Eftersom jag kommer från norra Sverige, vet jag att skogsindustrin är i mycket stort behov av ett upprustat vägnät – skogsindustrin utgör ju en stor del av svensk exportindustri. Den passivitet som regeringen under 80-talet har visat när det gäller väginvesteringarna i vårt land är beklämmande att se. Det behövs nu förändringar, och det står vi för.

Det behövs även en politik som främjar investeringar i Sverige. Om vi öppnar de svenska gränserna, öppnar vi också för utländska investerare i Sverige. Genom ett EES-avtal som går ut på att Sverige blir medlem till 75 % i EG, får vi tillgång till hela EGs marknad. Detta är ett första steg. Nästa steg bör vara ett svenskt medlemskap i EG. På detta sätt kan Sverige tillsammans med andra länder i Europa bidra till att bygga upp, inte bara EG och Sveriges näringsliv, utan vi kan bli en hävstång för utvecklingen i Öst- och Centraleuropa.

Småföretagen behöver också komma ut på EG-marknaden. Mot denna bakgrund har vi från centern lagt fram förslag om att man skall ge ett speciellt anslag till utvecklingsfonderna, som t.ex. i samarbete med exportrådet kan främja exporten från de mindre och medelstora företagen och främja deras möjligheter att komma ut på den internationella marknaden.

Till nya och spännande framtidsbranscher hör biotekniken. Här behövs ökad forskning och ökade satsningar. Ett forskningsprogram när det gäller

bioteknikområdet bör snarast utarbetas. Sverige är faktiskt ett av de få industriländer som saknar ett sådant forskningsprogram. Detta är ett område där möjligheterna att utveckla företagsamheten är goda. Här behövs ökade satsningar från svensk sida.

Herr talman! Till sist några ord om myndighetsstrukturen vad gäller det näringspolitiska området.

Regeringen föreslår att det skall inrättas en ny näringspolitisk myndighet. Vi i centern anser att det är välmotiverat att förändra strukturen i myndigheterna på detta område, men vi föreslår en helt annan lösning som också förordas av moderaterna och folkpartiet liberalerna.

I stället för att göra en mix av SIND, energiverket och STU – som socialdemokraterna vill – väljer vi en kombination av SIND och energiverket. Vi för vår del anser att den nya myndigheten med fördel bör kunna lokaliseras till Nyköping.

Det finns anledning att påpeka att den nya näringspolitiska myndigheten inte får bli ett nytt SIND, utan besluten och ansvaret måste i större utsträckning än hittills föras över från central till regional nivå. Den nya näringspolitiska myndighetens uppgift bör vara teknisk forskning, utveckling med inriktning på näringslivs- och energifrågor samt tillförsel och användning av energi.

Till länsstyrelserna och till de regionala utvecklingsfonderna bör ansvaret för småföretagsfrågor, regional utveckling och näringspolitiska utredningar och utvärderingar förläggas. Det finns mycket som kan göras på regional nivå i detta avseende.

Herr talman! För svenskt näringsliv i allmänhet och de mindre och medelstora företagen i synnerhet behövs en ny politik och en ny regering. Centern erbjuder en ny näringspolitik inför 90-talet. Vi är beredda att ta vårt ansvar efter valet i en ny regering, om väljarna så önskar.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 49 och 55. Vi vidhåller förstås våra ställningstaganden i övriga reservationer, men jag yrkar i detta sammanhang inte bifall till dem.

Anf. 5 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 2, 9, 21 och 71, så att jag inte glömmer det i hastigheten.

Vi är nu mitt inne i en debatt som kommer att hålla på några timmar. Den handlar om några av de viktiga frågor som är förknippade med näringspolitiken. Det är en debatt dels om riktlinjer och principer, dels om speciella problemområden, såsom de små och medelstora företagens situation, vilken berördes av de föregående talarna. Vi kommer att behandla vissa, speciella branscher och små och stora frågor.

Litet senare i dag kommer debatten att handla om de statliga företagen, som också är ett viktigt näringspolitiskt område.

Miljöfrågor, kommunikationer, energipolitik och de viktiga utbildningsfrågorna behandlas för sig, trots att de är intimt förknippade med näringspolitiken. Det är väl nödvändigt av praktiska skäl, men det innebär att helheten riskerar att försvinna och att regeringens proposition om näringspolitik för

tillväxt styckas upp i smådelar. Det är inte utan att man ibland beklagar att riksdagen inte har någon motsvarighet till regeringens "superdepartement".

Herr talman! Sverige behöver en näringspolitik. Jag tror att det är viktigt att konstatera detta. Det behövs en genomtänkt strategi för att möta de utmaningar vi står inför.

Det som behövs är en ekologisk näringspolitik, en näringspolitik som utgår ifrån vad naturen tål, men också en näringspolitik som utgår ifrån vad människan tål. Det är uppenbart att det svenska näringslivet behöver omstruktureras och förändras radikalt för att vi skall komma dit. Den kunskap vi har om olika produktionsmetoders och produkters miljöeffekter och påverkan på människan måste utnyttjas offensivt. Produktionen måste inriktas på kretslopp och vara energi- och råvarusnål. Det innebär också att vi måste avstå från viss produktion.

Ett sätt att offensivt möta utmaningarna är att satsa på miljöteknik. Vänsterpartiet har lagt fram förslag om detta. Vi har också lagt fram förslag om utveckling av järn- och stålindustri i mera energi- och resurssnål riktning. Vi har krävt att det görs en grundlig utredning av bilindustrins framtid och att regeringen tar ett samlat ansvar för industrigrenens framtida utveckling.

Som jag tidigare sade måste en offensiv näringspolitik också anpassas till vad människan tål och till vad människan förmår. De så intensivt diskuterade produktivetsproblemen i svensk industri måste mötas med en utvecklad arbetsorganisation och med ett ökat arbetsinnehåll. Det är bara genom att demokratisera arbetslivet, göra jobben intressantare samt genom att öka ansvaret och självständigheten som man långsiktigt kan öka produktiviteten. Detta kräver att man satsar på utbildning både från samhällets och från företagets sida och att man visar djärvhet och experimentlusta. Man måste satsa på kunskapsintensiv produktion.

I en ekologisk näringspolitik har tillväxten sin givna plats. Den är önskvärd, men den är inget överordnat mål. Tillväxten måste underordnas hänsynen till naturen och till människan. Den måste underordnas den globala solidariteten. Fördelningen av tillväxtens frukter måste vara solidarisk. Den skall vara demokratiskt och rättvist fördelad mellan människor och mellan regioner.

Det hävdas ganska ofta att stark ekonomisk tillväxt är en förutsättning för ekologiskt hänsynstagande. Detta är en grov förenkling. Perioder av snabb ekonomisk tillväxt har ofta varit perioder av rovdrift på människor och miljö. Tillväxten ödelägger ofta, samtidigt som den skapar ekonomiskt utrymme för reparation av de miljöskador som den själv har gett upphov till. I en framtidsinriktad näringspolitik måste man noggrant väga kravet på tillväxt i ekonomin mot andra vitala samhällsintressen. Det är för oss i vänsterpartiet självklart att sådana avvägningar inte kan överlåtas till privata kapitalintressen. De kräver demokratiska beslut och kollektiva lösningar.

Herr talman! En framtidsinriktad näringspolitik måste bygga på olika ägarformer. Det svenska näringslivet domineras i dag av ett starkt koncentrerat privatägarande. Det är därför önskvärt med ett ökat inslag av samhälls- eller allmogetägarande. En satsning på kooperativa företagsformer behövs också.

Tillgången på kapital är avgörande för investeringar i framtidsinriktad svensk produktion. Erfarenheter har med eftertryck visat att det privata ka-

pitalet inte förmår uppfylla behoven. Det är därför nödvändigt att det finns tillgång på nationellt kapital för viktiga investeringar. Vänsterpartiet har länge hävdad att det kollektiva kapitalet i AP-fonderna och löntagarfonderna skall få en demokratisk styrning och att de skall användas för att bygga upp näringslivet i Sverige enligt de principer som jag nämnt tidigare. Industriministern har gett uttryck för liknande tankegångar och en proposition har utlovats om ändrade placeringsbestämmelser och ändrad organisation för fonderna. Vi ser med spänning fram mot denna.

För en dynamisk utveckling av näringslivet är det också viktigt att steget från forskning till produktion blir kort och löper smidigt. Små företag i anslutning till universitets- och högskoleforskning måste få tillgång till riskvilligt och uthålligt kapital.

Det här är inte något självklart. Forskningsbyn Ideon i min hemstad Lund beskrivs som en av de bästa, ja, kanske den bästa, forskningsbyn och utvecklingsmiljön i Sverige. Men man konstaterar också att insatserna på forskningsbyn Ideon har givit förvånansvärt litet utslag i det lokala och regionala näringslivet. Även här brister alltså det lokala näringslivet, de lokala och regionala kreditinstitutionerna, när det gäller risktagande och förmåga att föra idéer om forskning och utveckling vidare från dessa miljöer till en framgångsrik, uthållig produktion.

Det jag har sagt gäller givetvis inte bara de forskningsbaserade småföretagen, utan de små och medelstora företagen i allmänhet. De har en oerhört viktig näringspolitisk och regionalpolitisk roll. Även här visar erfarenheten att kortsiktiga vinstintressen och strävan efter säkra placeringar gör att den privata kapitalförsörjningen inte fungerar.

Genom tillkomsten av regionala riskkapitalbolag har samhället tagit sitt ansvar för försörjningen med riskvilligt kapital och dessutom öppnat vägen för privat deltagande i den här kapitalförsörjningen. Det är beklagligt att de borgerliga partierna bara har ideologiskt motiverade klagovisor där socialdemokraterna och vänstern har konkreta lösningar på problemen.

Herr talman! Det är uppenbart att den s.k. tredje vägens politik åtminstone ur viss näringspolitisk synvinkel har varit ett stort misslyckande. Under 1970-talet och början av 1980-talet växte de forsknings- och kunskapsintensiva företagen mycket snabbt. De arbetsintensiva och kapitalintensiva sektorerna växte långsammare än genomsnittet. Under andra halvan av 1980-talet har denna utveckling svängt. Orsaken är i hög grad devalveringarna 1981 och 1982. Den tredje vägens politik medförde ett alltför högt vinstläge inom traditionella industrisektorer. De senaste årens omfattande investeringar har i stor utsträckning skett i basindustrin och transportmedelsindustrin, sektorer där den internationella efterfrågan varit svag. Felsatsningarna inom transportmedelsindustrin och satsningarna inom basindustrin är en viktig förklaring till den sammantaget låga produktivitetstillväxten inom svensk industri på senare år. Till detta kommer att sämre kvalitet och färre unika produkter har gjort att priset har blivit alltmer viktigt som konkurrensmedel. Devalveringspolitiken har också hämmat nytänkande och offensiva framtidsinvesteringar. Den har lett till sämre arbetsmiljö genom att expansionen har skett inom branscher med masstillverkning vid löpande band, där jobben är lågt kvalificerade och i allmänhet inte upplevs som särskilt meningsfulla. Dessa

verksamheter fick sedan rekryteringsproblem m.m. vilket bidrog till att driva upp kostnaderna. Det är i dessa branscher vi nu ser de stora omställningsproblemen.

Det är därför en viss tröst att konstatera att industriministern har lovat att problemen den här gången inte skall mötas med akutmottagning och att konstgjord andning inte kommer att vara regeringens recept. I stället har man lovat att näringspolitiken nu skall inriktas på att underlätta strukturförändringarna. Vi välkomnar detta.

Det som behövs är satsningar på infrastruktur, framtidsbranscher, forskning och utveckling samt nyföretagande. Man måste också ta till vara de uppfinningar och idéer som utvecklas i Sverige. Här har samhället ett visst ansvar. Men de privata företagen är upprörande flata när det gäller att ta till vara svenska idéer och svenska uppfinningar. Det som nu sker och som man bör underlätta är omstrukturering, ett rustande av företagsamheten och näringslivet för framtiden. För att det skall kunna ske måste mänskliga och regionalpolitiska hänsyn tas vid omställningarna. När det gäller satsningen på omstrukturering finns det mycket i de två senaste näringspolitiska propositionerna som jag starkt gillar; jag har nämnt riskkapitalbolagen. Det statliga förvaltningsbolaget Fortia är ett annat sådant inslag.

Vänsterpartiet delar inte regeringens och de borgerliga partiernas positiva värdering av ett svenskt EG-medlemskap. Vi menar att det är möjligt att uppnå de flesta fördelarna med ökat internationellt samarbete utan att bli medlem i EG. Internationellt forskningssamarbete är viktigt. Fri handel har sitt stora värde. Men detta är möjligt att uppnå utan EG. Det kanske t.o.m. är så att möjligheten till fri handel hotas av EGs protektionistiska tendenser snarare än främjas.

Energipolitiken är en viktig förutsättning för näringspolitiken. Vi anser inte att trepartiöverenskommelsen skapar den klarhet om den framtida energipolitiken som behövs och som det påstås i propositionen. Den uppgörelsen hotas dessutom av högeralliansens kärnkraftsromantiker.

Det är viktigt med satsning på ökad konkurrens. Ökad konkurrens på hemmamarknaden är viktig för utvecklingen av en slagkraftig industri. Men det som krävs är också ett samarbete mellan företag, främst mellan små och medelstora företag.

Herr talman! När det gäller de borgerliga partierna kan man bara konstatera att de inte har någon egentlig näringspolitik – kanske måste man göra ett visst förbehåll för centern. För de borgerliga partierna är det skattepolitik och privatisering av det gemensamt ägda och EG som gäller. Marknaden skall sedan sköta det mesta. Parollen tycks vara att det ordnar sig alltid om man tar det som det kommer.

Det vi har hört av samtliga tre företrädare för de borgerliga partierna är inget annat än en hejdlös skattekverulans. Hadar Cars började visserligen optimistiskt, men han visade sin sanna natur som liberal skattekverulant ju längre han kom i sitt anförande. Han slutade närmast som en nydemokratisk festtalare. Det är denna skattekverulans som de borgerliga partierna begär väljarnas mandat för att göra till en konkret näringspolitik. Det är vänsterns uppgift att göra allt för att förhindra detta.

Herr talman! Jag skall övergå till att kommentera några områden som behandlas i betänkandet.

När det gäller utländska företagsförvärv anser vänsterpartiet att det är viktigt att de största, strategiskt mest betydelsefulla svenska företagen kan bevaras i svensk ägo. Detta kan givetvis ske genom att det kollektiva kapitalet går in, men vi anser att det också är rimligt med lagstiftning på området.

Jag vill göra en kort kommentar till de svenska utlandsinvesteringarna. De framställdes av de borgerliga talarna som om de vore en stor olycka. De har inte förmågan att se en viktig sida av dessa utlandsinvesteringar. Dels sker en stor del av investeringarna i fastigheter och de är egentligen inte produktiva investeringar, dels är många av dem verkligt stora, i flera betydelser, affärer.

Att svenska företag förmår köpa upp utländska konkurrenter är snarast ett tecken på styrkan i svenska företag. De skapar synergieffekter, en marknadsledande position och en position på den stora europeiska marknaden. Jag har svårt att se att man har saklig grund för bedömningen att detta skulle vara en svaghet i den svenska näringspolitiken. Det är snarast en styrka att sådana starka företag har kunnat utvecklas.

Jag har tidigare gett exempel på områden som vänsterpartiet anser värda särskilda satsningar. Ett sådant område nämndes också av Per-Ola Eriksson, nämligen bioteknik. Sverige är ett av de få industriländer som i dag saknar ett forskningsprogram på området. Miljöteknik är ett annat område med oerhörda utvecklingsmöjligheter, och ett område som också är av strategisk betydelse.

Vi anser att det är fel att möta miljöproblemen defensivt och avvaktande, vilket sker i alltför hög grad. Det finns en tillväxtpotential, en möjlighet för teknikutveckling och en möjlighet till export av miljötekniskt kunnande som måste utvecklas genom medvetna samhälleliga satsningar.

När det gäller industrifonden är det mot bakgrund av vad vi vet om möjligheten att få tillgång till riskvilligt kapital svårt att riktigt begripa regeringens förslag att minska fondens stiftelsekapital. Vi anser att det är bra att man finner nya former för verksamheten och att man kompletterar dem. Men med tanke på hur svårt det är att få riskvilligt kapital till små och medelstora företag, är denna minskning av stiftelsekapitalet ologisk.

När det gäller utvecklingsfonderna upprepar vi våra synpunkter från 1990. Vi anser inte att de beslutade inbetalningarna av kapital skall verkställas.

I reservation 57 markerar vi ett kraftfullt stöd till kvinnligt företagande. I en annan reservation, nr 71, tar vi tillsammans med miljöpartiet upp den viktiga frågan om bilindustrins framtid.

När det gäller inrättandet av den nya näringspolitiska myndighet som skall ersätta SIND, STU och STEV, accepterar vi regeringens förslag. Vi anser att vi under behandlingen av ärendet fått betryggande försäkringar om att man skall ta vederbörlig hänsyn till de anställda. Man kan förstås undra något över regeringens timing av rationaliseringsinsatser när man lägger ned statliga verk. Det hade enligt min mening varit lämpligare att genomföra denna process under en högkonjunktur än att göra det nu under en lågkonjunktur.

Herr talman! Det som behövs för ett näringsliv med inriktning mot framtiden är en ekologisk näringspolitik som utgår från vad naturen tål, som byg-

ger på vad människan förmår och som anpassar sig efter vad människan kan prestera.

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

Näringspolitik

Anf. 6 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! På en punkt kan jag instämma med Rolf L Nilson. Han talade om hur värdefullt det skulle vara om vi kunde få en debatt om hela det område som omfattas av näringspolitiken, inkl. bl.a. energifrågan.

Men i övrigt, herr talman, är det inte så mycket av det Rolf L Nilson sade som jag kan ställa mig bakom. Hans krav på kollektiva lösningar och ökat samhälleligt ägande, hans försök att stoppa varje ansträngning till skattesänkningar, allt detta kan framstå som naturligt för den som anser att socialism, dvs. samhälleligt ägande, skall vara vägledande för samhällsbygget.

När jag hör detta noterar jag också att det finns påtagliga likheter mellan Rolf L Nilson och de varelser som fanns i den film som gick på TV för ett antal år sedan. Det var några konstiga varelser från en annan planet som när man slet av dem det yttre skinnet visade sig ha ormskinnet kvar innanför. Jag kommer ihåg att den filmen hette V. Det är ganska intressant att notera vilket förutseende de som gjorde filmen hade. Bakom v-et, vänsterpartiet, finns den gamla kommunismen kvar i grunden oförändrad, med allt vad den har åstadkommit av förtryck av människor, skapande och initiativkraft. Det framgick med stor tydlighet av det Rolf L Nilson sade.

Jag glädjer mig åt att industrinministern är närvarande här i kammaren. Det finner jag naturligtvis självklart. Vad skulle kunna vara viktigare för en minister med ansvar för industrifrågor än att närvara och delta i den debatt som äger rum i riksdagen om näringspolitiken? Det finns naturligtvis ingen annan möjlighet för den som respekterar riksdagen och demokratin i den form den har i en parlamentarisk demokrati än att göra detta. Men det är ändå roligt att han är här, och det vill jag gärna understryka.

Men det är ändå egendomligt, industrinministern, att regeringen måste ha stöd av Rolf L Nilson när det gäller krav på ett kollektivt kapital, nya placementsregler för AP-fonderna, för riskbolagen och för förvaltningsbolaget Fortia. Regeringen lägger fram de gamla socialistiska förslagen, och där kan regeringen få stöd av kommunisterna. Är det den politiken, Rune Molin, som svensk socialdemokrati skall stå för?

Anf. 7 TALMANNEN:

Jag vill erinra Hadar Cars om att han fick ordet för replik på Rolf L Nilsons anförande.

Anf. 8 PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Det finns en hel del i Rolf L Nilsons och vänsterpartiets sätt att driva näringspolitik som det finns anledning att kommentera. Det är inte särskilt många överraskningar i sig, utan snarast den traditionella socialistiska politiken av gammalt kommunistiskt snitt som framkom, om än klätt i nya bokstäver och nya ord. Det är ett nationellt kollektivt kapital, de gamla statliga företagen och den gamla statskapitalismen eller statsägandet som skall fram igen, men knappast några nya lösningar. Jag har svårt att förstå att detta är vad Sverige behöver.

Det finns knappt något enda land i denna del av världen som går i den riktningen. De gamla partibröderna på andra sidan Östersjön går i rakt motsatt riktning efter en närmast fiaskoartad historia med statligt företagande, planhushållning och mycket annat.

Det är möjligt att vi borgerliga partier hålls samman av vad Rolf L Nilson kallar skattekverulans. Men skattetrycket i Sverige avviker radikalt från skattetrycket i övriga västvärlden. Med ett skattetryck som är nästan 40 % högre, med låg tillväxt och stora ekonomiska problem, där svenskt företagande har svårt att konkurrera, är det inte särskilt konstigt att vi vill få ner skattetrycket för att öka konkurrenskraften för svenska företag.

Jag är inte orolig för att svenska företag investerar utomlands, men jag är orolig för att ingen verkar vilja investera i Sverige från utlandet; man väljer andra ställen. Det är ett mycket dåligt betyg på den typ av investeringsklimat vi har här i Sverige.

Det är därför som vi borgerliga partier har ett rekordstort antal gemensamma reservationer i det här betänkandet, där vi visar enad front i fråga om våra möjligheter och vår vilja att ge Sverige en ny framtid. Men vad Rolf Nilson visar tillsammans med socialdemokratin är inte någon enad front, antar jag. Vi får väl svar om detta. Det måste väl vara någon koalition – miljöparti, vänsterparti, socialdemokrati och möjligen några med drag under galoscherna – som skall kunna genomdriva er politik.

Anf. 9 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Jag tycker att jag fick en ganska bra illustration till vad jag sade, och en bekräftelse på att jag har rätt. Ingen av talarna presenterade någon tillstymmelse till borgerlig näringspolitik. Man upprepar sin skattekverulans. Hadar Cars tog tillfället i akt att angripa industriministern – med en replik till mig som förevändning. Sedan visade Hadar Cars att jag hade fel när jag sade att han var en liberal kverulant; han är snarare en konservativ kverulant. Han kan tydligen inte uppfatta att någonting förändras – att vänsterpartiet kan förändras, att politiska motståndare kan förändras.

Per Westerberg uppfattade inte heller att jag inte någon gång talade om planekonomi. Jag talade om ett blandat ägande, jag gjorde kammaren uppmärksam på det faktum att det statliga inslaget i ägarbilden i Sverige är ovanligt litet vid en internationell jämförelse. Min uppfattning är att det behöver förstärkas, att det behövs som en motvikt till den privata kapitalkoncentrationen.

Jag är också övertygad om att man kan bedriva ett modernt, slagkraftigt statligt ägande som inte kommer att visa upp samma svagheter, samma stelbenthet, samma bristande hänsyn till natur och människor som vi har sett i det östeuropeiska statliga ägandet och i Östeuropas planekonomier.

Hadar Cars har tydligen lagt märke till att TV 3 har valt att sända repris på filmen V. Det är givetvis en valfilm, ett inlägg i valdebatten från vår sida.

Anf. 10 PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! De gamla argumenten om den splittrade borgerligheten börjar verka ganska nattståndna. Om Rolf Nilson och vänsterpartiet bekvämar sig med att titta på det betänkande som vi faktiskt debatterar nu, så finner

ni att det är gemensamma borgerliga reservationer om de centrala riktlinjerna när det gäller näringspolitiken, småföretagen, myndighetsstrukturen – alla de centrala frågorna för näringspolitikens bildande. Där är vi eniga, medan vi möter en handlingsförlamad och splittrad front från motparten, som kan tänkas bestå av vänsterparti, miljöparti och socialdemokrati, om man skall ha någon möjlighet att formera ett trovärdigt regeringsalternativ till hösten. Det är vänstern som är splittrad, det är vänstern som inte förmår presentera ett handlingsalternativ för att kunna klara företagandet här i Sverige.

Ett handlingsalternativ är inte att stirra på gamla öststatsmodeller om ökat nationellt kollektivt kapital, om än mer flexibelt än där. Att öka det statliga ägandet, det statliga företagandet, är ingen lösning för framtiden. Det vore intressant att längre fram i debatten få höra vänsterpartiets eventuella regeringskolleger kommentera detta.

Anf. 11 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Jag har i mitt inledande anförande i en rad punkter redovisat den förändring av näringspolitiken som folkpartiet liberalerna vill genomföra. Och jag tror inte att Rolf L Nilson sov så djupt att han inte är medveten om omfattningen av det programmet.

Vad som naturligtvis oroar mig är den framgång som kommunistisk politik alltså har i den svenska riksdagen, där förslag om inriktning av politiken när det gäller kollektivt ägande och högsatser alltså kan påräkna ett så starkt stöd från den svenska socialdemokratin. Jag är bekymrad över framgångarna för kommunismen när det gäller att försöka förändra grundförutsättningarna för svenskt näringsliv genom ökat förstatligande, ökad kollektiv styrning.

Jag tycker att det vore utmärkt värdefullt om splittringen inom det socialistiska blocket skulle bli något större, så att vi kunde påräkna att man inte längre som utgångspunkt skulle ha den inriktning av politiken som nu alltför länge styrts av kommunistiska värderingar.

Anf. 12 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Det som borde oroa Hadar Cars och Per Westerberg är väl snarast att när deras resp. partiledare tillsammans presenterar ett borgerligt alternativ, dvs. försöker göra regeringspolitik av sin skattekverulans, så minskar populariteten hos väljarna – då går man tillbaka. Det är, tycker jag, ett mycket tydligt tecken på att detta inte är vad svenska folket vill ha.

Det är alldeles självklart, tycker jag, att man som politiker har både rätt och skyldighet att ta ett ansvar för näringslivets utveckling, för att näringslivets utveckling anpassas till vad människan tål och vad miljön tål, för att produktionen får demokratiska inslag, för att demokratiska inslag tillkommer i ägandet, för att det skapas och ges ökat utrymme för demokratisk styrning av produktionen i form av statligt ägande och i form av ökat inslag av kooperativa verksamheter.

När det gäller utlandsinvesteringar och bristen på utländska investeringar i Sverige, tycker jag att det hade varit bättre om vi hade kunnat föra en saklig diskussion om detta. Samma dag som näringsutskottet hade sin utfrågning

om de utländska investeringarna presenterade en av TVs nyhetssändningar – jag minns inte vilken kanal det var – en representant för svenska IBM, som talade om Sverige som ett alldeles utmärkt land att investera i. Man byggde ut, man fick tillgång till välutbildad, relativt datakunnig arbetskraft. För detta företag var Sverige inte det krisland, det negativa investeringsland som moderata samlingspartiet och folkpartiet vill göra det till.

Talmannen anmälde att Per Westerberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 13 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Per Westerberg försökte fösa in miljöpartiet i en fälla tillsammans med vänsterpartiet och socialdemokraterna – och dessutom med de där personerna med drag under galoscherna. Jag vill verkligen betacka mig för det sistnämnda sällskapet – jag hoppas att vi slipper att se dem i denna kammare, för de har icke visat sig ha förståelse för ett demokratiskt arbetsätt.

Miljöpartiet vägrar att bli inföst i någon fälla, Per Westerberg. Vi vill själva välja vem vi skall samarbeta med. Vi samarbetar gärna med partier både till höger och vänster, om de för en miljöpolitik som går i samma riktning som vi vill driva miljöpolitiken. Detta är i och för sig vårt stora bekymmer. Vi finner att socialdemokratin och borgerligheten för en politik som i stort är samstämmig när det gäller miljö- och energifrågor.

Vi talar i dag om näringspolitik för tillväxt. Då finner i varje fall jag att det tycks vara en stor enighet om att tillväxt i konventionell mening är önskvärd. Detta är grundläggande. Där står alltså de borgerliga och socialdemokratin på samma sida.

Vad menas då med tillväxt? I konventionell betydelse menas att summan av varor och tjänster i landet skall öka. Helst vill man att det skall öka per capita. Sverige ligger redan i dag i topp i Europa när det gäller BNP per capita, dvs. före alla EG-länder såvitt jag vet. Därför är det litet bekymmersamt att höra den ständiga klagan över det eländiga tillståndet i Sverige som man hör borgerligheten, speciellt moderaterna, vältra sig i.

Vi i miljöpartiet är kritiska mot detta tillväxtbegrepp. Vi säger att det är ett farligt begrepp. Vi lurar oss själva. Denna ökade konsumtion av varor kan betyda vad som helst. Framför allt är vi oroliga för att denna ökade konsumtion och produktion av varor utarmar våra naturtillgångar och leder till att vi dessutom försmutsar vår miljö. Så har det varit. Är man inte villig att diskutera tillväxtens innehåll är det troligt att det kommer att bli så. Det är kolossalt viktigt att när man diskuterar tillväxt också talar om vad det är som skall växa.

Det är mycket i vårt industrisamhälle som vi miljöpartister menar inte kan och inte får växa. Vi vill ha moraliska utgångspunkter för vad som skall växa. Vi har många gånger från denna talarstol sagt att det skall vara vissa kriterier när vi talar om vad som skall växa. Vi skall ha kriterier som solidaritet med naturen, solidaritet med kommande generationer, solidaritet med de fattiga folken och solidaritet med dem som har det besvärligt i vårt eget land.

Med dessa utgångspunkter skall vi diskutera vad det är som får och kan

växa. Då finner vi att det är mycket som inte bör växa utan tvärtom bör krympa. Då tar man till det besynnerliga ordet negativ tillväxt, vilket inte är bra. Vi förstår i och för sig vad som menas. Krypning vore kanske ett bättre ord.

Med dessa solidariteter som utgångspunkt kan man lägga upp ett program för hur man menar att samhället bör utvecklas. Det väsentliga är att vi i vår teknik och vår produktion och konsumtion överger de linjära förloppen, dvs. från naturresurs till produkt och därefter till sophög, och i stället går in för cirkulära förlopp där man återanvänder så mycket som möjligt. Redan när processen startar skall man tänka igenom hela processen och fråga sig om den är förenlig med solidariteterna och de ekologiska kraven.

Vi befinner oss i en ekonomisk kris. Den är huvudsakligen internationell, även om vi har fördjupat krisen i Sverige genom egna åtgärder där vi har "priced ourselves out of the market" på vissa områden. Vi har alltså haft en för snabb kostnadsutveckling.

Men det är minst lika viktigt att inse att vi har en ekologisk kris. Den är också global. Vi är delaktiga i den. Vår uppgift är inte bara att lösa den ekonomiska krisen, dvs. att framför allt skapa sysselsättning. Vår uppgift är också att lösa den ekologiska krisen. Där behövs tillväxt på en rad områden som har med miljövänlig teknik att göra, en bättre energiteknik som satsar på förnybara resurser och hushållning, en bättre konsumtionsteknik som satsar på energisnål trafik. Över huvud taget behövs en diskussion om hur samhällsstrukturen skall utvecklas.

Vi har sedan länge sagt att skatteinstrumentet måste användas på ett annat sätt än i dag. Vi måste beskatta det som mänskligheten har ont om, nämligen energi- och naturresurser. Däremot går det att sänka skatten på sådant som det är uppenbarligen gott om och som vi har bekymmer att utnyttja, nämligen arbetskraft. Detta borde vara så självklart att jag kan inte begripa att inte någon politiker inser att det är den riktning som vi bör gå om man tror på marknadsekonomi över huvud taget. Om staten skall ingripa med skatter, skall den göra det på ett sätt som gör att man hushållar med det som det är ont om och inte hushållar så mycket med det som vi har gott om.

Med utgångspunkt i detta yrkar jag bifall till reservation 3, där vi från miljöpartiet ger våra principiella synpunkter på tillväxten och vad som därtill hör.

Vidare har vi frågan om internationaliseringen. Vi har noterat att regeringen i sin beskrivning av t.ex. EG bara talar om de positiva effekterna. Det är klart att det finns positiva effekter av internationellt samarbete. Men det finns också en hel del bekymmersamma punkter som man helt förtiger. Det gäller svårigheterna och riskerna med storskaligheten. Det leder till ökade transporter och sannolikt till ökad energi- och resursanvändning. Dessutom har vi den anonymitet som uppstår på grund av storskaligheten. Besluten fattas långt bort från dem som är berörda. Den som fattar besluten ser sämre konsekvenserna av sina egna åtgärder. Och de som utsätts för besluten förstår inte några sammanhang eftersom de är insatta i ett storskaligt system, där de inte själva kan genomskåda systemets verkningar. Det är bara ett exempel på hur man bör vara någorlunda kritisk när det gäller internationaliseringen och inte bara köra på och säga att utvecklingen går åt rätt håll.

Som politiker har vi anledning att värdera utvecklingen och se om den verkligen går åt rätt håll eller om utvecklingen behöver styras åt något annat håll. I det fallet kan det gälla att bromsa storskaligheten och satsa på sådant som jag tror att människor i allmänhet gillar, nämligen mångfald, småskalighet och närdemokrati.

Jag går då över till småföretagspolitiken. Vi tror att en EG-anslutning utgör en stor risk för småföretagsamheten i landet. Det är sannolikt att ungefär 30 % av våra svenska småföretag kommer att slås ut.

Ett skäl till varför vi är skeptiska till EG-anslutningen är att det är en skandal att ta den för given utan att ha en bred demokratisk diskussion om vad en anslutning betyder för Sverige. När det gäller småföretagspolitiken i övrigt har vi en gemensam politik med åtskilliga av de borgerliga när det gäller kapitalförsörjning och liknande. Vi har som bekant ett eget förslag, nämligen närfondsförslaget. Vi säger att löntagarfonderna skall upplösas och de medel som finns där skall användas för lokala närfonder som stödjer småföretagen både när det gäller kunskapsutveckling och när det gäller lån. Jag yrkar bifall till reservation 7.

Det uttalas stora bekymmer för att det görs så få utländska förvärv av företag här i Sverige. Den statistik som jag har sett antyder att sedan början av 80-talet har utländska intressenters köp av svenska företag ungefär fördubblats, vilket inte verkar så förskräckligt krisartat.

Det som möjligen kan anses vara krisartat är den våldsamma expansionen av svenska företagsköp i andra länder, framför allt i EG, där Sverige har något slags rekord under 1989 och 1990. Det har bl.a. lett till att den svenska utlandsskulden nu lär uppgå till 500 miljarder svenska kronor. Det antyder kanske i någon mån att vår svenska företagsamhet har lidit av hybris, självöverskattning, i sin förtjusning att få leka på den europeiska marknaden. Vi vet av alla förluster i bankväsendet och finansbolagen att försiktigheten i många fall inte har varit en ledstjärna för svensk företagsamhet under de gångna åren. Det betyder inte att man skall vara överdrivet försiktig, men det har uppenbarligen gått för långt åt andra hållet.

När det gäller de utländska företagens förvärv i Sverige tycker jag att de borgerliga och socialdemokraterna borde tro på marknadsekonomi och säga att det här sköter sig självt. Låt utländska intressenter, om de finner det lämpligt, köpa svenska företag. Varför staten eller politikerna skall försöka att driva utvecklingen i den ena eller den andra riktningen är inte så lätt att förstå.

Jag skall gå över till frågan om teknisk utveckling. Det påstås ibland att miljöpartiet är teknikfientligt. Så är det inte, men vi vill välja teknik. Vi menar att regeringens och de borgerligas satsning på teknik är rätt samstämmig. Man satsar på allt som går bra och tycker att det skall gå ändå fortare. Nu tycker ju vi från miljöpartiet att branscher som går väldigt bra – låt oss säga elektronikindustrin, dataindustrin, osv. – faktiskt kan sköta sin utveckling själva. Det finns inga starka skäl för att den skall ytterligare påskyndas.

Vad som borde göras från statens sida är att satsa på teknik som möjligtvis inte har samma skjuts av marknadskrafterna, t.ex. sådan som har att göra med att skydda miljön. Där finns inga naturliga ekonomiska korrektiv som ser till att miljöförstöringen kommer in i kalkylen.

Felet med hela BNP-begreppet är att allt det negativa som sker i miljön inte visar sig i BNP-kalkylerna. Hela den tillväxtstatistik som man sysslar med i BNP-kalkylerna är enligt vår uppfattning falsk. Om vi värderade den förstöring av luft, vatten och jord och den uttömning av naturresurser som sker, har vi förmodligen i industrivärlden i realiteten kontinuerligt en negativ tillväxt.

För att driva en teknisk utveckling i rätt riktning har vi föreslagit inrättandet av en delegation för ekologisk teknik. Jag yrkar bifall till reservation 22.

En mindre fråga som vi också tagit upp i en reservation är inrättandet av ett Teknikens hus, där man skulle syssla med frågorna om tekniken och dess sammanhang med den globala miljö- och resursutvecklingen och om tekniken i det globala överlevnadssammanhanget. Vi tycker att det vore väldigt värdefullt, om någonting sådant kunde komma till stånd, för det finns inte i Sverige i dag.

Vår syn på småföretagsutveckling kommer Krister Skånberg att utveckla vidare.

Vi har en motion om aktiebolagens ansvar. Vi anser att ägande och ansvar skall höra ihop. Vi är kritiska mot aktiebolagslagen, därför att aktieägarna är totalt avhända ansvar för det som de äger. Vi menar att aktiebolagslagen behöver ses över, så att man får en bättre koppling mellan ägande och ansvar.

Bilindustrin har vi motionerat om varje år, och det gör vi i år igen. Vi tror inte att bilindustrin är någon tillväxtindustri och vi anser att den inte heller bör vara det – jag talar i första hand om personbilsindustrin. Personbilstransporter är energislösande och miljöskadliga och bör därför minskas på sikt.

Jag yrkar bifall till reservation 71 och också till reservation 74, som gäller en mindre fråga, nämligen utveckling av Alvarmotorn, men som aktualiserar en brist i vårt samhälle. Det finns ingen institution – för ett antal år sedan hade vi Utvecklingsbolaget – som kan ta hand om produkter som gått från experimentstadiet till nästa stadium, framtagande av prototyper.

Livscykel-specifikation är någonting som borde vara självklart för att vi skall få ett bättre grepp om vad vi sysslar med i vår produktion och i vår varufremställning.

Jag yrkar bifall till reservation 77. Den bygger på en motion som jag själv skrev 1975, 13 år innan jag kom in i riksdagen, och som jag menar fortfarande är i högsta grad aktuell. Jag gläder mig åt att det finns en viss förståelse för att livscykelbegreppet behöver komma in i vår beslutsprocess. Det är angeläget att producenterna frågar sig, när de startar produktionen, hur livscykeln för produkten skall se ut och deklarerar sina avsikter ända fram till skrotningen.

Som gammal konstruktör vet jag att ingen konstruktör hittills har planerat för skrotning. Jag tycker att det vore en självklar plikt för varje producent och varje konstruktör att tänka igenom hur råvarorna i produkten, när produkten en gång är uttjänt, skall kunna återvinnas. Det är ett rimligt krav.

Det finns också behov av en lag om produktkoncession, där man går ett steg längre, för att se om vissa produkter över huvud taget är förenliga med god resurs- och miljöhushållning. Vi vill också ha miljöredovisningar i bok-

slut och prognoser från bolagen. I första omgången kan de vara frivilliga, men på sikt behöver de antagligen göras lagfästa.

Det är en skandal att elprodukter icke är försedda med energideklaration. Det är en tiodubbel skandal, eftersom det har gått 10 år – 11 år t.o.m. – sedan vi hade en folkomröstning om kärnkraften. Då sades det att sparande av energi och elektricitet bör sättas i första rummet. Sådana deklARATIONER finns i andra länder, och det är en skandal att det inte finns i Sverige. Bifall till reservation 20!

Slutligen sockerbruken. Det saknas uppenbarligen kreativitet, när man skall lägga ner sockerbruken men ingen vet vad folk skall syssla med i stället. Samtidigt som centerpartiet exempelvis föreslår att man skall lägga etanolfabriker i Köping, Linköping, Norrköping och Lidköping, i Västmanland och, tror jag, i Värmland, har man inte kommit på den enkla och uppenbara tanken att när sockerbruk läggs ner vore det mycket lämpligt att placera etanolfabriker på de ställena. Sockerbetor är också ett lämpligt utgångsmaterial för etanol, och det är lätt att transportera säd till Roma eller Mörbylånga.

Miljöpartiet står givetvis bakom samtliga 41 reservationer som jag har undertecknat, men jag har alltså endast yrkat bifall till 7 av dem.

Anf. 14 PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Först helt kort en rättelse till Lars Norberg. BNP-tillväxten är negativ redan nu. Man behöver inte diskutera olika miljöbalanser i det hela.

När det gäller levnadsstandarden och att vi har det bra i dag, tror jag att det finns många som känner att de inte har det. Det är inte särskilt positivt att normala svenska löntagare nästan inte har haft någon utveckling av sin lön efter skatt under de senaste 20 åren. Vi tror att ekonomisk tillväxt behövs även för att klara miljöproblemen. Det har vi ju debatterat många gånger i den här kammaren. Jag tycker att jämförelsen mellan dålig ekonomisk tillväxt och usel miljö speglas utomordentligt väl i dag i Östeuropa. Där kan man se vad det är fråga om.

Den fråga som jag egentligen begärde replik på var regeringsalternativen. De tre borgerliga partierna är oeniga i vissa frågor. Vi moderater vill gå längre med skattesänkningar i synnerhet för småföretagen. Men vi har i det här betänkandet presenterat en ganska heltäckande borgerlig näringspolitik. Vi har redan här klart stakat ut vad den bör innehålla. Mot den står en splittrad vänster. Man kan alltid tvista om huruvida miljöpartiet vill räkna sig dit eller ej. Man vill uppenbarligen redan här dra sig ur det eventuella samarbete som möjligen Rolf L Nilson antydde. Därmed står motståndet mot borgerligheten än mer splittrat, än mer handlingsförlamat.

Anf. 15 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Jag noterar också att Lars Norberg tycker illa om att bli hopkopplad med socialdemokratin och vänsterpartiet, det gamla vänsterpartiet kommunisterna.

Herr talman! Jag har roat mig med att göra litet statistik på de reservationer som finns till vårt betänkande om näringspolitiken. De är 82 till antalet. Av dem är det 16 stycken som är gemensamma för de tre borgerliga partierna

moderaterna, folkpartiet och centerpartiet. Den konstellation där miljöpartiet oftast förekommer tillsammans med andra partier är med vänstern. Därför är det inte konstigt att man kan få det intrycket av betänkandet att samarbetet mellan miljöpartiet och de gamla kommunisterna är särskilt nära.

Nu skall man naturligtvis inte bara utgå från antalet reservationer, för det säger naturligtvis ganska litet trots allt. Det beror ju på vad de handlar om. Man kan konstatera att när det gäller viktiga frågor – för Sveriges framtid så viktiga frågor som synen på vårt samarbete med Europa, hur vi skall klara vår energiförsörjning och hur vi skall öka vår tillväxt eller vilken tillväxtpolitik vi skall föra – är likheterna mellan miljöpartiet och kommunisterna påfallande. Det gäller alla dessa frågor och många andra.

Jag noterar också att Lars Norberg vantrivs med kopplingen och värjer sig mot dess konsekvenser. Jag vill gärna tolka det som ett lovande tecken, men jag är inte så säker på att det är en riktig tolkning.

Anf. 16 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Per Westerberg, visst har vi nu negativ tillväxt i konventionell bemärkelse när det gäller BNP. Det vet jag mycket väl. Det är väl i och för sig ingenting att glädja sig över, om tillväxten beror på att människor går arbetslösa. Det kan inte vara någon målsättning. Miljöpartiet älskar inte den sortens negativ tillväxt. Vi vill gärna att människor skall ha ett arbete. Vi har lagt fram förslag om hur man skall försöka minska arbetslösheten och få fler människor i arbete. Jag återkommer till detta i nästa debatt.

Men det som inte finns med i vårt tillväxtbegrepp, Per Westerberg, är frågan om de skador som vårt industrisamhälle förorsakar på miljön och den uttömning av naturresurser som ständigt sker. Om de tas in i kalkylen hade vi haft en negativ tillväxt, det är jag ganska övertygad om, långt innan den visar sig som negativ tillväxt i BNP. Men det är klart att på sikt kommer miljöförstöringen även att leda till att vår s.k. konventionella BNP-tillväxt blir omöjlig. Produktionen kommer att minska och miljöskadorna kommer att växa tills vi får en djupgående kris i samhället. Det är detta som vi är rädda för.

När det gäller regeringsalternativet har vi alltsedan vi kom in i riksdagen sagt att vi står självständiga i förhållande till de gamla partierna. Vi vill företräda en annan dimension i politiken. Tyvärr har vi blivit ganska ensamma om den dimensionen, nämligen den ekologiska dimensionen. De gamla partierna vägrar att diskutera den. Det är likadant när det gäller den långsiktiga politiken.

Slutligen, Hadar Cars, vill vi gärna samarbeta med hela Europa, och det har vi deklarerat gång efter annan. Vi vill gärna samarbeta med EG. Men vi vill inte alltid kapitulera för EGs regler och bestämmelser. Vi vill att Sverige skall föra en självständig politik, vilket inte bör hindra samarbete.

När det gäller energipolitiken och tillväxtpolitiken har vi en annan värdering och jag har ganska klart talat om hur den ser ut i mitt anförande. Jag kan repetera det en gång till.

Den konventionella tillväxten är ett dåligt mått. Den mäter sådant som är negativt och lägger ihop med det som är positivt. Sådant som leder till miljöförstöring adderas till det som eventuellt leder till att vi hushållar med

miljö och energi. Därför kan vi inte dela Hadar Cars uppfattning. Om sedan vänsterpartiet samtycker till våra reservationer kan jag inte hindra det. Där-
emot har jag märkt att de borgerliga med viss ansträngning försöker att avstå
från att delta när det gäller sådana ståndpunkter som miljöpartiet framhåller
och som egentligen är deras egna.

Anf. 17 PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att det skall tas till protokollet att det är länder
med dålig ekonomisk tillväxt som har de stora miljökatastroferna. Samman-
brottet i Östeuropa visar entydigt att det är dålig ekonomi och dålig tillväxt
som ger dålig miljö. Det är länder som är ekonomiskt framgångsrika som
klarar miljöproblemen.

Anf. 18 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Lars Norberg säger att man vill samarbeta med hela Europa
och spelar upp det som något slags motsättning mot dem som tycker att vi
skall medverka i den Europeiska gemenskapen och ge Sverige en plats där.
Han har i grunden fel och det måste understrykas när de här propåerna kom-
mer fram i kammaren. Hela Europa vill nämligen samarbeta med EG.

De nya staterna i Östeuropa, de nya demokratierna, har som mål att bli
medlemmar i den Europeiska gemenskapen. Den Europeiska gemenskapen
omfattar i dag 340 miljoner människor. Snart är det kanske ännu flera, och
målet för de nya staterna är att också bli medlemmar. Det är den Europeiska
gemenskapen som är navet i den europeiska utvecklingen. Det är därför så
eländigt svårt att man försöker spela ut det och spela bort det. Man talar om
att det finns en annan dimension utanför. Miljöpartiet och kommunisterna
hänger sig också stundtals åt detta.

Herr talman! När det gäller de miljöfrågor som Lars Norberg talar om,
tror jag inte att miljöpartiet på någon punkt uppvisar en bättre sammanhål-
len miljöpolitik än vad folkpartiet liberalerna gör. Det är våra krav på bl.a.
miljöavgifter och styrning av verksamheter som leder bort från miljöskadliga
ämnena. Det är sådant som kan ge resultat. Det gäller även våra krav på
ökade avsättningar för naturvård. Jag noterar också att det finns en positiv
utveckling som man inte heller bör blunda för. Det gäller t.ex. tillväxten av
svensk skog.

Låt oss se vad vi kan göra gemensamt för att åstadkomma en bättre miljö.
Men låt oss inte glömma bort att det också för detta är nödvändigt med det
europeiska samarbetet. Vi kan inte komma till rätta med utsläppen till luft
och vatten och de stora miljöskadorna ensamma. Det kan bara ske inom ra-
men för ett överstatligt samarbete tillsammans med andra europeiska länder
inom den Europeiska gemenskapen.

Anf. 19 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag är helt överens med Hadar Cars om att det behövs ett
överstatligt samarbete för att lösa miljöproblemen. Det måste naturligtvis
ske både med EG och med det övriga Europa. Det finns nämligen ingen mil-
jögräns mellan EG och det övriga Europa.

Superstaten EG med sina 340 miljoner invånare skapar en del oro, i varje

fall hos mig. Är det över huvud taget möjligt för en sådan superstat att bli en fungerande demokrati? Vi i miljöpartiet hyser vissa tvivel på den punkten.

Dessutom har vi funnit att den ideologi som tycks driva EG just nu är en djupt materialistisk ideologi som vill satsa på snabb ekonomisk tillväxt av den typ som vi tror är farlig för miljön med hänsyn till resurserna. Dessutom bygger den upp en mur kring EG. Man har en ambition att vara det tredje stora blocket i världen och konkurrera med USA och Japan. Denna Festung i Europa skall alltså vara det tredje supermaktsalternativet. Vi i miljöpartiet tycker inte om supermakter.

Per Westerberg talar om katastrofen i öst. Den har i varje fall miljöpartiet i Sverige inget som helst ansvar för. Låt mig påpeka två saker i sammanhanget. Den första är att man i öst hela tiden och i stor skala har försökt kopiera den västerländska tekniken. Lenin sade att kommunism är socialism plus elektricitet. Chrusjtjev drev ett intensivt arbete för att så snabbt som möjligt närma Sovjetunionens teknik till den västerländska tekniken. Vad som fattades i öst var den demokrati i väst som lyckades sätta viss hämsko på den ohejdade tekniska utvecklingen. Det tror jag inte att vi skall tacka företagen så mycket för, utan det skall vi tacka människorna och demokratierna i väst för. De har haft möjlighet att säga ifrån när företagens och industrins miljöförstöring har gått för långt.

Talmannen anmälde att Per Westerberg och Hadar Cars anhöllit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 20 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Det var en förskräcklig svartmålning som Per Westerberg presterade beträffande det svenska samhället och dess näringsliv. Det är något förvånande mot bakgrund av att Per Westerberg ju är en framstående representant för detta näringsliv. Såvitt jag vet har Per Westerberg haft framgång i den verksamheten. Jag utgår ifrån att Per Westerberg, med tanke på sitt inlägg här, efter denna debatt ger sig ut till Arlanda och letar efter andra och bättre marker.

På sätt och vis kan jag förstå Per Westerberg. Denna svartmålning och denna beskrivning av eländes elände skapar en grogrund i det svenska samhället för strömningar av den typ som presterats av dem som säger att de vill ha mer drag under galoscherna och som gör sig till talesmän för Svenska arbetsgivareföreningens ideologiska program. Det är en soppa som kan bli ganska het. Jag tror att ni skall vara lite försiktiga med vad ni säger. Annars kan det hända att ni själva får äta upp soppan och då riskerar att bränna er på den.

Låt oss från den beskrivning som har presenterats från denna talarstol ge oss ut i den svenska verkligheten och se efter hur näringslivet ser ut.

Vi har i dag ca 530 000 företag i Sverige varav över hälften drivs av enskilda personer. Det innebär att vi har ett företag för var sextonde invånare i landet. Av företagen är så många som 99,8 % små eller medelstora med färre än 200 anställda.

Under 1980-talet har Sverige fått 135 000 nya företag. Det är ett mått på att Sverige är ett bra land att driva företag i.

Merparten av de nya jobben skapas i småföretagen. Totalt har dessa företag ökat sin sysselsättning med 177 000 personer eller 18 %. De större företagen har ökat sin sysselsättning betydligt långsammare, bara med 7 %. Även om vi räknar bort de 370 000 egenföretagarna hade småföretagen år 1990 nästan 1,2 miljoner anställda, vilket är nästan hälften av antalet anställda i näringslivet. Under det senaste decenniet har i genomsnitt ca 20 000 nya företag startats i Sverige varje år. Sverige är ett bra land att driva företag i!

Industriföretagen har under 1980-talet ökat både sina investeringar i byggnader och maskiner och sina insatser i forskning och utveckling. Småföretagen har ökat sina investeringar sedan 1985 med 50 % i fast penningvärde. Motsvarande ökning för de större företagen är 28 %. I Sverige tror företagen på framtiden, även om inte alla deras representanter gör det.

Småföretagen har en avgörande betydelse för dynamiken och nyskapandet i näringslivet. Småföretagen är också viktiga som underleverantörer till de större industriföretagen. De bidrar även till en bättre regional balans.

Det är skälen till att vi socialdemokrater vill ha fler effektiva småföretag, som kan bidra till den ekonomiska tillväxten och välfärden. Det kan åstadkommas genom ett kvalificerat nyföretagande och genom att de befintliga företagen utvecklas vidare. En framgångsrik internationalisering är en nyckelfråga för många mindre företag.

Näringslivets utveckling främjas på flera sätt: genom den ekonomiska politiken och den övergripande näringspolitiken men också genom vissa riktade insatser till småföretagen eller till företag i vissa regioner.

Den ekonomiska politiken syftar till ökad tillväxt, stabila priser och balans i affärerna med omvärlden. Att inflationen begränsas och att kostnadsutvecklingen hejdas är av största vikt för de svenska företagens konkurrensförmåga och därmed för sysselsättningen och välfärden.

Den svenska kreditpolitiken har inneburit avreglering, vilket har medfört att kreditmarknaden har blivit mer effektiv. Genom ändrade rörelseregler har banker m.fl. institut fått större möjligheter att förse näringslivet med krediter. Det finns exempel på att bankerna och övriga finansinstitut inte insett sitt ansvar på detta område. Det har varit alltför mycket satsningar på snabba klipp i stället för en långsiktig näringslivsutveckling. Den senaste tidens så gott som idiotstopp i utlåningen är ett exempel på detta.

Det svenska skattesystemet har nyligen lagts om så att arbete, sparande och investeringar stimuleras genom likformig och mer neutral beskattning. Skatteomläggningen har också inneburit en förenkling, vilket är viktigt för företagen. Den nya företagsbeskattningen ger mycket goda villkor för att investera i Sverige. Aktiebolagsbeskattningen är starkt konkurrenskraftig i ett internationellt perspektiv. Vi har en av Europas lägsta företagsskatter.

En ökad internationalisering är en ledstjärna i socialdemokratins näringspolitik. Vi strävar efter en ökad frihandel. Det kommer att öka effektiviteten i näringslivet. Den ökade integreringen av Europa kommer att höja vår samlade välfärd.

EGs planerade inre marknad medför visserligen en ökad konkurrens för småföretagen på hemmamarknaden, men fördelarna av harmonisering av olika regler och enklare gränshandel kommer samtidigt att innebära ökade affärsmöjligheter.

Regeringen stöder på olika sätt småföretagens ansträngningar att utvecklas på Europamarknaden. Sverige förhandlar om att få del av EGs småföretagsprogram. Speciella insatser sker via utvecklingsfonderna till företag som vill diskutera konsekvenserna av EGs integration för det egna företaget. Det är i stort sett en myt att EGs näringspolitik skulle vara så överlägsen den svenska. Det hindrar inte att vi i sann pragmatisk anda tar till vara det bästa i EGs småföretagspolitik och undersöker på vilka sätt vi kan tillämpa den i vårt land.

För småföretagen spelar regeringens och riksbankens beslut om att anknyta den svenska valutan till EGs ecu en stor roll. Beslutet innebär lägre räntekostnader och trygghet i affärsrelationerna som inte behöver störas av valutaförändringar.

För näringslivets utveckling spelar en långsiktig energipolitik en viktig roll. Sveriges näringsliv har utvecklats på grundval av en billig energi. Det är viktigt att vi så långt möjligt bevarar den grunden.

Sedan flera år tillbaka sker ett förenklingsarbete inom regeringskansliet och myndigheterna som syftar till att motverka att nya regelsystem uppkommer vilka kan upplevas som hinder för småföretags utveckling.

Till det arbete av generell natur som riktar sig både till små och stora företag hör arbetet med att förbättra infrastrukturen när det gäller utbildning och bättre kommunikationer. Men det behövs också särskilda åtgärder som riktar sig direkt till småföretagen. Denna politik syftar till att stärka nyetablerade och andra små företag, som kan bidra till tillväxt och effektivitet i näringslivet. Det gäller att undanröja hinder för utvecklingen av information, kompetens och riskkapital.

Så till framtiden. Det centrala ekonomisk-politiska problemet är inflationen. Stabiliseringspolitiken har därför inriktats på åtgärder för att bryta inflationen. Näringspolitikens uppgift blir mot denna bakgrund att genom ökad ekonomisk tillväxt bidra till en välfärdsutveckling. Näringslivets utveckling och strukturomvandling skall främjas. En alltmer långtgående internationalisering, en mer kunskapsintensiv produktion och ökade krav på goda kommunikationer är några av de faktorer som i dag måste prägla näringspolitikens utformning.

Den avgörande faktorn för en stabil ekonomisk tillväxt är produktivitetsutvecklingen. Förslag till förbättringar på det området skall redovisas i höst.

För en liten ekonomi som den svenska är frihet i handeln av stor betydelse. Det är också viktigt med lagstiftning mot monopol och karteller för att skapa väl fungerande marknader och en effektiv inhemsk konkurrens.

Förslagen i tillväxtpropositionen har tre huvudsyften, nämligen att förbättra förutsättningarna för tillväxt, att främja tillväxt genom förnyelse samt att öka utbytet av insatta resurser.

Utformningen av en i vid bemärkelse bred näringspolitik har som regel kunnat förankras i breda beslut i den svenska riksdagen. Skatteomläggningen har genomförts i ett samarbete mellan socialdemokraterna och folkpartiet liberalerna. Energipolitiken har förankrats i en trepartiöverenskommelse mellan socialdemokraterna, folkpartiet liberalerna och centerpartiet. Den ökande internationaliseringen och en utveckling av förbindelserna med EG har hittills stötts av fyra partier, socialdemokraterna, moderaterna, folk-

partiet liberalerna och centerpartiet. De två vänsterpartierna står bakom förslagen till riktade näringspolitiska insatser.

Till mina borgerliga meddebattörer, främst till Per Westerberg, ställer jag frågan: Ger detta intryck av en handlingsförlamad regering och en socialdemokrati som inte kan ta sig an de för näringslivet stora och avgörande frågorna i framtiden? Var finns, Hadar Cars, exemplet på det kommunistiska beroendet i den här politiken? Är det kommunistiskt beroende att på tre grundläggande politiska områden komma överens med folkpartiet liberalerna?

De tre borgerliga partierna försöker nu i argumenteringen göra troligt att det föreligger våldsamma skillnader mellan deras och regeringens politik. Mot den här skisserade bakgrunden är detta inte trovärdigt, utan det är mest ett spel för gallerierna och företagarmötena.

På några områden söker de borgerliga partierna redovisa alternativ. Således kräver de en sänkning av skattetrycket. Redan tidigare har jag redovisat att Sverige har en av Europas lägsta företagsskatter. Den förmögenhetsbeskattning som ofta beskrivs som ett dråpslag mot näringslivet och främst de små företagen har dels justerats, dels kommer den att inom kort bli föremål för ytterligare förändringar.

När det sedan gäller skattetrycket totalt måste detta vägas mot de åtaganden samhället har för människornas trygghet och välfärd. Det svenska välfärdssamhället har genom en hög och jämlik levnadsstandard skapat goda förutsättningar för just näringslivet och framför allt småföretagens utveckling. Utbildningssamhället är av utomordentlig betydelse för utveckling av kompetens och kunnande både hos företagare och anställda i vårt näringsliv. Den offentliga omsorgen skapar trygghet både för företagare och anställda och avlastar företagen kostnader som i andra länder bärs av företagen direkt i den mån de förekommer. En omfattande förändringsverksamhet bedrivs inom de offentliga verksamheterna som kommer att göra dessa bättre lämpade att möta de krav framtidens människor kommer att ställa.

För socialdemokratin är det naturligt att värna om vårt välfärdssamhälle och utveckla detta för att möta nya behov. Lika litet som vi kan acceptera att vår anslutning till EG innebär en anslutning på kapitalets och kapitalägarnas villkor kan vi acceptera att det svenska skatte- och välfärdssystemet utformas med utgångspunkt i företagarnas och kapitalägarnas behov. Välfärdssamhället skall omfatta hela folket och bäras solidariskt av alla i förhållande till förmåga och kraft. Välfärden, mina vänner, är också en del av en god levnadsstandard och en bra livskvalitet.

Ett annat område där de tre borgerliga partierna hävdar en annan uppfattning är investeringarna för en bättre infrastruktur. De vill minsann satsa mera och påstår att detta är möjligt genom utförsäljning av statliga företag. Samhällsekonomiskt är detta rena nyset eftersom en utförsäljning av statliga företag endast innebär en omfördelning av ägandet utan att ge något ökat samhällsekonomiskt utrymme för investeringar. Enda möjligheten att skapa samhällsekonomiskt utrymme för ökade investeringar i infrastruktur är genom ett ökat sparande. Däremot innebär en utförsäljning av statliga företag naturligtvis en gigantisk maktomfördelning i det svenska samhället. Det

finns i dag inget som stöder de borgerliga partiernas argument att ett statligt ägande skulle vara mer passivt än ett enskilt.

Ett annat område där de borgerliga partierna söker profilera sig är riskkapitalförsörjningen. På nytt återkommer de till att skattefavörer till förmån för en snabb kapitaltillväxt skall lösa detta problem. På nytt kan jag konstatera att de är fångna i sina egna myter. Riskkapitalförsörjningen är framför allt en fråga om hur banksystemet fungerar inom ramen för en ansvarsfull ekonomisk politik och en effektiv penningpolitik.

Till en del kan också riskkapitalförsörjningen förbättras genom insatser från samhällets sida. Detta sker inom ramen för utvecklingsfonderna och de nybildade riskkapitalbolagen som sannolikt kommer att vara i full verksamhet till hösten. Märkligt nog så vill de borgerliga partierna slopa riskkapitalbolagen och med undantag av centern också slå sönder utvecklingsfonderna – alltså två av de verktyg som i dag verkligen finns för att förse småföretagen med riskkapital. Det är ett utomordentligt exempel på att den enögda ideologin blir det godas fiende!

Vänsterpartiet har markerat att man i huvudsak stöder regeringens uppfattning om närings- och småföretagspolitiken. Därtill har partiet skjutit fram miljöaspekter i sina reservationer. Jag tycker det är bra att vänsterpartiet därigenom bidrar till att skapa en stabil grund för de statliga insatserna på området.

Miljöpartiets linje i dessa frågor karakteriseras av att partiet – hur underligt det än låter mot debatten vi har haft här förut – när det gäller de konkreta frågorna om näringspolitiken närmar sig de borgerliga ståndpunkterna. Det är i miljöpolitiken som miljöpartiet företräder en radikal linje. Det är något av tragiken som jag upplever i den insats miljöpartiet gjort under dessa första tre år i riksdagen. Man har inte lyckats förena sin miljöpolitik med en sammanhållen politik på andra områden och att därigenom bidra till att skapa bättre förutsättningar för att genomföra miljöpolitiken i riksdagen.

Fru talman! Med tillgift för att jag mot vanan blivit något utförlig vill jag ändå till sist konstatera att den här genomgången visat att det finns god livskraft i det svenska näringslivet och att det mått bra under de socialdemokratiska regeringsåren. De nu presenterade förslagen och riktlinjerna kommer att trygga en sådan utveckling även i framtiden. De borgerliga svartmålningsarna stämmer inte med den verklighet som företagare och anställda upplever i svenskt näringsliv.

Med detta vill jag yrka bifall till näringsutskottets förslag i betänkande 35 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 21 PER WESTERBERG (m) replik:

Fru talman! Det är möjligt att vi borgerliga politiker kan kallas för svartmålare av vad som händer i Sverige i dag. Vi är dock inte ensamma. Det ekonomiska sekretariatet för OECD, de västliga industrinationerna, tycks ha exakt samma uppfattning, konjunkturinstitutet också liksom de ekonomiska sekretariaten på nästan alla banker – jag har sett en hel uppställning. Även finansplanens krisplaner verkar ha samma svartmålande uppfattning om Sverige. Vi har en snabbt stigande arbetslöshet, snabbt ökande antal varsel på arbetsmarknaden, betydande företagsnedläggningar och en mycket

nedåtgående konjunktur som gör att det ser väldigt besvärligt ut för Sverige de kommande åren.

Sedan kan man alltid hitta gammal statistik under konjunkturuppgången som visar att det i alla fall gick bättre då, under själva uppgången, men det säger inte så värst mycket.

Man frågar sig om Åke Wictorsson över huvud taget har rest och träffat småföretagare och andra företagare under det senaste året. Jag har själv rest en del de senaste veckorna. Det är inte någon särskilt uppmuntrande bild man får runt om i landet.

Vi har inte fått något riktigt klart besked om vad socialdemokraterna skall ge Sverige och om deras eventuella regeringskonstellation när man nu lappar och lagar på allianser med vänsterpartiet och eventuellt miljöpartiet. Kommer man att ge klara besked om EG-ansökan, inte bara att man skall söka utan vad ansökan innehåller, så att inte förhandlingarna går i stå som för Österrike? Företagarna måste få besked.

Kommer man att anpassa skattetrycket till vad som gäller inom EG-området?

Skall man sluta straffbeskatta svenska småföretagare jämfört med andra företagare? Skall vi se till att de får likvärdiga villkor när det gäller riskkapitalförsörjningen jämfört med utlandet, i stället för att vara hårdare drabbade än man är i övriga omvärlden?

Är man beredd att satsa på den högre utbildningen för att verkligen se till att man får kvalificerad arbetskraft i svenskt näringsliv, i paritet med vad som finns utomlands? Är man beredd att göra infrastrukturinvesteringarna utan skattehöjningar och i stället sänka skattetrycket och omsätta de tillgångar staten har? Det går faktiskt, det visar utlandet, med höjt sparande som ett mycket klart resultat av detta.

Det är en maktfördelning när man privatiserar – ja. Herrarna i riksdag och regering får mindre att säga till om, och svenska folket – genom ägandespridning – mer.

Jag tycker att Åke Wictorssons inlägg klart visade bristen på handlingskraft från socialdemokraterna, behovet av en ny start för Sverige, som vi kan anvisa, och bristen på regeringsalternativ för den splittrade vänstern och miljörörelsen som möjligen skulle kunna utgöra ett alternativ till borgerligheten.

Anf. 22 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Som Åke Wictorsson säkert erinrar sig ägnade jag en stor del av mitt första inlägg till att uttrycka min beundran för svenskt näringsliv och min oreserverade respekt för dess förmåga att klara sig trots att Sverige är en liten hemmamarknad och ligger litet perifert i förhållande till den stora Europamarknaden och trots att det har att brottas med de ofullkomligheter socialdemokratisk näringspolitik tvingat det att leva med. Någon svartmålning av näringslivet har jag inte ägnat mig åt och kommer heller aldrig att göra. Däremot sätter jag stora svarta bockar för den rödfärgning av näringspolitiken och de villkor som företagen därigenom tvingats leva med som följer med socialdemokratisk politik.

Åke Wictorsson talar om de små företagen, och talar varmt. Men då frågar

jag honom: Varför vill han förhindra och försvåra för de små företagen att växa, t.ex. genom den skatt som man lägger på det arbetande kapitalet? Det gör att den som har ett företag och börjat köpa på sig maskiner och byggt lokaler m.m. tvingas göra orimliga uttag ur företaget för att kunna betala dessa skatter för någonting som han behöver och som är nödvändigt för att företaget skall kunna växa och leva vidare. Klart är att när han en gång säljer företaget skall han beskattas. Men varför skall man ta dessa pengar månatligen ur företagets verksamhet? Det förstår jag inte.

Varför vill man motverka att ett enskilt företag kan växa inom de områden där det i dag finns offentliga monopol? Jag tänker på vårdsektorn inte minst, men också på skolor och undervisning – hela den stora sektor där i dag enskilda initiativ praktiskt taget inte får förekomma. Vilket fantastiskt område det skulle vara, inte minst för företagsamma kvinnor, om man släppte det fritt. Och varför hotar man hela näringslivet med förstatligande och ökad statlig styrning genom uppköp med hjälp av löntagarfonder och nu också AP-fonder och riskkapitalfonder? Åke Wictorsson konstaterar ju själv att de som ställer upp och stöder socialdemokraternas näringspolitik här i kammaren är kommunisterna. Man kan vända på det: De som stöder den kommunistiska politiken här i kammaren är socialdemokraterna. Det är det här omvända som gäller, ni är ju överens. På detta område är ni beroende av kommunisterna. Jag tycker att det är ett utomordentligt allvarligt förhållande och ser fram emot att få en annan majoritet i denna kammare, med en annan och bättre näringspolitik.

Anf. 23 LARS NORBERG (mp) replik:

Fru talman! Jag skall börja med att återta mitt yrkande från talarstolen om bifall till reservation 20. Det berodde på en felläsning, även om den reservationen nog innehåller en del kloka synpunkter som vi kommenterar i ett särskilt yttrande. I stället vill jag yrka bifall till reservationerna 30, 48 och 80.

Åke Wictorsson sade här att tragiken med miljöpartiet var att miljöpartiet för en borgerlig näringspolitik och en radikal miljöpolitik.

Jag vet inte om också den radikala miljöpolitiken ansågs tragisk, men den går i varje fall betydligt längre än socialdemokratin vill gå och är betydligt mera systematiskt genomtänkt. När det gäller näringspolitiken är det miljöpartiets uppfattning att vi inte skall ha en statlig detaljstyrning. Vi skall inte ha en statlig finansiering av näringslivet. Vi skall ha generella regler som i första hand värnar om miljön, men också inspirerar till decentralisering och småskalighet. Detta märks i våra motioner, där vi säger att vi vill sänka arbetsgivaravgifterna, dvs. skatten på arbete, med 4 % över hela landet utom i storstäderna. Det märks i att vi speciellt vill gynna glesbygden, där vi vill sänka arbetsgivaravgifterna med ytterligare 10 stora procent, dvs. från 40 % till 30 %.

Vi är inte så radikala som de borgerliga när det gäller den offentliga sektorn, men vi vill å andra sidan inte heller konservera den nuvarande offentliga sektorn. Den är storskalig. Den behöver reformeras, och den behöver bli mer flexibel. En del av den kanske med fördel kan privatiseras. Vi deltar emellertid inte i det allmänna skallet som riktas mot den offentliga sektorn. Vi vet nämligen att om vi raserar vår offentliga sjukvård, kommer vi

svenskar i stället att få betala för en privat sjukvård, och den sjukvården blir möjligen mer effektiv men också mer ojämlig.

I stort sett verkar det som att borgerligheten och socialdemokratin i fråga om tillväxten tävlar om vem som var först med den nu gemensamma åsikten. Som det enda parti som så att säga kan stå vid sidan av de s.k. blocken och värdera vad som sägs finner vi i miljöpartiet att skillnaderna mellan borgerligheten och socialdemokratin är små. Det beklagliga är att båda hänger sig åt en ideologi som överskattar tillväxt, som är materialistiskt kortsynt och överskattar lönsamhet på kort sikt.

Anf. 24 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Fru talman! Det märks att Åke Wictorsson har haft den 15 september i tankarna när han i nattens sena timme eller möjligen i går skrev sitt anförande till i dag. Han framställer Sverige som ett land som flyter av mjölk och honung, och han håller en lovsång till småföretagen. Men jag tyckte, vännen Wictorsson, att tonen i den där sången var litet falsk. Detta gäller kanske inte Åke Wictorsson själv utan snarare det parti som han representerar. Jag kan gärna kosta på mig det erkännandet att jag tror att Åke Wictorsson personligen känner mycket starkt för småföretagen, men han tvingas företräda en politik som inte omhuldar småföretagen lika varmt som han själv.

Om nu Sverige skulle vara detta underbara land, som Åke Wictorsson gör gällande flyter av mjölk och honung, skulle ju inte situationen vara den den är. Konkurserna duggar tätt. Arbetslösheten stiger. Investeringarna sker utomlands i stället för här hemma. Småföretagare tvingas i samband med generationsskiften att överlåta företagen till investmentbolag eller andra på grund av gällande regler för arvs- och förmögenhetsbeskattning. Det är, Åke Wictorsson, dessa bitar som måste åtgärdas.

Om nu socialdemokraterna skulle vara intresserade av småföretagen, varför tar ni då inte bort förmögenhetsskatten på arbetande kapital? Ge ett besked i den här debatten! Om ni eventuellt skulle vinna årets val – vilket inte mycket talar för – när kommer ni i så fall att genomföra detta? Varför drar socialdemokraterna in pengar från de regionala utvecklingsfonderna, pengar som skulle behövas till utveckling av småföretag? Varför lägger regeringen fram förslag om en försämring av transportstödet, vilket framför allt skulle drabba företagen i norra Sverige? Dess bättre rättade riksdagsmajoriteten till detta.

Det har under senare tid lagts fram en rad förslag på åtgärder som gått stick i stäv mot Åke Wictorssons ambitioner. Turistnäringen är en viktig del av svenskt näringsliv, men denna drabbas av de skatteregler som socialdemokraterna har infört. Kooperationen, som också är en viktig del av svenskt näringsliv, drabbas genom lagförslag som riktar udden mot en del av Kooperationen, som socialdemokraterna annars brukar tala så varmt om.

När det gäller riskkapitalförsörjningen bygger socialdemokraterna upp gigantiska storregionala riskkapitalbolag, där pengar tas från länen, från utvecklingsfonderna och från löntagarfondssystemet för att man sedan skall kunna köpa in sig i småföretagen.

Denna politik lyfter inte Sverige in i en positivare framtid. Det är, fru talman, inte mer socialdemokratisk politik vi behöver, utan mindre.

Anf. 25 ROLF L NILSON (v) replik:

Fru talman! Det är bra att Åke Wictorsson ger en motbild till den borgerliga klagosången. Det är bra att Åke Wictorsson försvarar det gemensamma trygghetssystemet, det gemensamma ägandet och de insatser för att främja utvecklingen av de små och medelstora företagen som faktiskt har gjorts här i riksdagen.

Det är ganska naturligt att ett sådant försvar och en sådan stolthet för den förda politiken leder till att även den bilden blir onyanserad, att man glömmar bort de brister som finns i den egna politiken. Det innebär att Åke Wictorsson i sin framställning till en del glömmar huvudtemat i de två senaste näringspolitiska propositionerna, nämligen behovet av en strukturomvandling i fråga om den svenska industrin, behovet – som faktiskt markeras i propositionerna – av att anpassa produktionen till vad människan och naturen tål. Det är delvis en korrigerande politik, en korrigerande strategi, på så sätt att regeringen föreslår åtgärder mot effekter av den egna tredje vägens politik.

Jag skulle vilja ta upp vad Åke Wictorsson sade om behovet av en produktivitet utveckling. Jag hoppas att Åke Wictorsson kan instämma i den beskrivning jag gjorde i mitt huvudanförande, dvs. att produktivitet utvecklingen, om den skall vara långsiktig och om den skall bära, måste bygga på en demokratisering av arbetslivet och måste bygga på ett ökat inflytande, ett ökat självbestämmande för de anställda och ett ökat kunskapsinnehåll i arbetet.

Jag tycker därför att det är beklagligt att det är just Saabs Malmöfabrik som framstår som en av de stora felsatsningarna och som läggs ned. Det är beklagligt att Volvos Uddevallafabrik är starkt ifrågasatt. Detta är just sådana framtidsprojekt som behövs, satsningar på nya organisationsformer och nya arbetsformer. Det är detta och inte det löpande bandet, det är detta och inte en ökad utsvettning med enkla arbetsmoment och enkla arbetsuppgifter, som skall leda till ökad hållbar produktivitet.

Det är också bra att Åke Wictorsson betonar att det verkliga alternativet för den svenska politiska framtiden finns i den röda och gröna politiken – med socialdemokratin, vänsterpartiet och ett något motvilligt miljöparti men tyvärr än så länge utan centerpartiet, som borde ha varit en naturlig bundsförvant.

Anf. 26 ÅKE WICTORSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har varit med tillräckligt länge i politiken för att veta att de som siar om framtiden ofta har en helt annan uppfattning än vad verkligheten så småningom kommer att registrera. Jag tror att detta också gäller bedömningarna av det nuvarande konjunkturläget. Sätter man detta i relation till Sveriges allmänna ekonomiska läge – vår näringslivsnivå, vår sysselsättning och vår låga arbetslöshet – upplever jag inte att det på något sätt motsvarar den totala svartmålning som Per Westerberg har ägnat sig åt.

Representanten för de frisinna här i riksdagen, Hadar Cars, gjorde en rad påstående och slutade med att hänföra hela problematiken till beskattningen av det arbetande kapitalet i företagen. Den här förmögenhetsbe-

skattningen har funnits under hela 80-talet. Trots det har vi haft den utveckling vi alla känner till.

Sedan, Hadar Cars, tycker jag att det vore fair play att acceptera Rolf L Nilson och hans partitillhörighet och inte föra in taggtråd och stridsvagnar i debatten. Det finns inget underlag för den kopplingen. Det finns ingen grund för detta våldsamma försök att sparka mot en politisk meningsmotståndare, framför allt inte av en representant för ett parti som för närvarande till yttermera visso betungar oss med två partinamn.

Per-Ola Eriksson! Jag känner socialdemokratin. Jag känner de socialdemokratiska kommunalpolitikerna och de socialdemokratiska landstingspolitikerna. Var i den faktiska verkligheten kan Per-Ola Eriksson påstå att den företagarfientlighet som Per-Ola Eriksson talar om finns? Det är precis tvärtom. På nivå efter nivå handlar socialdemokratisk politik om att skapa näringslivsutveckling, att skapa ekonomisk tillväxt, för att säkra grunden för det välfärdssamhälle som bär socialdemokratins signatur.

Jag blir mer och mer konfunderad när det gäller centerpartiet. Ni talar ett språk här i kammaren, där ni framstår som goda medkombattanter till moderaterna, och ni talar ett helt annat språk när det gäller att konkret handlägga de här olika frågorna ute i landet.

Anf. 27 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Åke Wictorsson sade att den som ser in i framtiden ofta inte blir sannspädd. Jag ber honom erinra Allan Larsson om det när han träffar honom, om han någon gång får träffa de mäktiga herrarna i regeringen – de är ju inte längre närvarande i de debatter som vi för i för regeringsledamöter viktiga frågor. Men om Åke Wictorsson får träffa Allan Larsson, så påminn honom om hans ljusblå bild av Sveriges framtid! Det är ju inte säkert att den blir verklighet.

Sedan tyckte Åke Wictorsson att det var konstigt att jag tog upp frågan om beskattningen av det arbetande kapitalet, och sade att den har vi ju alltid haft. Ja. Men det har ju också fått konsekvenser. Det har varit mycket svårt för svenska företag – svårare för dem än för företag i många andra länder – att växa sig stora, att växa upp till stora företag. En viktig faktor har varit att man haft en särskilt hård beskattning av det arbetande kapitalet i de små företagen. Det försvarar Åke Wictorsson!

Fru talman! Jag har ingen invändning mot att bli kallad för frisinnad – tvärtom tycker jag att det är en heder. Hör bara vilket fint ord det är: frisinne. Men Åke Wictorsson blir upprörd över att jag påstår att vänsterpartiet alltså i sin kapp gömmer många kommunister och vill på något sätt frånta detta vänsterparti dess gamla relationer med förtryckarpartierna i öst. Jag är förvånad över det – jag tycker att det är en viktig del av den renhållning som vi är skyldiga demokratin att peka ut sådana som i årtal har lierat sig med, stött och funnit sin inspiration i partier i öst; vi har nu i mycket påtaglig grad sett hur liten folklig förankring de haft.

Fru talman! Jag vill sluta med att än en gång notera att Rune Molin inte är närvarande och att de vänliga ord jag yttrade om hans intresse för riksdagen och för den debatt som vi för här i kammaren alltså visat sig vara felak-

tiga. Åke Wictorsson fick snabbt rätt även på den punkten – den som spår om socialdemokratiska ministrars uppträdande i framtiden får sällan rätt.

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

Näringspolitik

Anf. 28 PER WESTERBERG (m) replik:

Fru talman! Vi är tillbaka vid svartmålningen, Åke Wictorsson. Jag skall inte vara elak och citera vad som sägs i finansplanen eller av konjunkturinstitutet eller några av de ekonomiska sekretariaten i bankerna. Finanstidningen hade häromdagen en mycket bra sammanställning av deras prognoser för framtiden. Det var en väckarklocka för många, som inte har sett vad klockan är slagen, tror jag.

Men prognoserna slår sällan in, säger Åke Wictorsson. Det är riktigt att siandet om framtiden inte alltid slår in. Men det beror i så fall på att de som läser prognoserna och analyserar dem vidtar åtgärder. Åke Wictorsson sticker i stället likt strutsen huvudet i busken och vägrar se verkligheten som den är. Det viktiga är att man reagerar när stormmolnen hopar sig så att man kan undvika en kraschlandning.

I den här debatten har vi inte fått några raka besked om vad man vill ha i framtiden. Vi från borgerligheten har lämnat besked, inte minst i det betänkande som vi nu behandlar. Åke Wictorsson har inte lämnat något besked i frågan om EG-ansökan verkligen kommer att klargöra var man står i sakfrågan om EGs gemensamma utrikespolitik, så att vi inte hamnar i samma vakuum som Österrike.

Ingenting har av socialdemokraterna och deras alliansbröder sagts om huruvida vi skall försöka få till stånd en sänkning av skattetrycket till europeisk nivå.

Ingenting har sagts om huruvida man skall ta bort straffbeskattningen på västvärldens kanske hårdast beskattade småföretag, som vi har här i Sverige.

Ingenting har sagts om huruvida man skall göra något åt förmögenhets-skatten på arbetande kapital i småföretagen, huruvida man skall göra någon anpassning på arvs- och gåvosidan och när det gäller alla de andra speciallagstiftningar som plågar just småföretagen och gör att vi har en mycket liten andel små och medelstora företag i Sverige jämfört med vad man har ute i Europa.

Vi har inte heller fått några besked om huruvida vi kommer att få någon satsning på högre utbildning för att förse svenskt näringsliv med kvalificerad personal för att det skall kunna klara framtidens problem.

Vi har vidare inte fått några besked om hur man på ett seriöst sätt skall finansiera infrastrukturinvesteringarna när skattemedel i praktiken inte står till buds under 90-talet. Då är det privatiseringar som gäller.

Nej, det här visar mycket tydligt att socialdemokraterna inte har någon framtidsstrategi, i synnerhet inte när det gäller de mindre företagen. Man har lagt fram några få förslag som gäller näringspolitiken i dess helhet, men de är väldigt storföretagsinriktade. Socialdemokraterna tacklar inte de grundläggande ekonomiska problemen, i varje fall inte före valet. I så fall vill man inte redovisa det. Vi har ingen antydning om hur man skall samla någon form av majoritet genom den oheliga eller heliga alliansen med vänster-

partiet, miljöpartiet och vad det nu kan vara, för att över huvud taget utgöra ett alternativ till det klara borgerliga alternativet i den här frågan.

Anf. 29 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Fru talman! Åke Wictorsson sade att han kände sitt parti och hänvisade till kommunalråd och landstingspolitiker. Det var avslöjande. Det är dem han i så fall känner någon samhörighet med, inte med den politik som den regering han egentligen skall slåss för företräder – han nämnde inte den som något han brukar luta sig mot och känna igen sig i.

Låt mig gå tillbaka till riskkapitalförsörjningen, som Åke Wictorsson har tagit upp några gånger, bl.a. i sitt inledningsanförande.

Den modell som ni har valt är fel väg. Man borde på olika sätt se till att småföretagarna får behålla sina pengar i företagen, bl.a. genom att ta bort skatten på arbetande kapital. Men ni motsätter er detta. Ni drar er sakta förbi denna fråga. Varför? Skulle man ta bort förmögenhetsskatten beträffande småföretagen, skulle småföretagarna få pengar kvar. Företagens soliditet skulle förbättras. Ett av motiven till att ni inte vill ta bort denna skatt torde vara att ni vill göra småföretagen beroende av de riskkapitalbolag som ni i fjol drev igenom här i riksdagen. Denna beroendeställning tycker jag är olycklig.

Nu handlar 90-talet om att vi måste förnya näringslivet. Vi måste göra småföretagen samt de mindre och medelstora företagen till en turbomotor i näringslivet. Vi kan göra det genom att sänka skattetrycket, införa lägre arbetsgivaravgifter samt ge egenföretagarna ett fribelopp, eftersom arbetsgivaravgiftsbördan är en tung börda för alla landets egenföretagare. För skogsbrukarna som är en del av Företagssverige kan vi ta bort skogsvårdsavgiften. Vi kan slopa förmögenhetsskatten på arbetande kapital, skapa ett offensivt program för investeringar i vägar, järnvägar och bättre kommunikationer samt satsa mera på forskning och högre utbildning. Vi måste stå bättre rustade med ett program för att möta konkurrensen från företagen i EG, den dag då vi ökar samarbetet med länder inom EG. Vi måste rusta svenskt näringsliv för ett svenskt medlemskap i EG. Med ett svenskt medlemskap följer av naturliga skäl en ökad konkurrens.

Det är i detta perspektiv som vi skall förnya och reformera Sverige. Vi från centern tänker göra det i en ny regering men inte i den konstellation som Rolf L Nilson såg framför sig. Han försökte fria. Ett frieri skall ha ett svar. Jag avvisar hans frieri.

Anf. 30 ROLF L NILSON (v) replik:

Fru talman! Jag uppskattar det erkännande som jag fick av Åke Wictorsson. Jag kan konstatera att Hadar Cars har valt rollen såsom debattens clown. Jag ser det mera som hans eget problem. Det som stör mig litet är att han har valt att förolämpa mig personligen. Det hade inte varit nödvändigt.

Jag vill återkomma till småföretagen. Liksom Per-Ola Eriksson beklagar jag att socialdemokraterna har valt att huvudsakligen arbeta med att omfördela resurser till de små och medelstora företagen. De hade behövt förstärkta resurser. Vi från vänstern har motsatt oss indragningen av likvida me-

del från utvecklingsfonderna och sedan överföringen av en del av dessa medel till riskkapitalbolagen. Det hade behövts friska pengar.

De tre borgerliga partierna ställde åter upp i skattekverulansen. Det är bra att regeringen inte hemfaller till något liknande utan ser småföretagarnas problem såsom komplexa problem. Det är verkligen inte bara en fråga om skatter. Över huvud taget är det väldigt sällan i den moderna politiken som det *bara* är att göra någonting, *bara* att sänka skatten, *bara* att avreglera eller *bara* att privatisera. Den moderna politiken och det moderna samhället är betydligt mer komplicerat än denna bara-politik. Från borgerligt håll sår man vind och riskerar att skörda storm. Vi kan se det när Ny demokrati håller på att segla upp såsom företagarnas favorit i den politiska världen.

Det väsentliga för många småföretagare är just den typ av stöd som de får av t.ex. utvecklingsfonderna, som går in med ekonomisk rådgivning och hjälper till att på ett realistiskt sätt formulera och begränsa de uppgifter som man står inför. De hjälper till att dimensionera ens egen arbetsinsats så att den blir någorlunda rimlig och så att man orkar hålla ut och utveckla sitt företag långsiktigt. Man får inte slita ut sig och ge upp efter en kort period.

Såväl i Sverige som internationellt kan man konstatera att den offentliga sektorn, som har angripits – statliga insatser, statligt företagande och statliga beställningar – är oerhört viktig såsom beställare och marknad för näringslivet. Den statliga sektorn kan också vara idégivare när det gäller utvecklingen av ny teknik inom vård och omsorg.

Anf. 31 LARS NORBERG (mp) replik:

Fru talman! Åke Wictorsson nämnde i sitt huvudanförande att ett av målen med den nya näringspolitiken är att man skall få ökat utbyte av statens kapital. Jag är rädd för att man överskattar möjligheterna. Det går faktiskt inte för en regering att kommendera fram ökad lönsamhet i ett statligt företag. Man kan för all del försöka att inspirera, men den typ av kommando som förekommer i näringslivspropositionen tror jag inte är särskilt framgångsrik på lång sikt.

Vi från miljöpartiet har gång efter annan i våra näringspolitiska motioner tagit upp frågan om en samlad statlig policy för de statliga verken och företagen samt för gränsdragningen mellan verk och företag. Den saknas fortfarande från regeringens sida liksom ett ställningstagande till kravet på en demokratisering av näringslivet. Vi anser ju att de anställda och de som är beroende av företaget på resp. ort skall ha ett större inflytande och kunna bli delägare i företaget.

Åke Wictorsson använde metoden guilt by association och påstod att miljöpartiet samarbetar med de borgerliga partierna. Hadar Cars och Per Westerberg använde samma metod och påstod att miljöpartiet vill samarbeta bara med partier till vänster. Vi står för en annan dimension i politiken. Vi står för de fyra solidaritetskraven. Vi står för en miljöpolitik, som beskrivs t.ex. i Woolworth Institutes skrift *State of the World*, där man beskriver utvecklingen i världen just nu och vilka åtgärder som kan behöva vidtas. Sådana åtgärder har vi motionerat om här i kammaren.

Jag håller med Åke Wictorsson om att den nidsbild som man ritar av vänsterpartiet inte är rättvis. Vänsterpartiet har ändrat sig på väldigt många

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

Näringspolitik

punkter. Det leder naturligtvis till att vi ibland finner att vi hamnar på samma standpunkt när det gäller miljöfrågor och internationella solidaritetsfrågor.

Jag vill avsluta med ett bibelord: Det blir mer glädje i himlen över en syndare som omvänder sig än över hundra rättfärdiga som ingen bättring behöver.

Anf. 32 ÅKE WICTORSSON (s) replik:

Fru talman! Jag sade inte, Lars Norberg, att miljöpartiet samarbetar med de borgerliga. Jag sade att en konsekvens av er politik har blivit att ni när det gäller den egentliga näringspolitiken närmar er borgerliga standpunkter. Det påståendet står jag för.

Sedan går det kanske inte att kommendera fram lönsamhet i statliga företag, men det går däremot att sätta in ordentliga kraftåtgärder och den vägen förändra lönsamheten och avkastningen. Det har utvecklingen under senare år mycket klart visat.

Rolf L Nilson sade att småföretagen behöver ytterligare resurser, att det var fel att omfördela resurserna och att man borde ha givit mer. Det är klart att detta hänger ihop med vilka resurser som finns och hur man skall föra en ekonomisk politik så att man får balans mellan statens utgifter och inkomster. Och på det här området har det faktiskt inte skett någon förnyelse av vänsterpartiets politik. Vänsterpartiet är fortfarande lika generöst, och förslaget har inte särskilt mycket förankring i ett realistiskt budgetalternativ. Detta är naturligtvis förklaringen till att man kan satsa mer.

Till Hadar Cars vill jag säga följande beträffande diskussionen om kommunismen och vänsterpartiet. Jag har varit en mycket hård motståndare mot kommunismen och dess diktaturprinciper. Men jag är beredd att ge ett erkännande åt utvecklingslinjer som pekar åt ett annat håll. Denna utveckling finns klart dokumenterad var man än kommer i Östeuropa. Då tycker jag att det känns nattståndet att använda de argument som Hadar Cars använde.

Per Westerberg, och för övrigt även Per-Ola Eriksson och Hadar Cars, säger att det inte finns några samband i den socialdemokratiska politiken och att man vacklar och famlar. Men om man ser tillbaka har den socialdemokratiska regeringen kraftfullt tagit sig an den ekonomiska politiken. Jag behöver bara peka på budgetpolitikens utveckling under de socialdemokratiska regeringsåren jämfört med de borgerliga regeringsåren. Beträffande de åtgärder som vidtogs förra året hade ni minsann inte något alternativ och var över huvud taget inte beredda att diskutera ett ansvarstagande för en ekonomisk politik som skulle rätta till de obalanser som hade uppkommit. Och ni går nu in i en valrörelse där utgångspunkten är att två slår den tredje. Moderaterna och folkpartiet säger att det nu skall bli en ny giv för Sverige. Centerpartiet försöker krypa in i nätverken för att få vara med och kommunicera. Er politik vinner allt mindre tilltro bland väljarna, om man skall tro opinionsundersökningarna. Var finns den fasta grunden för ett borgerligt regeringsalternativ när det gäller näringspolitiken?

Förste vice talmannen anmälde att Per Westerberg, Hadar Cars, Rolf L Nilson och Per-Ola Eriksson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Fru talman! Jag tänkte tala litet grand om näringspolitik och framför allt om småföretagspolitik. Debatten har ju kommit att handla om väldigt många andra saker, men det är väl inte riktigt meningen. Jag tänkte försöka hålla mig till vad vi i miljöpartiet tycker och inte uttala mig så mycket om vad andra partier tycker, det kan de göra själva.

Jag vill börja med några huvuddrag i miljöpartiets småföretagspolitik. Bakom varje småföretag finns en eller flera människor med företagsamhet, vilja, förmåga och uthållighet. Småföretag har ofta en stark lokal förankring, och de står för en idériakedom och en livskraft som är nödvändig för förnyelsen och utvecklingen av vårt näringsliv. Ändå har de ofta sämre möjligheter både att få personal och riskkapital än de stora företagen. Det är viktigt för småföretagen att få bättre tillgång till riskvilligt kapital. Och det är viktigt för människor, företag och organisationer att få goda möjligheter att satsa riskvilligt kapital i företag vilkas verksamhet de kan och vill vara med och ta ansvar för. Det är också viktigt att de människor som gör dessa satsningar kan försörja sig på sin verksamhet i företaget och att de kan bygga upp företaget genom att en del av de överskott som de bygger upp får stanna i företaget och att de också kan ta ut ett rimligt överskott av sin verksamhet för egen del.

Som vi sade i debatten här i riksdagen senast i går bör ingen skatt betalas på arbetande kapital i små familjeföretag. Vi är alltså emot denna företagsbeskattning, förmögenhetsbeskattningen av arbetande kapital.

Små företag måste ha möjlighet att finansiera sin utveckling med egna överskott. De bör t.ex. ha rätt att skattefritt bygga upp ackumulerade reserver. Vi har föreslagit upp till 25 basbelopp. Detta är särskilt värdefullt under de år som företagen byggs upp, innan lönesummor och eget kapital blivit stora nog. Särskilt under utbyggnadsskedet måste ägare, anställda och andra som tror på det nya företaget också kunna skjuta till s.k. ägarkapital, riskkapital, på gynnsamma villkor. Staten bör underlätta sådana satsningar med riskvilligt kapital genom att delvis uppskjuta beskattningen av sådant kapital, förslagsvis upp till tio basbelopp. På det riskkapital som satsas skulle man kunna ta ut bara en mindre del, t.ex. 20 %, av inkomstskatten från årets löpande inkomst från dem som avsätter riskkapital på detta sätt. Resten av riskkapitalet beskattas när det sedan tas ut ur företaget. Och det bör vara möjligt att satsa riskkapital under flera år på detta sätt, sammanlagt upp till ett visst antal basbelopp. Vi har föreslagit tio basbelopp. De kapitalvinster, den avkastning, som vi hoppas uppkommer skall naturligtvis sedan beskattas på vanligt sätt, men först då. Det här betyder att det blir lättare att få fram naturligt riskkapital, lokalt och småskaligt riskkapital.

Men vi tycker också att det är riktigt med de nyetableringslån som man har prövat i Tyskland, de s.k. EKH-lånen och att vi prövar något liknande i Sverige.

De lokala närfonder som miljöpartiet har väckt förslag om under den tid som partiet har funnits och sedan vi kom in i riksdagen skall byggas upp i varje kommun, och de skall medverka i det lokala företagandet och ge och förmedla råd och hjälpa till med finansiering av lokala projekt och företag.

De skall också själva vid behov kunna satsa riskkapital. De utgör alltså en viktig länk i denna kedja att förse små företag med riskkapital i olika skeden.

Däremot tror vi inte på de riskkapitalbolag som regeringen har föreslagit och som riksdagen har fattat beslut om tidigare. De kommer med stor sannolikhet inte att bli till nytta för småföretagen. Vi tvivlar också på att de egentligen kommer att bidra till en balanserad utveckling i sin region och inom naturens gränser, därför att de mycket snabbt till sin karaktär blir storskaliga.

Jag sitter, fru talman, i styrelsen för Stockholms läns utvecklingsfond och har till min förtvivlan och förvåning fått vara med om beslut där man säger att dessa riskkapitalbolag också skall få spela på börsen, att de så att säga inte skall gå ur sitt åtagande ens när företaget har kommit så långt i sin finansiering att det finns med på fondhandlarlistan eller kommer in på börsen. Man skall ju inte ha statliga riskkapitalbolag och ta pengar från utvecklingsfonderna för att driva riskkapitalbolagen för att de sedan skall vara med när det har gått så bra för företaget. Det blir då alldeles fel inriktning. Jag var därför tvungen att reservera mig. Det var enda gången jag har behövt göra det.

Det finns, fru talman, många exempel på att utvecklingsfonderna har hjälpt nyföretagare och små och medelstora företag att få tillgång till riskvilligt kapital på samma sätt som de har kunnat hjälpa dem att få tillgång till utbildning och kompetens. Tills närfonderna kommer har utvecklingsfonderna en unik roll och en unik kompetens i detta sammanhanget. En del av deras unika kompetens är att de gör samlade bedömningar både av ett företags affärsidé och av företagarnas möjlighet att förverkliga denna affärsidé. De gör både ekonomiska och personliga bedömningar. Jag tror att den typen av överblickande bedömningar är väldigt viktiga. Som vi påpekar i reservation 39 är det farligt att som riksdagen gjorde säga ja till att dra in så mycket pengar från utvecklingsfonderna. Det är de som för närvarande har möjlighet att ge det småskaliga stödet till de små företagen. Jag skall passa på att yrka bifall till reservation 36, som handlar om riskkapitalbolagen. Det är viktigt att företag kan drivas i olika former, och det är också viktigt att man uppmuntrar företagsformer som på olika sätt ger människor möjlighet att satsa arbete och pengar. Företagsformerna bör också uppmuntra till ansvar och solidaritet med omvärlden – med avseende på människor, djur, natur och framtid. För oss i miljöpartiet står det klart att det behövs bättre lagliga möjligheter än i dag att kräva ansvar av dem som inte själva är beredda att ta ett sådant. Jag ställer mig därför bakom reservation 48 och motion 1990/91:31, där Carl Frick och jag har begärt en utredning om en utvidgning av ägaransvaret. Jag sade alltså inte, fru talman, att vi yrkar bifall utan att jag ställer mig bakom.

I miljöpartiet tror vi mycket på att man skall kunna driva företag tillsammans och dela på ansvar, risker och möjligheter. Därför tycker vi att kooperativa företagsformer bör uppmuntras och stödjas, bl.a. genom bättre möjligheter att bygga upp ett eget kapital. Jag yrkar bifall till reservation 47, som handlar om denna sak.

Sedan vill jag avslutningsvis säga att energipolitiken är mycket viktig. Den är en mycket viktig del av närings- och företagspolitiken. I vår energipolitik har vi tagit mycket stort intryck av USA. Vi tycker att Sverige har mycket

att lära av USA, liksom av våra grannländer Norge och Danmark. Det vore värdefullt om vi också i Sverige i större utsträckning prövade olika metoder för effektivare energianvändning och för användning av miljövänliga förnybara bränslen – så att man inte bara talar om det.

Prot. 1990/91:121

29 maj 1991

Näringspolitik

Anf. 34 LENA ÖHRSVIK (s):

Fru talman! Många olika områden diskuteras när det gäller ett så här stort betänkande. För min del tänkte jag beröra främst tre saker: forskning och utveckling av tekniska hjälpmedel för handikappade, framtida informations-teknologi samt den kollektiva forskningens koncentration.

När det gäller tekniska hjälpmedel har jag i en motion påmint om den stora betydelse styrelsen för teknisk utveckling (STU) har haft för att ny teknik skall kunna utnyttjas på just handikappområdet. Jag har velat framhålla att det är viktigt att den delen av verksamheten bevaras och förstärks i den nya myndigheten.

Under mer än 20 år har STU anslagit medel för forskning och utveckling inom detta område. Resultaten har varit av stor betydelse både för personer med funktionshinder och för svensk industri. Det har nyligen gjorts en utvärdering som klart visar hur svenska industrier har kunnat hävda sig på detta område, speciellt på exportsidan. Vi måste alltså ta vara på kompetensen på området. Det är inte minst angeläget då hjälpmedelsmarknaden inte alltid är stor och lukrativ, särskilt inte beträffande små och udda handikappgrupper. Samhällets stöd till forskning och utveckling är väsentligt för att stimulera företag att ge sig in på denna marknad och att stanna kvar där. För att *fullt ut* kunna ta till vara den nya tekniken i nya hjälpmedel och system för handikappade måste stödet öka.

Jag tolkar utskottet som att det anser att verksamheten är viktig och att det därmed inte finns någon risk för minskat engagemang eller minskad stöd-volym i den nya myndigheten. Skälet till att jag har tagit upp frågan är den osäkerhet som ju alltid råder vid förändringar i olika verksamheter, om inte kristallklara besked ges från början.

Den andra saken som jag vill kommentera är de statliga insatserna på informationsteknologiområdet, också detta sett ur ett handikapperspektiv. Mina motionsyrkanden i detta avseende hängde egentligen samman med avsnittet telekommunikationer i samma proposition. En viss missuppfattning tycks ha skett vid fördelningen av motionsyrkandena. Mitt yrkande om behovet av forskning och utveckling syftade direkt på det s.k. telematik-projektet och borde rätteligen ha behandlats av trafikutskottet. Det gällde nämligen ett uttalande om att en större andel av televerkets totala satsningar på forskning och utveckling – i dag ca 1 miljard kronor – borde gå till just den typen av projekt med tanke på de stora behoven, möjligheterna och handikappgruppernas storlek. Detta får jag återkomma till i ett annat sammanhang.

Vad som behandlas i detta betänkande är mitt yrkande om tillkännagivande om behovet av ytterligare åtgärder på det informationsteknologiska området. Stora omvälvningar av infrastrukturen i samhället pågår och detta får konsekvenser för alla människor, men kanske främst för människor med funktionshinder. Givetvis ger utvecklingen också möjligheter. Men enligt

min mening kan man inte utan lagstiftning och föreskrifter garantera att grundläggande sociala hänsyn tas i denna förändringsprocess. Marknaden måste ges lika spelregler och kompletteras av ett solidariskt ansvarstagande. Den omfattande antidiskrimineringslagstiftning som har antagits i USA på bl.a. teleområdet är ett uttryck för att man inte tror att marknaden själv kommer att kunna lösa dessa frågor.

Utskottet redovisar pågående utredningsarbete och anser att man med hänvisning till detta inte nu behöver ta några särskilda initiativ. Kanske kunde man ha uttryckt någon åsikt i frågan. Jag sätter mitt hopp till att det i arbetsgruppen finns nödvändig kompetens för att bedöma behovet av specialreglering.

Till sist några ord om den kollektiva forskningen. Det är uppenbart att den av stat och näringsliv samfinansierade FoU-verksamheten är mer geografiskt koncentrerad än både högskolornas och företagens egen verksamhet. Det handlar om en mycket omfattande forskningsvolym, som är starkt koncentrerad till Stockholm. Visst finns spridda verksamheter på annat håll, ofta i form av filialer, men huvuddelen är mycket koncentrerad. Vi har i en motion från Kalmar län särskilt pekat på våra stora möjligheter att ta emot t.ex. träforskning. Jag måste säga att visst kan man även vid en 40-procentig andel av insatsen ha synpunkter på lokaliseringen. Det handlar om vilja och insikt. Också i detta fall får jag sätta mitt hopp till den pågående översynen.

Anf. 35 KARIN WEGESTÅL (s):

Fru talman! Jag har begärt ordet med anledning av min motion 1990/91:20, där jag tar upp frågan om forskningsbaserad företagsutveckling i Skåne. I tillväxtpropositionen sägs att de företag som bygger sin verksamhet på ny teknik har särskild betydelse för näringslivsstrukturen. Teknikintensiva företag uppstår ofta som avknoppningar från universitet. De har ofta en begränsad hemmamarknad varför internationalisering är ett utmärkande drag. Därför behöver de tillgång till riskvilligt kapital och möjligheter att förvärva de resurser som tillväxten i övrigt kräver.

I den regionalpolitiska propositionen 1989/90:76 aviserades att regeringen från fall till fall är beredd att lämna stöd till företagsutveckling i regionalpolitiskt angelägna högskole- och universitetssorter.

I Malmöhus län har under en följd av år traditionella industribranscher gått i graven, men andelen mogna företag är ändå stor i förhållande till företag som baseras på ny teknik. Deras andel är mindre än vad som kan anses motiverat av att det finns universitet och teknisk högskola i regionen. Därför är det angeläget att regeringen gör det möjligt att fördela utvecklingsresurser även till denna region. Samverkan mellan länsstyrelsen, utvecklingsfonden, Lunds universitet och Tekniska högskolan i Lund är mycket betydande. Dessa aktörer har förverkligat forskningsbyarna IDEON i Lund och Malmö, som har en mycket bra verksamhet, men vars spridningseffekt i Skåne har varit ganska begränsad.

Utskottet påpekar att orsakerna till detta ligger i förutsättningarna för näringsverksamheten och inte hos IDEON. Detta stämmer väl överens med länsstyrelsens erfarenheter.

Trots denna insikt har resurser för att skapa teknologibindningar och öka

dynamiken inom olika industribranscher i regionen tillförts i mycket liten utsträckning. Fördelningen av STUs forskningsmedel till företag och branschinstitut var i slutet av 80-talet 67 % till Stockholms län, 24 % till Göteborgs och Bohus län och 9 % till Malmöhus län.

Trots att näringsutskottet hänvisar till att motioner som avser frågor av utpräglad regional natur konsekvent avslås, är det min förhoppning att den nya näringspolitiska myndighet som nu skall ersätta styrelsen för teknisk utveckling, statens energiverk och statens industriverk kommer att kunna omfördela resurser till den svenska sidan av den alltmer intressanta Öresundsregionen, förhoppningsvis med ett större mått av regionalt inflytande och på ett sätt som skapar förutsättningar för att dra nytta av den förnyelse av näringsstrukturen som är både möjlig och nödvändig.

Vi socialdemokrater från Skåne kommer att fortsätta att arbeta för förnyelse av det skånska näringslivet, för ökad produktivitet, för ökad sysselsättning och för fler intressanta arbetsuppgifter. Det finns i Skåne goda förutsättningar för forskning och utveckling, god tillgång till välutbildad arbetskraft och naturlig närhet till den europeiska marknaden.

Jag har inget yrkande, men jag avvaktar med spänning vad som kommer att hända i framtiden och kommer vid behov tillbaka med motioner.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 10 §.)

10 § Statliga företag

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1990/91:NU38 Statliga företag (prop. 1990/91:87 delvis).

Anf. 36 PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Privatisering av statliga företag har diskuterats i den här kamaren under större delen av 1980-talet. Gemensamma förslag föreligger nu från moderaterna, folkpartiet liberalerna och centern. Det är kanske ett av de mest ambitiösa privatiseringsprogram för statliga företag och affärsverk som i dag finns i den västliga världen. Det beror inte på att vi har sträckt oss särskilt långt, utan på att verksamheten på detta område har varit stillastående i hela Sverige, jämfört med övriga Västeuropa, där betydande privatiseringar har skett under 1980-talet, oavsett regim.

Vi har också haft en ganska betydande förmögenhetsuppbyggnad inom den svenska statliga sektorn, inte minst inom affärsverkens ram. Vattenfallsverket, televerket m.fl. affärsverk är utomordentligt välinvesterade. Man har haft tekniskt skicklig personal, samtidigt som man har haft tämligen låga förräntningskrav. Därmed har man, via den statliga budgeten och skattebetalarnas medel, byggt upp betydande offentliga tillgångar och förmögenheter.

Vi har den bestämda uppfattningen, i likhet med en stor del av vår omvärld, att de här företagen och verksamheterna kan finna bättre och mer

kompetenta ägare, ägare som är kompetenta på resp. område och kan tillföra företagen ny expertis, nytt kunnande och utveckla dem bättre än vad regering och riksdag, med ett ytterst allmänpolitiskt kunnande, kan göra.

Vi tycker också att det är värdefullt att staten, som ställer upp reglerna och rollerna för aktörerna på näringsområdet, inte samtidigt skall vara en av aktörerna. Staten skall vara domaren som sätter upp regelverket. Vi tycker även att det är naturligt att staten, som kommer att ha ont om kapital under lång tid framöver, skall kunna låta sina statliga företag och verksamheter ta del av den traditionella riskkapitalmarknaden, för att på det sättet få kapital, så att de kan utveckla och nyinvestera när så befinns vara lönsamt och vettigt ur många synvinklar.

Privatiseringar runt om i världen har också kännetecknats av, precis som vi från vår borgerliga horisont vill, en mycket omfattande ägandespridning. Man skall se till att sprida ägandet vid privatiseringen av de statliga företagen så mycket det går. Vi tycker att det har ett egenvärde att det svenska folket mer direkt får äga en större del av den förmögenhetsmassa som i dag kontrolleras på politisk väg. Erfarenheterna från nästan alla västeuropeiska länder visar ånyo att företagen då har blivit mer effektivt skötta, att lönsamheten har stigit och att man har fått en helt annan kontroll på vad som sker bakom de stängda direktiondörrarna.

Vi tycker också att det har betydelse att skattebetalarna kan återfå kapital vid dessa privatiseringar. På det sättet kan man få resurser att genomföra en lång rad näringspolitiskt mycket intressanta projekt, typ stärkning av infrastrukturen när det gäller vägar, järnvägar, flygplatser, telekommunikation och många andra angelägna saker, som är centrala för att svenskt näringsliv skall kunna vara konkurrenskraftigt i framtiden. Genom att använda medel från privatiseringarna av statliga företag behöver man inte belasta skattebetalarna, utan man byter ett slags statlig egendom mot ett annat slags.

Vi tycker också att det är något underligt och märkligt när man från regeringshåll entydigt säger att de statliga företagen skall bedriva sin verksamhet på samma villkor som motsvarande privata företag. Då ställer man sig onekligen frågorna: Varför i hela friden skall de då vara statliga? Varför skall skattebetalarna tvingas binda pengar i den typen av verksamheter?

Vi ser privatiseringsprogrammet som centralt. Vi tycker att den exemplifiering vi under denna vår har fått av turerna kring den nya stora statliga företagskoncernen Fortia, där man har sammanfört ett mycket stort antal rörelsedrivande statliga företag, visar behovet av privatisering. Man har lagt in tillgångar på 25 000–30 000 milj.kr. i denna gigantiska företagskoncern. Man har även berett möjligheter att ge ut konvertibler och man har tillsatt en styrelse med några från näringslivet, många från fackföreningsrörelsen och en hel del från departement och politiska strukturer på den socialistiska sidan. Vi tycker därför att det är anmärkningsvärt att denna företagskoncern inte vill ge den insyn som riksdagens näringsutskott har begärt. Vi tycker också att det är märkligt att denna företagsstruktur frångår riksdagens beslut om att man skall vara ett förvaltningsbolag, vilket dessutom står i den egna bolagsordningen, 3 §, och snarast bör agera som ett rörelsedrivande företag med krav på att fatta beslut om alla investeringar ned till 10 miljoners nivå. På det sättet omyndigförklarar man indirekt nästan alla dotterbolagsstyrel-

ser. Man anser sig vara kompetent att fatta beslut på snart sagt alla områden, i och med att Fortia i praktiken innehåller nästan alla typer av näringsverksamheter.

Vi har uppfattningen att företagen i Fortiagruppen skall privatiseras. Vi har uppfattningen att talet om nationellt kollektivt kapital är förflugit. Det är något som tillhör en gången tid. En privatisering vore vitaliserande och nyttig för anställda inom statliga företag och verksamheter. De skulle få bättre framtidsutsikter och större förutsättning att kunna utvecklas, precis som erfarenheterna har visat från snart sagt hela Västeuropa. Därför ser vi privatiseringen som central, viktig och angelägen.

I detta betänkande har man, som vi kan tycka, gjort en förberedelse för privatisering, även om socialdemokraterna tolkar det i motsatt riktning. Man ombildar vattenfallsverket till aktiebolag. För oss innebär det en förkortning av vägen till privatisering av Vattenfall. Vi tror för vår del att Vattenfalls bolagisering är korrekt, men att den skall följas av en privatisering av de mycket stora tillgångarna inom Vattenfall. Vi tycker dock att det är angeläget att man för över tillgångarna i Vattenfall till en prisnivå som motsvarar det bokförda värdet. I annat fall riskerar man, med de avkastningskrav som Vattenfall har, att driva upp elpriserna för svenska företag till en nivå som kunde bli problematisk, för att inte säga mycket besvärande, i konkurrenshänseende gentemot utlandet.

En privatisering av Vattenfall skall ske på ett sådant sätt att effektiviteten i produktionen bibehålls och konkurrensen på kraftproduktionsmarknaden i Sverige kan skärpas. Även storkraftsnätet inkluderas här, dvs. kraftöverföringen inom landet.

Med andra ord måste vi få betydande anslutningar beträffande det svenska storkraftsnätet till motsvarande utländska storkraftsnät för att möjliggöra konkurrens mellan i kanske västra Tyskland, Polen, Danmark eller Norge producerad el och vår svenskproducerade el. På det sättet får vi en fungerande marknadskonkurrens, som jag tror är till konsumenternas gagn.

I en del länder ute i Europa är man redan inne i det systemet. Vi hoppas att Sverige skall kunna komma med inom kort för att vi på det sättet skall få en ytterligare förbättrad effektivitet.

Fru talman! Vi känner väl till stämningarna här i kammaren och vet mycket väl vad resultatet blir om vi begär votering beträffande alla våra reservationer. Självfallet står vi fast vid alla våra reservationer åsiktsmässigt. Men vi nöjer oss med att yrka bifall till reservation 1, för vilken rösträkning begärs.

Anf. 37 HADAR CARS (fp):

Fru talman! Vad gäller såväl motiven för försäljning av statliga företag som metoderna för hur en sådan försäljning skall gå till har jag och folkpartiet liberalerna samma uppfattning som Per Westerberg och moderata samlingspartiet. På den punkten nöjer jag mig därför med att hänvisa till vad som har sagts av både Bengt Westerberg och Per Westerberg.

Sedan vill jag säga att vi välkomnar en ombildning av Vattenfall till aktiebolag. Folkpartiet liberalerna och centerpartiet har en gemensam reservation i detta sammanhang.

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

Statliga företag

Vi noterar att tillgångarna i Vattenfall bokföringsmässigt är lågt värderade. En alltför låg värdering av de här tillgångarna skulle vid en försäljning av det ombildade bolaget ge de nya ägarna en subvention och därigenom också en oriktig konkurrensfördel gentemot andra kraftproducerande företag. Det är vår uppfattning att staten skall ha en korrekt ersättning för den verksamhet som staten frångår sig.

Fru talman! De fallrättigheter som Vattenfall i dag disponerar och som inte är tänkta att utnyttjas för kraftproduktion bör enligt vår mening överföras till naturvårdsverket. Det handlar om naturområden som vi tillmäter ett mycket stort värde och som vi avser att bevara för kommande generationer.

När det gäller storkraftsnätet delar jag den uppfattning som Per Westerberg har gett uttryck för. Det är alltså viktigt att det blir en koppling till elnätet i andra länder. På det sättet får vi ju ett samarbete på en gemensam elmarknad. Mot den bakgrunden tycker jag att det är synd att regeringen har gett energiverket sådana direktiv att frågan om hur det skall bli med ägarförhållandena beträffande storkraftsnätet inte får en riktigt allsidig belysning. I direktiven står det ju att energiverket skall studera alternativen statligt affärsverk resp. statligt aktiebolag. Först i andra hand skall andra alternativ studeras. Jag tycker att utredningen därmed blir mindre värdefull. Man kastar en skugga över resultatet redan från början genom att inte ge utredningen *förutsättningslösa* direktiv. Jag är nämligen alls inte övertygad om att det, innan man har sett utredningen, går att med stor säkerhet uttala sig om vilken form som är den lämpliga. Den lämpliga formen kan mycket väl vara ett aktiebolag med ett betydande statligt ägarinflytande. Men också andra former bör undersökas opartiskt. Men man har alltså inte lagt den rätta grunden för ett sådant tillvägagångssätt, med tanke på de direktiv som energiverket här har fått.

Fru talman! För att reducera antalet voteringar och för att det inte skall bli onödigt mycket knapptryckande i kammaren nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation nr 1. Det innebär självfallet inte att min uppfattning i något avseende skulle avvika från den uppfattning som kommer till uttryck i de reservationer som vi i folkpartiet har varit med om att underteckna.

Anf. 38 PER WESTERBERG (m) replik:

Fru talman! Jag tror att det är angeläget med ett klarläggande i det här sammanhanget.

Vi vill till bokfört värde föra över Vattenfalls tillgångar till aktiebolaget Vattenfall, och vi är helt på det klara med att fullvärdet skall tas ut när Vattenfall en gång säljs. Det gäller då vid försäljningen av aktierna i aktiebolaget Vattenfall. Men om man säljer ut till ett värde som ligger något över det bokförda värdet, och på den punkten hyser vi oro, kan det bli så, att elpriset därmed drivs upp. Detta skulle kunna skada svensk basindustri.

Anf. 39 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker att Per Westerberg började bra. Jag känner alltså sympati för vad som sades. Det är inte i samband med bolagsbildning som det är viktigt att det blir en riktig värdering av Vattenfalls tillgångar, utan det

är just i samband med att Vattenfall privatiseras, alltså då Vattenfall får nya ägare, som det behövs – och det har vi varit överens om – en riktig värdering av Vattenfalls tillgångar. Denna skall ligga till grund för prissättningen beträffande aktierna. Om Per Westerberg håller med mig på den punkten är vi överens hela vägen. Jag tyckte att Per Westerberg i slutet av sin replik till mig sade att man inte heller då skulle se till vad som var det rätta priset med hänsyn tagen till att det är önskvärt att ha låga elpriser.

Men i en marknadsekonomi måste varje företag eftersträva en långsiktig vinstmaximering. Därför tycker jag att de tillgångar som staten avhänder sig skall vara riktigt värderade. Jag hoppas på en replik från Per Westerberg, så att jag får klart för mig att vi är överens på denna punkt.

Anf. 40 PER WESTERBERG (m) replik:

Fru talman! Vid en försäljning av aktiebolaget Vattenfalls aktier, eller om det nu blir delning eller vad det kan vara fråga om, får man, eftersom det råder fri konkurrens på marknaden i Sverige, en naturlig värdering av Vattenfall, till marknadspris. Självfallet skall vi se till att det går att få ut vad som är möjligt.

Men innan vi har kommit dithän är det snarast berättigat att hysa oro för att elpriset blir högre.

Anf. 41 KJELL ERICSSON (c):

Fru talman! I den förra debatten här i kammaren i dag diskuterade vi näringspolitik. Även den här debatten handlar om näringspolitiken. Det har gällt förutsättningarna för svenskt näringsliv. Det är alltså väsentligt att ett positivt näringsklimat skapas i vårt land.

Då gäller det att skapa allmänt goda förutsättningar, så att vårt näringsliv kan både utvecklas och vara konkurrenskraftigt. Sverige har varit en ledande industrination, och fortfarande finns det många bra företag i vårt land. Men konkurrensen från omvärlden blir allt hårdare bl.a. på grund av att förutsättningarna för svenskt näringsliv har blivit sämre. Det är någonting som vi måste ändra på.

Ett led i arbetet med att vitalisera vårt näringsliv är försäljningen av statliga företag.

Detta betänkande handlar alltså om statliga företag. Här finns det många likheter med vad vi under de senaste åren har diskuterat här i kammaren. Därför är det i viss utsträckning så att säga gamla skivbekanta som nu debatteras. Jag kan instämma i mycket av vad Per Westerberg och Hadar Cars tidigare sagt.

Från de borgerliga partiernas sida har vi en gemensam syn på behovet av att sälja ut och privatisera statliga företag. Vi anser från centerns sida att ett spritt, enskilt och mindre koncentrerat ägande är ett viktigt incitament i en vital ekonomisk politik och en bra näringspolitik. Genom en privatisering av statlig verksamhet utsätts även den delen för marknadsmässig konkurrens. Det kan också vara nyttigt när det gäller att få en bättre anpassning till konsumenternas behov.

Staten har som sin främsta uppgift att så att säga dra upp ramarna för näringspolitiken. Staten kan också på olika sätt, t.ex. genom skattepolitiken,

skapa goda grundförutsättningar för en bra näringspolitik. Men staten bör inte allmänt sett bedriva företagsamhet.

Om staten skall gå in och agera på den marknad som staten själv drar upp spelreglerna för, är det stor risk att det uppstår en osund konkurrens. Vi anser därför att det vore riktigt att som första steg sälja ut företag som arbetar under rent kommersiella betingelser på marknaden i konkurrens med privata företag. På längre sikt anser vi det också vara riktigt att sälja ut delar av affärsverken, som i dag bedrivs i mer eller mindre monopolliknande former och som får stora subventioner. Vi anser självklart att myndighetsutövningen skall vara kvar hos staten.

Vi anser att vid en utförsäljning i första hand de anställda skall få möjlighet att bli delägare i det egna företaget. I andra hand skall allmänheten få tillfälle att köpa aktier. Först i tredje hand skall kapitalmarknadens ordinarie aktörer komma i fråga – detta för att få en spridning av ägandet.

Vi anser att det i inledningsskedet är det statliga förvaltningsbolaget Fortias aktieinnehav i olika bolag som skall säljas ut. I dag förfogar Fortia över aktier i Celsius Industri AB, FFV, LKAB, NCB, Procordia, ASSI och SSAB. Vi anser också att statens aktier i Nordbanken och Aerotransport skall säljas. Det kan i det här sammanhanget nämnas att vi var emot bildandet av Fortia.

Vi anser att det är fullt realistiskt att utgå från att de här försäljningarna av statliga företag kan inbringa ungefär 10 miljarder per år. Det är medel som mer än väl behövs för andra viktiga investeringar i vårt samhälle. Vi har från centerns sida väckt ett förslag om att avsätta 10 miljarder för offensiva investeringar i vägar, järnvägar, utbildning m.m. Vi måste ha goda kommunikationer till Kristinehamn, Östersund, Luleå osv. Allt detta är nödvändigt för oss för att vi skall kunna få en bra utveckling i näringslivet.

Att det görs mycket betydande investeringar i vår infrastruktur är av mycket stor betydelse också för hela utvecklingen av vårt näringsliv. Industrin måste få bättre kommunikationer och utbildning om den skall klara av den allt hårdare internationella konkurrensen. Men för att man skall få ut det bästa av en sådan försäljning, måste försäljningen ske i former som främjar en ökad spridning av aktieägandet. Därför måste valet av försäljningsmetod anpassas till de olika objekt som man skall sälja. Man måste ta hänsyn till det allmänna läge som råder vid tidpunkten för avyttrandet.

Det statliga ägandet uppvisar många olika sorters verksamhet och är ett exempel på en koncentration. Det har ju förvisso tidigare gjorts en del försäljningar av statliga företag vid tidigare tillfällen, främst till institutioner och storföretag.

Vi har t.ex. Procordias introduktion på fondbörsen i minnet. Det är ett exempel på hur det inte skall gå till. Där fick i praktiken institutionerna en förköpsrätt. Det blev sedan inte så mycket över till småsparare i aktier.

Det är enligt vår mening bättre att en betydande del av de statliga företagen kan säljas direkt till allmänheten över börsen. Därmed kan man sprida aktieägandet på ett stort antal småsparare i aktier. Regeringen bör därför återkomma med ett förslag om en plan enligt de riktlinjer som redovisas i reservation 1. Regeringen bör också begära riksdagens bemyndigande att genomföra försäljningar av ett antal angivna företag.

När det gäller ombildningen av statens vattenfallsverk till aktiebolag anser vi från centerns och folkpartiets sida att de tillgångar och skulder som förs över till det nya bolaget inte enbart får föras över till det bokförda värdet. För om man gör på det viset, kan det komma att innebära ett för lågt värde, vilket skulle gynna det nya bolaget. Detta bolag skulle då få en konkurrensfördel jämfört med andra aktörer på marknaden. Regeringen bör därför vid överföringen göra de justeringar av värdet som behövs, så att det inte uppstår några konkurrensnedvridande effekter i samband med bolagiseringen av Vattenfall.

När bolagiseringen av Vattenfall har genomförts vill vi från de borgerliga partiernas sida att det sker en privatisering och en omstrukturering av företaget. Det finns inga skäl till att staten skall bedriva affärsverksamhet på energiområdet. Genom en privatisering kommer konkurrenssituationen också på hemmamarknaden att förbättras.

Vi anser det dock viktigt att se till att omstruktureringen inte leder till en försämrad effektivitet och därmed höjda produktionskostnader.

I det här betänkandet finns även en reservation om det nya bolagets upplåning. Från centern och de andra borgerliga partierna anser vi att Vattenfall övergångsvis kan få statslån i riksgäldskontoret. Men det skall inte vara på ett sätt som ger det nya bolaget konkurrensmässiga fördelar jämfört med andra företag på marknaden. Vi anser också att målet bör vara att så snart som möjligt överföra även statslånet till den öppna kreditmarknaden.

Jag vill i korthet beröra Trollhätte kanal, som också berörs i betänkandet. Denna kanal är av mycket stor betydelse för Vänersjöfarten. Det är viktigt att det finns en fullgod service och att kanalen kan hållas öppen. Det är i dag relativt stora mängder gods som fraktas via Vänern och Trollhätte kanal. Om det skulle bli försämringar vid Trollhätte kanal finns det risk för att gods-transporter kommer att flyttas över till landsvägstrafik, något som ingen skulle vara betjänt av.

Vi har inget emot att Trollhätte kanalverk ombildas till bolag. Men ambitionen bör vara att flera intressenter skall ges möjligheter att köpa in sig i bolaget.

En mycket viktig sak är att man ser till det mycket angelägna behovet av effektiva kommunikationer. Trollhätte kanal bör även framdeles vara tillgänglig i minst samma omfattning som i dag. En utredare har nu tillsatts i ärendet. Det kommer väl därför ytterligare förslag från regeringen i denna fråga. Men jag tycker att det redan nu är viktigt att påpeka behovet av bra kommunikationer, där Trollhätte kanal utgör en viktig del.

Från de borgerligas sida har vi vid flera tillfällen tidigare föreslagit försäljning av domänverkets marker. Regeringen har nu föreslagit en begränsad utförsäljning av domänverkets mark inom en ram på 950 miljoner. Detta gäller endast för försäljningar under 1991/92. Vi anser att det är fel med denna begränsning.

Vi menar att det är viktigt att tillföra det enskilda jord- och skogsbruket mer mark. Vi behöver en positiv utveckling i våra olika glesbygder, inte minst i de bygder där det finns domänmark. Genom att förstärka det enskilda jord- och skogsbruket med tillskottsmark kan vi hjälpa till att trygga sysselsättningen för jord- och skogsbrukare.

Vi tror på enskild företagsamhet och på de enskilda människornas kreativitet när det gäller att klara av att driva olika företag. Därför är det riktigt, som vi har föreslagit, att det sker en omfattande privatisering av statlig verksamhet.

Fru talman! Jag instämmer slutligen i alla de reservationer som centern står bakom i detta betänkande, men med tanke på arbetssituationen nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 1.

Anf. 42 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! Vi hade alldeles nyss en debatt som berörde just det här området och där vi tog upp olika aspekter av statligt ägande. Jag kan efter att ha lyssnat på de tre borgerliga företrädarna konstatera att de hyser mycket stark motvilja mot ett gemensamt ägande. Det gäller även centerpartiet, som tydligen bara kan acceptera en form av gemensamt ägande, bondekooperativ. Men när vi tillsammans genom statligt ägande äger företag sticker det i ögonen på centerpartisterna. Jag kan konstatera att centern, som är ett parti med regionalpolitisk profil, nu är beredd att i den privata koncentrerade kapitalistiska sfären föra över de statliga företag som är av oerhört stor regionalpolitisk betydelse i framför allt norra delen av Sverige. Där åker centerns regionalpolitiska profil all världens väg.

Det som centern, folkpartiet och moderaterna förordar är ett överförande från gemensamt ägande av produktionsmedel till privat koncentrerat ägande. Ni skall inte inbilla mig att någon av er har så dålig kunskap om hur mekanismerna fungerar i det kapitalistiska samhället på denna utvecklingsnivå att ni tror att de aktier som sprids ut i en första omgång till en mängd små aktieägare inte sugs upp ganska snart och efter några år hamnar i portföljerna hos institutioner, hos de stora kapitalintressena och hos de familjer som en gång var 15 till antalet men som nu är betydligt färre.

Jag har i mitt huvudanförande om näringspolitiken hävdat den roll vi i vänsterpartiet anser att de statliga företagen skall spela. Jag vill här också betona att vänsterpartiet genom att medverka till beslutet om det statliga förvaltningsbolaget Fortia har visat att vi är öppna för utveckling och, om man så vill, modernisering av det statliga ägandet. Vi följer med stort intresse Fortias utveckling och dess relationer till de bolag som man förvaltar. Vi anser att det är naturligt att det i en första fas uppkommer intressekonflikter och att dessa intressekonflikter skall lösas i samförstånd mellan Fortias ledning och de förvaltade bolagens styrelser.

Vi har vid upprepade tillfällen här i kammaren efterlyst en samlad "policydeklaration" när det gäller de statliga företagen, och nu återkommer vi med detta krav. En sådan policydeklaration bör slå fast att de anställda skall ha ett stort inflytande över verksamheten, att denna bör baseras på resurssnål teknik och att produktionen bör planeras så att god arbetsmiljö uppnås.

Betänkandet innehåller två förslag till bolagisering av affärsverk, nämligen Vattenfall och domänverket. Jag vill understryka att det inte är av principiella skäl som vi avvisar ombildningen till aktiebolag. Aktiebolagsformen kan mycket väl visa sig vara den sammantaget bästa formen att driva en viss verksamhet. Vi anser emellertid inte att detta visas på ett övertygande sätt i de två nu aktuella fallen. Man bör enligt vår uppfattning pröva möjlighe-

terna att utveckla affärsverksformen ytterligare. I vår reservation till förslaget om ombildning av Vattenfall säger vi att det är viktigt att man fullföljer regionalpolitiska och konsumentpolitiska åtaganden. Vi betonar också värdet av det direkta inflytande som riksdagen har över verksamheten och värdet av att Vattenfall får en regionaliserad struktur.

Det förskräcker kanske Hadar Cars, men vi i vänsterpartiet anser att de naturskyddade älvsräckorna där Vattenfall har fallrättigheter skall överföras till naturvårdsverket för att ge en ökad tyngd åt skyddsvärdet.

Vad gäller storkraftnätet är vi för tillfället nöjda med att frågan utreds av statens energiverk för att sedan föras över till den nya näringspolitiska myndigheten för fortsatt utredning.

Vi avvisar bolagisering av domänverket av samma skäl som vi avvisar bolagisering av Vattenfall.

I höstas var en klar majoritet i riksdagen överens om att någon större försäljning av domänverkets tillgångar inte skulle ske. Vänsterpartiet står fortfarande fast vid den uppfattningen. Vi svänger inte lika fort som SAP.

Jag nöjer mig med detta. Bengt Hurtig kommer i sitt anförande att ta upp vissa frågor som har anknytning till Norrbotten och som är av regionalpolitisk betydelse.

Jag vill alltså yrka bifall till reservationerna 11, 26 och 29.

Anf. 43 KJELL ERICSSON (c) replik:

Fru talman! Rolf L Nilson förfasade sig över att vi vill privatisera näringslivet och att vi tror på den formen. Det är helt självklart att vi tror på den enskilde individen, på den enskildes möjligheter att driva företag och på den kreativitet som finns hos våra företagare i Sverige.

Det är inte konstigt att vi tycker om kooperativa företag. Man kan ha olika företagsformer: aktiebolag, kooperativa företag, enskilda firmor – eller också kan man vara egenföretagare. Det spelar ingen roll vilken av dessa typer man väljer. Det är bra att det finns olika former att tillgå. Vi tror på det enskilda ägandet och på att man kan utnyttja den kreativitet som finns.

Man skall föra en regionalpolitik som skapar förutsättningar för arbete, sysselsättning och företagande i hela vårt land. Det är den regionalpolitik som vi bygger upp. Sedan skall det finnas enskilda företag, vare sig de är belägna i Värmland, i Dalarna eller i Norrbotten. Det är fullt möjligt. Vi vill ha spritt ägande och inte koncentration. Vi har från alla borgerliga partier uttalat att ägandet skall vara spritt, att aktierna skall säljas ut till de anställda, till allmänheten och först i sista hand till de stora aktörerna på marknaden. Detta är ingenting att förfasa sig över. Det är en riktig näringspolitik.

Anf. 44 ROLF L NILSON (v) replik:

Fru talman! För min del går inte den decentralistiska profilen som Kjell Ericsson och centerpartiet förordar ihop med utförsäljning av de statliga företagen. Jag har svårt att se att man kan ha ett mer decentraliserat ägande än att vi alla gemensamt äger och förvaltar företagen, ytterst genom våra valda ombud i riksdagen.

Vad som sker – och det vet Kjell Ericsson, men jag skall upprepa det – vid en utförsäljning är att det på något eller några års sikt blir en koncentration.

Aktiestocken inordnads i den existerande maktstrukturen. Det rör sig om intressanta företag av strategisk betydelse för näringslivet och företag som i många fall är utvecklingsbara och därför intressanta att satsa i. Det kommer de stora kapitalintressena att göra, och det kommer obönhörligen att ske en koncentration, dvs. den raka motsatsen till decentralisering.

Anf. 45 KJELL ERICSSON (c) replik:

Fru talman! Det låter som Rolf L Nilson tror mera på politikernas förmåga att besluta om man skall driva företag runt om i vårt land än vad han tror på företagarna själva. Det är inte riktigt. Vi skall skapa de allmänna ramarna och förutsättningarna för ett bra företagsklimat. Dessutom skall vi föra en bra regionalpolitik som ger möjlighet till en företagsamhet i hela vårt land. Det är vad man måste bygga på. De enskilda människorna klarar att driva företag i olika former, vare sig det är aktiebolag, kooperativa företag eller enskilda företag. Vi måste också skapa bättre förutsättningar för att äga och spara i aktier, samtidigt som vi måste stimulera till aktiesparande. Det är en bra sparform som också gynnar näringslivet. Om det ger bättre lönsamhet att spara i aktier än att spara i banken, kommer folk att välja att spara i aktier. Det vill vi stimulera.

Det är väl bättre att man säljer ut domänverkets mark till en privatföretagare eller en privatlantbrukare som kan driva jordbruk och skogsbruk ute i glesbygden. Det är en bra decentralistisk politik.

Anf. 46 ROLF L NILSON (v) replik:

Fru talman! Det finns inte utrymme för så många stora skogsbolag på den svenska och europeiska marknaden, Kjell Ericsson. Vi ser nu en koncentration till allt färre händer, och det är en utveckling som kommer att fortsätta.

Sett i ett historiskt perspektiv är det de statligt ägda företagen som kanske till eget förfång har tagit ett stort regionalpolitiskt ansvar och som har visat uthållighet. Jag är rädd för att detta kommer att gå förlorat vid en privatisering.

En konsekvens av Kjell Ericssons uttalande om att han vill ha mångfald och se många former av ägande och företagsamhet borde vara att han accepterar en ganska stor och t.o.m. en ökad statlig företagsamhetssektor, när det nu är en så markerad dominans av privat, koncentrerat ägande.

Anf. 47 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Förutom de tunga sakfrågorna – bolagisering av Vattenfall och domänverket – diskuteras i det här betänkandet även en hel del om statlig företagspolicy och affärsverken i allmänhet. Tyvärr tycks det vara omöjligt att få till stånd någon ordentlig principdiskussion om de statliga verken och företagen. Varken regeringen eller oppositionen har förstått att det inte finns någonting så praktiskt som en god teori. Vi saknar en bra teori för hur statligt företagsäggande skall gå till. Det är något som vi från miljöpartiets sida har efterlyst i åtskilliga år. Vi har gång på gång vädjat till regeringen och utskottsmajoriteten om klarlägganden. Regeringen har då sagt att de statliga företagen skall vara en motvikt till de privata. I den mån de bedrivs som aktiebolag är det en ganska egendomlig motvikt eftersom de samtidigt skall

arbeta efter exakt samma vinstmaximeringsprincip som de privata företagen. Det är litet svårt att se vari motvikten ligger om man arbetar på exakt samma sätt. Skillnaden blir att aktieutdelningen går till olika ägare: i ena fallet till skattebetalarna, i andra fallet till de privata ägarna. Att detta skulle vara ett tillräckligt kriterium på motvikt har jag svårt att hålla med om.

Vi har alltså försökt att få regeringen och utskottsmajoriteten att intressera sig för monopolsituationer, och alldeles särskilt frågan om naturliga monopol. Man har en drastisk tilltro till aktiebolagsformen. Det är en företagsform som har åtskilliga fördelar men också, som jag har sagt i ett tidigare anförande, betydande nackdelar, bl.a. därför att den inte kopplar samman ägande och ansvar, vilket vi tycker är en grundläggande moralisk princip att man gör. Men naturliga monopol i aktiebolagsform utan demokratisk insyn är något av det sämsta som medborgarna i en kommun eller stat kan råka ut för. Det är däremot en drömsituation för affärsverksledarna eller direktörerna i bolagen som kan styra och ställa bakom den hemlighetsridå som aktiebolagslagen tillåter och skapar, utan konkurrens och utan insyn från allmänheten. Denna allmänhet tvingas då att betala det pris som bolagen behagar sätta. Det är den fulländade lekstugan för fantasifulla direktörer.

Miljöpartiet de grönas grundinställning är att naturliga monopol skall betjäna allmänheten och bör drivas i en öppen form – helst i affärsverksform. I princip är det ganska ointressant om vinst uppstår i dessa monopol. Vinst kan behövas för att bygga upp vissa reserver inom verksamheten, men vinst som utdelas till ägarna i ett samhällsägt monopol blir ju bara en form av möjlighet till minskad beskattning. Det betyder att de som använder monoopolets tjänster får betala en extra skatt som kommer dem till godo som inte använder monoopolets tjänster.

Däremot menar vi att aktiebolagsformen skall förbehållas verksamheter med god konkurrens. Sådana verksamheter som arbetar i aktiebolagsform under god konkurrens enligt vinstmaximeringsprincipen finns det oftast små skäl för staten att äga. De kan säljas ut, och intäkterna kan användas till att bekosta nyinvesteringar som staten finner angelägna eller till att betala statsskulden.

Som väl de flesta vet vill miljöpartiet dessutom att man när man över huvud taget säljer ut företag skall ge en preferens för de anställda och lokalbefolkningen att bli delägare i företaget. Vi tror att detta är till nytta både för företaget, för de anställda och för den ort där företaget drivs.

Jag kommer nu till de konkreta bolagiseringarna. Den första gäller Vattenfall. Som framgår av reservation nr 12 är jag av en annan uppfattning än regeringen när det gäller Vattenfall. Så långt är vi dock eniga att Vattenfalls nuvarande struktur drastiskt måste ändras. Men vi yrkar ändå avslag på propositionen när vi har sett på vilket sätt regeringen vill gå till väga.

Vi menar nämligen för det första att Vattenfalls makt måste brytas.

För det andra menar vi att Vattenfall i dag har och alltid har haft så stor makt att ingen regering eller riksdag har lyckats styra Vattenfall.

För det tredje är det tvärtom så att Vattenfall tämligen enväldigt har styrt energipolitiken här i landet.

För det fjärde anser vi att Vattenfall därvid systematiskt har saboterat politiska beslut, såsom framför allt kärnkraftsavvecklingen.

För det femte har Vattenfall varit marknadsledande på elmarknaden vilket i praktiken betytt att man styrt prissättning, inte främst för att maximera vinst utan för att maximera tillväxt och makt.

För det sjätte har Vattenfall byggt upp ett system på elmarknaden som praktiskt taget eliminerar konkurrens.

För det sjunde har Vattenfall försökt att bli ett stort energiföretag och tränga in på andra områden. Det gäller då detaljdistribution där man tar över monopolverksamheten i form av detaljdistribution i olika kommuner, eller går in i den monopolverksamhet som fjärrvärmeverksamheten naturligt utgör i kommunerna. Vi menar att dessa monopol – fjärrvärme och detaljdistribution – som är naturliga monopol, bör ägas av de människor som utnyttjar verksamheten, dvs. i regel kommunala verk eller bolag eller möjligtvis distributionsföreningar, ekonomiska föreningar eller kooperativ som ägs av dem som nyttjar verksamheten.

För det åttonde drömmar Vattenfall om att bli en stor energikoncern som skall leka på den europeiska elmarknaden. Det gäller enligt vår uppfattning att bryta Vattenfalls monopol och makt och att skapa konkurrens på elmarknaden.

Detta är bakgrunden till miljöpartiets förslag när det gäller omstrukturering av Vattenfall.

Förslaget har dessutom två andra syften: För det första att se till att ägandet och vinsterna från vattenkraften hamnar där de enligt vår uppfattning hör hemma, nämligen hos lokalbefolkningen i de delar av landet där vattenkraftverken finns. För det andra att genom försäljning av stora delar av Vattenfall skaffa fram investeringsmedel för investeringar på andra områden, såsom trafik- och energiområdet; investeringar som samtidigt bekämpar den ekologiska krisen, den ekonomiska krisen och arbetslöshetskrisen.

En kort sammanfattning av våra förslag lyder:

1. Högspänningsnätet skall förvaltas av ett nytt statligt verk. Det skall vara tillgängligt för alla producenter för transmission av elenergi till självkostnadspris.
2. Kärnkraftverken skall bilda ett separat affärsverk under regeringen. Dit skall så småningom alla kärnkraftverk, även de privata, överföras. Det är ett steg i förberedandet av kärnkraftsavvecklingen.
3. Vattenkraftverken och värmekraftverken säljs ut till de regioner – lands-ting, länsparlament och kommunförbund – där de är belägna.
4. Detaljdistribution och fjärrvärme säljs ut till de kommuner där de är belägna. De är naturliga monopol och skall drivas under demokratisk insyn.
5. Trollhätte kanalverk är ett annat monopol som lämpligen ombildas till ett självständigt affärsverk.
6. Övriga verksamheter, t.ex. konsultverksamhet och entreprenadverksamhet som rimligen kan bedrivas under konkurrens och på marknaden, må gärna bolagiseras och säljas ut.

I det här sammanhanget vill vi påpeka att det är självklart att de natur-skyddade älvarna skall få behålla sitt skydd i den här processen. Vi har även yrkat att de naturskyddade älvarna skall grundlagsfredas.

De minst 50 miljarder som dessa försäljningar inbringar skall enligt vår

uppfattning sättas in i investeringar för att reparera den ekologiska krisen och bygga upp ett energisnålt samhälle; en energisnål trafik och energisnåla system för inhemsk förnybar energi. Det bör alltså dels kunna leda till statliga beställningar, dels till statliga lån på fördelaktiga villkor. Det kommer att skapa arbeten i ett antal industrier, sådana industrier som i dag har en vikande sysselsättning och där man knappast ser någon möjlighet att undvika en snabbt ökande arbetslöshet. Den som lyssnade på nyheterna i dag vet t.ex. att entreprenadbranschen kommer att få svårigheter på sikt. Genom att bygga järnvägar och investera i anläggningar för förnybar energi, får vi en decentraliserad sysselsättning över hela landet som kan komma just entreprenadbranschen till godo.

Bilindustrin och dess underleverantörer, liksom krigsmaterielindustrin, bör rimligen kunna bli leverantörer av utrustningar för dels kollektivtrafik, järnvägstrafik och liknande, dels anordningar för biobränslehantering och vindkraftverk etc.

När det gäller domänverket, som i dag förvaltar stora delar av landets yta, anser vi det oförsvärligt att staten överlåter hela denna tillgång till ett aktiebolag som drivs enligt vinstmaximeringsprincipen och som vilken dag som helst kan säljas ut på börsen till svenska eller till kanske utländska aktieägare.

Att alla de oskattbara naturvärden som ryms inom domänverket – inkl. större delen av den svenska fjällvärlden – skall överföras till ett aktiebolag enligt regeringens mycket opreciserade förslag, upprör oss i miljöpartiet. Jag är övertygad om att det upprör många naturälskare, och givetvis måste det skapa stor oro bland samerna, en etnisk minoritet som rikssvenskarna ständigt skuffat undan och behandlat illa.

Som vi från miljöpartiet sagt många gånger ser vi gärna att jordbruks- och skogsfastigheter säljs ut från domänverket i måttlig omfattning och till personer som åtar sig att ta över dessa fastigheter med bo- och brukarplikt.

Det bästa som kunde ske i dag vore en återremiss av propositionen till regeringen, dvs. avslag på propositionen i den del som avser domänverket, så att både regering och borgerlighet får tillfälle att något överväga hur landets viktigaste naturtillgångar skall förvaltas.

Som slutord vill jag uttala min djupa oro över det kortsynta vinstmaximeringstänkande som tycks ha drabbat både regering och borgerlighet och som gör att andra värden försummas och demokratisk insyn nonchaleras. I detta ligger också den kolossala förkärlek man tycks ha för aktiebolagsformen även för verksamheter där denna form uppenbarligen är rätt så tveksam, nämligen inom monopolverksamheter.

Herr talman! Miljöpartiet står bakom alla de 18 reservationer i detta betänkande som bär Krister Skånbergs namn, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 3, 12, 14, 27, 30 och 34.

Anf. 48 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Allteftersom tiden gått har jag blivit alltmer förvånad och förundrad över miljöpartiets planer för Vattenfall och den svenska elförsörjningen. Jag slås av och förundras över den grad av detaljering och tvärsäker-

het som de kännetecknas av, något som jag anser har dålig förankring i verkligheten.

Mitt sammanfattande omdöme blir att jag inte kan kalla detta för annat än ett kommandoekonomiskt luftslott i miljöpartiets älskade marknadsekonomi. Det man tar sig före är att vilja sälja ut Vattenfall till kommunerna, egentligen utan att fråga kommunerna om de vill köpa. Jag är inte så säker på att dagens svenska kommuner är intresserade av att köpa energiverk.

Den utveckling vi ser, exemplifierad av Malmö i min valkrets, är snarast att kommuner gör sig av med sina energiverk eller är i begrepp att sälja ut sitt ägande. Det gäller t.ex. Sydkraft. Om kommunerna nu skulle köpa, eller tvingas av miljöpartiet att köpa, delar av Vattenfall, vad förhindrar dem från att i så fall i sin tur sälja ut dessa delar så att de hamnar i privata händer, koncentrerat, enligt marknadsekonomins lagar?

Miljöpartiet gör ett stort nummer av att konkurrensen på den svenska energimarknaden är dålig. Detta är uppgifter som inte står oemotsagda. I upprepade artiklar i tidskriften Ekonomisk Debatt, och även i uppgifter från annat håll, hävdas i stället att den svenska energimarknaden fungerar mycket väl – ja, förvånansvärt väl. Det är mycket tveksamt om man med de åtgärder som miljöpartiet föreslår uppnår några förbättringar som skulle komma konsumenterna till godo.

Detta är enligt min mening ett exempel på en alltför hög detaljeringsgrad och en alltför stor tvärsäkerhet. Det är ett miljöpartistiskt luftslott.

Anf. 49 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag har faktiskt inte kontrollerat med de berörda länen om de är villiga att köpa. Det kan i någon mån bero på priset, och det i sin tur är i så fall beroende av en förhandling. Det skulle förvåna mig om de regioner där vattenkraftverken ligger inte skulle visa ett visst intresse för de stora naturtillgångar som ligger inom deras eget område och om det inte skulle tilltala dem att vattenkraftverken var lokalt ägda och att de framtida vinsterna, som anses vara ganska säkra när det gäller vattenkraftverk, skulle tillfalla den region där de finns. Dessa regioner har också blivit lidande av vattenkraftsutbyggnaderna genom att åkermark och skogar har lagts under vatten, människor tvingats att flytta osv.

Jag vill påpeka att det är en gammal miljöpartistisk politik att dessa regioner skall ha makt över de tillgångar som finns i området. Vi har sagt att det är länen, eller regionerna och landstingen, som skall vara huvudmän och icke kommunerna. Vi tror att kommunerna är för små, och det skulle vara orättvist att dessa tillgångar förvaltas så lokalt som av kommunerna.

Det sades att det finns en risk för att dessa tillgångar sedan kommer att säljas ut. Om invånarna genom ett demokratiskt beslut finner att de inte längre vill ha dessa tillgångar har de självfallet möjlighet att sälja ut dem, precis som Malmö kan sälja ut sitt energiverk, vilket jag anser är en utomordentligt dum idé av Malmö stad. Kommunen har då sålt ut ett monopol till ett företag som man inte kan styra och ligger när det gäller energifrågor i händerna på detta företag. Jag anser inte att det är bra för malmöborna.

Det är över huvud taget felaktigt att kommunerna inte slår vakt om invå-

narnas intressen och försöker att behålla sådana verksamheter som är typiska naturliga monopol i kommunens ägo och styrda av kommunen.

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

Anf. 50 RUNE JONSSON (s):

Herr talman! De borgerliga kraven i motioner om privatisering av de statliga verken och bolagen är årligen återkommande. På samma envisa sätt avvisar riksdagen förslagen. Skälet är att riksdagsmajoriteten anser att det bör finnas en statlig företagssektor som motvikt till de privata maktgrupperna. Vi vill i det sammanhanget betona betydelsen av en livaktig Kooperation som också kan utgöra en motvikt.

De industrianställda i statliga företag i Sverige utgör ingen stor andel av det totala antalet industrisysselsatta, varken vid en inhemsk eller en internationell jämförelse. Men det förringar inte betydelsen av statlig industriverksamhet. De statliga företagen måste emellertid få möjlighet att följa med i omstruktureringar, rationaliseringar m.m. som fordras i ett modernt industrisamhälle. De måste kunna drivas på ett effektivt sätt, som övriga företag. Företagens organisation måste vara sådan att den främjar den nya tidens krav, bl.a. på internationalisering. Detta gäller bl.a. Vattenfall och domänverket, vilka behandlas i det betänkande från näringsutskottet som vi nu diskuterar.

Utskottet avvisar alltså kravet på privatisering. Detsamma gäller också vänsterpartiets och miljöpartiets krav på ytterligare redovisning av de statliga företagens uppgifter och funktion. Jag tror att den farhåga som Rolf Nilsson hyser, att de anställda inte skall få inflytande utan policybeskrivning, är litet överdriven. Jag utgår från att det fungerar på ett bra sätt i de statliga företagen.

Med detta som bakgrund och med hänvisning till tidigare års debatter yrkar jag avslag på reservationerna 1–8 och bifall till utskottets hemställan.

Eftersom privatiseringen diskuterats ingående i det förra ärendet, tror jag att vi gör det lättare för oss om vi konstaterar att vi har olika uppfattningar i de här frågorna.

Herr talman! Vi delar regeringens uppfattning att vi skall ombilda Vattenfall till aktiebolag fr.o.m. 1992. Undantaget blir det s.k. storkraftnätet och samkörningsförbindelserna med utlandet, vilka delar tills vidare skall drivas i verksform. Denna fråga utreds för närvarande av statens energiverk.

Skälet till att regeringen nu vill bolagisera är att man vill ge Vattenfall möjlighet att utvecklas inom de konkurrensutsatta områdena. Vattenfall skall på samma sätt som andra kraftföretag kunna nedkorta beslutsvägar, fortsätta effektiviseringen av företaget och få en bättre finansiering. Det innebär också en anpassning till den pågående internationaliseringen av elmarknaden. Vattenfall kommer efter bolagiseringen att kunna konkurrera på samma villkor som övriga företag på energimarknaden, både i Sverige och utomlands.

Överföringen av tillgångar och skulder från verket till bolaget föreslås ske till i huvudsak det bokförda värdet, vilket skulle ge det nya bolaget förutsättningar likvärdiga med dem som gäller för branschen i övrigt. Skulle de bokförda värdena framstå som alltför försiktiga, bör dessa tillgångar uppvärde-

Statliga företag

ras enligt vad som sägs i propositionen. Detta tycker jag borde tillfredsställa både folkpartiet och centern, som står bakom reservation 9.

Vi delar också regeringens uppfattning att den del av verksamheten i Vattenfall som förs över i bolagsform bör hållas samman i en koncern och ägas av staten. Det innebär inte att de förändringar och den regionalisering som skett de senaste åren inom Vattenfall skall spolieras på något sätt.

När det gäller de fallrätter som inte får byggas ut föreslås i reservation 13 att de skall överföras till naturvårdsverket, och i reservation 14 att de skall grundlagsskyddas. Vi delar inte dessa uppfattningar. På samma sätt som gäller för privata kraftbolag kan det bolagiserade Vattenfall äga fallrätterna. Det är lagstiftningen som är skyddet mot utbyggnad, inte vilka som äger fallrätterna. Men att för den skull gå så långt att de skall grundlagsskyddas finner inte utskottet behövligt.

Tanken är, när det gäller lån till Vattenfall, att långivningen skall ske på den öppna kreditmarknaden. Men för att inte bolaget skall få finansiella svårigheter i början, kommer övergången från statslån och den rörliga krediten som verket har i dag hos riksgäldskontoret att ske successivt till den fria kapitalmarknaden. Utskottet tillstyrker förslaget i propositionen.

Jag vill också yrka bifall till förslaget att Trollhätte kanalverk skall ombildas till ett aktiebolag med ansvar för drift och förvaltning av kanälrörelsen.

I propositionens senare del föreslår regeringen att domänverket skall ombildas till aktiebolag. Skälet är detsamma som gäller för Vattenfall: Domänverket bör ges den organisationsform som är mest lämpad på den konkurrensutsatta marknad verket arbetar på; verket bör ges ökad ekonomisk handlingsfrihet för att en förbättrad avkastning skall kunna möjliggöras; verket bör ges en enhetlig associationsform för att verksamheten internt inom koncernen skall kunna struktureras på ett bättre sätt; verket bör övergå i bolagsform så att den statliga förmögenhetsförvaltningen skall kunna effektiviseras.

Vissa frågor kring ombildningen måste emellertid lösas innan den kan genomföras, varför regeringen avser att återkomma med förslag i olika detaljfrågor. Vad vi nu skall ta ställning till är att godkänna att verksamheten vid domänverket överförs till ett aktiebolag och att en utförsäljning får ske inom en ram på 950 milj.kr. under budgetåret 1991/92. Utskottsmajoriteten tillstyrker förslaget och avstyrker bl.a. de borgerligas förslag att öka försäljningsramen.

Till sist, herr talman, några korta svar beträffande övriga reservationer i betänkandet.

Utskottet utgår från att bolagiseringen av domänverket inte kommer att ändra vare sig samernas sedvanerättigheter, den förda regionalpolitiken, åtagandet att leverera virke till de mindre sågverken i Norrland eller vidareförädlingen av råvaran.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag på samtliga punkter och avslag på reservationerna.

Anf. 51 PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Jag skall inte upprepa debatten om privatisering av statliga företag; den har förts här i kammaren ett mycket stort antal gånger.

Däremot kan jag ånyo konstatera att svensk socialdemokrati snart är den enda bastion som motsätter sig privatisering av statliga företag och statliga affärsverk i den här delen av världen. Nästan alla länder, oavsett politisk färg, inser behovet av privatisering, effektivisering, lösgörande av statligt kapital, för att på det sättet tillföra statskassan medel så att man kan göra mer angelägna saker.

Jag måste dock ställa några frågor till Rune Jonsson. Vad tillför egentligen svenska staten – Sveriges riksdag och regering – för kompetens i styrelsen i det nya, jättelika statsföretaget Fortia, som har allt från medicin till gruvor och skeppsvarv? Sju fackföreningsmän, några statssekreterare och departementstjänstemän, och ett par personer från näringslivet ingår i styrelsen. Inget ont om de enskilda personerna, de är säkert duktiga. Men vad är det som de tillför som inte skulle kunna finnas annars? Vad är det för kapital som man skulle kunna frigöra där? Det är ju jättelika penningssummor, som skulle kunna användas till infrastrukturinvesteringar – i vägar, järnvägar m.m. – för att stärka näringslivet och företagens, även de statliga företagen, konkurrenskraft.

Dessutom måste jag fråga: Är det inte litet besvärande när Fortia, som den stora statliga företagskoncernen, i öppet trots vägrar ett enhälligt näringsutskott insyn i elementära frågor av strategisk natur om driften och skötseln av företaget?

Det kan med fog ifrågasättas om man inte bryter mot gällande riksdagsbeslut om att det skulle vara ett förvaltningsbolag, och inte ett rörelsedrivande bolag, i och med att man i praktiken ser till att man fattar alla investeringsbeslut av betydelse i koncernens styrelse, och i och med att man centraliserar finansförvaltningen. Det står ju även klart utsagt i 3 § i bolagsordningen att detta skall vara ett förvaltningsbolag.

Vi får ju närmast ett intryck av att det inte är någon styrning från regering och riksdag, att man har överlämnat företaget till någon liten grupp som skall sköta det. Jag tycker att det är ett mycket bra exempel på att det behövs snabba, klara, effektiva privatiseringar av statliga företag.

Några få ord om de naturliga monopolen. Jag är medveten om att det finns naturliga monopol. Självfallet kan man tackla dem också för att försöka få dem att bli konkurrensutsatta. Vattenfallsverket är ett av dem. Genom att koppla samman stamlinjenätet med nätet nere i Europa får man en klart fungerande konkurrens. Det finns flera metoder att tillämpa på ett antal områden.

Anf. 52 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Rune Jonsson säger att den statliga företagssektorn skall arbeta med effektivitet och i konkurrens med den privata företagssektorn. Jag tycker att det är en omdömesfråga från fall till fall i vad mån det är intressant för staten att driva företag i konkurrens med privat näringsliv på samma villkor. Rune Jonsson nämnde de anställdas inflytande. Det skall uppenbarligen vara precis samma inflytande som de anställda har i de privata företagen enligt nu gällande lagar. Det finns inget extra element av ekonomisk demokrati i den statliga företagssektorn.

Jag vill inte dramatisera den statliga företagssektorn. Den växte kraftigt

under de borgerliga åren och är fortfarande ganska begränsad jämfört med hur det ser ut i Europa. Någon snabb utförsäljning, menar jag, är inte önskvärd. Men det kan vara en viss utförsäljning med de regler som jag nämnde i mitt anförande, nämligen att de anställda och de som finns på orten där företagen ligger skall ha företräde till deläggande av företagen.

Älvarna har diskuterats och ifrågasatts för utbyggnad gång efter annan från olika håll. Därför behövs det ett grundlagsskydd för att denna diskussion inte skall leda till något snabbt beslut i riksdagen. Det skall vara en grundlig diskussion över hela landet om någon av de fyra s.k. nationalälvarna skall byggas ut.

Rune Jonsson säger att det är en riktig form att ombilda Trollhätte kanal till aktiebolag. Vi säger att Trollhätte kanal är ett typiskt naturligt monopol och bör alltså drivas under öppen insyn från det allmänna, dvs. som ett affärsverk. Annars kan man bakom aktiebolagslagens förhängen ta ut vilka vinster man vill av trafiken på kanalen. Naturliga monopol bör stå under öppen kontroll.

Anf. 53 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! De frågor som finns i betänkandet tänker jag inte uppehålla mig vid. Om dem har vi redan fört en diskussion.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Rune Jonsson av annan karaktär. Det har funnits olika motiv till varför staten har skaffat sig ett ägande. Att naturresurser skulle vara statliga var väl ett av motiven för domänenverket. Att inte utlänningar skulle äga en central nytthet var väl ett skäl till varför LKAB blev förstatligat. Kanhända att det var regionalpolitiska skäl som delvis låg bakom bildandet av SSAB. En ökning av kontrollen av kreditmarknaden var väl ett motiv för Kreditbanken, den senare ombildade PK-bankens tillkomst. Saneringen av branscher som råkat i svårigheter låg bakom tillkomsten av Svenska Varv.

Statens företagande är ett ganska stort mischmasch av olika tjänster och produkter, allt från livsmedel till vapen. Jag skulle gärna lyssna på vad Rune Jonsson har att säga om det, om de principer och det övergripande filosofiska tänkandet som ligger bakom just den kombination av statligt ägande som finns i dag. Om jag har förstått rätt vill ni inte sälja något, och ni vill inte heller köpa något. Just denna sammansättning som råder av statligt ägda företag framstår utan särskild motivering som den absolut maximala och riktiga avvägningen. Det vore roligt att höra från Rune Jonsson vad det är för principer som styr det tänkandet.

Om jag inte får ett svar som övertygar mig om något genomtänkt från statsmakternas och regeringens sida, kan jag bara se den enda princip som är den mest konservativa av alla principer, dvs. varför rubba eller ändra något i den bästa av världar? Det är konservatismen i sin absoluta och mest extrema form. Är det där socialdemokratien har hamnat?

Anf. 54 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Rune Jonsson säger att vi har skilda uppfattningar om statens företagande. Det har vi haft tidigare, och de skillnaderna kvarstår. Detta är något av en ideologisk skiljelinje.

Vi tror på privat företagsamhet och på den enskilda människans möjlighet att kunna sköta olika företag och på att kunna ta till vara entreprenörsandan och initiativkraften just genom att satsa på den privata företagssektorn.

Som Per Westerberg sade har man runt om i världen privatiserat statliga företag. Men här i Sverige håller man krampaktigt fast vid att de skall finnas kvar. Men precis som Hadar Cars sade kan man undra vad det är som säger att detta är den riktiga nivån, att det inte skall vara vare sig mer eller mindre. Nej, vi tror att man kan vitalisera näringslivet genom att sälja ut statliga företag.

De resurser som är bundna nu i statliga företag utgör kapital som inte vi kan tillgodogöra oss. Är det inte bättre att enskilt företagande tar hand om de statliga företagen? Det är ett antal miljarder som behövs i offensiva samhällsinvesteringar. De behövs här och på olika ställen i Norrland för järnvägar, vägar och utbildningsinsatser osv. Vårt uppdrag är att ge goda förutsättningar för näringslivet och företagandet. Det är vår grundläggande uppgift.

Om riktiga förutsättningar skapas för näringslivet, har näringslivet också större chans att klara sig för övrigt. Därför tycker jag att sådana insatser som jag har föreslagit i dag skall genomföras. Är det inte bättre att frigöra kapital och satsa på offensiva samhällsinvesteringar?

Anf. 55 RUNE JONSSON (s) replik:

Herr talman! Per Westerberg får stå för bedömningen av kompetensen hos dem som leder Fortia. Jag tror att det är bra folk som är invalda där. När det gäller kompetensen i de enskilda företagen tror jag inte ens Per Westerberg vågar ställa sig upp och säga att det är fel på den.

Vi har i Sverige en liten statlig industriverksamhet. Det är därför det inte är aktuellt att göra så stora utförsäljningar, som kanske görs på andra håll. Men i jämförelse med europeiska industriländer har vi en liten andel av statlig verksamhet.

Hadar Cars tar upp frågan om varför det gäller just dessa företag. Har vi rätt struktur på den statliga företagsamheten? Vi socialdemokrater är inte dogmatiska på det sättet att det inte går att förändra i den statliga företagsamheten. Men det måste vara skäl till det. Det måste passa staten och företagen att gå över på andra områden.

Per-Ola Eriksson sade i förmiddags att statliga företag faktiskt behövs av strukturella skäl, regionalpolitiska skäl och för att tillverka vissa produkter. Men vi måste se till att de företag vi har är rationella och intakta så att de kan gripa in i situationer där dessa företag behövs. Jag vill bara påminna om att vi har aldrig haft så mycket förstatligande som under den borgerliga regeringstiden.

Anf. 56 PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Jag har fått lära mig nu att jag inte skall kalla mig konservativ – det är väl snarast socialdemokraterna som skall ha det epitetet – utan jag är nog snarast radikalkonservativ.

Vad beträffar de borgerliga regeringarnas agerande när det gällde att ta över krisdrabbade företag kan jag gärna medge att socialdemokraterna nog är bättre på att föra socialdemokratisk politik. Det är därför vi behöver ha en

borgerlig regering som kan driva en rejält borgerlig politik, för att få nystart i företagandet och privatiseringen av de statliga företagen.

Jag fick inget svar av Rune Jonsson på vad det finns för extra kompetens just i ett statligt företag. Jag sade att jag ifrågasätter inte varje enskild människa på något sätt. Att var och en i Fortias styrelse har sina kvaliteter, det vet jag, men vad tillför de just för att de är statliga?

Det enda vi vet är att man gömmer sig bakom aktiebolagslagen. Centrala, mycket enkla uppgifter som ett enhälligt näringsutskott, representerande den ende ägaren, har begärt att få, har man vägrat att lämna ut.

Man har inte heller lyckats precisera de grundläggande principerna för hur man skall driva koncernen. Är det ett förvaltningsbolag eller ett rörelsedrivande bolag? Skall man lägga sig i varje enskilt dotterbolags investeringsprogram och finansiella placeringar, då är man ett rörelsedrivande bolag.

Vi har inte heller fått besked av Rune Jonsson om han anser att man följer riksdagsbeslutet och sin egen bolagsordning och att koncernstyrelsen verkliga är så kompetent att den kan avgöra vartenda enskilt investeringsärende i alla olika dotterbolag i de mest vitt skilda branscher.

Anf. 57 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Vi har också föreslagit utförsäljning av statlig företagsamhet, nämligen i första hand Vattenfalls verksamheter. Vi räknar med att det bör kunna ske i en takt som motsvarar ungefär 10 miljarder om året. Vi tycker att det är viktigt att sådana försäljningar kommer till stånd, så att staten får den likviditet och det rörelsekapital som behövs för att investera i utrustningar i syfte att bota den ekologiska krisen. Det är i allra högsta grad offensiva investeringar.

Vi kan även mycket väl tänka oss att diskutera att sälja ut delar av Fortia, men det får väl anstå. Här finns inga konkreta förslag från borgerligheten utan bara allmänna uttalanden, under det att vi faktiskt har gjort ett ganska detaljerat förslag till hur vi menar att de statliga tillgångarna på vattenkrafts- och värmekraftssidan och på eldistributionssidan skulle kunna omvandlas till produktiva investeringar som skapar tiotusentals nya jobb, vilket i allra högsta grad behövs.

Därför har vi yrkat på detta gång på gång. Det är bråttom att staten tar ett initiativ. Vi skall inte bara omskola människor ständigt. Vi måste faktiskt hjälpa till att skaffa jobb. När det finns ett överhängande behov av jobb på energi- och transportsidan för att bygga upp ett ekologiskt sundare samhälle, är ju det ett tillfälle som inte borde gå oss ur händerna. Vi borde agera snabbt här och se till att någonting blev gjort, både för de arbetslösa som skall – en skara som ständigt växer – och för ekologins skull.

Däremot anser vi inte att det brådskar i och för sig att sälja ut statliga tillgångar i något slags panik, utan man får pröva varje bolag för sig. Vi har ställt ett konkret förslag som gäller Vattenfall, och vi är villiga att diskutera andra förslag också naturligtvis.

Anf. 58 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Radikalkonservativ är väl en uppfinning av ungefär samma slag som den gamla skvadern.

Rune Jonsson sade att hans parti inte är doktrinärt. Efter att ha lyssnat på honom tror jag att jag kan hålla med om det. Jag skulle väl i det här sammanhanget, när det gäller synen på vad som skall vara statligt ägande, snarare vilja karakterisera det som reaktionärkonservativt.

Prot. 1990/91:121

29 maj 1991

Statliga företag

Anf. 59 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Rune Jonsson har någon form av övertro på de statliga företagen, att de skall kunna klara av sina saker mycket bättre än den privata företagsamheten. Det tror dock inte jag.

Som sagts tidigare i dag av min kollega Per-Ola Eriksson kan det finnas strukturella skäl och också regionalpolitiska skäl att i ett övergångsskede ha statliga företag, men det är inget självändamål. De företag som nu finns på den kommersiella marknaden kan säljas ut, och då tycker jag att man skall göra det.

Jag ställde frågan till Rune Jonsson om det inte vore bättre att frigöra kapitalet i de här företagen och satsa pengarna på infrastruktur – vägar, järnvägar, utbildning osv. – i stället för att ha dem låsta i företagen. På det sättet hjälper man också andra företag. Man tryggar sysselsättningen för de företagen och man får en bättre konkurrenssituation. Är det då inte bättre att frigöra det här kapitalet?

Anf. 60 RUNE JONSSON (s) replik:

Herr talman! Jag börjar bakifrån med Kjell Ericsson. Visst kan man få in pengar och använda dem till infrastruktur. Men som väl Kjell Ericsson har sett, har avkastningskravet på de statliga företagen ökat, och man kan ju också använda vinstmedlen till olika ändamål.

Till Per Westerberg vill jag bara säga att Fortia är i ett inledningsskede och måste få arbeta på samma sätt som andra koncerner. Det gäller inte minst sekretessen. Så jag tror att vi längre fram får en tingens ordning som gör att också Per Westerberg kommer att vara nöjd.

Andre vice talmannen anmälde att Per Westerberg och Kjell Ericsson anhöllit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 61 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 7.

I de övergripande resonemang som förs här i dag och som har debatterats i olika omgångar är den centrala tanken att det är marknaden som helt skall avgöra vilka företag i världen som skall överleva och vilka som skall gå under. De kommandoadministrativa ekonomiernas sammanbrott har, tycker jag, lett till blindhet när det gäller den oregerade kapitalismens utveckling. I de delar av världen där den under lång tid har haft fritt spelrum är de regionala klyftorna stora. Tidigare livskraftiga industriregioner ligger öde och folk lever i apati, misär och hög arbetslöshet. I andra är givetvis tillväxten god.

Inom OECD-länderna drabbar fattigdomens och arbetslöshetens spöke på detta sätt bortåt hundra miljoner människor. Bara i Europa, som numer

av en del debattörer anses visa vägen även för Sverige, lever 45 miljoner människor i fattigdom, varav en stor del i försvagade industriregioner. Arbetslösheten i Europa har under lång tid legat vid 10 % och tidvis varit svagt sjunkande.

Om man delar upp EG i områden med i storleksordningen en miljon invånare, kan de mest efterblivna områdena ha fjärdedelen så stor BNI per capita som de bästa delarna. Därför inser man sedan några år tillbaka också att regionalpolitiska åtgärder måste vidtas. Klyftorna är för stora, inser man, för att man skall kunna ha en helt oreglerad ekonomi.

Lika väl som central detaljstyrning av produktionen visat sig leda till katastrof i planekonomierna, måste vi konstatera att den helt oreglerade kapitalismen också medför stora sociala katastrofer. Därför behöver marknaden sina politiska ramar och därför behöver marknaden starka och självständiga fackliga organisationer. Det oupplysta penningväldet måste utsättas för civilisatoriska demokratiska beslut.

Det är på intet sätt uteslutet att den omfattande strukturomvandling som kan bli resultatet av den fullständiga friheten för kapitalet i en EES-sfär i Europa kan leda till att tidigare sammanhängande nationella produktions-system bryts sönder. Även stora företag kan komma att köpas upp för att läggas ned eller för att få sin produktion flyttad. Hela landsändar kan slås ut och bli stödregioner som tappas på yrkesverksam befolkning. Den utförsäljning av de statliga basindustrierna och av domänverket som de borgerliga partierna aviserar, leder med stor sannolikhet till att sociala och regionala hänsyn kommer ännu mer i skymundan när beslut om strategi, investeringar och nedläggningar fattas.

Plötsligt kan LKAB vara Bolidenägt och i ett senare skede ägt av en multinationell koncern. ASSI och delar av domänverket köps upp av någon annan transnationell jätte. I värsta fall köper man företag för att lägga ner en konkurrent. Det kan bli en epok när den maximerade kapitalavkastningen överordnas alla andra behov. Guldäggen får alla satsningar och därmed blir det nedläggningar och stagnation för resten, liksom i tidigare industriområden runt om i världen. Tidigare stabila företag kan bli spekulationsobjekt för finansintressen som spelar monopol över hela den rika världen dygnet runt.

Herr talman! Därför tycker jag att det vaktslående om den lilla del av det statliga företagandet som i dag sker i utskottets betänkande är tillfredsställande. De fackliga organisationerna har all anledning att hålla garden uppe och att hålla sig väl informerade om utvecklingen de närmaste åren.

Herr talman! Sedan vill jag ägna några ord åt ett av de statliga företagen, nämligen Svenskt Stål AB. Lika väl som det finns styrka och grund för att tro på tillverkningen av stål och stålprodukter vid SSAB, kanske främst i Luleå, får vi inte blunda för de stora svagheter som finns. Det dyra koksverket, kommande krav på miljöområdet, långa fraktvägar för ämnen till kunder, låg vidareförädlingsgrad och svårigheter att behålla kompetent personal tror jag tillhör dessa svagheter. En erfaren arbetarstam och framgångar med kvalitetsförbättringar hör till styrkan.

I kraft av de nu aktuella internationella kraven på miljöhänsyn och minskade koldioxidutsläpp diskuteras nu inom EG koldioxidavgifter även för industrin på bortåt 400 miljarder kronor. Svensk stålindustri kan, enligt min

mening, komma att tvingas betala den typen av miljöavgifter utan att ny koldioxidsnål teknik har framtagits. Dessutom har ju kolpriset höjts med ca 10–20 % genom anknytningen till ecun och den nya typ av valutakorg som vi har anslutit oss till.

Jag har vid ett antal tillfällen tidigare här i kammaren pläderat för att man skulle se över möjligheterna att använda högsavlig olja som ersättning för kol och koks vid reduktion av järnmalm. Denna högsavliga olja tvingas vi i dag exportera till bl.a. EG-länderna. Vi kan även komma att tvingas betala miljökostnader som en följd av de miljöavgifter som införs där. Om vi alltså skulle ta till vara denna olja och förgasa den, rena den och använda den i stället för kol och koks skulle vi kraftigt kunna reducera framtida miljöavgifter.

Jag tycker därför att det är riktigt att koppla ihop vårt problem med exporten av olja och vårt problem med kol och koks. Detta är ett exempel på problemkomplex där jag tycker att det är naturligt att staten fortfarande har ett övergripande ansvar, dvs. när det gäller de regionalpolitiska aspekterna och de övergripande miljöpolitiska aspekterna.

För närvarande aviseras också förluster inom såväl SSAB som inom därmed sammanhängande Ovako Steel. Kanske redan om någon månad kommer den privata delen av dessa företag att gå ut och varsla ytterligare stora grupper av arbetare i Luleå. Det är inte heller säkert att masugn 1 i Luleå kan hållas i gång.

En nedgång för SSAB skulle betyda en nedgång i hela det nationella produktionssystemet, där ju SSAB är en del. En modern, uthållig och konkurrenskraftig tillverkning av råjärn och stål behövs för transportmedelsindustrin, vitvaruindustrin, byggnadsindustrin osv. i det här landet. Stålintustrin behövs också för en stabil avsättning i gruvindustrin.

Staten tycks ju ibland anse att vissa delar av det privata näringslivet behöver skattebefrielse och särskilt stöd därför att denna industri är nationellt viktig. Så har det t.ex. varit när det gäller Saab i södra Sverige. Detsamma borde gälla SSAB. Detta tror jag underlättas om staten tillika är en dominerande ägare. Vi vill t.o.m. lägga ut detta som ett uppdrag på grund av det hårda klimat, de långa avstånden, de glest befolkade landsdelarna och de speciella uppgifter som den här typen av industri har. De borde alltså kunna ha ett regionalpolitiskt uppdrag. Det borde också göra det möjligt för dem att sälja regionalpolitiska arbetsuppgifter till den svenska staten som i det långa loppet måste betala dessa regionalpolitiska stöd.

Direkta statliga bidrag till företag torde i framtiden bli i det närmaste omöjliga som ett led i den anpassning till EG som genomförs.

Behovet av satsningar inom stålintustrin på forskning och utveckling är också stort. Forsknings- och utvecklingssatsningar på stålområdet har i Sverige varit ungefär hälften av vad de är i Japan räknat per producerat ton stål. Beredskap att skjuta till kapital till SSAB borde kunna deklarerars av regeringen. Detta skulle också innebära en signal till att samhället önskar investeringar i denna del av industrin. Regeringen måste, som företrädare för den mest betydande ägaren i svensk stålintusti, fortlöpande ägna SSAB och branschen stor uppmärksamhet och uppträda som en aktiv och intresserad

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

Statliga företag

ägare. Det går inte längre att håglöst skjuta över alla bekymmer på marknads krafterna och bara beklaga att avskedanden är nödvändiga.

Herr talman! Därmed vill jag yrka bifall till reservation 7.

Anf. 62 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! I detta betänkande om de statliga företagen behandlas bl.a. vår motion N211. Den handlar om angelägna långsiktiga investeringar vid Svenskt Stål AB i Luleå. Jag avser att i mitt inlägg nu kommentera dels utskottets behandling av denna motion, dels de borgerligas planer på att sälja ut de statliga företagen.

Motionen handlar om statens ansvar som huvudägare att driva på utvecklingen i företaget. När det gäller Svenskt Ståls verksamhet i Luleå är det viktigt att de nödvändiga långsiktiga investeringarna kommer till stånd. Det handlar om viktiga investeringar för en utbyggd produktionskapacitet i metallurgin, investeringar som förbättrar kvaliteten på stålprodukterna samt arbetsmiljöförbättringar.

Näringsutskottets majoritet har i sin skrivning konstaterat att staten har ett stort ansvar för utvecklingen i basindustrierna. Utskottet anför också att det inte ankommer på riksdagen att pröva behovet av investeringar i olika statliga bolag eller att styra verksamheten i dessa bolag. Dessa rader i utskottsskrivningen är självklara. Varken regering eller riksdag skall lägga sig i den dagliga driften eller skötseln av företagen. Det finns styrelser och företagsledning för det ändamålet.

Men det får inte heller innebära att staten som ägare inte bryr sig om den långsiktiga inriktningen eller lämnar fritt för företagsledningarna att själva staka ut färdvägen med den enda målsättningen att maximal profit skall vara ledstjärnan.

Skall man klara en fortsatt positiv utveckling av de statliga basindustrierna krävs ett betydligt bättre engagemang från ägarens sida. Visserligen har det nu börjat bli bättre rotation i några av företagens styrelser, där grånade farbröder nu byts ut mot yngre förmågor med en mer modern syn på utveckling och framåtskridande. Det är naturligtvis positivt. Det fanns länge en tendens i basindustrierna att alltför många satt alltför länge i ledande positioner med alla de nackdelar det fört med sig för företagens utveckling.

Utskottet har verkligen inte ägnat så många rader i betänkandet åt statens ansvar för utvecklingen av basindustrierna. Jag kan i viss mån förstå det, eftersom det största hotet mot de statliga företagen är de borgerliga partiernas planerade utförsäljning.

De statliga basindustrierna tillkom för att förädla landets råvarutillgångar samt för att skapa sysselsättning i regioner med svag arbetsmarknad. Det fanns inget intresse från privata aktieägare att satsa stora resurser i gruvor och stålverk. Om inte staten gått in med medel för de tunga och kapitalkrävande investeringarna i gruv- och stålindustrin, hade vi säkerligen nu varit helt utkonkurrerade i dessa branscher.

De privata stålintressena körde ner hela sin produktionsapparat. Det gällde t.ex. Gränges stålverksamhet. Den var helt nerkörd och närmade sig den totala kraschen. Verkställande direktör var vid det tillfället en numera icke okänd politisk clown vid namn Ian Wachtmeister. Han hade minsann då

fått fart under galoscherna när det gällde att utarma stora delar av den svenska stålindustrin. Visserligen fick han sparken för att han inte klarade jobbet, men de privata ägarintressena i övrigt klarade inte heller av att utveckla den svenska stålindustrin.

Staten tvingades gå in och ta på sig huvudansvaret för att modernisera och samordna denna viktiga bransch. Svenskt Stål bildades. Detsamma inträffade i landets stora järnmalmgruvor. Så t.ex. tog staten ansvaret för LKAB och dess utveckling.

Staten har också tagit ansvaret för basindustriernas utveckling när det privata kapitalet inte har varit intresserat på grund av att den kortsiktiga profitten inte varit tillräckligt attraktiv.

Initiativet att utveckla basindustrierna har tagits av socialdemokratiska regeringar. Det har inneburit en mycket stor trygghet för människor i inte minst det län som drabbats hårdast av arbetslösheten, alltså Norrbotten.

Därför är det tragiskt att i sammanhanget tvingas konstatera att borgerliga ledamöter från Norrbottens län, t.ex. Per-Ola Eriksson, nu går i bräsch för att driva utvecklingen mot en utförsäljning av de statliga företagen i bl.a. Norrbotten.

Låt mig ställa några direkta frågor till Per-Ola Eriksson: Hur ser egentligen er försäljningsplan ut, om ni nu får chansen att sälja ut företag? Vilka företag tänker ni börja med, och i vilken omfattning kommer ni att sälja ut? Är det LKAB som står först på utförsäljningslistan eller är det SSAB eller ASSI?

Om dessa basindustrier säljs ut, vem skall då stå för de stora och tunga kapitalinvesteringar som kommer att behövas i basindustrierna? Privatkapitalet har ju inte tidigare visat något intresse av att investera i denna form av verksamhet. Vem skall då trygga sysselsättningen och ta de regionalpolitiska hänsyn som måste tas på den förhållandevis svaga arbetsmarknad som ännu finns i Norrbotten?

Slutligen, herr talman, hoppas jag verkligen att de borgerliga aldrig får chansen att genomföra den planerade utförsäljningen av statliga företag. Det vore verkligen att spela ett mycket högt spel med sysselsättningen i vårt nordligaste län.

Anf. 63 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har länge suttit och väntat på Sten-Ove Sundströms anförande, som är en kopia på kopior av de anföranden som han brukar hålla varje år från denna talarstol i detta ärende.

Hur skall det här gå till, Sten-Ove Sundström? Jag ber först att få hänvisa till motion N218, som behandlas i detta betänkande. Låt mig också klargöra för Sten-Ove Sundström att vi inte ämnar anordna någon realisation på statlig verksamhet. Realisation på statlig verksamhet har däremot socialdemokraterna gjort vid ett antal tillfällen. När Sten-Ove Sundström talar om att "sälja ut", så förefaller det som om det är fråga om realisation på statlig verksamhet. Men det är det inte.

Jag skall ge ett besked till Sten-Ove Sundström. Om vårt land åren 1976–1982 inte hade haft en regering som satsat pengar på och omorganiserat svensk stålindustri samt rekonstruerat gruvindustrin, då hade Norrbotten

varit flera företag fattigare än det är i dag. Vad gäller den statliga företagssektorn har Sten-Ove Sundström aldrig sträckt sig längre än till att intressera sig för den egna arbetsplatsen och till den egna lilla vrån i Luleå i närheten av SSAB. Han brukar ofta använda sig av en viss modell, nämligen den som går ut på att kräva styrelseordförandens och styrelseledamöternas avgång. Jag vet inte hur många gånger han har krävt Björn Wahlströms avgång. Det var väl honom han menade när han talade om grånande farbröder som nu har ersatts av yngre. Vi vet vem Björn Wahlström har ersatts med. Därefter kan vi diskutera hårfärgen – om den är grå eller inte.

Det är faktiskt beklämmande att Sten-Ove Sundström såsom företrädare för ett län som Norrbotten inte under alla sina år i riksdagen har kunnat inse att de statliga företagen måste arbeta efter exakt samma ekonomiska principer som alla andra företag. De statliga företagen skall icke särbehandlas utan jämföras med privata eller kooperativt drivna företag. De statliga företagen har betytt mycket för Norrbotten, men i dag utgör de ingen räddningsplanka för länet. Jag vet att många av hans partivänner inser det, och det bör också han göra. Den kunskapen har tydligen inte nått Sten-Ove Sundström.

Motion N218, som jag har hänvisat till, kan Sten-Ove Sundström i lugn och ro läsa i sin kammare. Då får han ett fint och fullständigt svar på frågan hur vi har tänkt oss att omvandla statliga företag till privata företag samt i vilken takt det skall ske.

Anf. 64 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tycker det var synd att Per-Ola Eriksson inte tog chansen att skingra dimmorna kring det borgerliga förslag som han har gått i bräsch för i denna kammare. Det handlar alltså om utförsäljning av de stora statliga företagen i inte minst Norrbotten, vårt gemensamma hemlän.

Per-Ola Eriksson hänvisar till en motion, men i den framgår inte i vilken takt och på vilket sätt utförsäljningen av de statliga företagen skall ske. Det finns ingen anledning att påstå att betydelsen av statliga företag minskar. Låt oss komma ihåg att i vårt län är fortfarande tre av fyra industriarbetare anställda i statliga företag. De anställda har också ett stort intresse av att få veta hur deras framtid kommer att se ut om olyckan är framme och centern får ingå i en regering efter höstens val.

Vi har ett ganska klart minne av hur de borgerliga regeringarna tyvärr betedde sig på detta område. Den borgerliga regeringen med en centerpartistisk industriminister föredrog att socialisera förlusterna för de stora privatägda företagen. Är det en melodi som kommer att ljuda på nytt?

De anställda i inte minst de statliga företagen har rätt att få veta, Per-Ola Eriksson, i vilken takt utförsäljningarna skall ske. Skall ni börja med att sälja ut LKAB och i så fall när? Kommer det att ske redan inom ett år? Vad händer sedan med SSAB och ASSI? Jag tycker inte att vi skall förkrympa frågan till motionsläsning. Ta nu chansen, skingra dimmorna och tala ut! På vilket sätt och i vilken takt skall ni sälja ut de statliga företagen och därmed tryggheten för de många industriarbetare i det län som har det besvärligast att klara sysselsättningen?

Anf. 65 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Jag erinrar om vad jag sade i min förra replik till Sten-Ove Sundström, nämligen att det inte handlar om någon realisationsverksamhet som han påstår att jag vill bedriva. Det gäller att omvandla ett passivt statligt ägande på ett sätt som gör att de ekonomiska resurser som frigörs kan användas till investeringar i infrastruktur, i vägar, järnvägar och bättre kommunikationer. Just på dessa områden är behovet av investeringar oerhört stort.

Sten-Ove Sundström, som sitter med i trafikutskottet, brukar uttala sig i just sådana frågor. Men jag konstaterar att Sten-Ove Sundström under årens lopp inte har varit med om några offensiva satsningar på nämnda områden. Inlandsbanan är det senaste exemplet. Som förste riksdagsman i Norrland gick han ut och sade att inlandsbanan skulle läggas ned. Ett sådant besked lämnar en företrädare för ett län som behöver bra kommunikationer.

Som jag har redogjort för i motion N218 är det meningen att statliga företag skall säljas. De anställda, småspararna och andra medborgare skall få köpa aktier i företagen i den takt som är förenlig med situationen på marknaden. Det handlar alltså inte om att sälja allt på en enda dag, utan det kan ske stegvis.

Jag tycker faktiskt att Sten-Ove Sundström ofta försöker framställa utförsäljning av statliga företag som den största av olyckor i näringspolitiska sammanhang. Gång efter gång gör han sina analyser utifrån ett mycket snävt perspektiv. Han bortser ifrån de ekonomiska realiteter som företag tvingas arbeta under. Sten-Ove Sundström skall vara oerhört tacksam för att Sverige under åren 1976–1982 hade en regering som hade kraft och mod att ge sig i kast med att omstrukturera svensk stålindustri, skogsindustri och gruvindustri. Om man inte hade gjort det under de åren, hade Sten-Ove Sundström inte kunnat stå här i talarstolen i dag.

Anf. 66 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Per-Ola Eriksson får gärna skälla på mig som person. Jag tycker dock att det är synd att han inte svarar på de konkreta frågorna. Även om Per-Ola Eriksson tycker att jag har ett snävt perspektiv borde han ha en viss förståelse för att alla de människor som känner trygghet i de statliga företagen vill ha ett klart besked om i vilken takt och på vilket sätt Per-Ola Eriksson och hans parti vill sälja ut dem. Det är synd att de inte kan få ett klart besked på det här området. Är det möjligen så, Per-Ola Eriksson, att centern i det här sammanhanget liksom i andra sammanhang väntar på att moderaterna skall ta initiativet och dra upp riktlinjerna för att ni därmed skall kunna skrida till verket?

Per-Ola Eriksson talar om ett passivt ägande. På vilket sätt menar Per-Ola Eriksson att staten i detta sammanhang har haft ett passivt ägande? Det är faktiskt staten som har satsat de stora pengarna via en socialdemokratisk regering. Mångmiljardinvesteringar har kommit till efter initiativ från den socialdemokratiska regeringen, som har lyssnat på alla de människor som har förstått att branscherna går att utveckla.

Även om Per-Ola Eriksson glider undan frågan är det faktiskt så att ni vill sälja kon för att kunna köpa mjölk. En sådan utveckling kan man uthärda på mycket kort sikt, men sedan upptäcker man att man har gjort sig av med

de stora tillgångarna. De pengar ni avser att komma över i detta sammanhang vill ni investera i infrastruktur. Vi har via den socialdemokratiska regeringen nu dragit upp riktlinjer för att satsa 30 miljarder på infrastrukturområdet utan utförsäljning av statliga företag. Vi vill utveckla företagen. Vi vill inte att staten, samhället, skall avhända sig dessa viktiga inkomstkällor.

Andre vice talmannen anmälde att Per-Ola Eriksson anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 67 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! I proposition 1990/91:87 redovisar regeringen att man har beställt en utredning av nuvarande statens energiverk om stamnätets framtida organisation. I betänkandet 1990/91:NU38 hänvisar man på s. 20 till betänkande NU40 om energipolitik. I energipropositionen, s. 28, skriver regeringen att man syftar till att främja en effektiv handel med el och till att skapa möjligheter för en decentraliserad elproduktion. På s. 30 och 31 i propositionen redogör regeringen för elmarknadens internationalisering och påpekar att EG-kommissionen har krävt att elnätet i EG-länderna skall öppnas för överföring av el på lika ekonomiska villkor för alla, s.k. common carriage.

Som Lars Norberg redan har sagt har vi i motion N42 och i reservation 20 yrkat att en utredning som statens energiverk skall göra åt regeringen skall utgå från "att elproducenter, eldistributörer och åtminstone större elkonsumenter, bl.a. inom industrin, skall ha rätt och möjlighet att överföra elenergi på högspänningsnätet till självkostnadspris som ett led i arbetet på att en fri handel med elenergi skall underlättas".

Herr talman! Det är viktigt att de nuvarande reglerna och taxorna för elöverföring ändras. Såsom de nu ser ut stärker de bara Vattenfalls makt och inflytande över energipolitiken. De utgör också ett av flera mycket effektiva hinder för en fungerande och öppen elmarknad. De nuvarande reglerna och taxorna är också ett allvarligt hinder för elöverföring och för bättre utnyttjande av möjligheterna för effektivare energianvändning och användning av förnybara bränslen. Det är viktigt att dessa hinder undanröjs.

I USA tillämpar man redan den s.k. balansprincipen, least cost utility planning, för att energiförsörjningen skall bli så ekonomiskt gynnsam för användarna som möjligt. I Norge har den förra borgerliga regeringen Syse – inte den kommunistiska regeringen som man skulle kunna tro efter att ha hört Hadar Cars inlägg i kammaren – fått ett enigt storting med på att tillämpa balansprincipen i Norge.

Det är viktigt att kraftbolagen, eldistributionsföretagen och åtminstone de stora elanvändarna får rätt och möjlighet att överföra el på högspänningsnätet till självkostnadspris. Det är också en viktig förutsättning för att man skall få nytta av balansprincipen. Det är även en viktig förutsättning för den elbörs som man har bestämt sig för att pröva i Norge och som också finns nämnd i regeringens proposition nr 40. Det har också föreslagits av chefen för statens energiverk, generaldirektör Rode.

Jag hoppas att alla här i kammaren som är angelägna om en fungerande marknadsekonomi också vill medverka till att energikunderna till lägsta kostnad får den nytta av energin som hon eller han som kund behöver, vare

sig det gäller att kyla öl, koka vatten, värma bostäder, tillverka en vara eller vad det nu kan röra sig om. En grupp på statens energiverk och en på Vattenfall arbetar mycket intensivt med dessa frågor. På statens energiverk har man lagt fram ett ganska detaljerat förslag om hur en sådan här elbörs skulle kunna fungera och hur man med en elbörs skulle kunna hjälpa kunderna att få energinytta till lägsta kostnad. Man har tidigare talat om olika prissättningsmetoder, men som ett alternativ i elbörssammanhang visar man i stället på att man när det är aktuellt att få fram ytterligare energi till något ändamål kan begära in anbud på energimängden från t.ex. stora distributörer och kunder. Sedan kan man välja ett anbud, om det är lägre än vad det kostar att bygga ut själva elproduktionen. Detta är innebörden i balansprincipen.

Herr talman! Jag räknar med att vi den 11 juni här i kammaren tillsammans kan följa upp det här genom att be regeringen återkomma med förslag till lag om elöverföring till självkostnadspris på högspänningsnätet och med förslag till hur balansprincipen och elbörsen skall genomföras. Hittills nämner man egentligen bara honnörsorden i propositionen utan att visa hur man tänker genomföra detta.

Anf. 68 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 69 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 38 behandlas på s. 28 AB Göta kanalbolag. Näringsutskottet gör en kort beskrivning av tidigare ställningstaganden och avslutar med att hänvisa till den kommande proposition som skall behandla bolagiseringen av domänverket och där frågor angående bl.a. Göta kanal berörs.

Enligt skrivningen i betänkandet har regeringen med hänvisning till statsfinansiella skäl inte framlagt något förslag om anslag till Göta kanal för budgetåret 1991/92 i årets budgetproposition.

På förslag från regeringen beslutade riksdagen 1984 om ett underhålls- och upprustningsprogram för Göta kanal under perioden 1985/86–1994/95. Före perioden 1990/91–1994/95 har kostnaderna för underhåll och upprustning beräknats till 15,6 milj.kr. per år. Riksdagen beslutade våren 1990 om ett anslag av detta belopp för finansiering av kostnaderna under innevarande budgetår.

Genom det föreliggande budgetförslaget hotas såväl hittills gjorda underhållsinsatser som kanalens framtid.

Göta kanal är speciell ur kulturhistorisk synpunkt och klassad som riksintresse både för friluftslivet och för kulturminnesvården. Kanalen besöks årligen av ca 1,5 miljoner människor som på olika sätt tillbringar sin fritid på och vid kanalen.

För att på ett bra och långsiktigt sätt kunna sköta Göta kanal måste kanalbolaget erhålla äskade medel från budgetårets början för att kunna göra nödvändigt underhåll för att kanalen skall kunna hållas öppen.

Göta kanal borde ha så stort egenvärde att dess fortsatta existens inte görs

till en tvistefråga mellan industridepartementet och domänverket, vilket jag tycker att den blivit i dag.

Enligt tidningsreferat i förra veckan uttalade generaldirektör Bo Hedström att domänverket är ett affärsdrivande företag och att det inte kan acceptera att ur egen ficka betala de förluster som kanalen dras med. Vidare konstaterade han att Göta kanal aldrig går att få lönsam, och att det är regeringens ansvar att täcka de förluster som uppstår.

Herr talman! I svaret på min fråga som omnämns i betänkandet nämnde industriministern att domänverket hos industridepartementet begärt avdrag från inleverans för medel till underhåll och upprustning till AB Göta kanalbolag, och att framställningen för närvarande bereds i regeringskansliet.

Jag förutsätter att man verkligen hittar en lösning så att Göta kanalbolag erhåller medel från den 1 juli 1991. Mot bakgrund av Göta kanals stora värde som kulturminnesmärke och turistled måste verksamheten tryggas. Det är riksintresse att så sker.

Ytterligare dröjsmål i denna fråga kan inte accepteras.

Anf. 70 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Jag hoppas, precis som Sonia Karlsson, att regeringen inser att den har ett ansvar för kanalen, som ju är ett både stort rekreativvärde och ett stort kulturhistoriskt värde.

Jag vill också erinra Sonia Karlsson om att i detta betänkande finns en reservation nr 32 om Göta kanalbolag som säger att miljöpartiet anser att det är fel huvudman för kanalen. Domänverket är ingen lämplig huvudman. Staten borde inrätta en huvudman som samlar upp de positiva intressen som finns för kanalen. Det är givetvis de berörda länsmyndigheterna och de som har intresse av och ansvar för kulturvård och för turism och för naturvård, framför allt i dessa bygder.

Vi har alltså begärt att regeringen skall återkomma till riksdagen med förslag i denna fråga.

Hade det funnits en sådan huvudman för kanalen hade den säkert varit betydligt effektivare och mer entusiastisk i sina påtryckningar på regeringen för att frigöra det kapital som behövs.

Jag har inte yrkat bifall till denna reservation, även om vi naturligtvis står bakom den. Sonia Karlsson har alltså inte tillfälle att rösta för den när vi går till omröstning, men man kan ju alltid hoppas att hon annars hade gjort det.

Anf. 71 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! Jag har läst reservationen från miljöpartiet, men jag anser att det inte är någon bra lösning för kanalbolaget att göra en stiftelse av det. Jag tror att bolaget väl kan finnas inom domänverkets hägn, som det gör nu. Det får man också läsa i den proposition som kommer till hösten.

Det viktiga, det som krävs för dagen, är att man under tiden som detta behandlas inte fråntar kanalbolaget möjligheten att låta verksamheten fungera bra till dess man vet hur propositionen ser ut i höst.

Därför behöver kanalbolaget få medel från den 1 juli i år.

Anf. 72 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Om detta har vi inte olika åsikt. Däremot är jag mycket misstrogen mot domänverket, som enligt regeringens uppfattning skall ombildas till ett aktiebolag, som enligt aktiebolagslagen skall drivas med sikte på bästa möjliga lönsamhet för aktieägarna. Detta kan inte vara den rätta huvudmannen för en kanal som rimligtvis inte kan drivas med konventionella lönsamhetskrav, utan måste betraktas som en kulturhistorisk klenod som behöver tillskott från det allmänna eller från andra, frivilliga krafter som vill stödja detta kulturhistoriskt viktiga och för turismen intressanta objekt, Göta kanal.

Anf. 73 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! I det sistnämnda delar jag Lars Norbergs uppfattning. Det är viktigt att vi värnar om Göta kanal. Därmed är dock inte sagt att bästa sättet är att göra en stiftelse av den.

Jag förutsätter att det kommer ett förslag från regeringen i proposition i höst, där man på bästa sätt tillvaratar intressena och ser till att Göta kanal kan fungera som nu för både kulturminnesvården och turismen och att vi värnar om den.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande näringsutskottets betänkanden 1990/91:NU35 och NU38.

Näringsutskottets betänkande NU35

Mom. 1 (näringspolitikens förutsättningar och inriktning)

I voteringen om kontraposition för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen avgavs 21 röster för reservation 2 av Rolf L Nilson och 21 röster för reservation 3 av Lars Norberg. 258 ledamöter avstod från att rösta.

Sedan andre vice talmannen lagt ner en ja-sedel och en nej-sedel i rösturnan drog Bengt Rosén (fp) ja-sedeln. Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionen till kontraposition i voteringen om kontraposition antagit reservation 2 av Rolf L Nilson.

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 1 av Hadar Cars m.fl. med 128 röster mot 17 för reservation 2 av Rolf L Nilson. 158 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 136 röster mot 130 för reservation 1 av Hadar Cars m.fl. 36 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (småföretagspolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 181 röster mot 20 för reservation 7 av Lars Norberg. 101 ledamöter avstod från att rösta.

Roland Larsson (c) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 4 (utländska företagsförvärv)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 15 för reservation 9 av Rolf L Nilson. 138 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 13 (miljöteknik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 21 av Rolf L Nilson, *dels* reservation 22 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (Teknikens hus)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 20 för reservation 30 av Lars Norberg.

Mom. 29 (riskkapitalförsörjning och riskkapitalbolag)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 21 för reservation 36 av Lars Norberg. 120 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 37 (kapitalförsörjning för kooperativa företag)

Utskottets hemställan bifölls med 244 röster mot 20 för reservation 47 av Lars Norberg. 32 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 38 (utvidgat ägaransvar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 48 av Lars Norberg – bifölls genom uppresning.

Mom. 40 (nyetableringslån)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 132 för reservation 49 av Per-Ola Eriksson m.fl. 19 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 46 (EG-program för småföretag)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 37 för reservation 55 av Per-Ola Eriksson och Kjell Ericsson.

Mom. 56 (bilindustrins framtid)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 36 för reservation 71 av Rolf L Nilson och Lars Norberg.

Mom. 60 (utvecklingen av Alvarmotorn)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 24 för reservation 74 av Lars Norberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 66 (livscykel-specifikationer m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 37 för reservation 77 av Rolf L Nilson och Lars Norberg. 19 ledamöter avstod från att rösta.

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 80 av Rolf L Nilson och Lars Norberg – bifölls med acklamation.

29 maj 1991

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU38

Mom. 1 (statligt företagande)

Först biträdades reservation 1 av Per Westerberg m.fl. – som ställdes mot reservation 3 av Krister Skånberg – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 149 röster mot 131 för reservation 1 av Per Westerberg m.fl. 22 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (de statliga företagen i Norrbottens län, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 227 röster mot 16 för reservation 7 av Rolf L Nilson. 56 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (ombildning av statens vattenfallsverk till aktiebolag)

Först biträdades reservation 11 av Rolf L Nilson med 30 röster mot 20 för reservation 12 av Lars Norberg. 253 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 147 röster mot 18 för reservation 11 av Rolf L Nilson. 136 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (statens vattenfallsverks naturskyddade tillgångar)

Utskottets hemställan bifölls med 177 röster mot 21 för reservation 14 av Krister Skånberg. 102 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 16 (ombildning av domänverket till aktiebolag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 26 av Rolf L Nilson, *dels* reservation 27 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (försäljning av fast egendom under domänverkets förvaltning)

Först biträdades reservation 29 av Rolf L Nilson med 33 röster mot 20 för reservation 30 av Krister Skånberg. 250 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 144 röster mot 22 för reservation 29 av Rolf L Nilson. 136 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 22 (instruktionen för domänverket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Krister Skånberg – bifölls genom uppresning.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, näringsutskottets betänkanden NU31 och NU47 samt skatteutskottets betänkande SkU28, beslöt kammaren på förslag av andre vice talmannen att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i dessa ärenden avslutats.

11 § Kollektiv sakförsäkring

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1990/91:NU31 Kollektiv sakförsäkring.

Anf. 74 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! För inte så länge sedan träffade jag vänner som var djupt förtretade över just den företeelse som är aktuell i detta betänkande.

Mina vänner hade flyttat till Stockholm och fann plötsligt att dottern i huset, utan att ha blivit tillfrågad, var försedd med en hemförsäkring i Folksam. Inte nog med det, även frun i huset upptäckte att hon via sin fackförening hade begåvats med en hemförsäkring i Folksam, utan att ha blivit tillfrågad.

Familjen, som sedan länge har en hemförsäkring i ett försäkringsbolag som de själva har valt, kunde inte förstå hur man i Sverige kan acceptera ett system där man, på grund av att man är medlem i en fackförening, utan att bli tillfrågad förses med Folsams hemförsäkringar, i det här fallet två stycken, för ett hem som redan är försäkrat.

Varför har då inte den justeringen gjorts för länge sedan, att kollektiva sakförsäkringar bara skall kunna tecknas för medlemmar som individuellt ansluter sig? Varför håller socialdemokraterna så envist fast vid modellen äkta sakförsäkringar? Vad beror det på att en så självklar sak som den enskildes rätt att själv ta ställning i frågor som denna varje år skall behöva tas upp till debatt i riksdagen?

Svaret finner man när man studerar försäkringsinspektionens promemoria om grupp sakförsäkring. Av den framgår att det har skett en kraftig förskjutning av marknadsandelarna när det gäller denna typ av grupp försäkringar. Av det totala antalet grupp försäkrade år 1990 var närmare 82 % tecknade i Folksam. Vad gäller äkta grupp hemförsäkringar var i samtliga fall utom två Folksam avtalspartner. Utvecklingen på hemförsäkringsområdet har sedan de första kollektiva hemförsäkringarna tecknades 1982 entydigt gynnat Folksam, som haft en ökning med 182 %.

Företeelsen äkta grupp sakförsäkringar, tecknade genom facket, ingår som ett av de återkommande kapitlen i romanen Rosornas sammansvärjning. Avsnitt ur den romanen återkommer i riksdagsdebatten regelbundet som en andra klassens följetong. Av handlingen att döma skulle romanen också kunna heta Röda bröder borstar varandra på ryggen, eller varför inte Röd solidaritet. Någon större bestseller är det inte fråga om. Handlingen är ensidig, trist och deprimerande.

Nyligen avhandlades i denna kammare ett kapitel i denna roman, nämligen kapitlet om kollektivanslutningen av fackliga organisationer till det socialdemokratiska partiet. I det kapitlet fortsätter den röda rörelsens kamp för att bibehålla medlemmarna i partiet. När det gäller en så god sak behöver man inte ta hänsyn till fackmedlemmar som inte delar arbetarrörelsens värderingar.

Samma tankegångar ligger bakom de ständigt återkommande avsnitten om de kollektiva sakförsäkringarna.

Frågan är i vems intresse och med vilken rätt fackförbund vidgar sina verksamhetsområden, som helt saknar anknytning till arbetslivet, in i medlemmarnas privata sfärer. Siffrorna i försäkringsinspektionens redogörelse är avslöjande.

För oss som inte delar socialdemokraternas kollektivistiska tänkesätt handlar detta betänkande och våra reservationer om något så viktigt som att skydda den enskilde fackmedlemmen från kollektiva beslut där han eller hon först i efterhand får en möjlighet att protestera, med allt det besvär och omak som det betyder.

Det ligger i den enskilde medlemmens berättigade intresse att inte på grund av ett medlemskap, som man som arbetstagare i praktiken är bunden av, behöva underkasta sig kollektiva lösningar rörande frågor som inte har ett naturligt samband med förhållandena som arbetstagare.

Enskilda medlemmar i en facklig organisation måste självfallet själva få avgöra om och i så fall i vilket försäkringsbolag de önskar teckna en hemförsäkring. Det är närmast genant att denna fråga år efter år skall debatteras i riksdagen.

Det är uppenbart att ett kollektivistiskt synsätt och en önskan att tillgodose fackföreningarnas och det röda nätverkets intressen går före den enskildes intressen i detta som i så många andra sammanhang när det gäller socialdemokraterna.

Den enskildes rätt till valfrihet och integritet får stå tillbaka för en målmedveten strategi att skapa fördelar för organisationer inom den röda rörelsen.

Den kraftiga förskjutning som skett av marknadsandelar strider mot en sund utveckling på försäkringsmarknaden som försäkringsinspektioner enligt lagen skall verka för.

Systemet med dessa försäkringar hotar den fria konkurrensen mellan försäkringsgivare och det fria valet för försäkringstagare, detta som är en förutsättning för en sund marknadsutveckling på försäkringsområdet.

Staten och kommunerna har i sina upphandlingsreglementen skapat garantier för affärsmässighet i sin upphandling. På motsvarande sätt borde det vara ett försäkringstagarintresse att de här aktuella försäkringarna upphandlas på ett affärsmässigt sätt.

Ett regelrätt upphandlingsförfarande, som innebär konkurrens mellan försäkringsbolagen på lika villkor, såg näringsombudsmannen som en ovillkorlig förutsättning för att anslutningsformen med reservationsrätt skulle kunna godtas. Det kan bara konstateras att fackförbunden i realiteten i stället praktiskt taget skapat monopol för Folksam.

Lönsamheten synes i flera fall något vacklande, skriver försäkringsinspek-

tionen. Samtidigt konstateras att flera avtal har en för låg premie och att höjningar kan förutses. En fråga som man kan ställa sig är om anbudet från början baserats på orealistiska föreställningar och om det är beroende på från början orealistiskt låga anbud som de höga marknadsandelarna har uppnåtts.

Vidare har det visat sig svårt att få klarlagt om och hur den enskilde fackmedlemmen får upplysning om premieutvecklingen. Det har inte gjorts någon undersökning beträffande utvecklingen av premierna för dessa försäkringar. För den enskilde försäkringstagaren är det mycket svårt att urskilja en premiehöjning, eftersom premien ofta betalas tillsammans med fackföreningsavgiften.

Eftersom premierna för de här försäkringarna i många fall är inbakade i fackföreningsavgiften, måste man också fråga sig hur detta ställer sig rent skattemässigt. Fackföreningsavgifterna är som bekant avdragsgilla vid deklarationen. Det leder till att den fackmedlem som har premiekostnaden inbakad i fackföreningsavgiften får en högre skattereduktion än den som inte har en äkta grupp-sakförsäkring. Hur kan socialdemokraterna försvara en sådan orättvisa?

De kollektiva sakförsäkringarna i nuvarande tappning hotar att förstöra den sunda och önskvärda konkurrenssituation på försäkringsmarknaden som är till gagn för alla försäkringstagare. När marknaden inom försäkringsbranschen på detta sätt snedvrids blir följden samtidigt den att premierna för hemförsäkringar för dem som inte ingår i systemet riskerar att bli dyrare.

Försäkringsinspektionens skrivelse borde leda till slutsatsen att riksdagen genom att tillgodose våra reservationer avslutar följetongen om de äkta grupp-sakförsäkringarna.

Det är riksdagens uppgift att skydda medborgarna mot kollektiva beslut som inkräktar på den enskildes integritet och som i onödan begränsar valfriheten. Det är riksdagens uppgift att värna om en sund konkurrenssituation på försäkringsmarknaden.

Herr talman! Jag står självfallet bakom de reservationer som finns i betänkandet, men nöjer mig med att yrka bifall till nr 2.

Anf. 75 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Karin Falkmer har ju talat så utförligt och väl om den ståndpunkt som hon och jag, dvs. moderata samlingspartiet och folkpartiet och för den delen också centerpartiet, delar att jag kan bli förhållandevis kortfattad i mitt anförande.

Frågan är principiellt intressant, eftersom de uppfattningar som står emot varandra gäller var gränserna skall gå mellan den enskilda sfären och den sfär som en förening skall kunna fatta beslut om.

I den här kammaren har vi ju under många år fört kampen mot kollektiv anslutning av fackföreningsmedlemmar till det socialdemokratiska partiet. Den kampen har vi vunnit. Nu gäller frågan om en fackförening kollektivt skall kunna fatta beslut om att försäkra alla sina medlemmar utan att dessa medlemmar tillfrågas om de vill ha försäkringen eller inte. Man skall bara kunna skicka ut ett meddelande till dem. Vill man *inte* ha försäkringen skall det sändas in en anmälan. Konsekvenserna av det här blir då att många kon-

staterar att de får en försäkring genom sin fackförening. Det är besvärligt att avbeställa – varför skall man inte ha försäkringen? Utan enskilt ställningstagande har man plötsligt blivit försäkrad i ett visst företag.

En naturligt konsekvens blir också det som Karin Falkmer var inne på, nämligen att många hem blir försäkrade mer än en gång. Det sker kanske dels genom olika kollektiva försäkringar, dels genom en enskild försäkring som man själv har beställt. Detta är överförsäkring, vilket för hushållen som helhet blir onödigt dyrbart. De som drabbas får betala sina försäkringar flera gånger om. Detta är inte nödvändigt. Man kan alltså avsäga sig sin kollektiva försäkring, men det kräver att man är medveten och att man tar ett initiativ.

Enligt vår åsikt bör det inte vara på det sättet. Varje hushåll skall för det första bestämma om man vill ha någon försäkring och för det andra var försäkringen skall tecknas. Detta bör vara grunden. Jag ser inte att det behöver vara något hinder för att en fackförening tecknar ett avtal med ett försäkringsbolag. Sedan kan avtalet underställas medlemmarna. De som tycker att det är ett bra avtal – det kan kanske bli en bra försäkring om många är med – kan då teckna försäkring. Jag vill inte förvägra någon den rätten. Men just metoden att utan att fråga medlemmarna individuellt tvångsansluta samtliga strider mot en grundläggande liberal värdering. Det strider mot den respekt som jag tycker att man skall visa varje enskild människas egen beslutssfär. Inom denna skall vi ju själva fatta beslut. Därför yrkar jag på samma sätt som Karin Falkmer bifall till reservation 2 och understryker starkt att det förhållandet att jag inte yrkar bifall till reservation 1 och 3 inte beror på att jag inte delar de uppfattningar som återges i dessa reservationer. Jag vill bara minska den börda för kammaren som omröstning och knapptryckning i onödan utgör.

Anf. 76 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Det borde i ett fritt demokratiskt samhälle vara en självklarhet att det är den enskildes privatsak i vilka former han eller hon genom försäkringar vill skydda sin privata egendom. Det borde vara så självklart att vi inte ens skulle behöva använda någon tid för diskussioner om saken i den här kammaren. Men så förhåller det sig alltså inte. Genom kollektiva beslut i en organisation som man av andra skäl än försäkringsskäl anser sig behöva tillhöra kan intrång göras i de privata angelägenheterna. I stället för att den som blandar sig i mina privata angelägenheter måste be mig om mitt tillstånd är jag tvungen att ta initiativet till att reservera mig från att behöva ingå i ett försäkringskollektiv. Inte nog med det, herr talman, den argumentation man underbygger denna möjlighet med ger intryck av att detta ingrepp i mina privata angelägenheter ibland kan vara motiverat av att jag som enskild individ skulle vara sämre skickad att bedöma mitt försäkringsbehov än kollektivet. Dvs. sämre skickad att ta ansvar för mig själv. Det här sättet att argumentera talar verkligen för sig självt.

Det är den här typen av ingrepp i våra privatliv som skapar misstro mot hela samhället och ger näring åt sådana krafter som vill avveckla det mesta av det gemensamma engagemang som behövs i andra angelägenheter. Det är verkligen att onödigtvis spåda på draget under vissas galoscher. Enligt

centerns mening är det nödvändigt att genom en lagstiftning sätta spärr för den här formen av kollektiv inblandning i våra privatliv.

Precis som föregående talare tillstyrker vi från centerpartiet reservation nr 2.

Samtidigt vill jag understryka att vi naturligtvis också ansluter oss till de övriga reservationerna till detta betänkande, bl.a. den som tar upp den snedvridning av konkurrensen som automatiskt uppstår om kollektiva sakförsäkringar blir en utbredd företeelse, som ett flertal människor har. På det här sättet kommer vissa försäkringstagare, precis som har nämnts, att drabbas av högre försäkringskostnader för att ett antal skall få lägre kostnader.

Herr talman! Kollektiva sakförsäkringar som inte bygger på individuell anslutning hör inte hemma i en demokrati och en marknadsekonomi. Jag tycker att det är hög tid att man från socialdemokratiskt håll verkligen inser att man gör samhället och sig själv större skada än nytta med den här typen av system.

Anf. 77 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! I den här frågan dokumenterar miljöpartiet sig som det parti som står fritt från de båda blocken. Vi röstar med de borgerliga när det gäller den individuella anslutningen, men säger nej till de borgerligas krav på utredning och lagstiftning om anbudstvång.

För oss i miljöpartiet, som anser att statlig reglering och styrning skall hållas på miniminivå och att individernas fria val skall främjas, är det självklart att fackföreningsmedlemmar icke skall anslutas till någon försäkring som de inte individuellt har sagt ja till.

Vi tycker samtidigt att det är riktigt och lämpligt att fackföreningarna engagerar sig i sådant som kan ge deras medlemmar ekonomiska fördelar. Vi vill inte på något sätt hindra detta. Men när en sådan verksamhet ligger vid sidan av föreningens egentliga syfte är det riktigt och rimligt att kräva att medlemmen skall säga ja om han vill ta vara på det erbjudande som fackföreningens ledning har förhandlat fram. Detta är en fråga om respekt för individen. Negativ anslutning är ett sätt att profitera på medlemmarnas passivitet.

Samtidigt anser vi att det räcker med individuell positiv anslutning, och vi har mycket svårt att förstå de borgerligas krav på utredning och lagstiftning om anbudsinfordran. Enligt vår uppfattning bör det räcka med att marknadskrafterna driver fram konkurrenskraftiga anbud och att försäkringsinspektionen övervakar att god försäkringssed upprätthålls. Tilltron till marknadskrafterna och till att fria organisationer kan bevaka sina egna intressen är tydligen i det här fallet svag på den borgerliga sidan.

Om fackföreningsmedlemmarna är dumma nog att bara fråga ett försäkringsbolag – Folksam – när de vill teckna kollektiv sakförsäkring, bör väl föreningsfriheten garantera dem rätten att vara dumma. Staten behöver inte vara dadda åt facket. Tids nog kommer medlemmarna att kräva att man söker de för dem billigaste lösningarna. Försummar fackets ledning detta kommer antingen den kollektiva försäkringen att få en mycket låg individuell anslutning eller också kommer ledningen i facket att bytas ut.

Anf. 78 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Som framgått av tidigare inlägg handlar detta ärende om kollektiva sakförsäkringar. Jag vill påstå att om man lyssnar på dessa inlägg, får man en stark känsla av historielöshet hos debattörerna. Fackföreningarnas tillkomst bygger på styrkan i kollektivet, det kollektiv som stått mot de krafter som framtvingat fackföreningarna.

Till detta betänkande har fogats tre reservationer. I en begärs en utvärdering. Man begär lagregler som skall baseras på individuell anslutning och man vill tvinga fram inhämtande av anbud från konkurrerande företag.

Motionerna och reservationerna har i stort sett samma innehåll som tidigare. De här motionerna började dyka upp redan 1984. Men kollektiva försäkringar dök upp 1925. Sedan har man förfinat dem och utvecklat olika typer av kollektiva försäkringar.

Den här frågan behandlades senast under hösten 1990. Man kan inte höra några större förändringar i reservanternas argumentering. Utskottsmajoriteten ser nu liksom tidigare positivt på att möjligheten till kollektiva sakförsäkringar som form nyttjas. Genom den kollektiva försäkringen har man skapat bättre balans mellan försäkringstagare och försäkringsgivare. Det har också lett till att stora kostnadsfördelar har uppnåtts för fackföreningsmänniskorna.

Den utvärdering som begärs i reservation 1 anser utskottsmajoriteten redan är tillgodosedd genom försäkringsinspektionens försorg.

Jag yrkar avslag på reservation 1.

I reservation 2 vill reservanterna, bestående av moderater, folkpartiet, centern och även miljöpartiet, lagstifta mot fackföreningarnas handlingsfrihet. Man vill helt enkelt begränsa fackföreningarnas utrymme för handlingsfrihet. Detta är märkligt. Vad blir nästa steg? Man vill varna fackföreningarna, genom hot om lagstiftning, att helt ge upp tanken på denna försäkringsform. Utskottsmajoriteten anser att individens rätt väl tillgodoses genom reservationsrätten och den information som den enskilde medlemmen onekligen får, om han vill ha information.

Jag är inte förvånad när jag hör Karin Falkmer prata om sina vänner som har blivit så stötta över att upptäcka att de har en kollektiv hemförsäkring. Jag är inte förvånad över att de blir stötta, för de har naturligtvis samma uppfattning som Karin Falkmer har.

Jag yrkar avslag på reservation 2.

Av reservation 3 framgår att samma reservanter vill gå längre än man gör i konkurrenslagen. Reservanterna förordar helt enkelt en ny lagstiftning, som är hårdare än nu gällande konkurrenslag när det gäller upphandlingen av kollektiva sakförsäkringar. Reservanterna vill tvinga fram en skrivning om att det är nödvändigt att inhämta anbud från olika försäkringsbolag. De vill alltså helt enkelt ha en speciallagstiftning mot de olika föreningarna.

I dag finns det ingenting som hindrar försäkringsbolag, vilket det än vara må, som önskar offerera kollektiva sakförsäkringar att göra det. Detta har också förekommit i något fall.

Reservanterna går så långt att de säger att det inte handlar om ett förbud,

*Kollektiv
sakförsäkring*

om ett statligt ingripande mot de fackliga organisationerna. De anser inte att det är något konstigt med att man börjar angripa de fackliga organisationernas beslutanderätt.

Utskottsmajoriteten anser, i likhet med försäkringsinspektionen och NO, att det inte föreligger några som helst konkurrensbegränsningar beträffande den nu gällande ordningen. Yrkandet i fråga avvisas.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på de tre reservationer som är fogade till betänkandet.

Anf. 79 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Leif Marklund är, vilket i och för sig inte förvånar mig ett enda dugg, fullständigt oförstående när det gäller den problematik som utgör grunden för det som vi i dag diskuterar. Det handlar nämligen om den enskildes möjligheter att själv välja, bestämma och påverka i frågor som rör den personliga sfären.

Varför skall fackföreningar ha rätt att så att säga flytta in i medlemarnas hem och se till att dessa har specialförsäkring hos dem? Jag tycker att det när det gäller rågången mellan vad facket skall syssla med resp. inte syssla med borde göras en rättelse.

När det gäller de här försäkringarna har ju Stig Malm hållit ett anförande som har uppmärksammat väldigt mycket. Han talade vid det aktuella tillfället om vikten av ett starkt Folksam som ett verktyg för LO.

Jag skall uppehålla mig ytterligare ett slag vid vad som nu är historia. Något senare fattades nämligen ett beslut här i riksdagen. Det gällde då att föra över drygt 2 miljarder kronor från A-kassornas fondmedel till facket. I en artikel i en LO-tidning har det stått att läsa att avsikten med denna miljardgåva var bl.a. att den skulle kunna finansiera en kollektiv hemförsäkring i Folksam för hela LO-kollektivet.

Jag har försökt att via riksdagens utredningstjänst få reda på vad som har skett i just denna fråga. Jag har alltså frågat huruvida fackförbunden har träffat omfattande och alla omslutande avtal av det här slaget. Jag har då fått svaret att sådana här frågor behandlas av tre personer på LO. Men alla dessa visade sig vara oanträffbara.

Vid en förfrågan hos TCO framkom det att man från centralt håll inte känner till förhållandena hos de olika förbunden vad gäller kollektiva försäkringar.

Leif Marklund försvarar alltså en sjuk sak. Men jag hoppas att vi till hösten skall kunna rätta till det förhållandet, så att den här debatten blir den sista av detta slag i Sveriges riksdag.

Med detta tänker jag för min del avsluta den här diskussionen.

Anf. 80 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Man får nästan ett intryck av att Leif Marklund försöker teckna en bild av en kamp mellan facket och arbetsgivaren. Man riktigt kan ana de röda fanorna. Men, Leif Marklund, det är inte det som det här handlar om. Nej, det handlar om att det bör göras en avvägning mellan vad en förening skall ha rätt till och vilka möjligheter den enskilde har. Det handlar

alltså å ena sidan om beslut som den enskilde själv skall få fatta – andra skall inte fatta beslut åt den enskilde – och å andra sidan föreningsrätten.

Det är kanske inte så konstigt att personer som har en individualistisk människosyn, som vill att den enskilda människan själv skall få bestämma i stor utsträckning – andra skall, som sagt inte bestämma åt den enskilde – drar slutsatsen att det inte är riktigt att någon, vem det nu än vara må, av facket eller av vilken organisation som helst skall kunna påföras en försäkring utan att vederbörande har blivit tillfrågad om denna. En kollektiv försäkring som är så beskaffad att människor själva får välja och säga ifrån om de vill ha den eller inte motsätter jag mig inte. Men jag tycker att det är fel att påföra någon en försäkring som vederbörande personligen inte har haft möjlighet att ta ställning till. Principiellt är det utgångspunkten för mig, och här är det en skillnad mellan Leif Marklund och mig. Han har inte samma värderingar som jag när det gäller vad som är individens sfär och vad föreningar eller andra kollektiv skall kunna bestämma om i individens ställe. Det är alltså detta som skiljer oss åt.

Sedan är det värt att notera att detta naturligtvis också utgör ett led i strävan att stärka fackföreningsrörelsens eget företag Folksam. Genom fackliga beslut stödjer man ju ett rörelsen närstående företag. Men man förlorar säkert på detta. Jag är övertygad om att flertalet har samma uppfattning som jag, nämligen att människor själva skall få bestämma sådana här saker.

För att facket närstående intressen skall tjäna pengar är man alltså beredd att ta den förlust – jag tänker då på förlusten av röster och på förlusten av politisk respekt – som ett sådant här beslut innebär. Men det är en sak som Leif Marklund får avgöra. Det ankommer inte på mig att avgöra den saken. I alla fall bidrar vad jag har nämnt inte till att Leif Marklunds argumentering stärks.

Anf. 81 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! När det kollektiv som jag har anslutit mig till för att på ett område utnyttja styrkan i kollektivet – för att använda Leif Marklunds egna ord – börjar blanda sig i mitt privatliv och min egendom utan att jag har bett om detta, handlar det inte längre om styrkan i kollektivet. Det handlar inte om någonting annat än ett övergrepp från kollektivets sida mot mig som enskild individ.

Man kan leka med tanken att något liknande förekom även på andra områden. Pondera t.ex. att fackföreningsrörelsen skulle bestämma sig för att vi fr.o.m. nu skall ha kollektiva beslut om blindtarmsoperationer. Jag blir då kallad till operation. Men för att slippa denna måste jag själv säga ifrån. Jag medger att det här verkligen är ett extremt exempel. Men härmed illustreras vad som är individens rätt och möjligheter resp. vad som är kollektivets rätt. Kollektivet har inte rätt, det må gälla en organisation eller en förening, att göra något som jag som enskild person inte har bett om. Hela systemet måste på något sätt vara fel om man kan medge något sådant. Vi skulle kunna ta många andra områden med liknande exempel, och vi skulle få häpnadsväckande resultat – det kan jag garantera.

Detta, Leif Marklund, reagerar många människor emot, även de som inte blir utsatta för detta socialistiska ingrepp. Många människor tycker att det

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

*Kollektiv
sakförsäkring*

här är ett exempel på ett område där samhället lägger sig i för mycket. Man kan inte se skillnaden mellan vad fackföreningarna gör och vad samhället gör. Det här är ett exempel på att kollektivet och samhället lägger sig i våra privatliv på områden där de inte har med oss att göra. Det är så människorna upplever det. Detta gör att draget under galoscherna hos vissa kan öka och att man med populistiska uttryckssätt om saker som frihet och möjligheter att själv bestämma kan dra poäng i en debatt. Ni borde själva medverka till att vi kan slippa den typen av debatter i framtiden. Det kan ni ju lätt göra genom att avskaffa det här systemet.

Anf. 82 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Jag tror, Leif Marklund, att de flesta människor har en känsla för och en klar uppfattning om vad som är fackföreningarnas centrala uppgift. Det är att sköta relationerna mellan arbetsgivare och arbetstagare. Där krävs solidaritet, det är allmänt accepterat.

Vid sidan om denna verksamhet kan fackföreningarna naturligtvis såsom fria föreningar syssla med andra saker, om medlemmarna så önskar. Då kan de t.ex. i medlemmarnas tjänst anskaffa sakförsäkringar, men detta kan inte betraktas som deras centrala verksamhet. Om en fackförening på en ort kan få en rabatt på bensin från en viss firma, är det sannolikt att många medlemmar är intresserade av att få denna rabatt. Men att alla skulle tvingas att handla bensin från samma bensinbolag vore enligt min uppfattning en orimlighet.

Påståendet att om man skulle ha individuell anslutning så skulle de kollektiva försäkringarna plötsligt upphöra verkar helt orimligt. Jag vet att i det fackförbund som jag har tillhört hade man kollektiva s.k. grupplivförsäkringar med individuell anslutning. Där hade man god anslutning, trots att det byggde på att varje individ skulle tala om ifall vederbörande ville vara med om en grupplivförsäkring eller inte. Tron att denna möjligheten på något vis skulle dö ut om vi införde det som de flesta tycker är rimligt, nämligen att var och en själv skall få ta ställning till vilka försäkringar man tecknar, har jag svårt att förstå. Å andra sidan har jag också svårt att acceptera en lagstiftning som reglerar vad fackföreningarna får syssla med vid sidan av sin centrala verksamhet.

Anf. 83 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Man slutar aldrig att förvånas över den argumentering som förs i den samlade borgerlighetens reservationer. Det grundläggande problemet i denna fråga är inte juridiskt, för det är prövat ända upp i högsta domstol. Det här är en politisk fråga. Här sitter man och lyssnar till den samlade borgerligheten, som försöker ta över medlemmarnas beslutanderätt i deras egna föreningar. Det är vad ni gör. Ni yrkar på en lagstiftning om att vi här i Sveriges riksdag skall ta över medlemmarnas beslutanderätt. Det är skamligt!

Det kan vara klokt med kollektivets styrka, och gemensamma beslut kan också vara kloka. Individen har sitt skydd i och med att han har fått en broschyr med fullödlig information om vad det här handlar om. Om man sätter

ett kryss slipper man den oerhörda kvarnsten som ni försöker göra den kollektiva försäkringen till.

I dag finns 800 000 fackliga medlemmar som har åtnjutit denna förnäma form av försäkring. Man har sparat ungefär 200 milj.kr. genom att teckna kollektiva försäkringar. Det har också visat sig att det finns en benägenhet hos människor att underlåta att försäkra sig. Det visade sig inte minst vid en brand i Solna för några år sedan. I samband med en brand i Västerås visade det sig att 40 % av lägenheterna var helt oförsäkrade. I Solna var ungefär 23 % av lägenheterna oförsäkrade.

Det är fråga om omtanke och solidaritet. Det är en fackförenings uppgift att ta till vara sina medlemmars intressen. En fackförening utgörs av medlemmar, inga andra. Ni försöker tala om någon övergripande grej, men fackföreningar utgörs av aktiva enskilda medlemmar.

Jag tycker faktiskt det var en oerhört dålig jämförelse att börja tala om blindtarm i det här sammanhanget. Jag skulle vilja kontra med att säga att det faktiskt visar på en blindhet när det gäller föreningslivets historia.

Anf. 84 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Mycket kort: Visst är detta en politisk fråga. Debatten i dag visar mycket tydligt att det krävs en förändring i Sverige. Svenska folket är så innerligt trött på en socialdemokrati som i kollektivistisk anda lägger näsan i blöt i den enskilde individens vardag i frågor som denna och andra.

Anf. 85 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Det är väldigt märkligt att jag ute i samhället och i föreningslivet – jag träffar väldigt många fackföreningsmänniskor, säkert betydligt fler än både Karin Falkmer och andra debattörer i denna fråga – aldrig hör sådana argument som ni här försöker göra gällande. Jag förstår att Karin Falkmer vill avsluta diskussionen så fort som möjligt, men en sak bör påpekas: Karin Falkmer börjar i sitt huvudanförande tala om valseger och ta den i förskott. Hon säger att i höst är denna diskussion avslutad. Då får de borgerliga makten och börjar lagstifta om fackföreningarnas enskilda arbetsuppgifter. Det måste noteras för den svenska fackföreningsrörelsen. Moderaterna kommer att börja lagstifta och begränsa fackföreningsrörelsen. Men då kan man räkna med att det blir en ordentlig eklut. Jag vill kalla detta Thatcherism.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 13 §.)

12 § Export av alkoholdrycker och tobaksvaror

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1990/91:NU47 Export av alkoholdrycker och tobaksvaror.

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

Export av alkoholdrycker och tobaksvaror

Anf. 86 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 47 behandlas intressekonflikten mellan samhällets sociala ansvar och önskan att expandera och tjäna pengar på export av alkoholdrycker och tobaksvaror. I två motioner från folkpartiet liberalerna pekar vi på att det krävs etiska normer för marknadsföring av alkohol och tobak också när det gäller exporten av dessa varor.

Sverige har inom WHO uttalat sig för en sänkning av såväl alkohol- som tobakskonsumtionen. Europarådets parlamentariska församling har förordat en mer aktiv nationell och europeisk alkoholpolitik. Inom EG pågår det ett intensivt arbete för att minska tobaksbruket och dess skadeverkningar. Sverige deltar som fullvärdig medlem i en särskild kommission bestående av ländernas ledande cancerforskare. Denna kommission arbetar för att minska tobaksbruket. Sverige verkar alltså i flera internationella organ för en minskning av konsumtionen och för etiska normer när det gäller marknadsföring av alkohol och tobak.

Huvudmotivet för det svenska monopolsystemet beträffande alkohol är att eliminera vinstintresset och att förhindra konsumtionshöjande marknadsföring. Samma etiska inställning som tillämpas vid försäljningen i Sverige bör naturligtvis de svenska aktörerna vinnlägga sig om på den utländska marknaden. Det duger inte med en sådan dubbelmoral som när av svenska staten ägda företag bedriver en intensiv marknadsföring av spritdrycker och tobak i ett stort antal länder. Ett sådant handlande kan omöjligt vara ägnat att höja trovärdigheten för Sveriges agerande.

Nej, vad vi behöver är utarbetade etiska riktlinjer för den svenska marknadsföringen av alkoholdrycker och tobaksvaror i andra länder. Det är också vad som krävs i reservationerna nr 1 och nr 3.

I betänkandet behandlas också EG-kommissionens förslag att förbjuda s.k. fuktigt snus. Det tilltänkta förbudet står i överensstämmelse med ett program för ett "Europa utan tobak", ett program som just rekommenderar förbud mot alla nya tobaksprodukter som innehåller nikotin.

Vi har föreställelse för EGs inställning att inte ta in ytterligare en produkt på marknaden, det fuktiga snuset. Det finns för övrigt en WHO-rekommendation – som också Sverige har ställt sig bakom – om att tobaksbruket rent allmänt, och bruket av snus i synnerhet, inte skall öka i världen utan tvärtom minska. Man har fastslagit att snus är både hälsofarligt och beroendeframkallande. Snus bör totalförbjudas i alla länder där det inte redan är vanligt förekommande. I Europa är denna typ av snus föga spridd eller ens känd.

Jag kan inte se det som annat än dubbelmoral om Sverige för att främja den halvstatliga tobakskoncernens exportplaner skulle agera och protestera mot EG-ländernas insatser för att minska tobaksbruket. Vi måste för övrigt även här hemma bryta den ökning av snuskonsumtionen som nu sker bland både pojkar och flickor. Det är hög tid att just i Sverige genomföra en kampanj mot snuset.

Men jag tycker att det är viktigt att påpeka att även om vi från folkpartiet liberalernas sida är mycket oroade över den ökande användningen av snus i Sverige, vill vi å det bestämdaste protestera mot att EG skulle kunna tänka sig lägga sig i bruket av snus i Sverige. Det måste enligt vår åsikt gå att i förhandlingar med EG hävda att snuskonsumtionen hos en tiondel av Sveri-

ges befolkning inte kan bringas att upphöra genom en ukas från EGs sida. Ett nationellt undantag från det nu berörda förbudet måste helt enkelt medges vid en svensk EG-anslutning. Om detta handlar reservation nr 4.

Herr talman! Folkpartiet liberalernas ståndpunkter vad gäller dessa frågor framgår klart av betänkandet, så för att bespara kammaren arbete kommer jag att avstå från att begära votering.

Anf. 87 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Tidigare under dagen har här debatterats de statliga företagen och deras varierande framgångar. Som en kuriositet med anknytning till denna diskussion vill jag nämna att Sveriges framgångsrikaste exportprodukt de senaste åren kommer just från ett statligt företag, nämligen från Vin- och spritcentralen, som med produkten Absolut vodka har nått mycket stora exportframgångar i världen. Absolut vodka utpekades emellanåt som ett mycket bra exempel på hur aktiv marknadsföring kan öka en produkts försäljning. Enligt mitt sätt att se innebär aktiv marknadsföring i det här fallet en ganska hänsynslös reklamkampanj som har bedrivits i många länder, framför allt i USA, för Vin- och spritcentralens produkter.

Samtidigt som detta pågår har Sverige anslutit sig till WHO-målet att minska alkoholkonsumtionen med 25 % under de närmaste åren. Detta står i bjärt kontrast mot just den tidigare nämnda exportframgången.

Herr talman! Även i en marknadsekonomi måste man kunna ställa krav på att en fritt fungerande marknad skall fungera med utgångspunkt i etik och moral. I annat fall underblåses de krafter som på olika sätt ifrågasätter marknadsekonomi som ekonomiskt system. De etiska principer som gäller för marknadsföring av alkohol och tobak i Sverige bör naturligtvis också gälla när det helt statligt ägda Vin- och spritcentralen säljer samma produkter på andra länders marknader, inte minst mot bakgrund av att världens länder genom WHO-uttalandet har ett gemensamt intresse av att minska konsumtionen av alkohol.

Herr talman! Det är därför som vi i centern har uttalat att man skall ställa krav på att samma principer för marknadsföring av alkohol som gäller i Sverige också skall omfatta exportmarknaderna. Vi ansluter oss därför till reservationerna 1 och 3, utan att för den skull yrka bifall till dem – detta enbart för att bespara kammaren ytterligare voteringar.

Jag vill säga några ord om snus, som jag faktiskt inte ens tål lukten av, men som används av många människor.

Jag har full förståelse för de krav som reses i olika delar av världen på att man skall förbjuda snus eller på något sätt förhindra spridning av sådana produkter, då de har visat sig vara farliga. Jag har även full förståelse att man inom EG vill försöka förhindra spridning av ytterligare en farlig produkt. Men jag vänder mig emot att detta skall ske genom handelshinder. Det måste vara upp till varje nation att själv avgöra vad man skall tillåta inom det egna landet. Det skall inte gå till på det sätt som har tänkts från EGs sida, genom ett handelshinder som vilar på ganska svaga grunder med tanke på att man ändå medger export av andra typer av rökfri tobak. EGs inställning grundar sig på en bedömning av vilket som är mer farligt än det andra. Med den metoden som utgångspunkt kan vi inte ansluta oss till det sätt på

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

*Export av alkohol-
drycker och
tobaksvaror*

vilket man inom EG försöker förbjuda denna export. Vi ser inte detta som den väg man skall gå för att förhindra att denna produkt sprids. I dessa tider är det inte en metod som är särskilt tillämpbar.

Herr talman! Export av alkohol uppfattas av väldigt många människor som en fråga om dubbelmoral. Det handlar om dubbelmoral. Man kan förstå människors invändningar. Därför är det befogat att ställa krav på marknadsföringen vid export av alkoholdrycker och tobaksvaror.

Anf. 88 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Detta ärende berör tre frågor som alla har med försvaret av människors hälsa att göra. Om inte alkohol och tobak – inkl. snus – förde med sig stora hälsoproblem, sociala problem och miljardförluster för samhället i form av sjukfrånvaro, sjukvård, socialhjälp och för tidig död skulle vi inte debattera dessa narkotiska ämnen.

De tre frågor som betänkandet rör är: Alkoholexport bedriven av svenska staten, tobaksexport bedriven av ett företag som är delägt av svenska staten samt förslag till statlig påverkan på EG-lagstiftning när det gäller snus. De tre ärendena är sinsemellan olika.

När svenska staten genom sitt bolag, Vin & Sprit AB, bedriver aggressiv marknadsföring av starksprit i andra länder måste man fråga sig hur detta går ihop med statens deklarerade uppfattning att alkoholbruket i vårt eget land skall minskas med 25 %. Det torde vara ställt utom varje tvivel att Vin & Sprit ABs marknadsföring exempelvis i USA är en del av ett system som direkt motverkar strävan att minska alkoholbruket. Det förhärskar i själva verket alkoholbruket. Svenska statens agerande måste i detta hänseende leda till att Sveriges vilja att minska alkoholbruket blir ifrågasatt. Regeringen måste lägga om statens exportpolitik på detta område. Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

I princip gäller samma invändningar när det gäller tobaksexporten. Svenska Tobaks AB är dock endast delägt av staten, och statens möjligheter att styra bolaget är därför mer begränsade. Riksdagen bör dock kräva att staten förmår sitt intressebolag att arbeta efter WHO:s regler och ålägga det samma restriktioner i marknadsföringen utomlands som i Sverige. Det är orimligt att vi skall ha mindre respekt för människors hälsa i andra länder än i vårt eget.

Så till snuset. Jag skäms över att tillhöra riksdagen om den om en stund kommer att kräva att regeringen genom ett initiativ förhindrar att EG inför en lag som skyddar EGs invånare mot en klart hälsovådlig produkt. Jag har tidigare med visst vemod sett fram emot den dag då jag skall lämna riksdagen, eftersom jag inte ställer upp till nyval. Nu känns det skönt. Men än finns det förstås möjlighet för riksdagen att undvika att skämma ut sig. Jag vädjar till utskottets representanter att yrka avslag på utskottets hemställan under mom. 3.

Här har det pågått EES-förhandlingar i nära två år, och regeringen har inte en enda gång tagit initiativ för att förbättra EGs lagstiftning när det gäller skyddet av miljö, arbetsmiljö och produktsäkerhet. Tvärtom har vi regelbundet nåtts av rapporter från regeringen om nya eftergifter på dessa områden i harmoniseringens namn. Aldrig några reaktioner från jordbruksut-

skott när det gäller miljöfrågan, från näringsutskott när det gäller de sociala frågorna eller arbetsrätten, aldrig några reaktioner från näringsutskott eller socialutskott. Regelbundet har vi nåtts av propositioner som kräver att vi skall godkänna att svensk lag harmoniseras med EG. Aldrig någon opposition från riksdagsmajoriteten.

Men så nås vi av nyheten om snusförbudet, och då skall det vara motiverat med ett riksdagsinitiativ för första gången. Nu gäller det att få EG att undvika att skydda sina egna invånare mot en mycket ohälsosam och relativt snuskig ovana; en ovana som vi själva i stället hade all anledning att försöka minska i Sverige. Jag är ledsen att säga det. Jag hade inga överdrivna förväntningar på kvaliteten i de beslut som fattas i detta hus när jag kom hit 1988, men det förslag som här föreligger berövar mig alla illusioner.

Till skammen hör också att vi har en industriministern som inte kan skilja på värn av människors hälsa och handelshinder. De uttalanden som industriministern gjorde den 26 april 1991 här i kammaren kommer definitivt att försvåra all lagstiftning som syftar till att införa försäljningshinder till skydd för människors liv och hälsa. Jag vill ställa en fråga till utskottsmajoriteten: Tror ni att EGs snusförbud har kommit till för att reta oss svenskar eller för att förbättra EGs handelsbalans, eller vilka motiv tror ni att kommissionen haft när man vill införa snusförbudet?

Miljöpartiets attityd till EGs lagstiftning har alltid varit enkel: en snabb anpassning till EGs lagar när de är bättre än våra, men ingen anpassning nedåt till sämre lagar med mindre skydd för människor och miljö.

Vi menar slutligen att vi i svensk lagstiftning alltid skall ha en strävan att ligga steget före EG på miljö-, hälso- och socialområdena.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 5.

Anf. 89 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s):

Herr talman! Näringsutskottet har i detta betänkande behandlat sex motioner om export av alkoholdrycker och tobaksvaror. Några motioner tar upp marknadsföringen av svenska alkoholdrycker utomlands. Som framgått av tidigare inlägg har det föranlett två reservationer. Folkpartiet och centern kräver i reservation nr 1 bl.a. att etiska riktlinjer skall utarbetas för den svenska marknadsföringen av alkoholdrycker i andra länder. Med detta krav slår man in öppna dörrar. På utskottets förslag beslöt riksdagen redan 1989 att Sverige skall verka för sådana regler inom Världshälsoorganisationen (WHO).

I övrigt krävs ökade regleringar i ett svenskt företags exportverksamhet. Låt mig förundras något över att i varje fall folkpartiet står bakom en sådan uppfattning. Samma parti framhåller i alla andra sammanhang marknadens frihet och reglerings ondska.

I reservation 2 vill miljöpartiet gå något längre i samma fråga. Utskottsmajoriteten anser att den ordning som gäller i dag är till fyllest, nämligen att det producentföretag som finns skall ha frihet att på eget ansvar utnyttja förekommande exportmöjligheter.

I reservation 3, som folkpartiet, centern och miljöpartiet står bakom, tas Procordiakoncernens utlandsverksamhet på tobaksområdet upp. Här kritiserar företagets marknadsföringsmetoder starkt. Man accepterar inte att

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

Export av alkoholdrycker och tobaksvaror

varje enskilt lands regler skall gälla på det här området. Även här krävs att staten utvecklar etiska riktlinjer för marknadsföringen utomlands.

Utskottsmajoriteten konstaterar att Procordia självt har antagit etiska riktlinjer för sin egen marknadsföring. Att företag på detta sätt tar sitt eget ansvar är tillfredsställande. Däremot är det förvånande att reservanterna i stället vill ha stelbenta regleringar; något som man i andra sammanhang är stora motståndare till.

I motionen N207 har jag tillsammans med Anita Modin tagit upp ett förslag som EG-kommissionen lagt i syfte att inom EG förbjuda en viss typ av rökfri tobak. Enligt den definition man gjort i förslaget skulle detta leda till att förbudet skulle gälla svenskt snus men inte andra snustyper som finns i de olika EG-länderna. Skillnaderna mellan de olika snustyperna är att det svenska är s.k. fuktigt snus som företrädesvis används i munnen, medan EG-snusset är torrt och används vid inandning.

EG-kommissionen konstaterade att bruket av tobak utgör en allvarlig risk för folkhälsan. Det är en uppfattning som vi motionärer delar. Däremot tycker vi att det är litet märkligt att förbjuda något som utgör en mycket liten del av denna allvarliga risk.

Ett förbud skulle tvärtom leda till ett tekniskt handelshinder. Något som EG-kommissionen själv är motståndare till och som strider mot grundprincipen om ett fritt och öppet Europa.

Med hänvisning till de olika snustypernas konsistens skulle man litet lätt-sinnigt kunna säga att EG-kommissionen vill förbjuda svenskt vatten! Enligt vår uppfattning skulle ett förbud betraktas som en klar diskriminering av en särskild produkttyp inom en produktkategori.

Nu har dock klokskapen i näringsutskottet handlat i enlighet med oss motionärer, och utskottet föreslår att regeringen skall verka mot den föreslagna diskrimineringen av svenskt snus inom EG.

Folkpartiet och miljöpartiet anser i reservationerna 4 och 5 att riksdagen inte skall reagera på diskrimineringen av denna svenska produkt. Min tidigare förvåning över framför allt folkpartiets ställningstagande blir inte mindre av denna reservation. Folkpartiets reservation är faktiskt en hyllning till regleringars förträfflighet. Hur detta kan stämma överens med partiets avregleringsiver i andra sammanhang är för mig en gåta.

Herr talman! Jag utgår från att kammarens klokskap är lika stor som näringsutskottets. Det är därför som jag med stor tillförsikt hemställer om kammarens bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 90 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Sven-Åke Nygårds påstår att folkpartiet liberalerna är för stelbenta regleringar. Det är inte fråga om några stelbenta regleringar. Det handlar om att man skall ha samma etiska inställning vid utlandsförsäljning som vid försäljning i Sverige.

Orsaken till att vi har ett svenskt monopolsystem för försäljning av alkohol är just att alkoholen är en speciell vara som när den missbrukas orsakar stor skada både för den enskilde och för samhället. Att detta svenska monopol-system finns godtar också vi som annars inte är anhängare av monopol. Man

skall i denna speciella sociala fråga kunna bortse från vinstintresse och förhindra konsumtionshöjande marknadsföring.

När det så gäller snuset, anser vi heller inte att det är fråga om några regleringar. Det är fråga om ett hälsovårdsarbete som pågår inom WHO. När Sverige i olika sammanhang ställer sig bakom rekommendationer och resolutioner om att man i detta fall skall minska tobakskonsumtionen och förbjuda införsel av nya varor till områden där de tidigare inte har funnits, menar då Sverige inte allvar med detta enligt Sven-Åke Nygårds? Är det bara en gest rakt ut i luften?

Vår reservation nr 4 är en mycket bra reservation. Eftersom jag tidigare inte yrkade bifall till den gör jag det nu. Här står klart och tydligt att folkpartiet liberalerna menar att EG inte skall bestämma över oss. Men vi kan inte hindra länderna inom EG att avstå från snus om de vill göra det. Detta har faktiskt ingenting med svenskt vatten att göra.

De skador som detta förskräckliga snus gör i munnen har jag som tandläkare ofta sett. Jag kan egentligen inte tro att jag skulle stå här och försvara svenskt snus. Men man kan ändå inte tvinga människor i Sverige att sluta snusa. Det måste till en jättekampanj.

Anf. 91 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Det faktum att riksdagen tidigare har uttalat att Sverige internationellt skall verka för etiska regler för marknadsföring av alkohol understryker mycket tydligt det jag sade om dubbelmoral. Vi är från svensk sida beredda att omsätta detta i praktiken när alla andra har anslutit sig till den etik som vi vill verka för, men inte förr. Sverige kommer inte ensidigt att vidta några åtgärder trots att detta handlar om ett helägt statligt företag och att vi här i riksdagen har möjlighet att uttala oss i dessa frågor.

Herr talman! Om all etik skulle bygga på samma förutsättningar, nämligen att etiken inte skulle tillämpas av någon förrän den omfattades av alla, skulle vi inte ha många etiska principer i denna värld. Detta understryker det jag sade om dubbelmoral.

Anf. 92 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Sven-Åke Nygårds talade om Vin & Sprit AB som ett producentföretag. Men i klarspråk är det svenska staten som bedriver försäljning genom sitt helägda bolag. Alla människor måste vara medvetna om att ingen annan än ägaren, svenska staten, är hundra procentigt ansvarig för vad detta bolag gör. Så långt spritexporten.

Beträffande snuset ställde jag en fråga till Sven-Åke Nygårds. Tror Sven-Åke Nygårds att man inför detta förbud i EG, som man nu planerar att införa, för att förbättra sin handelsbalans, för att reta svenskarna eller för att skydda sina medborgares liv och hälsa? Jag ger Sven-Åke Nygårds de tre alternativen att välja mellan. Han kan gärna hitta på något fjärde alternativ, det skall bli intressant att höra. Jag tänker mig att detta är tre lämpliga alternativ för att svara på frågan.

Fuktigt snus är vanligt här i landet, som Isa Halvarsson sade, och det ställer till med stora skador. Det framgår av betänkandet att det per gram eller kilo innehåller 10 000 gånger mer nitrosaminer än maximalt tillåtet värde för

livsmedel. Detta går man ständigt och bär i munnen. Ur hälsosynpunkt är det alldeles klart att snus är en hälsovådlig produkt. Men det som gör mig så upprörd är att riksdagens första initiativ i fråga om EG-lagstiftningen gäller en sådan här struntfråga. Dessutom vädjar man till EG att strunta i skyddet av medmänniskornas hälsa.

Jag vill än en gång säga, jag sade det förut i mitt anförande, att det är en skam om Sveriges riksdag fattar beslut om att göra en démarche till EG om att man skall ta bort en lagstiftning som syftar till att skydda medmänniskornas hälsa. Jag menar att vi tvärtom stegvis bör harmonisera oss till denna lagstiftning. Vi kommer ju att få undantagsregler och behöver inte omedelbart tvinga de stackars svenska snusarna att omedelbart upphöra med sina vanor. Men detta bör ske på sikt.

Anf. 93 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s):

Herr talman! Isa Halvarsson talade om att man skall minska alkohol- och tobakskonsumtionen. Vi är helt överens om att vi skall göra det. Men frågan är om vi skall göra det i företagsformen eller inte, det är vad det handlar om. Svenska företag måste följa de regler som man har i andra länder för försäljning av olika produkter.

Lars Norberg är upprörd. Det kan man kanske vara om man inte gillar snus – det gör inte heller jag – men jag utgår ifrån att EG-kommissionens presentation av det här förslaget var seriöst menad.

Lars Norberg ställde till mig frågan om jag trodde att EG-förbudet föreslås för att reta oss svenskar. Det tror jag inte alls, utan det är säkert seriöst menat. Men skulle man genomföra det, blir det ett tekniskt handelshinder. Det handlar inte om huruvida man blir upprörd över snus, huruvida man tycker illa om snus eller vad man nu anför, utan näringsutskottet vill med sitt förslag avstyra ett handelshinder.

Anf. 94 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Också jag vill poängtera för Sven-Åke Nygårds att det handlar om hur företagen skall agera. Vi menar att de skall agera på samma sätt utomlands som de gör hemma. De klarar sig ju hemma.

Anf. 95 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Självfallet är det fråga om ett handelshinder från EGs sida, och jag tycker att man skall ha rätt att ha handelshinder när det gäller att skydda människors liv och hälsa. Jag tycker också att de enskilda länderna skall ha rätt till socialklausuler som hindrar social dumpning och till miljö-klausuler som skyddar landet från att utsättas för otillbörlig miljöförstöring. Jag trodde att det var allmänt accepterat att länderna har en viss rätt till självförsvar, för sina medborgares liv och hälsa, för sin natur och för arbetsförhållandena, så att social dumpning kan motverkas.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 13 §.)

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1990/91:SkU28 Ny folkbokföringslag (prop. 1990/91:153).

*Ny folkbok-
föringslag*

Anf. 96 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Nu skall vi inte längre vara kyrkobokförda eller mantals-skrivna utan vi skall i stället enbart vara folkbokförda. Detta att mantals-skrivningsbegreppet avskaffas är ett av de förslag som den nya lagen om folkbokföring innebär.

Låt mig dock först och främst än en gång klargöra att moderata samlingspartiet från början gick emot riksdagsbeslutet att beröva kyrkan folkbokföringen. Enligt vår uppfattning blev reformen dyr, servicen sämre och kompetensen hos de nuvarande handläggarna av folkbokföringsärenden dåligt tillvaratagen.

Någon tillfredsställande utredning föregick heller inte propositionen, och kyrkomötets negativa inställning struntade man i. Att vi dock inte nu yrkar på att upphäva det tidigare riksdagsbeslutet beror på att förberedelserna nu avancerat så långt att en ändring så här i elfte timmen ter sig orealistisk. Huvudmannaskapet för folkbokföringen övergår som bekant om en månad till skatteförvaltningen.

Däremot finns det fortfarande tid och möjligheter att göra förbättringar i det framtida folkbokföringssystemet. I likhet med datainspektionen anser vi att verksamheten med folkbokföringen skall hållas strikt åtskild från skatteförvaltningen i övrigt.

Enligt riksdagsbeslutet skall de allmänna försäkringskassorna i begränsad omfattning medverka i folkbokföringens arbete. Enligt vår uppfattning hade de nuvarande pastorsexpeditionerna varit bättre skickade att sköta denna medverkan. Närheten till människorna och den redan existerande kompetensen är två fullgoda skäl för att pröva denna möjlighet.

I likhet med vissa remissinstanser tycker vi att det är onödigt och olämpligt att de lokala folkbokföringsregistren skall kompletteras med ett centralt register. ADB i all ära, men varför skall man tillskapa ett nytt register som inte oundgängligen är nödvändigt för att hantera verksamheten? Det går bra att stödja sig på redan existerande centrala register.

Med tanke på ADB-hanteringen och på att skattemyndigheten nu skall hantera folkbokföringen kan det finnas anledning att se över den lagstiftning som reglerar sekretesskyddet i folkbokföringen.

En annan fråga som rör rättssäkerheten är att riksskatteverket enligt propositionen skall överta de uppgifter som det allmänna ombudet har i folkbokföringsmål enligt nuvarande regler. Vi anser att den nuvarande ordningen är bättre, eftersom ett allmänt ombud kan betraktas som mer fristående från skattemyndigheten. Man har här inte tagit hänsyn till att 1983 års folkbokföringskommitté föreslog inrättandet av regionala allmänna ombud för folkbokföringen.

Enligt ett förslag i budgetpropositionen som redan godkänts av riksdagen minskar statsbidragen till kyrkofonden med 140 milj.kr. Skälet härför är att

skattereformens och folkbokföringens budgetmässiga effekter skall neutraliseras.

I en reservation tillsammans med centern anser vi det inte rimligt att pastorsexpeditionerna skall bära hela kostnadsansvaret för kyrkobokföringsarkiven i väntan på att de skall tas om hand av landsarkiven. Kyrkan bör självfallet ha ekonomisk gottgörelse för arkivvården och staten ta det fulla kostnadsansvaret.

De krav på förbättringar av skilda slag som jag här har redogjort för är redovisade i de reservationer som de tre moderata ledamöterna i utskottet står bakom, men jag yrkar bifall blott till reservationerna 7 och 12.

Anf. 97 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Svenska kyrkan har genom århundradena haft ansvaret för folkbokföringen i vårt land. Det har skett på ett sådant sätt att vi har ur historiska och kulturhistoriska synpunkter synnerligen värdefullt material om våra förfäder och de förhållanden de levde under.

Vad gäller nutida förhållanden kan vi fastslå att kyrkan sköter folkbokföringen mycket väl och på ett korrekt sätt inom ramen för rimliga kostnader. Trots detta beslöt 1987 en riksdagsmajoritet bestående av socialdemokraterna, folkpartiet och vpk att ansvaret för folkbokföringen skulle överföras från kyrkan, alltså från pastorsämbetena, till skattemyndigheterna. Det var ett principbeslut som centerpartiet motsatte sig, eftersom vi ansåg att det väl fungerande systemet med folkbokföring i kyrkans regi skulle bestå.

Det bör även erinras att kyrkomötet uttalat sig för att kyrkan skulle få fortsätta att ha ansvaret för folkbokföringen. Riksdagsbeslutet stred alltså mot kyrkomötets uttalande och fattades dessutom utan att det föregåtts av det genomgripande utredningsarbete som brukar prägla reformer i vårt land.

Först efter det anmärkningsvärda riksdagsbeslutet tillsattes en organisationskommitté för folkbokföringen för att förbereda den närmare utformningen av omorganisationen.

Centerpartiet har sedan 1987 vid upprepade tillfällen yrkat på att det märkliga och ofullständigt förberedda riksdagsbeslutet skulle upphävas. Men den liberal-socialistiska majoritet som hade fattat beslutet 1987 har avvisat varje förslag om upphävande av principbeslutet.

Under årets allmänna motionstid väckte vi en partimotion med krav på dels uttalande för bevarande av de nuvarande relationerna mellan kyrka och stat, dels upphävande av principbeslutet från 1987. I anledning av regeringens förslag till ny folkbokföringslag tog vi upp det senare kravet också i en kommittémotion. I föreliggande betänkande om folkbokföringslagen behandlas dessa båda motioner. Med anledning av de båda motionerna har centern reserverat sig för ett upphävande av principbeslutet.

Eftersom det är en stor och viktig fråga både historiskt, organisatoriskt och ekonomiskt vill jag ytterligare något motivera vårt ställningstagande och ange en rad, som vi ser det, goda skäl till att folkbokföringen bör kvarstanna i kyrkans regi.

Svenska kyrkan har hög kompetens och lång erfarenhet av denna del av folkbokföringen. Det nuvarande systemet är decentraliserat till ca 1 100 pastorsexpeditioner, och det ger därför god service till medborgarna. Detta skall

jämföras med att merparten av kyrkobokföringen nu är tänkt att övertas av ett hundratal lokala skattekontor. Till detta kommer att det hittillsvarande systemet ger arbetstillfällen i många sysselsättningssvaga orter och att det är mindre sårbart och mindre integritetskänsligt än ett mer centraliserat system. De initiala kostnaderna för en omorganisation är höga och de löpande kostnaderna för den samlade bokföringen ökar kraftigt i förhållande till ett bibehållande av ansvaret i kyrkans regi. I ett läge då regeringen föreslår neddragningar av den statliga administrationen är det desto märkligare att man på detta sätt vill tillskapa en ny centraliserad byråkrati i statlig regi.

Herr talman! I reservation 1 yrkar vi att principbeslutet som tidigare fattats skall upphävas. Samtidigt skall riksdagen ge regeringen i uppdrag att förhandla med svenska kyrkan om att de i fortsättningen skall handha folkbokföringen. Jag yrkar bifall till reservation 1.

Utöver frågan om huvudmannaskapet för folkbokföring vill jag även beröra några andra frågor som behandlas i betänkandet. Dessa frågor har lett till ytterligare sex reservationer från centern. Jag kommer inte att yrka bifall till dessa, men jag vill kort beröra några av frågorna.

Från centerhåll har vi i olika sammanhang begärt reformer för att stärka rättstryggheten i bl.a. taxeringsprocessen. I reservation 6 behandlas en närliggande fråga. Där avvisar vi tillsammans med moderaterna förslaget om att riksskatteverket övertar det allmänna ombudets uppgifter. Vi anser att ordningen med allmänt ombud är betydligt bättre ur rättssäkerhetssynpunkt eftersom ombudet är fristående från skattemyndigheterna. Det gäller även folkbokföringsmålen, och vi erinrar om att 1983 års folkbokföringskommitté föreslog att regionala allmänna ombud för folkbokföringen skulle inrättas.

Enligt majoriteten skall efter hand landsarkiven ta hand om kyrkobokföringsarkiven. I reservation 8 – även den tillsammans med moderaterna – begär vi att pastoraten skall få ekonomisk ersättning för den tid de får fortsätta att ta ansvar för arkiven.

I reservation 9 tar vi upp frågan om vikten av att landsarkiven kan ta över kyrkobokföringsarkiven vid exempelvis pastoratsregleringar då vissa pastorsexpeditioner upphör eller avyttrar lokaler.

I reservation 10 begär vi att riksdagen skall uttala sig för en församlingsregisterlag i huvudsak enligt svenska kyrkans centralstyrelses förslag.

Om nu skattemyndigheterna kommer att överta ansvaret för folkbokföringen, är det väsentligt att folkbokföringen hålls åtskillt från skattekontorets arbete i övrigt. I reservation 11 tar vi upp detta krav, som överensstämmer med vad datainspektionen framhållit i ett remissyttrande över betänkandet med förslag till lag om folkbokföringsregister.

Herr talman! I reservation 12 motsätter vi oss ett inrättande av ett nytt centralt referensregister för folkbokföringen. Enligt vår mening är det möjligt att i stället använda det centrala skatteregister som byggs upp med uppgifter från de nuvarande länsregistren inom folkbokföringen.

Anf. 98 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Från vänsterpartiets sida står vi i huvudsak bakom värderingarna som har gjorts från skatteutskottets sida i skatteutskottets betänkande nr 28. Det finns några särskilt positiva punkter. Det gäller de lagänd-

ringar som har gjorts som gör att förföljda kvinnor har bättre möjligheter att skydda sig med hjälp av byte av personnummer. Vi har också gjort en positiv notering av en restriktivare användning av personnummer och möjligheter att ta del av personregister för reklamförsändelse etc.

Motiven för att vi står bakom de övriga värderingar som utskottet har gjort kommer Marianne Andersson i Gislaved naturligtvis att redogöra för. Jag vill inte uppehålla mig vid det.

Herr talman! Jag vill bara på en enda punkt säga några ord. Det gäller en motion väckt av ledamoten Hugo Hegeland, motion Sk65. Han har där tagit upp kommunernas möjligheter att överklaga felaktiga folkbokföringar. Här har skatteutskottet sagt att kommunerna har möjlighet att överklaga. Motionären menar att denna möjlighet är alltför svag och skyddad. Konstitutionsutskottet har yttrat sig i frågan och sagt att det finns en möjlighet. Men när man läser konstitutionsutskottets yttrande på s. 108 i betänkandet ser man tydligt att kommunens ställning försvagas. Det är inte bra. En felaktig folkbokföring kan leda till rättsförluster och utgöra en möjlighet för vissa individer att tillskansa sig förmåner, rättigheter, som de ej borde komma i åtnjutande av. Naturligtvis skall individen ha sina rättigheter tillgodosedda som samhället erbjuder. Men den skall heller icke ha mer än vad den skall ha och icke kunna tillskansa sig förturer, bidrag osv. tack vare en felaktig folkbokföring.

Herr talman! Jag har därför reserverat mig tillsammans med motionären. Jag yrkar bifall till reservation 5. Frågan gäller om kommunen skall ha tre veckor på sig. Det ger kommunen ingen möjlighet alls, eftersom kommunen inte får någon underrättelse om den nya folkbokföringen. Då kan inte heller kommunen utnyttja möjligheterna under denna treveckorsperiod. I reservationen anges att regeringen borde återkomma med ett förslag som löser problemet. Vi föreslår i reservationen, som en provisorisk åtgärd, att den tidsmässiga begränsningen för att anföra besvär för kommunen skall slopas. Jag menar att det är en rimlig åtgärd från riksdagens sida. Jag ser på talarlistan att Hugo Hegeland är anmäld. Han kommer säkert mer värtaligt att utveckla ståndpunkter för denna reservation.

Anf. 99 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! När riksdagen den 28 oktober 1987, således före miljöpartiets tid i riksdagen, beslutade riva den fungerande folkbokföringen, var det inte bara fråga om en administrativ klåfingrighet. Det var också ett kulturellt nidingsdåd vars konsekvenser man ännu inte har förstått vidden av. Risken är uppenbar att vi förlorar de historiska spåren av landets ofta naturgivna indelning i socknar eller församlingar.

Centraliseringen och anonymiseringen av folkbokföringen är dess värre bara en del av en nedbrytningsprocess. Man är i färd med att riva ned den politiska arkitekturen, det civila samhällets struktur och gestalt. Många kunniga och erfarna politiker tycks inte förstå vad det är man håller på med. Förstärkningen av statens länsstyrelser sker i stället för att skapa regionalt självstyre. Det sker i en tid då man ute i Europa talar alltmer om regionernas roll och betydelse. EG-anslutningen sker på storkapitalets villkor och har bara en yttlig folklig förankring.

Den här nedbrytningsprocessen tjänar bara ett syfte, nämligen att centralisera makt och beslut så att de starka kapitalkrafterna, som uppträder allt anonymare och längre från människorna, lättare skall kunna påverka, för att inte säga styra, dessa beslut. Jag vet inte om maktens politiska hantlangare förstår att man bryter sönder den civila politiska strukturen. Vi i miljöpartiet vill i alla händelser inte delta i denna process, och jag vill göra vad jag kan för att allt fler skall få upp ögonen för vad det är som håller på att ske.

Vi har sedan urminnes tider samlats i socknar i detta land. Landet har i grunden kvar indelningen i socknar eller församlingar. Att dessa församlingar bara rent statskyrkligt tycks ha kvar sin betydelse, vid sidan om uppgiften med folkbokföringen, förringar inte deras värde som en av samhällets kulturhistoriska och miljömässiga byggbitar.

Jag vill avvisa folkbokföringsfrågans koppling till religionsfrihetliga spörsmål. Grubblrier kring kyrkans och religionens roll hör inte hemma i detta perspektiv. Jag har dessutom den erfarenheten att pastorsexpeditionernas personal sköter folkbokföringen med en neutralitet, värdighet och serviceanda som säkert blir svår att återskapa hos skatteindrivarna.

Datainspektionen har lämnat mycket allvarlig kritik mot hela förslaget och ber oss observera att länsskattemyndigheten blir registeransvarig för alla lokala folkbokföringsregister i hela länet. Datainspektionen säger: "Kommitténs förslag innebär således att det kommer att ske en enorm ansamling av personuppgifter på ADB-medium hos 24 skattemyndigheter.

Detta skall jämföras med dagens förhållande där folkbokföringen är decentraliserad till i huvudsak 1 400 pastorsexpeditioner. En sådan koncentration av uppgifter på ADB-medium innebär betydande risker från integritetssynpunkt."

Statsrådet Åsbrink har inte bemödat sig om att bemöta kritiken, som framkom redan när vi diskuterade detta i kammaren i december, utan han påstår helt frankt att verksamheten kommer att bedrivas lokalt. I själva verket kommer verksamheten att koncentreras till ett sjuttioal skattekontor i hela landet. Det kallar inte jag en lokal hantering.

Vid pastorsexpeditionerna avvecklas nu totalt 2 400 anställda från folkbokföringen. Nästan samtliga dessa är deltidsanställda kvinnor i medelåldern och boende på orten. De har en unik kompetens som nu riskerar att splittras. Många har blivit lovade anställningar vid de nya skattekontoren, där de så småningom även kan tvingas handlägga skatteärenden.

Villkoren för att kvinnorna i denna lojala och trogna yrkeskår skall kunna flytta med är närmast absurda ur regionala, miljö- och arbetsmarknadsmässiga aspekter. Pastorsexpeditionerna i exempelvis Idre och Pajala församlingar ligger 20–25 mil från de nya skattekontoren i Mora resp. Haparanda. När folkbokföringen flyttar från Östhammar till Uppsala, tvingas den eller de som vill hänga med till tre timmars pendling varje dag eller femton timmar per vecka, när de nu kanske bara har en kvart till arbetet på cykel eller så.

Det hela är en brutal indragning av de mest decentraliserade offentliga tjänsterna i landet.

Folkbokföringen sker fortfarande manuellt på nästan samtliga pastorsexpeditioner. Oavsett om detta en verklig nackdel eller bara en inbillad otids-

enlighet, kan datoriseringen självfallet genomföras även med bibehållande av en lokal organisation. Det är för övrigt en av huvudpoängerna i dator-kommunikation.

Så till statens försäljning av adressuppgifter. Den sker ju genom statens person- och adressregister, SPAR, med stöd av datalagens 28 §. Centraliseringen av folkbokföringen har bl.a. motiverats med denna krämaruppgift. Man påpekar att SPAR på ett helt annat sätt kommer att kunna förse en beställare av adresser med relevanta uppgifter för reklamändamål etc. Vi motsätter oss denna utveckling bestämt och har därför föreslagit en ändring av datalagen.

Ytterligare ett motiv för centralisering av folkbokföringen har varit möjligheten att enklare bedriva släktforskning vid landsarkiven, dit allt arkivmaterial skall förpassas under en tioårsperiod. Men landsarkiven har ingen kapacitet eller beredskap för att ta emot materialet. Samtidigt bryts de rent fysiska banden med den bygd som ändå torde vara en levande del av släktforskningen. Forskningsargumentet är därför mycket svagt.

Herr talman! Vi vill avbryta förberedelserna för nedbrytningen av folkbokföringens organisation. Vi anser att pastorsexpeditionerna även fortsättningsvis kan sköta folkbokföringen. De religionsfrihetliga knutar som jag nämnde och som eventuellt kan hittas kan man nog klara av att lösa. Skulle detta inte accepteras, tycker vi ändå i likhet med datainspektionen att en ny lokal folkbokföringsmyndighet borde inrättas. Detta kan väl ske genom en formell delning av pastorsexpeditionerna och enklast bara med nya skyltar i entrén.

Enligt uppgift ligger förberedelserna för den här reformen mycket illa till för att den över huvud taget skall kunna genomföras vid halvårsskiftet. Vi anser därför att man åtminstone borde uppskjuta reformen.

Jag vill innan jag slutar fråga Marianne Andersson i Gislaved, om hon känner till hur förberedelserna för den här förändringen ligger till numera. När vi diskuterade detta timmarna före juluppehållet, hade hon på samma fråga från mig svaret: Ja, hemma i mitt län har de köpt en dator, har jag förstått.

Jag hoppas att det har köpts in fler datorer och att Marianne Andersson har fler upplysningar att komma med i den här frågan.

Förstör inte allt vi har. Försök att bygga vidare på det som ändå fungerar i en orolig tid och värld. Se till den nära service som vi fortfarande kan få när vi behöver ett personbevis eller annan hjälp från folkbokföringen. Att vi dessutom borde förankra oss bättre lokalt i alla livets och samhällets frågor, gör ju inte vår plädering här svagare.

Jag yrkar, herr talman, bifall till vår reservation 2. Det är vår huvudreservation. Jag yrkar också bifall till reservation 4, där vi avråder från en lagstiftning som ålägger en fastighetsägare att lämna upplysningar om sina hyresgäster. En sådan förändring av lagen finner vi helt förkastlig. Vi vill slutligen också yrka bifall till reservation 13, om stopp för försäljningen av personuppgifter från folkbokföringsregister, som jag var inne på.

Anf. 100 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Kjell Dahlström tog verkligen till storsläggan och talade om nidingsdåd. Jag har själv inte uttryckt mig så drastiskt. Men man kan då

fråga sig varför miljöpartiet inte velat göra det bästa möjliga av situationen och följt med oss i de många reservationer vi har, i akt och mening att åstadkomma förbättringar.

Det gäller reservation 6 om allmänt ombud, där vi inte tycker att riksskatteverket är lämpligt. Det gäller reservation 7, där vi tycker att pastorsexpeditionerna hellre än försäkringskassorna skall medverka i folkbokföringen. Det gäller reservation 8 om förvaring av kyrkobokföringsarkiven. Det gäller reservation 11 om vikten av att skilja folkbokföringen från skatteförvaltningen. Det gäller slutligen också reservation 12, där vi går emot ett centralt referensregister.

Man kan alltså ställa frågan: Varför vill inte miljöpartiet stödja dessa idéer?

Anf. 101 KJELL DAHSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Jag får kvittera frågan och undra varför moderaterna inte kan stödja ett avbrytande av nidingisdådet. Jag tror att Knut Wachtmeister och många andra moderater egentligen håller med oss om att det är ett nidingisdåd mot den svenska civila strukturen som alla människor förstår men som nu blir mera obegriplig.

Att det ligger en del i moderaternas reservationer, skall jag gärna tillstå. Men vi tycker att det är halvmesyrer, och vi har i den situation som nu råder inte velat tillstyrka dem. Ett bra sätt vore att "utväxla reservationer". Det kan vi fortsätta att diskutera.

Anf. 102 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag fick frågan varför vi moderater inte stöder yrkandet om att stoppa hela förändringen av verksamheten och återgå till den tidigare ordningen. Det framgick ju av mitt inledningsanförande att vi var emot det beslut som fattades 1987 men att det nu har avancerat så långt – det är bara en månad kvar till övertagandet – att det skulle göra ont värre om vi försökte avbryta helt och hållet.

Anf. 103 KJELL DAHLSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Till det vill jag tillägga att det skall bli intressant att höra av Marianne Andersson i Gislaved nu i vad mån det har gjorts tillräckliga förberedelser för att verkligen genomföra omläggningen vid halvårsskiftet. Jag tror inte det, och jag är inte säker på att Marianne Andersson kan ge något svar heller. Men låt oss lyssna!

Anf. 104 MARIANNE ANDERSSON i Gislaved (s):

Herr talman! Så är då omorganisationen av folkbokföringen än en gång uppe till debatt i kammaren.

Det var i oktober 1987 som riksdagen beslutade att sätta i gång arbetet med att organisera om folkbokföringen. Beslutet innebar att folkbokföringen skulle föras över från pastorsexpeditionerna till de lokala skattekontoren. Det fanns brister och behov av rationalisering, ansåg man. Framför allt ville man ha en rak och enhetlig organisation. ADB skulle införas som ett hjälpmedel i folkbokföringsarbetet.

Beslutet innefattade att det skall finnas ett lokalt folkbokföringsregister, som det lokala skattekontoret har ansvar för, och ett centralt register. I det centrala registret skall det enbart finnas begränsade uppgifter.

Vi har tidigare här i riksdagen ställt oss bakom att försäkringskassan skall medverka i folkbokföringsarbetet, bl.a. genom att lämna information till allmänheten, tillhandahålla blanketter och hjälpa enskilda att fylla i blanketterna eller kontrollera att dessa är rätt ifyllda.

Den proposition som vi i dag har att ta ställning till innebär att de allmänna försäkringskassorna liksom skattemyndigheterna skall ta emot anmälningar förutom om flyttning också om namn och gemensam vårdnad samt ansökningar om hindersprövning. Men det är alltid de lokala skattekontoren som gör prövningen. Det har varit många debatter här i kammaren i detta ämne. Bl.a. innan beslutet om omorganisationen fattades, men också när beslut om de olika delbetänkandena har fattats. Förhoppningsvis är vi nu framme vid det slutliga beslutet om omorganisationen. I dag skall vi alltså ta ställning till en ny folkbokföringslag.

I den lagen kommer bl.a. begreppen kyrkobokföring och mantalsskrivning att ersättas med begreppet folkbokföring. Folkbokföring är ett mycket demokratiskt ord. Detta gäller då den löpande registreringen av befolkningens identitet, bosättnings- och familjeförhållanden. Mantalsskrivningsförfarandet föreslås bli avskaffat den 1 januari 1992 och bosättningsbegreppet moderniseras och förenklas.

I betänkandet föreslås även att en särskild lag inrättas som ger möjlighet för en person som är utsatt för allvarligt hot att efter prövning av domstol registreras med fingerade personuppgifter. Vidare innehåller lagförslaget bestämmelser som hindrar att uppgifter i folkbokföringen missbrukas i syfte att leta rätt på en person för att hota eller förfölja densamme.

Det föreslås också att pastorer skall sköta kyrkobokföringsarkiven till dess att de kan tas om hand av landsarkiven. Dessutom föreslås att pastoraten skall ha det ekonomiska ansvaret för arkivvården. Det är ingen ändring av dagsläget vad gäller den ekonomiska delen, eftersom församlingsskatteuttaget grundar sig på det faktum att man skall ta hand om detta.

Det är över 60 lagar som vi nu måste ändra på som en följd av det beslut vi skall fatta här i kammaren i dag. De flesta förändringar som skall göras är följdändringar av att vi byter ut begreppen mantalsskrivning, pastorsämbete och kyrkobokförd.

När skatteutskottet behandlade den här propositionen om förslaget till ny folkbokföringslag ställde sig majoriteten bakom det mesta i förslaget. Skatteutskottet har dock ändrat på en punkt i propositionen. Det gäller bostadsbegreppet för statsråd, politiskt tillsatta tjänstemän, politiskt sakkunniga, kommittéledamöter och av riksdagen särskilt tillkallade uppdragstagare. Skatteutskottet anser att det inte skall vara några skillnader där utan att de skall jämföras med riksdagsledamöterna.

Det har fogats ett antal reservationer till betänkandet. Jag tänkte kommentera några av dem, bl.a. centerns och miljöpartiets förslag att beslutet om överföring av folkbokföringen från pastorsexpeditionerna till skattekontoren skall rivas upp. Jag har litet svårt att tro att man menar allvar med dessa reservationer. Jag vet att man på riksskatteverket arbetar för högttryck

för att få arbetet klart till den 1 juli. När jag talade med dem i förra veckan var de helt övertygade om att de skulle ha allting registrerat och kunna köra i gång det. Jag vet inte riktigt var Kjell Dahlström har fått sina uppgifter ifrån. Jag tycker att det skulle vara ganska ansvarslost att nu, när vi kommit så långt i arbetet, avbryta det hela både med tanke på de pengar det kostar, men framför allt med tanke på det arbete som många människor har lagt ner för att föra över uppgifterna från pastorsexpeditionerna.

Miljöpartiet har också en reservation där man anser att det är kränkande att en fastighetsägare, efter förfrågan från lokala skattekontoret, har skyldighet att uppge vilka som bor i lägenheterna i fastigheten. Bl.a. konstitutionsutskottet har yttrat sig i denna fråga, och man anser att förslaget innebär en begränsning av hur det är i dagsläget när det gäller uppgiftsskyldighet. I dag är man skyldig att fortlöpande lämna information om vilka människor man har boende hos sig. Därför förstår jag inte riktigt miljöpartiets reservation på den här punkten.

Moderaterna tar i en reservation upp frågan om att kyrkan i stället för försäkringskassan bör ta del i folkbokföringsarbetet. Det är ju fortfarande så att man vid vigsel kan göra anmälan om namnändring till vigselföräldern. Vid dop kan man göra anmälan om förnamn till dopförelärdern. Detta gäller inom svenska kyrkan. Att kyrkan därutöver skulle medverka i folkbokföringsarbetet har vi ju diskuterat tidigare här i riksdagen och avvisat med den motiveringen att en organisation med flera olika förvaltningar skulle innebära fler nackdelar än fördelar.

Miljöpartiet har också i en reservation tagit upp frågan om försäljning av personuppgifter från folkbokföringsregistret. Jag tycker också att det är viktigt att man bevakar detta så att man inte kan sälja en mängd uppgifter. Det är kränkande ur integritetssynpunkt. KU har i ett betänkande, 1990/91:KU11, föreslagit en skärpning av den här lagen så att man inte skall kunna försälja några uppgifter annat än om det sker enligt lag, förordning eller särskilt beslut av regeringen.

När det gäller detta med kommuners överklagande vill jag säga till Lars Bäckström att, som jag förstår det hela, kommunerna kan uppmana skattekontoren att kontrollera mantalsskrivningen om man tycker att det är någonting skumt med det hela. På det sättet kan man få en ändring.

Herr talman! Med detta vill jag avslutningsvis yrka bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 105 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Marianne Andersson i Gislaved ställde en fråga, den var väl kanske något retorisk, om reservanterna, dvs. centern, menar allvar. Jag tror att hon syftade på reservation 1. Ja, vi menar allvar med att man skall avbryta det arbete som har inletts för att flytta över folkbokföringen.

Jag vill fråga Marianne Andersson varför man skall ändra ett väl fungerande system. Detta system har fungerat historiskt och fungerar i nutid. Med den moderna tekniken som vi har, har vi ökade möjligheter att ha ett väl decentraliserat system. Varför skall man ändra på det? Varför skall vi införa ett system som blir dyrare att driva?

Marianne Andersson sade att det var ansvarslost att avbryta nu, eftersom

så mycket pengar hade nedlagts. Då vill jag säga att om det har fattats ett felaktigt beslut är det ansvarslost att inte upphäva det beslutet. Detta är ett långsiktigt beslut. Vi bryter en månghundraårig tradition. Om nu en majoritet kunde byggas upp kring detta 1987 av skäl som jag har svårt att förstå, fast jag var med i riksdagen då, inser jag att det var ett misstag och utnyttjar det här tillfället för att få det upphävt.

Om vi ser på dessa arbetstillfällen så är ju detta en synnerligen decentraliserad verksamhet som har framhållits av Kjell Dahlström. Jag tror att även socialdemokraterna påstår sig vara med i arbetet för att hela Sverige skall leva. Vi har pastorsexpeditioner runt om i vårt land med framför allt kvinnor som handhar detta arbete. Det är värdefulla sysselsättningstillfällen i dessa bygder som utskottsmajoriteten nu medvetet drar in till centralorten.

Jag kan ta exempel från Medelpad, det landskap som jag känner bäst. Där har vi en lokal skattemyndighet och bortåt 20 pastorexpeditioner spridda runt om i landskapet.

Sedan uppehöll sig Marianne Andersson mycket vid en beskrivning av det hela. Jag har ingen anledning att kommentera den delen, utan jag hoppas få svar på de frågor som jag har ställt. Varför ändrar man ett fungerande system? Varför inför man ett system som kostar mer? Varför är man inte beredd att upphäva ett beslut som har blivit felaktigt? Varför berövar man medvetet landsbygden runt om i vårt land så värdefulla arbetstillfällen framför allt för kvinnor?

Anf. 106 KJELL DAHLSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Låt mig först kommentera Marianne Anderssons i Gislaved kommentar till vår reservation om fastighetsägares uppgiftsskyldighet. Det är riktigt som hon säger att det finns en viss sådan uppgiftsskyldighet hos fastighetsägare i dag. Men det regleras ytterligare i den här lagen. Jag tycker att det är en mycket dålig ursäkt att bara för att fastighetsägare har en viss uppgiftsskyldighet i dag, skall vi acceptera att man ytterligare reglerar detta. Vi vill över huvud taget inte ha det ordnat på det viset. Vi tycker helt enkelt att det är integritetskränkande. Människor kan ha mycket känsliga förhållanden när det gäller hyressättning, närboende och allt möjligt. Vi menar precis som centern allvar när vi säger att vi vill avbryta nidingsdådet att dra in pastorexpeditionernas folkbokföringsservice.

Marianne Andersson säger att hon har talat med riksskatteverket som uppenbarligen har sagt att man i god tid klarar av det som skall göras. Jag betraktar den uppgiften som seriös, men jag uppfattar ändå att det gäller de datortekniska och personalmässiga förändringarna.

Marianne Andersson är tyvärr ensam kvinna i den här debatten. Jag vill fråga hur det har gått för alla de kvinnor som tvingas sluta sina bostadsnära anställningar i byar och mindre församlingar långt ute på landsbygden. Har inte Marianne Andersson någon medkänsla för dem? Hur många av dessa kvinnor har gladeligen tagit anställning på de centraliserade skattemyndighetskontoren? Det vore intressant att få veta om Marianne Andersson har några uppgifter om den saken. Jag tycker att dessa kvinnors situation ingår i hela reformens negativa kranskärl.

En tredje sak gäller allt arkivmaterial. Man har satt denna reform i sjön

utan att ta hänsyn till allt arkivmaterial som skall in till landsarkiven. Detta framgår också av framför allt moderata och centerpartistiska reservationer. Hur skall för övrigt detta material få plats på landsarkiven? Det finns ingen beredskap för detta, något som man över huvud taget inte tänkte på när reformen knäslattes.

Avslutningsvis, fru talman, skall jag i likhet med Martin Olsson säga något om situationen i Medelpad. I miljöpartiets tidning *Alternativet* fanns för någon månad sedan införd en alldeles utmärkt artikel om prästen i Liden som vägrar att lämna ut arkivmaterial och olika uppgifter från församlingen. Jag hejar på honom.

Anf. 107 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Marianne Andersson kommenterade märkligt nog bara en av de reservationer som jag redogjorde för. Det kan tyckas egendomligt eftersom hon representerar majoriteten i utskottet. Hennes kommentarer gällde reservation 7 om försäkringskassornas medverkan i folkbokföringsarbetet. Hon sade bl.a. att pastorsexpeditionerna ändå skulle vara med i bilden när vigslar och annat registrerades. Hon menade att det var organisatoriskt felaktigt att sköta sådant på två håll. Men då har hon missuppfattat det hela. I vår motion, som återspeglas i reservation 7, säger vi att försäkringskassorna skall ersättas av pastorsexpeditionerna i arbetet med folkbokföring. På det viset samlas allt på pastorsexpeditionerna, och det blir inget dubbelarbete. Marianne Andersson måste således ha missuppfattat vår reservation.

Anf. 108 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Marianne Andersson sade att kommunerna i alla fall har en informell möjlighet att åtgärda saken, "om något skumt kan misstänkas". Det är sant. Denna informella möjlighet har funnits och kommer naturligtvis att finnas kvar. Men det är inte det som reservationen i fråga, vilken jag har skrivit under, handlar om. Den handlar i stället om den formella rätten, som inte får någon reell innebörd i och med denna treveckorsperiod för överklagning. Kommunerna kommer oftast inte att veta om att folkbokföringen är ändrad under den tid som de har på sig att överklaga. Den formella rätten att överklaga blir då helt meningslös. Med det systemet kan man helt och hållet ta bort rätten att överklaga, eftersom den inte har någon som helst praktisk innebörd. Att ha lagregler och lagutrymmen som aldrig kan tillämpas är inte bra i lagstiftningssammanhang. Därför bör frågan ses över.

Det är inte säkert att den lösning som anges i reservationen alltid bör gälla, men den bör kunna tillämpas som ett provisorium. Det här är mycket viktigt. Speciellt i storstadsregionerna med så många människor är rörligheten stor. Man kan vinna mycket privatekonomiskt på att så att säga skenskriva sig. Det kan handla om att tillskansa sig bidrag eller andra förmåner från det allmänna, barnomsorgsbidrag, bostadsbidrag etc. När någon gynnas med orätt missgynnas alltid någon annan med orätt. Det är inte bra i ett samhälle som vårt. Det leder till kritik mot det allmänna för misshushållning med allmänna medel. Det är något som aldrig bör ske. Man kan tillåta sig att misshushålla med sina egna pengar men aldrig med andras. Det är en grund-

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

*Ny folkbok-
föringslag*

princip i politiken. Därför måste kommunerna snabbt få möjlighet att utöva den formella rätten att överklaga folkbokföringen.

Anf. 109 MARIANNE ANDERSSON i Gislaved (s) replik:

Fru talman! Det var en avvägning som gjordes när den enskilde gavs rätt att få veta när han eller hon blev folkbokförd. Det fick komma före kommunernas möjligheter att överklaga. Jag tycker också att vi skall sätta den enskilde främst.

Jag kan förstå att motståndarna till omorganisationsförslaget tycker att det är ett dåligt förslag. Men vi måste ändå visa respekt för de demokratiska beslut som har fattats i denna kammare.

Det är många kvinnor som har fått halvtids- resp. heltidsjobb i och med denna omorganisation. Jag tycker det är bra att kvinnor kan försörja sig på sin egen lön och inte behöver leva på makens.

Anf. 110 MARTIN OLSSON (c) replik:

Fru talman! Marianne Anderssons sätt att utnyttja sin repliktid på tre minuter var anmärkningsvärt. Frågan om de berörda kvinnornas sysselsättning var nästan det enda hon nämnde i repliken. I den mån dessa kvinnor har fått arbete, så ligger arbetsplatsen i många fall synnerligen långt från hemorten. Därmed minskar möjligheterna för många kvinnor att ta arbetet. Den situationen utgör alltså inget försvar för den reform som majoriteten nu vill genomföra.

Om det, Marianne Andersson, fattas ett beslut som visar sig felaktigt, måste man ha kurage att upphäva det. Hur skulle det gå om vi aldrig kritiskt granskade en gång fattade beslut?

Jag fick inga som helst svar på de frågor som jag försynt försökte ställa för att få förklarat varför socialdemokraterna med stöd av vissa partier driver dessa frågor. Låt mig komplettera med ytterligare en fråga: Varför driver socialdemokraterna nu igenom detta beslut samtidigt som man i kompletteringspropositionen och i andra sammanhang lägger fram förslag om vikten av att begränsa den statliga byråkratin? Här byggs upp en ny statlig byråkrati och avskaffas ett väl fungerande och decentraliserat system. Denna fråga liksom andra frågor som jag har ställt tycker jag det är viktigt att få besvarade. Dessa andra frågor gällde bl.a. kostnaderna och om det nya systemet kommer att fungera väl. Kan Marianne Andersson finna andra motiv för reformens genomförande än att riksdagen fattade ett principbeslut därom 1987?

Anf. 111 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Marianne Andersson säger att vi skall sätta den enskilde främst, och det skall vi naturligtvis göra. Det är hela poängen även för mig. Men om någon tillåts göra fel eller missbrukar ett system, så är det inte bara det allmänna som drabbas. Även enskilda individer missgynnas. Själva poängen med lagstiftning är att den skall skydda den enskilde individen. Ingen skall tillåtas åka snålskjuts i ett system. I detta fall måste det skapas möjligheter att komma till rätta med det jag kallar för skenskrivningar.

Anf. 112 KJELL DAHLSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Jag kan falla Martin Olsson i talet och fråga Marianne Andersson i Gislaved om hon anser det vara någon annan mening med att genomföra det här än att det en gång har fattats ett beslut. Hennes svar på våra frågor är oerhört torftiga. Man tycker att en företrädare för majoritetsförslaget borde kunna redogöra för hur det ligger till med reformen i dag. Hon talar om att kvinnor kommer att få halvtids- och heltidsanställningar. Det har de redan i dag, på 15 minuters cykelavstånd hemifrån. I stället kommer de kanske att få åka flera timmar per dag för att få en sådan tjänst. Det var ett mycket torftigt förslag. Dessutom berörde hon över huvud taget inte min fråga om arkivmaterialet som inte har behandlats i den här reformomgången.

Till protokollet vill jag säga att jag tidigare nämnde prästen i Liden. Jag vill korrigera detta till prästen i Tuna. Om vi talar om församlingar skall vi vara noga med vilken församling det gäller.

Anf. 113 MARIANNE ANDERSSON i Gislaved (s) replik:

Fru talman! Vi har i dag att ta ställning till en folkbokföringslag. Även om jag inte har varit med i denna kammare så länge förstår jag att man har diskuterat detta varje år sedan 1987. Beslutet om omorganisationen fattades med stor majoritet. Jag tycker att det är synd att ta upp kammarens tid med att diskutera det här utifrån de påhopp som har gjorts. Vi har som sagt i dag att diskutera folkbokföringslagen, och den har jag yrkat bifall till. Givetvis hade kyrkan också blivit tvungen att göra omorganisationer och införa daterisering om den skulle ha behållit folkbokföringen i sin regi.

Anf. 114 HUGO HEGELAND (m):

Fru talman! I dag vänds åter ett blad i historien. Det är inte unikt på något sätt, inte ens på svenskt sätt. Det sker nämligen varje dag. Men för att det inte skall ske alldeles i tysthet har jag begärt ordet för att till kammarens ledamöter muntligen framföra det för mig glädjande budskapet att jag har fått en motion tillstyrkt av både ett enigt konstitutionsutskott och ett enigt skatteutskott. Om en majoritet i kammaren tar tillräcklig hänsyn till detta dubbla tillstyrkande, kommer min motion 1990/91:Sk69 att bifallas av riksdagen.

I så fall, fru talman, kommer jag att bevara min motion inom glas och ram och hänga upp den någonstans på ledamotshusets femte våning. Jag tycker nämligen att det är rätt enformigt med alla dessa mansporträtt som pryder våra väggar, var man än går. Jag saknar vackra kvinnoporträtt. Vi har för övrigt flera vackra kvinnliga ledamöter i skatteutskottet, som nog gärna står modell för en porträttmålare, även om han inte heter Breda. Men för att få en mild övergång från dessa mansdominerade väggar, kan det vara lämpligt att hänga upp några tavlor som inramar av kammaren bifallna enskilda motioner. En mjuk övergång är väl befogad med hänsyn till det mjuka samhälle som eftersträvas.

Vad har jag då lyckats övertala både KU och SkU om att tillstyrka? Ja, det är bara att läsa vårt utskottsbetänkande, men eftersom ingen utomstående

brukar göra det vill jag nämna att det gäller den ytterst allvarliga frågan var ensamstående statsråd skall vara mantalsskrivna.

Som alla förstår är det en fråga som ligger mig mycket varmt om hjärtat. Visserligen har jag ägnat större delen av mitt liv åt helt andra saker, men när jag en kväll läste propositionen om en ny folkbokföringslag blev jag mäkta upprörd över förslaget att ensamstående statsråd måste vara mantalsskrivna i Stockholm. Det gäller dock inte riksdagsledamöter, kommittéledamöter samt straffade brottslingar, som måste vistas på annan plats än hemorten för straffets avtjänande. Eftersom uppdraget att vara statsråd också ur mänsklig synpunkt är en form av straff, bör statsråd åtminstone jämföras med brottslingar i detta jämlikhetens rike på jorden. Att sedan många brottslingar gärna söker fly tillbaka till sin mantalsort är ej att förundras över. Det har faktiskt även gällt statsråd! Jag tänker bl.a. på Röde Börje. Därför är det mycket egendomligt att statsråd, vars sejour i regeringen ofta är kortare än den treårsperiod som flertalet riksdagsledamöter avverkar, inte får behålla sin mantalsskrivningsort. Nu har emellertid riksdagen möjlighet att rätta till detta missförhållande, en möjlighet som jag hoppas att den utnyttjar.

Egentligen, fru talman, är det Knut Wachtmeister som skall ha äran av denna motion. Men eftersom han är så blyg till sin läggning och även mycket sparsam, bl.a. med att lägga fram motioner, lyckades han övertala mig med min motsatta läggning att lägga fram motionen. Som valspråk har ju Knut Wachtmeister, som för övrigt är mycket tacksam över att han endast på långt håll är släkt med Ian Wachtmeister, att vara men ej synas. Däri har han inspirerats av familjen Wallenberg, trots att denna familj inte är adlig men ändå ingift i ett par förnämliga adelssläkter.

Men säg, fru talman, den glädje som varar! Jag har också en annan motion, Sk65 där jag hemställer att riksdagen beslutar att kommuner ges rätt att hos den lokala skattemyndigheten begära prövning av viss persons folkbokföring oavsett om beslutet vunnit laga kraft eller ej samt att den flyttande på flyttningsblanketten genom kryssmarkering bör upplysa om denne genom ägande eller förhyrning disponerar bostad utöver den till vilken flyttning anmäls.

Här har jag inte ens fått med mig mina egna partikamrater. Tvärtom anförde Knut Wachtmeister när han föredrog ärendet i moderata riksdagsgruppen att det var smått genant att jag som medreservant fått ingen längre än Lars Bäckström i vänsterpartiet. Han är naturligtvis lång som han är, men ändå. Men då tycker jag att greve Knut Wachtmeister borde besinna att man inte skall kasta sten när man sitter i riddarhus! Det är inte märkvärdigare att man har en röd greve från Skåne i riddarhuset än att vi har en blå kommunist från Bohuslän i riksdagshuset. Lars Bäckström har en fin egenskap som jag ännu inte har upptäckt hos kammarens ende greve, nämligen att han brukar fatta sina ställningstaganden efter långvariga inre överläggningar med sitt samvete, där ibland hans hjärtas röst får ta över hans hjärnas röst. Och det är väl fint med en ledamot som ibland är mer emotionell än intellektuell!

Beträffande mitt andra yrkande, angående kryssmarkering på flyttningsblanketten, är jag dock alldeles ensam. Och det förvånar mig så roade som många riksdagsledamöter, för att inte tala om hela svenska folket, är över att få sätta kryss i en ruta, exempelvis i stryktipset. För storstädernas del utgör

nämligen skenskrivningar på fritidsfastigheter i annan kommun ett särskilt problem. Med ett enkelt kryss kan man komma ifrån detta problem, så att medborgarna betalar skatt med hänsyn till var de faktiskt är bosatta, liksom att de ej längre kan fuska sig till bidrag som ensamstående när de i realiteten sambor med någon annan.

Intressant är, fru talman, att båda mina yrkanden har jag övertagit från en enig kommunstyrelse i Göteborg. Men så är det också något särskilt med Göteborg. Här har vi ca 60 000 flyttningar per år, och då finns det inga praktiska möjligheter för kommunen att hinna överklaga inom tre veckor från den dag då beslut fattats i folkbokföringsärendet.

Nyordningen enligt lagförslaget innebär dessutom att när en flyttning inte längre anmäls har kommunen ingen möjlighet att överklaga.

Fru talman! Jag är övertygad om att de misstag som både KU och SkU gjort i dessa båda frågor så småningom kommer att leda till förnyad prövning via en förnyad motion från min sida. Då är det mycket möjligt att jag får ytterligare en motion tillstyrkt och sedan bifallen av riksdagen och kan hänga upp ännu en tavla på någon kal vägg i ledamotshuset.

Anf. 115 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! När vi nu hörde professor Hegelands senaste och förhoppningsvis sista anförande vill jag bara säga att jag är glad att jag inte längre är släkt med professor Hegeland, vilket jag varit tidigare.
(Skrattsalvor)

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande näringsutskottets betänkanden 1990/91:NU31 och NU47 samt skatteutskottets betänkande 1990/91:SkU28.

Näringsutskottets betänkande NU31

Mom. 2 (lagstiftning om individuell anslutning, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 144 för reservation 2 av Per Westerberg m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU47

Mom. 1 (marknadsföringen utomlands av svenska alkoholdrycker)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (bestämmelser inom EG om en marknadsföring av snus)

Först biträdde reservation 4 av Gudrun Norberg och Isa Halvarsson med 35 röster mot 19 för reservation 5 av Lars Norberg. 249 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Gudrun Norberg och Isa Halvarsson – genom uppresning.

Skatteutskottets betänkande SkU28

Mom. 1 (huvudmannaskap för folkbokföringen)

Först biträdde reservation 1 av Görel Thurdin och Rolf Kenneryd – som ställdes mot reservation 2 av Gösta Lyngå – genom uppresning.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 250 röster mot 50 för reservation 1 av Görel Thurdin och Rolf Kenneryd. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Kenth Skårvik (fp) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 6 (uppgifter från fastighetsägare)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 20 för reservation 4 av Gösta Lyngå i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (kommuns rätt att begära prövning av folkbokföring)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Hugo Hegeland och Lars Bäckström i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (försäkringskassornas medverkan i folkbokföringen m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (centralt referensregister)

Utskottets hemställan bifölls med 209 röster mot 92 för reservation 12 av Bo Lundgren m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av morgondagens arbetsple-num.

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1990/91:SkU33 Särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister, m.m.
(prop. 1990/91:159).

*Särskild
inkomstskatt för
utomlands bosatta
artister, m.m.*

Anf. 116 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! I proposition 159, som ligger till grund för det betänkande vi nu skall behandla, föreslås att utomlands boende artister som uppträder i Sverige skall betala 15 % i skatt av bruttoinkomsten medan socialavgifter eller särskild löneskatt inte skall tas ut. Utomlands boende idrottsmän skall – inte helt omotiverat – behandlas på samma sätt som artister.

I förslaget ingår också att det nuvarande systemet med tillståndskrav och bevilningsavgift för utländska artister slopas. Vi anser det bra att den tidigare ordningen ersätts med en beskattning som är mera neutral mellan villkoren för svenska och utländska artister och idrottsmän. Däremot är vi kritiska mot att de nya reglerna skall träda i kraft redan den 1 januari 1992, eftersom bokning av artister ofta sker med lång framförhållning. Problem kan alltså uppstå för sådana engagemang som träffats för nästa år och för vilka man inte kan räkna med förutsatt dispens för bevilningsavgiften. Av denna anledning anser vi att regeringen snarast bör återkomma med en omarbetning, så att oönskade effekter av detta slag inte uppstår.

I propositionen föreslås också en liberalisering av reglerna för beskattning av s.k. korsvisa rabatter. Detta är synnerligen motiverat med tanke på hur orättvist de gamla reglerna kan slå. anställda i våra bilproducerande företag behandlas bl.a. olika beroende i vilket företag de arbetar.

I reservation nr 4 påpekar vi att personalrabatter och personalvårdsförmåner enligt vår uppfattning medför en del orättvisor bl.a. för en del resenärer och, som det heter, tidningskonsumenter. Jag går inte närmare in här på utan hänvisar till vad som står i reservationen.

Med det sagda yrkar jag bifall till reservation nr 2.

Anf. 117 KJELL JOHANSSON (fp):

Fru talman! I detta betänkande behandlas ett förslag från regeringen om särskild inkomstskatt för utländska artister m.fl. Förslaget innebär att de nuvarande bevilningsavgifterna ersätts med en definitiv källskatt på artist-ersättningar eller utländska arrangörers intäkter och ersättningar till idrottsmän. Samtidigt avskaffas möjligheterna till dispens från pålagan. Förslaget innebär också en kraftig höjning av skatteuttaget från kultursektorn.

Folkpartiet liberalerna anser att allvarliga konsekvenser för vår kultur och vårt utbyte med idrottsgrannar i andra länder kan komma att uppstå om detta förslag godkänns. Vi har därför yrkat avslag på förslaget.

Skatteutskottet har under behandlingen av förslaget begärt att kulturutskottet skulle yttra sig över detsamma, och vi har också fått en analys av verkningarna av förslaget. Yttrandet utmynnar i en som jag ser det fullständigt korrekt analys. Kulturutskottet skriver: "Enligt utskottets mening saknas det inte fog för de farhågor som i enlighet med det ovan anförda fram-

förts. Sådana kultur- och idrottsarrangemang som med rådande praxis befrias från bevilningsavgift kommer sannolikt i många fall att bli belastade med ökade kostnader om regeringsförslaget genomförs. Merkostnaderna kommer, åtminstone till väsentlig del, att slutligt drabba de svenska arrangörerna.”

Detta har emellertid inte lett kulturutskottet fram till något särskilt logiskt ställningstagande. Jag skulle vilja påstå att kulturutskottets ställningstagande är totalt ologiskt med tanke på vad man anför i sitt yttrande. Dessutom är det en dålig kulturpolitik. Man skriver nämligen senare i yttrandet följande: ”Något ytterligare utredningsarbete är därför inte motiverat. Utskottet tillstyrker alltså det i propositionen framlagda förslaget till nya regler för inkomstbeskattning av utländska artister m.fl.”

Fru talman! Detta förslag innebär, som jag sade, en kraftig ökning av skatteuttaget från kultursektorn och idrottsrörelsen. En mycket avgörande fråga är då vem som egentligen kommer att få betala skatten. Regeringen har i propositionen fört ett resonemang som innebär att skatten borde kunna föras vidare på de artister och de idrottsmän som besöker Sverige. Det här är, som vi i folkpartiet liberalerna ser det, en mycket from förhoppning. Möjligen kan detta fungera i teorin, men det kommer inte att bli så i praktiken. Utländska artister är faktiskt litet grand brända av det svenska systemet, och det är därför oerhört vanligt att man begär ett nettogage för att därmed gardera sig på så sätt att de svenska arrangörerna får betala alla skatter.

Förslaget innehöll också ett moment av retroaktivitet. Detta har emellertid försvunnit under utskottets behandling, och det hälsar vi med tillfredsställelse.

Förslaget kommer även att ställa till en hel del förtret då det gäller besök av ensembler av skilda slag. Utländska operor, symfoniorkestrar och andra artister besöker Sverige. Dessa består då av ensembler som avlönas i hemlandet, och arvodet för framträdandet i Sverige kommer att levereras in till institutionen. Det förfarande som nu blir vanligt kommer att innebära att man skapar komplicerade förhållanden som gör det nödvändigt med ekonomiska avräkningar mellan värd- och gästnation till – som vi ser det – ingen nytta. Det strider också mot moderna skatterättsliga principer att, som i det här fallet, försöka underkasta utländska artister en beskattning i Sverige.

Principiellt kan man fråga sig varför egentligen artister som besöker Sverige skall beskattas på annat sätt än andra utlänningar som har en verksamhet i Sverige.

Fru talman! Sammanfattningsvis menar vi att den här föreslagna lagstiftningen kan få mycket allvarliga konsekvenser för vårt lands kultur- och idrottsförbindelser med andra länder och, som jag nyss sade, innehåller oformligheter när det gäller gästspelen. Vi avstyrker därför förslaget och begär ett nytt. Jag yrkar, fru talman, bifall till reservation 1.

Anf. 118 MARTIN OLSSON (c):

Fru talman! Det är av största betydelse att skattereglerna utformas så att man får önskvärda effekter, alltså får den utveckling inom berört område som man eftersträvar.

Detta synsätt måste enligt centerpartiet vara utgångspunkten även när vi

tar ställning till den nu aktuella frågan om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister och idrottsmän samt arrangörer av artistframträdanden och idrottsevenemang.

Centerpartiets utgångspunkt vid ställningstagandet till denna fråga är att det är angeläget med ett allsidigt kulturutbyte mellan Sverige och omvärlden. Beskattningen får inte utformas så att den hämmar ett sådant utbyte. Dessutom är det viktigt att beskattningen kan ske på ett enkelt sätt samt så rättvist att utomlands bosatta artister och idrottsmän inte skattemässigt favoriseras i förhållande till inhemska. Inte heller skall det omvända förhållandet gälla.

I den proposition som behandlas i förevarande betänkande föreslås att hitillsvarande speciella regler den 1 januari 1992 ersätts av ett system med en särskild inomskatt på 15 %, som helt tillfaller staten.

Från centerns sida anser vi att de nuvarande reglerna för beskattning av denna typ av verksamhet bör ses över. Men de förslag som framläggs i propositionen är enligt vår mening otillräckligt utredda. De ekonomiska konsekvenserna av regeringens förslag innebär en skatteskärpning, vilket vi tolkar så att den föreslagna skatten kan verka hämmande på det kulturutbyte som vi anser så värdefullt. Skattesärpningar leder också till risk för krav på ökat samhällsstöd för berörda verksamheter, vilket i så fall ökar den s.k. rundgången i vårt samhälle.

I den motion som vi väckte med anledning av propositionen yrkade vi därför i första hand avslag på det i propositionen framlagda förslaget. I ett andrahandsyrkande tog vi upp frågan om ikraftträdandetidpunkt – om lagförslaget skulle antas. Vi bedömde därvid att ett ikraftträdande den 1 januari 1992, som föreslogs i propositionen, skulle innebära en retroaktiv beskattning, eftersom många arrangemang redan bokats för tiden efter ikraftträdandet. Vi yrkade därför på en ikraftträdandetidpunkt som skulle medföra att risken för retroaktiv beskattning undanröjdes.

Vårt första krav, alltså avslag på propositionen och begäran om ett nytt, väl förberett förslag, har vi inte fått stöd för i utskottet. Vi har därför tillsammans med folkpartiet fogat reservation 1 till betänkandet.

Ett avslag på propositionen skall enligt vår mening förenas med en begäran att regeringen skall återkomma till riksdagen med ett nytt förslag, där en grundlig analys görs av de föreslagna reglernas effekter för artister och idrottsmän samt arrangörer av artistframträdanden och idrottsevenemang. Vi anser dessutom att det krävs att den nya propositionen innehåller en analys av förslagets verkningar på det internationella kulturutbytet och dess inverkan på statens och kommunernas ekonomi.

Vårt andrahandsyrkande om senare ikraftträdande av den föreslagna lagen har däremot ett enigt utskott tillstyrkt i och med att det föreslås att lagen träder i kraft den 1 januari 1993 i stället för den 1 januari 1992, som föreslagits i propositionen.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 1.

Anf. 119 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! I det här betänkandet behandlas en särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister. Det är en proposition som vi från vänsterpartiets

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

*Särskild
inkomstskatt för
utomlands bosatta
artister, m.m.*

sida sett det möjligt att ställa oss bakom med det syftet, som också anges i utskottets text, att få till stånd en beskattning som är neutral gentemot beskattningen av svenska artister. Det är en rätt rimlig utgångspunkt att ha det så. Det är också förtjänstfullt att minimera möjligheterna till skatteflykt.

Vi har däremot haft betänkligheter när det gäller problemet att det finns ett drag av retroaktivitet i förslaget, men det problemet är nu undanröjt genom det initiativ som har tagits inom kulturutskottets ram – skatteutskottet delar den uppfattningen – att skjuta fram ikraftträdandet. Det är inte mer att säga om den delen.

Från vänsterpartiets sida har vi avgivit en reservation, nr 5, som vi yrkar bifall till. Ledamoten Hegeland raljerade nyss litet och kallade mig blå kommunist. I det dåvarande vpk sade vi alltid att vi stod för en socialism med svenska färger; då blir man ju en blågul socialist – men inte bara blå. Vänsterpartiet är ett socialistiskt, rött parti. Vi tar saklig ställning.

När det gäller personalvårdsförmånerna har vi från olika värderingsgrunder kommit fram till ståndpunkter som återigen tangerar ställningstaganden från moderaterna. Det gäller då beskattningen av vissa personalvårdsförmåner.

Här gäller det inte en direkt personalvårdsförmån, utan det gäller en sak som kan vara oundgänglig i det dagliga arbetet, nämligen förmånen av en fri facktidning. Den ordning som nu tycks bli för handen – att den så att säga måste läsas på arbetsplatsen för att inte beskattas – är inte en rimlig ordning. Det finns många arbeten där man helt enkelt inte kan läsa facktidningen på sitt tjänsteställe. Vart tidningen adresseras kan inte vara det avgörande, utan det måste vara om facktidningen är nödvändig i arbetet eller ej. Därför har vi reserverat oss på den punkten.

Sedan finns det också andra olikformigheter och bristande symmetrier i de regler som nu är under tillämpning och håller på att växa fram i den tillämpningen. Vi menar därför att det snabbt borde göras – och tillkännages för regeringen att det behövs – en allmän översyn av reglerna, så att vi får bättre symmetri. Det är naturligtvis stötande att man skattefritt kan få en stor rabatt hos en biltillverkare, men att sedan en annan, mycket mindre rabatt föranleder beskattning. Det finns en rad problem här som borde ses över. Därför, fru talman, yrkar jag bifall till reservation nr 5.

Anf. 120 TORSTEN KARLSSON (s):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande nr 33 behandlas regeringsförslaget i proposition 159, där förslag läggs fram om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister liksom utomlands bosatta arrangörer som bedriver verksamhet här i landet med utländska artister. Förslaget omfattar också utländska idrottsutövare. Vidare behandlas i betänkandet s.k. korsvisa personalrabatter.

Det här regeringsförslaget har kommit till efter bl.a. två utredningar. De har varit grundade på önskemål från i Sverige bosatta artister. Förslaget innebär alltså ett tillmötesgående av önskemål om att få en ändring till stånd när det gäller de här skattereglerna. Målsättningen har här liksom i alla andra skattebeslut som fattats här i kammaren under senare tid varit att hitta ett enkelt och lätthanterligt system. Det kan jag säga att man här har gjort.

Vi får nu till stånd den förändringen att vi slopar den s.k. bevillningsavgiften och tillstånden och inför en bruttobeskattning med en skattesats på 15 %, vilket naturligtvis kommer att bli mycket enkelt att hantera. Det kommer att gälla bruttointkomster och alla skattesubjekt.

Den nya skatten beräknas inbringa ungefär 30 miljoner. Det kan jämföras med vad man tidigare fått in – ca 6 miljoner år 1989.

Beloppen är ganska osäkra. De som har gjort dessa bedömningar anser emellertid att det är på detta sätt. Vidare sker här en breddning av underlaget för beskattningen. Det kan vara en av anledningarna till att man rör sig med helt andra tal. Det återstår naturligtvis att konstatera om detta förslag verkligen får de konsekvenser som bl.a. framhålls i reservation nr 1. Man kan inte vara säker på det. När det gäller artister fastställs ersättningen ofta genom förhandlingar, vilket innebär att förslaget inte får de konsekvenser för kulturarrangemang och utbyte med andra länder som man gör gällande i reservation nr 1.

De konsekvenser som kan uppstå till följd av att man vid arrangemang av detta slag tecknar kontrakt på ganska lång tid – en artist kan vara inbokad kanske ett par år i förväg – har vi i skatteutskottet eliminerat genom att vi har flyttat ikraftträdandet fram till den 1 januari 1993. Därmed kan jag yrka avslag på reservation nr 1.

Jag har svårt att förstå anledningen till reservationerna nr 2 och 3, eftersom skatteutskottet vill skjuta på ikraftträdandet med ett år.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att beskattningen av s.k. korsvisa rabatter liberaliseras men vill i sammanhanget tillfoga att nära samband också bör anses föreligga när det är fråga om produkter som är näraliggande dem som ingår i arbetsgivarens sortiment. Exempel härpå kan vara olika typer av bilar eller olika slags hushållsapparater.

Frågan om beskattningen av fria tidningar till bostaden för anställda vid tidningsföretag har utskottet behandlat tidigare och därvid avstyrkt motionsförslag om att beskattning inte skall ske. Vi har hänvisat till att det i första hand är en fråga för riksskatteverket.

Jag yrkar avslag även på reservationerna nr 4 och 5 och bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 30 maj.)

15 § Säkerhetspolisen

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1990/91:JuU31 Säkerhetspolisen (prop. 1990/91:100 delvis).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 30 maj.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.53 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

16 § Narkotikabrottslighet

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1990/91:JuU32 Narkotikabrottslighet (prop. 1990/91:127).

Anf. 121 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Europa är nu utsatt för ett mycket hårt tryck från de internationella narkotikasyndikaten. Anledningen till detta är att produktionen av narkotika har nått nya rekord under de senaste åren samtidigt som den nord-amerikanska polisen numera har en betydligt hårdare narkotikakontroll än tidigare; Nordamerika har ju alltid varit en stor narkotikamarknad. Detta har medfört att de stora narkotikaligorna ökat trycket mot Europa för att få avsättning för sina produkter.

Kokainet, som inte tidigare varit så vanligt förekommande i vår världsdel, är nu på väg att bli den verkligt stora drogen här. De sydamerikanska ligorna har gjort Spanien till Europas kokainmagasin.

Förklaringen till detta är naturligtvis att den kulturella och språkliga gemenskapen mellan Sydamerika och Spanien gör det lättare för t.ex. en colombiansk eller boliviansk narkotikasmugglare att undgå uppmärksamhet i Madrid än i London, Paris eller Köpenhamn.

De colombianska narkotikakungarna dök visserligen upp i Spanien redan i början av 1980-talet. Vi minns hur José Luis Ochoa från Medellín och José Rodríguez Orejuela från Cali då ledde sina organisationer från lyxiga högkvarter utanför Madrid. Men det är först nu som de sydamerikanska narkotikakungarna i Spanien blivit verkligt starka.

Galicien nära den portugisiska gränsen har identifierats som den viktigaste inkörsporten för kokainet. Narkotikasmugglarna har övertagit de gamla lederna för tobakssmuggling och lejer tidigare tobakskungar och deras hantlangare att leda operationerna. Enligt uppgift från den spanska narkotikapolisen är det sydamerikaner som är chefer och spanjorer som är underhugare.

Uppfinningsrikedomen när det gäller att smuggla narkotika är stor och leder till att polisen hela tiden ligger ett steg efter smugglarna. Ibland lyckas polisen emellertid avslöja verkligt fantasifulla gömställen. Som exempel kan nämnas en händelse som inträffade på en spansk flygplats för några veckor sedan.

Tulltjänstemännen blev misstänksamma när en lastbilschaufför visade tecken på nervositet då hans frakt av badkar och bassänger skulle granskas. Polisens kemister upptäckte då att det tillhörande fiberglaslet blandats med narkotika. När glaset brutits ned frigjordes ca 100 kilo kokain.

Men det kan också vara rena tillfälligheter att en narkotikasmuggling avslöjas. I februari gjorde den spanska polisen ett rekordbeslag på fartyget El Bongo efter det att fartyget förlist 16 mil utanför Kanarieöarna.

Under 1990 beslagtogs i Spanien inte mindre än 5,3 ton colombianskt kokain, vilket var en ökning med 3,5 ton från året dessförinnan.

Som framgått av det jag sagt är det i huvudsak sydamerikanska narkotika-syndikat som smugglar in kokain till Europa via Spanien. Man räknar med att minst 75 % av den narkotika som kommer till Spanien är avsedd för vidareexport till andra europeiska länder, däribland Sverige.

Den totala kokainproduktionen kan uppskattas till mellan 500 och 1 000 ton om året. Av denna mängd beslagts endast en mindre del. För varje ton som beslagts räknar man med att det går ut tio på marknaden.

Även när det gäller heroinsmuggling har aktiviteten i världen – och då i synnerhet Europa – ökat av de skäl jag tidigare anförde. Här har man dessutom upptäckt ett nytt fenomen.

Samstämmiga uppgifter från olika håll tyder på att västafrikaner, och då främst nigerianer, håller på att ta över heroinmarknaden i Europa och USA. Den sammanlagda mängden heroin som i hela världen beslagtogs från västafrikaner var år 1985 ca 25 kilo. 1989 hade siffran ökat till ca 760 kilo. Statistiken för 1990 är ännu inte klar, men visar en ytterligare ökning.

Under tiden juli 1989–september 1990 greps i Europa inte mindre än 500 nigerianska medborgare misstänka för narkotikabrott. Men inrapporteringen är inte hundra procentig. De personer som gripits utanför flygplatser och hamnar finns inte med i statistiken.

Nigerianerna är också inblandade i den narkotikasmuggling som sker från Sovjetunionen till Sverige. Det finns flera direktförbindelser mellan Nigerias huvudstad Lagos och Moskva. I flera svenska polisutredningar har man kunnat konstatera att heroin smugglats sträckan Lagos–Moskva–Stockholm.

De nigerianska myndigheterna börjar emellertid nu få upp ögonen för problemen. Seriösa nigerianska affärsmän har känt sig trakasserade när de blivit utsatta för omfattande kontroller i samband med sina resor. Nigerianska företag har hotat med att om inte dessa "trakasserier" slutar så skall de se till att varje vit man som reser in i Nigeria skall utsättas för samma kontroller. Det hela har lett till besvärande relationer mellan Nigeria och de länder som är viktiga för Nigeria ur handelssynpunkt, t.ex. USA och Storbritannien.

En nationell narkotikabyrå har upprättats i Nigeria under 1990, Narcotic Drug Law Enforcement Agency, NDLEA. Amerikanska DEA har hjälpt NDLEA med att utarbeta ett utbildningsprogram för polis och tull på de internationella nigerianska flygplatserna. DEA har skänkt narkotikahundar. Även Storbritannien har skänkt utrustning till Nigeria och bistått med utbildningshjälp.

NDLEA försöker nu få till stånd en lag som innebär att nigerianska medborgare som dömts för narkotikabrott i andra länder skall återföras till Nige-

ria, där de skall dömas *dels* för att illegalt ha fört ut narkotika ur landet, *dels* för att ha skadat staten Nigerias internationella rykte. Nigeria har i dag inte dödsstraff för narkotikabrott, men det finns starka krafter som vill införa det. Myndigheterna kommer också att starta en kampanj för att ändra nigerianernas syn på narkotika och smuggling. Det finns de som fruktar att Nigeria skall bli ett andra Colombia med korruption och maffiastyre.

Tyvärr har narkotikan en bra grogrund i de västafrikanska länderna. Analphabetismen är stor och befolkningen vet oftast ingenting om världens narkotikaproblem, varför de flesta inte ser smugglingsverksamheten som något särskilt kriminellt. När narkotikasmugglande nigerianer kommer hem efter att ha rest runt i världen har de såväl pengar som snygga, moderna kläder med sig. Under dessa omständigheter är det naturligtvis inte speciellt svårt för profitörerna att värva nya kurirer.

Herr talman! Jag har gjort den här internationella beskrivningen för att fästa riksdagens uppmärksamhet på det hot som för närvarande finns för Sveriges del när det gäller narkotikan.

Sverige är mer sårbart än tidigare genom att polisens och tullens resurser minskat under 1980-talet. Narkotikabrott är ju s.k. upptäcktsbrott, vilket innebär att storleken på de bekämpande resurserna är helt avgörande för möjligheten att förhindra att narkotikabrottsligheten utvecklas. Straffen i vårt land för olika former av grövre narkotikahandling är vid en internationell jämförelse dessutom tämligen milda.

Sammantaget har detta lett till att narkotikahandlare från andra länder i stor utsträckning sökt sig till Sverige för att här utöva sin verksamhet – i många fall i organiserade former. Ett land med milda straffsanktioner utgör ju en attraktiv marknad för internationellt verksamma tillverkare och försäljare.

Vi har från moderat sida gång på gång pekat på den här utvecklingen. Själv har jag stått i den här talarstolen vid åtskilliga tillfällen och varnat för de internationella narkotikasyndikatens ökade tryck på vårt land. Att problemet inte tagits tillräckligt på allvar från alla håll har naturligtvis fördröjt kampen mot narkotikan.

Den socialdemokratiska regeringens politik har under hela 1980-talet genomsyrats av 60-talets och det tidiga 70-talets flumpolitik. Andra som har bagatelliserat problemet har gjort det därför att de helt enkelt inte *velat* tro att situationen varit så allvarlig som den varit. Det har nog funnits en hel del av den mentalitet som kan sammanfattas med uttrycket "det kan inte hända oss".

Jag minns när jag år 1981 i ett TV-program beskrev hur jag trodde att 80-talet skulle gestalta sig för vårt land ur narkotikasynpunkt. När jag framförde teorin att kokainet och dess närbesläktade preparat inom några år skulle vara ute på den svenska marknaden i full skala log programledaren och undrade om jag inte överdrev. Flera politiker hörde av sig och tyckte att jag målade upp en alltför mörk bild.

Nu har vi facit i vår hand. Kokainet och dess biprodukter, t.ex. crack, florerar på marknaden som aldrig förr. På grund av den stora tillgången är priset i allmänhet så lågt att det är billigare att berusa sig på kokain än på

starköl. Det är också vanligt att kokainaffärer görs mellan borden på många av våra krogar – inte minst i storstäderna.

Tillgången på heroin, amfetamin, cannabis och andra kända "märken" är större än någonsin tidigare. Det finns inte minsta tecken på förbättring av narkotikasituationen. Allt ser bara ut att bli sämre. De senaste årens narkotikapolitik har inte uppfyllt målet om ett narkotikafritt samhälle, varför det nu krävs mer kraftfulla tag mot narkotikamissbruket än tidigare.

Av denna anledning är det nödvändigt med en helt ny inriktning på narkotikapolitiken. Utgångspunkten för denna politik bör vara *dels* att målet skall vara ett narkotikafritt Sverige, *dels* att ingen skall kunna missbruka narkotika utan att möta en tydlig reaktion, *dels* att strängare straffregler och striktare vårdlagar bör införas.

Konsumtion av en viss mängd narkotika bör inte bedömas ha ett lägre straffvärde än innehav av samma mängd. Straffskalan för eget bruk av narkotika bör därför sammanfalla med den för innehav. Detta innebär att fängelse bör införas i straffskalan för eget bruk vid ringa narkotikabrott.

Däriigenom blir det också möjligt för polisen att göra kroppsbesiktning, t.ex. ta blodprov och urinprov, på misstänkta missbrukare. En sådan lagändring skulle sätta ett effektivt tryck på missbruksmiljöerna. Vi skulle kunna pressa de vårdbehövande mot nödvändig vård, pressa de icke vårdbehövande, dvs. nöjesnarkarna och nybörjarna, ur narkotikamarknaden och avhålla så många som möjligt från att över huvud taget börja använda narkotika.

När det gäller gränsdragningen mellan narkotikabrott och ringa narkotikabrott har vi i dag en oacceptabel praxis i framför allt storstadsregionerna. Som ringa brott bedöms i allmänhet innehav av upp till 1 hekto cannabis, 10 gram amfetamin, 2 gram kokain eller 1 gram heroin. Det är alltså möjligt att inneha narkotika för tusentals kronor utan att riskera något högre straff.

Det är angeläget att utrymmet för att bedöma narkotikabrott som ringa begränsas kraftigt. Det betyder att avsevärt fler brott än för närvarande bör anses vara av mellangraden. Därmed skulle andra påföljder än böter komma i fråga. Även anhållande och häktning skulle komma att aktualiseras betydligt oftare.

En förändring i detta avseende kan uppnås om narkotikastrafflagens 2 § ändras så, att den på ett klarare sätt anger att endast den som haft befattning med mycket små mängder narkotika kan dömas för ringa brott.

Det är emellertid inte lämpligt att i själva lagtexten ange några mängder. Däremot vore det fullt möjligt att skriva att endast en "obetydlig mängd" narkotika skall anses som ringa brott.

Innebörden av lagrummet kan sedan närmare förklaras i de s.k. motiven, exempelvis på så sätt att det klargörs att med obetydlig mängd narkotika skall avses en så liten mängd att den normalt inte kan delas upp ytterligare före konsumtion. I praktiken skulle alltså endast den minsta tänkbara mängd som en missbrukare bär på sig eller på annat sätt har befattning med kunna rubriceras som ringa brott. Under rubriceringen ringa narkotikabrott bör alltså bara få rymmas en enda s.k. dos.

Större mängder skulle falla under mellangraden av narkotikabrott med strängare påföljder och möjligheter till straffprocessuella ingripanden.

För att sätta press på langare och tillverkare krävs kraftiga höjningar av straffen för narkotikabrott och grovt narkotikabrott. Maximistraftet för narkotikabrott bör höjas från fängelse i tre år till fängelse i sex år. Straffskalan för grovt narkotikabrott bör höjas från fängelse i lägst två år och högst tio år till fängelse i lägst fyra år och högst tio år eller livstid.

Med strängare straffsatser kommer det att bli känt att det är farligt att försöka syssla med narkotikahandling i stor skala i Sverige. En höjning av straffminimum bör i förening med risken för ett livstidsstraff få en avgörande verkan på den grova narkotikabrottsligheten.

Det har under de senaste åren blivit allt vanligare att smuggla narkotika genom att svälja eller stoppa in narkotikan i kroppens håligheter. Inte minst de västafrikanska smugglarna använder sig i stor utsträckning av den metoden. Detta förfaringsätt vållar tull och polis stora svårigheter när det gäller uppdagandet och förhindrandet av smugglingsbrottet. Trots att detta är en mycket avancerad smugglingsmetod kan påföljden ofta stanna vid böter. Straffet för denna typ av smuggling bör därför höjas. Genom att straffet blir mer kännbart bör det i större utsträckning än för närvarande kunna avhålla personer från att ge sig in på sådan smugglingsverksamhet.

Herr talman! Narkotikasituationen i Europa har aldrig varit så allvarlig som nu. Sveriges position som ett av de främsta målen för de internationella narkotikasyndikaten gör det nödvändigt med en skärpning av den svenska narkotikapolitiken. De förslag till förändringar som jag här talat för – och som i huvudsak bygger på moderata motioner – är helt grundläggande i det avseendet. Men det är också väsentligt att det internationella samarbetet på narkotikaområdet intensifieras.

Sveriges tillträde till FNs narkotikabrottskonvention utgör ett viktigt steg i det sammanhanget. Det är också viktigt att vi får ett utbyggt europeiskt samarbete i narkotikafrågan. En särskild europeisk strategi för narkotikabekämpning är vad som behövs under många år.

Införandet av den inre marknaden inom EG medför i princip en avveckling av gränskontrollerna, varigenom resande fritt kommer att kunna passera gränserna. EGs ministerråd har i ett uttalande den 8 oktober 1990 om tullmyndigheternas fortsatta roll påpekat att den fria rörligheten för varor och personer kommer att medföra ökad risk för illegal trafik med t.ex. narkotika eller annat som utgör ett hot mot samhället. Därför har Ministerrådet pekat på behovet av kontroller vid de inre gränserna.

Denna kontroll skall enligt Ministerrådet ske diskret och stickprovvis samt vara inriktad på högriskobjekt. En effektiv kontroll kommer självfallet också att göras vid de externa gränserna. Rådet understryker att samarbetet mellan tullmyndigheter och andra myndigheter måste förstärkas.

Sex EG-stater – Belgien, Nederländerna, Luxemburg, Frankrike, Tyskland och Italien – har slutit det s.k. Schengen-avtalet med ikraftträdande tidigast den 1 januari 1992. I detta avtal sägs att traditionell tullkontroll inte får företas. Kontroll får bara ske vid misstanke om brott. I Schengen-avtalet finns dock viktiga inslag om samarbete mellan berörda länders myndigheter när det gäller exempelvis spaning.

Det råder alltså en viss osäkerhet om hur EG exakt kommer att utforma tullkontrollen. Det står klart att en svensk EG-anslutning väntas medföra

krav på en förstärkning av den yttre kontrollen mot tredje land. Samtidigt finns behov av en effektiv gränskontroll för att förhindra narkotika och andra samhällsfarliga varor att komma in i landet via annat EG-land.

Sammantaget gör jag den bedömningen att vi inom ramen för det nya Europa bör ha en chans till framgång på narkotikaområdet som vi inte haft tidigare.

Jag yrkar bifall till reservationerna nr 2 och 4.

Anf. 122 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Narkotikamissbruket är ett av världens största sociala problem. Det är också ett av världens största kriminalproblem genom den korruption och de brott av olika slag det leder till, såsom mord och egendomsbrott.

För att komma åt narkotikamissbruket och narkotikahandeln krävs insatser på såväl internationellt som nationellt plan.

Förenta nationerna och Världshälsoorganisationen har sedan många år prioriterat narkotikabekämpningen. Många länder gör också kraftfulla insatser för att bekämpa narkotikan. Men, herr talman, tyvärr finns det också stater som inte visar något som helst intresse för att bekämpa handeln med droger. Det finns t.o.m., som bekant, länder vars ekonomi är helt beroende av sådan försäljning. Det är därför viktigt att de lagar och internationella överenskommelser som finns också tillämpas. Ja, det är helt avgörande för att narkotikabekämpningen skall lyckas.

Därför, herr talman, har vi från folkpartiet liberalernas sida ingenting att invända mot regeringens förslag till riksdagen att godkänna FN-konventionen om åtgärder i kampen mot den internationella narkotikabrottsligheten.

Narkotikautvecklingen i Sverige visar på fortsatta allvarliga problem, med god tillgång på narkotika och tyvärr en nyrekrytering av missbrukare. Missbruket är spritt över hela landet, och alla våra insatser måste syfta till att förebygga, att hejda och att tränga tillbaka missbruket. Sambandet mellan missbruk och kriminalitet är så tydligt att det inte finns någon brottsbekämpande åtgärd som skulle ha större effekt än en framgångsrik kamp mot missbruket.

Vi i folkpartiet liberalerna är inte nöjda med den svenska narkotikalagstiftningen. Den behöver skärpas i några viktiga avseenden, vilket vi också har gett uttryck för i ett par reservationer till dagens betänkande. Jag syftar på reservationerna 2 och 3.

I den förra framhåller vi att det skall vara självklart att konsumtionen av en viss mängd narkotika inte, som nu, skall bedömas ha lägre straffvärde än innehav av samma mängd. Då man kan dömas till fängelse för ringa innehav av narkotika, bör man också kunna dömas till fängelse för egen ringa konsumtion av narkotika, inte minst därför att fängelsestraff i straffskalan är nödvändigt om man vill tillgripa vissa tvångsmedel, t.ex. kroppsbesiktning, och för att kunna döma till vård.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2, och jag stödjer reservation 3, som behandlar gränsen för ringa narkotikabrott. Gränsen för vad som avses med ringa narkotikabrott har förskjutits uppåt till en nivå som är för hög. Det kan enligt vår mening vara ringa brott bara när man har så litet narkotika

på sig att den inte kan delas upp ytterligare för konsumtion. Innehar man mera, skall det anses vara icke ringa narkotikabrott.

Anf. 123 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! Narkotikan är ett mycket svårt samhällsproblem och utgör också orsaken till en betydande andel av den ökande brottsligheten. Hanteringen av narkotika är ofta förbunden med våld, och det innebär att kampen mot narkotikan är mycket angelägen också för att komma till rätta med våldsbrottsligheten.

Ibland sägs det i olika sammanhang att narkotikabruket minskar i Sverige, men det har under senare tid gjorts en undersökning i tio kommuner i Malmöhus län där man har visat på den motsatta tendensen. Man talar om en fyrdubbling i stället för en minskning. Man har inte fått fram några tendenser till att bruket minskar.

Detta stämmer också med vad olika myndigheter ibland rapporterar om ökningen av bruket av amfetamin och kokain bland unga och även bland vuxna som är socialt etablerade. Kombinationen narkotika–alkohol är mycket vanlig i denna s.k. socialt etablerade grupp.

Det ökande bruket av narkotika i skenbart stabila sociala miljöer är extra allvarligt och måste stoppas. Helgmissbruk ger framför allt barn och ungdomar till missbrukande föräldrar en alldeles felaktig bild av missbrukets effekter. Ur denna grupp helgmissbrukare rekryteras självklart många av de så småningom grava missbrukarna.

Narkotikamissbruket måste bekämpas i alla led. Här finns det erfarenheter bl.a. från den verksamhet som polismyndigheten i Arboga genomförde för några år sedan. Verksamheten visar att narkotikamissbruket kan kraftigt minska i omfattning genom en intensiv satsning på att jaga gatulangare och bevaka kända narkotikamissbrukare. På så sätt kunde polisen lokalisera ett stort antal socialt väl etablerade okända missbrukare och minska narkotikamissbruket på orten mycket markant.

Det är viktigt att sänka toleransnivån för innehav av narkotika. Initiativ från bl.a. centerpartiet har lett till att innehav av narkotika numera är straffbart. Erfarenheterna har dock visat att toleransnivån för innehav är alldeles för hög. Sedan 1986 har gränserna för vad som skall betraktas som ringa innehav av narkotika, t.ex. hasch och amfetamin, i praktiken höjts. Det är naturligtvis helt otillfredsställande. Ofta leder upptäckt av sådant innehav inte till några kännbara åtgärder alls, knappt intagning på polisstation. Det kan så småningom kanske bli böter som vanligtvis inte kan betalas av den som har blivit dömd till böter. Det är bara att konstatera att lagen i straffrättsligt hänseende inte är tillräckligt effektiv.

Angående eget bruk av narkotika stadgas i narkotikastrafflagen att om gärningen består i ett eget bruk av narkotika döms bara till böter. Avsaknad av fängelse i straffskalan har medfört att kriminaliseringen av eget narkotikabruk i praktiken blivit verkningsslöst. Polisen saknar möjligheter att presentera bevis, såvida den misstänkte inte frivilligt medger blod- eller urinprovstagning. För att möjliggöra för polisen att ta blod- och urinprov och genomföra husrannsakan krävs fängelse i straffskalan – som tidigare talare redan har sagt. Jag föreslår att påföljden för brottet eget bruk av narkotika

skall vara böter eller fängelse. Straffskärpningen ger domstolen möjligheter att döma den missbrukare som vid upprepade tillfällen har dömts för eget bruk till kontraktsvård.

I dagarna har vi fått ett upprop från ett antal organisationer som handlar om behovet av att stoppa narkotikamissbruket. Det är Föräldraföreningen mot narkotika, Riksförbundet narkotikafritt samhälle, Riksförbundet narkotikafri ungdom, Svenska Carnegie Institutet, Svenska narkotikapolisföreningen och Ungdomens nykterhetsförbund. I uppropet argumenterar man för allvaret i att sätta in fler åtgärder.

Den första punkten gäller att ökade resurser skall satsas på information och utbildning för att kunna förebygga och tidigt upptäcka narkotikamissbruk. För det andra att möjliggöra tidiga ingripanden mot missbrukare samtidigt som vårdresurserna förstärks. För det tredje skall narkotikastrafflagens bestämmelse om straff för missbruk av narkotika ändras så att möjligheter skapas att säkra bevis genom urin- och blodprov samt husrannsakan. För det fjärde skall åtalspraxis tillämpas lika i landet och mindre narkotikabrott ej avskrivs eller rutinmässigt endast leda till böter. För det femte skall fängelser och andra institutioner inom kriminal- och socialvård hållas helt narkotikafria.

Herr talman! Vi i centerpartiet känner ett starkt stöd för de synpunkter vi har anfört i vår motion. Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 3.

Anf. 124 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Herr talman! Det är inte ofta som jag kan hålla med Jerry Martinger. Men i dag tyckte jag att hans anförande var bra i den första delen, dvs. redovisningen av den internationella narkotikaverksamheten. Det tycker jag att Jerry Martinger skall honoreras för. Den andra delen tyckte jag däremot inte om. Vi har helt skilda uppfattningar.

Egentligen kan denna diskussion besparas kammaren. Vi skall i dag fatta ett beslut om en narkotikakonvention. Vi skall inte fatta beslut om att förändra vår narkotikapolitik. Vi socialdemokrater anser att den står fast.

Det betänkande vi diskuterar i dag innefattar ett godkännande av en FN-konvention mot narkotika och sammanhängande ändringar i brottsbalkens bestämmelser om häleri. Utskottet har i samband med detta behandlat ett antal motioner som har avstyrkts, med undantag för två motioner där utskottet gör ett tillkännagivande. Utskottet delar motionärernas oro över det ökade antalet tillgrepp av fortskaffningsmedel, och utskottet anser att regeringen snarast bör förelägga riksdagen förslag till erforderlig lagstiftning.

Vi har också att behandla fem reservationer som är knutna till betänkandet. En av reservationerna tar upp frågan om inriktningen av narkotikapolitiken. Målet när det gäller kampen mot narkotikabrottsligheten är att skapa ett narkotikafritt samhälle. Vad jag förstår är utskottet överens om det målet. Men reservanterna är inte nöjda med de åtgärder som görs i dag. Det finns en bra redovisning i betänkandet för vad som har hänt. Reservanterna vill bl.a. införa fängelse i straffskalan för eget bruk vid ringa narkotikabrott. De vill också göra området för vad som kan bedömas som ringa narkotikabrott snävare. Det sistnämnda behandlas även i reservation 3 som de tre borgerliga partierna står bakom.

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

Narkotikabrottslighet

Nu har vi fått en redogörelse för vad Jerry Martinger anser vara ringa narkotikabrott och att han anser att inriktningen skall vara ett snävare område. Kanske även de andra partierna står bakom detta.

Under förra riksmötet behandlade vi liknande motioner. Vi redogjorde då för den praxis som anses gälla på området. Vi ansåg då att det inte fanns anledning att frånga vårt ställningstagande från år 1984. Utskottets inställning i denna fråga har inte ändrats i år.

Frågan om fängelse i straffskalan har vi också behandlat i kammaren tidigare – senast förra året. Vi menade då, liksom vi gör i år, att vårderna av missbrukare borde i princip åvila socialtjänsten och sjukvården. Döms man där emot till fängelse eller skyddstillsyn och samtidigt har missbruksproblem, skall man naturligtvis kunna beredas vård inom kriminalvårdens ram. Vi menar att dessa överväganden talar mot att låta fängelse ingå i straffskalan för enbart eget bruk av narkotika.

Herr talman! Kampen mot narkotikabrottsligheten är en av de viktigaste kriminalpolitiska uppgifterna. Det är vi också överens om här i kammaren. Från samhällets synvinkel vet vi också att missbruket kan få förödande konsekvenser. Vi vet att det medför mycket lidande för missbrukarna. Vi vet också att det medför en omfattande kriminalitet som ofta finansieras med hjälp av stöld, rån eller prostitution.

Vår kontroll av narkotika påverkas av situationen i andra länder. Därför tycker jag att narkotikakonventionen, som nu innebär en förstärkning av det internationella samarbetet, är mycket bra. En huvudpunkt i konventionen är kriminaliseringen av gärningar som innebär bistånd till att omsätta vinster från olaglig narkotikahandling eller hjälp att på annat sätt dölja vad sådana tillgångar kan komma från. Konventionen medför också en starkare internationell kontroll av narkotikaframställningen. Också detta är mycket viktigt för en effektiv prevention.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan samt avslag på samtliga reservationer.

Anf. 125 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Ulla-Britt Åbark försvarar utskottsmajoritetens inställning och polemiserar mot de borgerliga partiernas krav att fängelse skall ingå i straffskalan för eget bruk av narkotika vid ringa narkotikabrott. Men jag tycker att Ulla-Britt Åbark gör det med utgångspunkt i en felaktig beskrivning av vad det är vi egentligen menar. Också vi anser, Ulla-Britt Åbark, att det är socialtjänsten och sjukvården som i första hand skall handha vården av missbrukare.

Också vi menar att om det inte är påkallat att döma till annat än böter, skall man naturligtvis inte göra det. Men vi menar därutöver att det skall vara möjligt att använda det som kallas det straffprocessuella tvångsmedlet kroppsbesiktning för att säkra bevisning vid misstanke om eget bruk av narkotika.

Vi anser också att det skall vara möjligt att döma till vård, i första hand kontraktsvård och skyddstillsyn med föreskrift om behandling. Det kan man alltså inte göra, om inte fängelse ingår i straffskalan.

Det är i det sista momentet som reservanterna och utskottsmajoriteten skiljer sig åt. I första och andra momentet är det ingen skillnad.

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

Narkotikabrottslighet

Anf. 126 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! Ulla-Britt Åbark sade att vi är överens om det mesta. Då är det litet förvånande att vi inte skulle kunna vara överens om kraven i reservation 2, eftersom det visar sig att de bestämmelser som nu finns inte är tillräckliga för att klara problemen.

Vi är överens om problemanalysen. Vi är överens om att man måste vidta alla åtgärder som går att vidta. Här har vi ett område där det är alldeles uppenbart att det fattas ett inslag i lagstiftningen och samhällets möjligheter att reagera. Varför, Ulla-Britt Åbark, inte ta det återstående steget, så att vi kan göra de insatser som vi är överens om att vi måste göra?

Anf. 127 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Jag tackar Ulla-Britt Åbark för de vackra orden beträffande den första delen av mitt anförande. När det gäller den andra delen är det ju så att den politik som förespråkats av de borgerliga partierna skiljer sig från den politik som socialdemokraterna för, så till vida att vi kräver av missbrukarna att de skall låta bli narkotikan.

Att ställa krav i det här sammanhanget är detsamma som att bry sig om. Vår politik innebär alltså att vi bryr oss om de människor som är på väg att hamna i social misär. Den socialdemokratiska synen på missbrukarna är mer cynisk. Socialdemokraterna förespråkar en låt-gå-politik. Man bekymrar sig inte om människorna i riskzonen. Det är först när de stackars människorna har etablerat ett allvarligt missbruk som man är beredd att ingripa, men då är det ofta för sent.

En narkotikapolitik som helt bygger på att missbrukare frivilligt skall söka vård är inte någon bra narkotikapolitik. Vi vet av erfarenhet att det är mycket ovanligt med frivillighet i det här avseendet. Därav kan vi dra slutsatsen att motivationen att söka vård inte är någonting som kommer inifrån eller som uppstår spontant utan att en sådan motivation i hög grad är en spegling av omvärldens attityd och förhållningssätt gentemot missbruket och missbrukarna.

Så ett tryck på narkotikamarknaden enligt den modell som jag har talat för bör därför leda till en större benägenhet att söka vård, inte tvärtom. Jag skulle gärna vilja veta av Ulla-Britt Åbark: Vad är skälet till att socialdemokraterna inte vill genomföra en effektiv kriminalisering av narkotikamissbruket, dvs. varför vill man inte införa fängelse i straffskalan för eget bruk vid ringa narkotikabrott? Vad är skälet till detta?

Anf. 128 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Herr talman! Skälet, Jerry Martinger, är att vi tror på människorna. Vi tror att man kan uppmuntra människor till att göra det bästa för sig själva. Vi tror alltså inte på ett hårdare samhälle. Vi vill ha ett mjukare samhälle.

Det jag nu sagt utgör också svar på det som Anders Svärd och Lars Sundin har pratat om. Vi tror på människorna.

"Vad vi egentligen menar", säger Lars Sundin. Han säger också "vi är

alltså överens", men det är vi ju inte. Vi skiljer oss åt i frågan om att stifta hårdare lagar, och det är en punkt som är ganska fundamental, tycker jag.

Anf. 129 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Tror på människorna gör vi också, men jag vill påstå att vi bekymrar oss mer om hur det går för de enskilda människorna, dvs. i det här fallet missbrukarna, genom att vi vill göra ingripandena i ett så tidigt skede att de inte kommer att hamna i allvarligt missbruk.

Med den effektiva kriminalisering som jag pratar om, dvs. att man inför fängelse i straffskalan för eget bruk vid ringa narkotikabrott, blir det större möjligheter till tidiga ingripanden. Och det tidiga ingripandet har en helt avgörande betydelse, av två skäl.

För det första är naturligtvis möjligheten att hejda ett påbörjat missbruk med åtföljande brottslighet störst innan ett drogberoende hunnit utvecklas och ett missbruksbeteende har befasts.

För det andra kan man naturligtvis begränsa narkotikans vidare utbredning genom tidigt uppdagande och ingripande mot det enskilda missbruket, därför att i de flesta fall sker ju faktiskt spridningen från missbrukaren till personer i missbrukarens bekantskapskrets just i början av den s.k. missbrukskarriären.

Anf. 130 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! En enkel fråga till Ulla-Britt Åbark: Tycker Ulla-Britt Åbark att kampen mot narkotikan har varit så framgångsrik i Sverige att man inte kan pröva det nya greppet att också införa fängelse i straffskalan för eget bruk av narkotika vid ringa narkotikabrott?

Answer inte Ulla-Britt Åbark – som kommentar till reservation 3 – att gränsen för vad som är ringa narkotikabrott har förskjutits uppåt, så att den inte är densamma som riksdagen 1985 sade att den skulle vara?

För övrigt, herr talman, vill jag för folkpartiet liberalernas del säga att vi ställer oss bakom det upprop i narkotikafrågan som har gjorts av en rad föreningar.

Anf. 131 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! Ulla-Britt Åbark säger att vi skall ha en vård som är human, som sätter människan i centrum. På den punkten tror jag inte att det finns några delade meningar.

Vad som emellertid är allvarligt är ju att till missbrukets karakteristika hör att man förnekar. Därför kan ingen vård sättas in. Alltså kan man inte tillämpa någon human vård på den som inte erkänner sig ha något problem.

Där kommer straffskalan in, möjligheten att undersöka och belägga och få fram ett konstaterat bruk/missbruk och kunna sätta in den humana vården, som vi vill göra. Man måste kunna hitta en möjlighet att få människor under behandling. Det hjälper inte hur humana vi vill vara, om vi inte har några att behandla.

Anf. 132 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Herr talman! Jag tror nog att den narkotikapolitik som vi har i dag och som vi har beslutat om i riksdagen är bra. Jag tror på den.

Jag tror som sagt på människorna. Jag tror på de människor som jobbar med missbrukare. Jag tror på de människor som är med i gatulangningsgruppen som är tillsatt här i Stockholm. Jag tror på ATHENA-gruppen, bl.a. Jag tror att den gör ett mycket mycket bra jobb och anser att den skall få fortsätta med det. Vi skall inte ha fängelsestraff för ringa narkotikabrott.

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

Ingripande av polis

Anf. 133 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! Alla vill vi naturligtvis tro på de beslut vi fattar och vill tro att de är tillräckliga. Men alldeles uppenbart är det så att människor i olika föreningar, poliser m.fl. menar att det är absolut nödvändigt att vidta ytterligare åtgärder.

Uppropet som jag tidigare citerade ger klara belägg för det. Bakom detta står människor som vet exakt vad det handlar om och som inte känner behov av att försvara något beslut man har fattat. Det är folk som jobbar med människor i en besvärlig situation. Då behövs de åtgärder som vi har föreslagit.

Anf. 134 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Ulla-Britt Åbark sade inledningsvis att hon instämmer i det som jag sade i första delen av mitt huvudanförande. Av vad jag där sade framgick att situationen i Sverige aldrig har varit så dålig som nu när det gäller missbruk.

Mot den bakgrunden vill jag ställa frågan till Ulla-Britt Åbark: Anser Ulla-Britt Åbark inte att det behövs några ytterligare åtgärder alls mot narkotikan, trots den kraftiga ökning av missbruket som hon då håller med om att vi har fått?

Anf. 135 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Herr talman! En liten rättelse till Jerry Martinger. Jag instämde i den internationella delen av hans anförande och inte i någonting annat.

Anf. 136 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Då är min fråga till Ulla-Britt Åbark: Anser Ulla-Britt Åbark att missbruket har ökat i Sverige eller att det har minskat? Anser Ulla-Britt Åbark att antalet narkotikabrott har ökat eller att de har minskat?

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 30 maj.)

17 § Ingripande av polis

Föredrogs

justitieuskottets betänkande

1990/91:JuU36 Ingripande av polis (prop. 1990/91:129).

Anf. 137 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Vi skall nu behandla justitieuskottets betänkande nr 36 som heter Ingripande av polis. Bakgrunden till detta betänkande är en proposi-

129

tion som bygger på två skrivelser från rikspolisstyrelsen till regeringen. Där begär rikspolisstyrelsen dels att få utföra generella identitets- och fordonskontroller, dels möjligheter att ingripa mot deltagare i en folksamling som allvarligt stör den allmänna ordningen.

Regeringen har remissbehandlat skrivelserna. Regeringens förslag innebär att polisen ges utvidgade möjligheter att ta med personer till förhör som befinner sig inom ett område i anslutning till platsen där ett allvarligt brott nyligen förrövats och som inte frivilligt följer med till förhöret. Dessutom föreslås en utvidgad möjlighet att utföra husrannsakan för att söka efter den som skall gripas, anhållas eller häktas som misstänkt för ett grovt brott. En sådan husrannsakan får då göras i transportmedel på en plats där det finns särskild anledning att anta att den som kan misstänkas för brott kan komma att passera.

Ytterligare ett förslag gäller ändrade regler i polislagen som ger polisen rätt att undersöka transportmedel för att söka efter den som avvikit efter att ha intagits på en kriminalvårdsanstalt eller som har avvikit från en sjukvårdsinrättning.

Vi i folkpartiet liberalerna har förståelse för att regeringen önskar ge polisen goda arbetsmöjligheter. Men vi menar också att varje gång polisen ges utvidgade befogenheter måste det mycket noga vägas mot den enskilda individens behov av skydd för sin integritet.

Polisen har redan i dag befogenheter att ta med personer för förhör som befinner sig på platsen för brott. Vad regeringen nu föreslår är en kraftig utvidgning av polisens rätt att med tvång ta med personer till förhör.

Området inom vilket polisen får befogenheter att ta med personer kan vara ett helt bostadsområde, en stadsdel eller ännu större områden på landsbygden. Beskrivningen i propositionen är så öppen att området kan bli mycket stort. Det finns inte heller särskilt avgränsat hur lång tid efter brottet som dessa befogenheter gäller. Det betyder att polisen flera timmar efter det att ett allvarligt brott begåtts kan ta med en person med tvång som befinner sig någon kilometer från brottsplatsen. Det kan t.o.m. vara en person som anlant till området efter brottet, som på det här sättet tvingas med till polistationen. Vi menar att personer som själva inte är misstänkta för brott, inte på lösa grunder får utsättas för åtgärder som har karaktär av tvångsmetoder.

Regeringens förslag innehåller inte heller någon genomarbetad analys om varför förslaget skall se ut på just det här opreciserade sättet.

Vi menar även att det är tveksamt om dessa möjligheter som polisen nu tilldelas, kommer att kunna medföra några större framgångar i polisarbetet. En person som inte är misstänkt för brott och som mot sin vilja medtas för förhör, han kommer förmodligen inte att komma ihåg några värdefulla detaljer vid polisförhöret.

Mot bakgrund av vad jag nu har sagt menar vi att förslaget om utvidgade möjligheter att medta personer till förhör, som det nu ser ut, inte kan tillstyrkas. Det framgår av vår reservation nr 1, vilken jag härmed yrkar bifall till.

Däremot godtar vi propositionens förslag att i fordon söka efter personer som avvikit eller som skall anhållas.

Herr talman! När det sedan gäller rikspolisstyrelsens skrivelse som handlar om polisens möjligheter att ingripa mot deltagare i folksamling som all-

varligt stör den allmänna ordningen, väljer regeringen att här inte föreslå någon lagändring. I stället lämnar justitieministern en motivering till den befintliga lagstiftningen. Vi menar att detta förfaringssätt är olyckligt. Justitieministern har självfallet rätt att utveckla innebörden i gällande lagstiftning, så länge hennes uttalande inte leder till att lagstiftningen påverkas och får ett ändrat innehåll.

Vad som gjort att vi i folkpartiet liberalerna reagerat är, att justitieministern går in och styr på ett område där rättsläget är oklart. Belägen för att rättsläget är oklart är många. Rikspolisstyrelsen redogör för det rådande rättsläget och kommer därvid fram till att lagstiftningen inte täcker vad de anser sig behöva göra för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Deras brev går ut på konkretiserade lagändringar i såväl brottsbalken som polislagen.

När regeringen sedan får den här skrivelsen måste man tolka regeringens agerande som om de ansåg rättsläget oklart, eftersom regeringen sänder skrivelsen på remiss. Om regeringen ansett rättsläget klart hade denna åtgärd aldrig behövt vidtas. Dessutom är bakgrunden till rikspolisstyrelsens skrivelse JOs granskning och åtgärder med anledning av Stockholmspolisens metoder. JO har nyligen i två ärenden tagit ställning till massomhändertaganden som Stockholmspolisens företagit i samband med demonstrationer.

I det första fallet åtalade JO en kommissarie för myndighetsmissbruk alternativt vårdlös myndighetsutövning. I det andra fallet kom JO fram till att misstanke för brott fanns, men JO kunde inte utkräva något straffrättsligt ansvar eftersom det inte kunde kartläggas vem som fattat besluten om åtgärder.

Det finns dessutom ytterligare ett ärende som aktualiserades när kvalifikationsmatchen mellan Sverige och England spelades 1989. JO har här funnit misstanke om brott och inlett förundersökning, men förundersökningen är ännu inte avslutad. Vidare har professor Hans-Heinrich Vogel i Förvaltningsrättslig tidskrift nr 2 pekat på att tillräcklig utredning inte fanns när det gäller polisingripandena jämförda med regeringsformens fri- och rättighetsbestämmelser och bestämmelserna om demonstrationsfrihet.

Jag menar att den här genomgången visar att rättsläget är oklart. Trots detta går alltså justitieministern in för att, med hjälp av en detaljerad diskussion om hur man skall se på ingripanden vid störande av allmän ordning, försöka styra rättsutvecklingen. Justitieministern borde ha avvaktat domstolens dom och JOs slutliga ställningstagande i den pågående förundersökningen. Det kan inte uteslutas att justitieministerns redovisning av sina ståndpunkter kan uppfattas som en inblandning från regeringens sida i en förestående rättegång. Jag kan inte låta bli att här på nytt nämna att professor Vogel i sin artikel också pekat på det olyckliga i att propositionen läggs fram före JOs slutliga ställningstagande. Han menar att det blir en olycklig press på JO-ämbetet. Även samrådet med JO-ämbetet och polisen om innehållet i propositionen kan uppfattas som ett försök från regeringens sida till indirekt styrning av myndigheternas handlande.

Hela den här hanteringen är olycklig och vi har därför inte kunnat ställa upp bakom utskottets skrivning, utan har en egen motivering under reservation 4.

Anf. 138 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Mänskligt sett är detta det sista anförande jag håller, och den sista debatt jag deltar i, i den här kammaren. Jag vill till protokollet få antecknat ett tack för alla goda och stimulerande meningsutbyten med mina utskottskamrater.

Herr talman! Britta Bjelle har på ett bra sätt gjort en bakgrundsteckning till den här propositionen. Vad hon glömde, och vad man kanske skall peka på, är att propositionen faktiskt emanerar ur verkliga händelser.

I den ena delen som tar upp ändring i rättegångsbalken gäller det husrannsakan i transportmedel. Denna händelse var den nedskjutning av två poliser på Mariatorget som den numera så berömde Ursut gjorde sig skyldig till. Polisen spärrade då av Södermalm och upprättade någon slags check-point och detta stred emot rättegångsbalken.

Vi har nu i utskottet haft ett förslag från regeringen att titta på. Vi konstaterar att regeringen föreslår att sådana här kontroller i fortskaffningsmedel skall få förekomma när det gäller personer som skall gripas och anhålls eller häktas för brott.

Det vi moderater pekar på i reservation 2, och som är viktigt, är att vi tycker att regeringen sätter ribban alldeles för högt, dvs. man avgränsar denna kategori till dem som har begått brott som det är stadgat lägst fyra års fängelse för. Det är alldeles för högt. Det finns fem eller sex brott i brottsbalken som det är tal om här. Det är mycket grova brott.

Herr talman! Problemet med dessa brott är att i vissa fall kan det icke avgöras om det är ett sådant brott förrän gärningsmannen är hörd och han är strax efter gärningen på flykt. Då är det något besvärligt att avgöra huruvida ett sådant brott som avses i lagstiftningen har förelegat.

Jag tänker exempelvis på ett rån som förövas. Gärningsmannen löper ut ur lokalen med en hagelbössa under armen och försvinner i en bil. Var rånet att anses som grovt? Då stadgas fyra års fängelse. Eller var rånet icke grovt? Enligt högsta domstolen avgörs detta av huruvida det låg patroner i loppet eller icke. Det är alltså inte enbart frågan om det var ett skarpt vapen eller en blindgångare, utan om det var ett skarpt vapen med patroner i loppet. Därmed kan polisen icke använda denna lag som vi nu i morgon skall ta ställning till och besluta om, eftersom man icke har fått tag på gärningsmannen och undersökt hans vapen.

Herr talman! Jag vill allra sist säga till Britta Bjelle att det nog är bra med noggranna och genomtänkta analyser. Jag skall väl ändå avsluta min sejour i kammaren med att ge regeringen en del erkännanden. Den har ju här haft kanske den bästa av alla analyser, nämligen verkligheten som kartbok.

När den socialdemokratiska regeringen talar om verkligheten, då ställer vi moderater omedelbart upp. Men här tycker vi att ribban är satt för högt.

Herr talman! Jag stöder alla reservationer med moderata namnunderskrifter och avrundar mitt inlägg med att endast yrka bifall till reservation 2.

Anf. 139 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Herr talman! Till Göran Ericsson vill jag säga att folkpartiet har godtagit regeringens förslag när det gäller att eftersöka bilburna personer som skall anhållas eller häktas, som har rymt från fängelse osv.

Den analys som jag efterlyste gällde möjligheterna att med tvång ta med sig personer från mycket stora områden. Om det begås ett brott i en viss stadsdel kan enligt gällande bestämmelser den som befinner sig på platsen för brottet tas med till polisstation för förhör, om han eller hon vägrar att tala om vad som har hänt. Vad regeringen nu gör är att utvidga området för omhändertagande till exempelvis en hel stadsdel. Jag anser inte att regeringen har utvecklat motiven till att området måste utvidgas på detta sätt. Det saknas en analys.

Anf. 140 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! En av polisens viktigaste uppgifter är att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Om det är vi överens här i kammaren. Det innebär att lagstiftningen måste ge utrymme för nödvändiga ingripanden i detta syfte. Samtidigt måste lagstiftningen vägas mot den enskilda människans frihet och integritet.

Under den allmänna motionstiden väckte jag och Anders Svärd en motion med begäran till regeringen att lägga fram ett förslag till riksdagen om att polisen ges nödvändiga möjligheter att omhänderta personer som stör allmän ordning. Vi gjorde det mot bakgrund av den händelse som har nämnts tidigare i dag, nämligen polisens agerande i samband med VM-kvalmatchen i fotboll mellan Sverige och England på Råsunda i september 1989. Polisen ingrep vid det tillfället mot ett antal fotbollssupportrar – också benämnda fotbollshulliganer – i centrala Stockholm. Polisens agerande ledde till att justitieombudsmannen kritiserade gripandet av hundratals engelska fotbollssupportrar i centrala Stockholm. Samtidigt greps några svenska värnpliktiga, två grekiska journalister och en tysk banktjänsteman.

På JOs uppdrag utredde en åklagare polisens agerande. Resultatet blev att åtta polisbefäl i Stockholm delgavs misstanke om brott. Detta i sin tur ledde till att det uppstod tveksamhet bland poliserna om möjligheterna att i framtiden ingripa i upplöpsliknande situationer.

Centern motionerade om en ändring av lagen för att möjliggöra nödvändiga ingripanden från poliser utan att de samtidigt riskerade att bli åtalade. Vid den tidpunkten trodde vi att det var nödvändigt med en lagändring. Antagandet baserades på rikspolisstyrelsens skrivelse till regeringen i vilken också den hade föreslagits ändringar i polislagen. Ännu är detta ärende, som tidigare nämnts, inte avslutat.

Under utskottsbehandlingen har vi i centern fått klart för oss att en lagändring inte för dagen är nödvändig. Skälet är propositionens redovisning av de nuvarande lagenliga möjligheterna att ingripa. Redovisningen visar att de möjligheter som vi begärt skall finnas redan finns. Även rikspolisstyrelsen har ändrat uppfattning och anser inte heller att det för dagen är nödvändigt med en lagändring. Därför känns det inte rätt för oss i centern att kräva det.

Däremot kritiserar vi i likhet med folkpartiet det sätt varpå ärendet har handlagts. I reservation 4 trycker vi på det olyckliga förfaringsättet, som kan uppfattas som en inblandning från regeringen i en förestående rättegång. Det samråd som har ägt rum kan också uppfattas som ett försök från regeringen till indirekt styrning av myndigheternas handlande.

När jag funderade över detta ärende erinrade jag mig en debatt ganska

nyligen här i kammaren om rattfyllerilagstiftningen och dess tolkning. Debatten ägde rum den 16 november 1990. Frågan gällde varför lagen tolkas så olika som den faktiskt gör i skilda tingsrätter. Vad sägs egentligen i lagen? Har vi tolkat den rätt? Dessa frågor fick justitieminister Laila Freivalds, och på dem svarade hon anmärkningsvärt nog så här:

"Det är viktigt att komma ihåg att i ett rättssamhälle är tillämpningen av lagen en uppgift för rättsväsendet. Den styrning av tillämpningen som regering och riksdag skall svara för bör inskränka sig till beslut om nya lagar och uttalanden i förarbeten i anslutning till det."

Därför var inte justitieministern den 16 november 1990 beredd att diskutera lagens tolkning och tillämpning. Det var en uppgift som enligt justitieministern skulle åläggas domstolarna. Ärendet om polisens ingripande i samband med VM-kvalmatchen mot England på Råsunda är ännu inte avgjort. Men här får vi höra att regeringen inte skall säga något om hur rattfyllerilagen skall tolkas. Samtidigt gör man alltså en tolkning av polislagens tillämpning innan ett ärende är avgjort.

Justitieministern säger vidare: "Det är viktigt att framhålla att påföljdsvalet generellt är en uppgift för domstolarna. De har stor frihet att anpassa sina beslut efter de förhållanden som råder i enskilda fall." Därefter säger justitieministern: "Jag tror att lagstiftaren gör klokt i att visa tillit och förtroende för domstolarnas förmåga att hantera den här ofta mycket svåra uppgiften."

Det är något som man verkligen inte gör nu. Man visar inte tillit utan tolkar lagstiftningen samtidigt som ett ärende ännu inte är avgjort. Enligt min uppfattning, säger justitieministern, är det därför naturligt att regeringen avvaktar utvecklingen i rättspraxis innan man tar ställning om det finns behov av en lagändring. I detta fall, vad gäller polislagen tycker jag att man har gjort precis tvärtom, och det är det som är så anmärkningsvärt. Därför finns det alla skäl att bifalla reservation 4, som handlar om motiveringarna till lagstiftningen.

Anf. 141 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Det sista som Ingbritt Irhammar berörde återkommer jag till i slutet av mitt anförande, trots att den diskussionen egentligen är den intressanta i detta ärende.

Justitieutskottet har i det betänkande som nu behandlas tillstyrkt ett lagförslag från regeringen som ger ökat utrymme för polisiära ingripanden för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Det gäller en utvidgning av polisens möjligheter att ta med personer till förhör vid mycket allvarliga brott. Det gäller vidare ökade möjligheter till husrannsakan i transportmedel för att söka efter den som skall gripas, anhållas eller häktas. Det gäller dessutom möjligheter att söka efter personer som har avvikit från fängelse eller från sjukvårdsinrättning.

I dessa delar har avgivits några reservationer i utskottet, och jag skall ge några korta kommentarer till dem. I reservation 1 reagerar folkpartiet mot att det i bestämmelserna för medtagande för förhör inte närmare preciseras inom vilket område åtgärderna får vidtas. Inte heller preciseras bestämmelserna vad gäller tillämpligheten i tiden.

Utskottet anser att det inte är möjligt att göra en sådan närmare precisering. Naturligtvis går det inte att förutse alla situationer där reglerna behöver tillämpas. I propositionen görs enligt utskottet erforderliga preciseringar i motivuttalandena. Jag skall inte upprepa vad som står i propositionen i de delarna. De återges på s. 7 i utskottets betänkande. Den här regleringen innefattar mycket allvarliga brott och träffar därmed ett mycket litet antal personer. Det gäller mord, dråp, grov våldtäkt och liknande mycket allvarliga brott. I det här sammanhanget menar utskottet att den personliga friheten i viss mån måste få stå tillbaka för intresset att kunna utreda och klara upp brotten. Medtagande till förhör kan endast komma i fråga i de fall då förhörspersonerna utan att åberopa giltig orsak vägrar att följa med till förhöret.

I reservation nr 2 från moderaterna yrkas att gränsen för husrannsakan i transportmedel vid allvarliga brott bör sättas vid två år istället för fyra år som föreslås i propositionen. Husrannsakan innebär ett allvarligt ingrepp i den personliga integriteten, och det är mot den bakgrunden som utskottet tillstyrker propositionens förslag om fyra år.

Jag yrkar med dessa kortfattade motiveringar avslag på reservationerna nr 1 och 2. På samma grunder som när det gäller reservation nr 2 yrkar jag även avslag på reservation nr 3 av moderaterna.

Sedan till diskussionen om polisingripanden vid upplopp. I propositionen behandlar regeringen en skrivelse från rikspolisstyrelsen som gäller frågan om polisens möjligheter att ingripa mot en deltagare i en folksamling som allvarligt stör den allmänna ordningen. I propositionen lämnar justitieministern i denna del en utförlig redogörelse för vilka möjligheter polisen har att ingripa mot folksamlingar. Den genomgången syftar till att ge ett underlag för en bedömning av om det finns något behov av en sådan lagändring som centern har föreslagit i en motion. Justitieministerns slutsats blev att nuvarande regler lämnar tillräckligt utrymme för att polisen skall kunna fullfölja sin uppgift att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, varför några ändringar av lagstiftningen inte föreslås i propositionen.

I denna del finns en märklig motivreservation från folkpartiet och centern. Folkpartiet och centern är med på utskottets skrivning med följande lydelse beträffande centerns motion: "Utskottet ansluter sig till justitieministerns bedömning och konstaterar att det saknas anledning att vidta några sådana åtgärder som begärs i motionen." I motionen hävdas att gällande lagstiftning inte ger polisen erforderliga möjligheter att hantera den allmänna ordningen. Centern har således samma uppfattning som justitieministern, vilket framgick när hon redogjorde för innehållet i gällande rätt. Centerpartiet konstaterar att innehållet i gällande rätt tillgodoser centerns krav på lagstiftning i det avseendet.

Samtidigt säger folkpartiet och centern – jag tycker att det är särskilt märkligt när det gäller centern – följande i en reservation: "Med anledning av den allmänna debatt som förekommit i anslutning till detta lagstiftningsärende vill utskottet endast påminna om sina tidigare erinringar mot uttalanden i syfte att ändra gällande rätt som görs i ärenden som inte gäller det lagrum uttalanden avser". Det är visserligen en ganska utslätad skrivning i förhållande till den kritik som framförs i folkpartimotionen. Britta Bjelle var

mycket klar i sin kritik i dag och går ännu längre än vad som sägs i reservationen. Hon påstår att lagstiftningens syfte är att ändra innehållet i gällande rätt. Men det är inte detta som saken gäller.

Regeringen och justitieministern har redovisat innehållet i gällande rätt. Det finns inte en stavelse i den redovisningen som inte knyter an till tidigare förarbetsuttalanden och till kommentarerna till brottsbalken och polislagen. Justitieministern har inte med sin skrivning på något sätt ändrat innehållet i gällande rätt. Hon redovisar bara innehållet i den. Det här tycker jag är mycket viktigt att komma ihåg. Man får naturligtvis inte göra motivuttalanden utan anknytning till ett lagstiftningsärende som syftar till att ändra innehållet i gällande lagstiftning. Så är inte fallet i det här avseendet. Jag är utomordentligt förvånad över att folkpartiet och centern inte har insett det förhållandet eller bemödat sig om att studera skrivningarna och göra jämförelser med tidigare förarbetsuttalanden.

Jag tycker kanske också att om folkpartiet och centern har uppfattningen att justitieministern gör skrivningar som syftar till att ändra innehållet i gällande rätt, så borde centern och folkpartiet följdriktigt hemställa om en lagändring. Om man vill uppnå det syfte som centern är ute efter och har uppfattningen att justitieministern går för långt och att hon med sina skrivningar ändrar innehållet i gällande rätt, borde slutsatsen för centerpartiet och även folkpartiet bli att man skall kräva en lagändring. Men det gör man alltså inte. Man godkänner vad justitieministern säger och anser att det är till fyllest.

Jag tycker att det är ett mycket märkligt resonemang, och det är över huvud taget inte adekvat att jämföra med den diskussion som har förts beträffande rattfyllerilagstiftningen. Det finns inte en rad i propositionen på den här punkten som avviker från tidigare förarbetsuttalanden. Då är det inte fråga om en lagändring genom motivuttalanden.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag avslag på samtliga reservationer och bifall till propositionen.

Anf. 142 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jag vill börja med att säga till Lars-Erik Lövdén att jag inte vet om han missuppfattade mig. Jag sade att justitieministern självfallet har rätt att utveckla innebörden i gällande lagstiftning så länge hennes uttalanden inte leder till att lagstiftningen påverkas och får ett ändrat innehåll. Jag har inte sagt att det ger ett ändrat innehåll, utan att rättsläget är oklart.

Anser Lars-Erik Lövdén att rättsläget är glasklart? Polisens skrivelse ger en analys som pekar på att man uppfattar rättsläget som oklart. JO har åtalat därför att poliserna har handskats oriktigt med lagstiftningen. Regeringen har faktiskt remissbehandlat skrivelsen. Om regeringen anser att det inte behövdes någon remissbehandling och att rättsläget var glasklart förstår jag inte varför man skickar ut förslaget på remiss. Vogels artikel pekar på samma sak, nämligen att rättsläget är oklart. Anser Lars-Erik Lövdén att rättsläget är oklart?

Lars-Erik Lövdén kanske kan passa på att tala om för mig vad justitieministern menar med sina skrivningar om hur man skall tolka, inte huvudregeln men väl den andra regeln i 13 § polislagen. Det gäller följande passus: Detsamma gäller om en sådan åtgärd behövs för att en straffbelagd handling

skall kunna avvärjas. Jag ser med förtjusning fram emot att få höra Lars-Erik Lövdén utveckla justitieministerns tankar och vad hon menar.

Dessutom vill jag säga till Lars-Erik Lövdén att när det gäller vår reservation om att regeringen nu vill utvidga möjligheterna att medta personer till förhör, handlade polisens skrivelse om att man ville ha en generell möjlighet till identitetskontroll. Mot bakgrund av att polisen begär en generell möjlighet till identitetskontroll skriver regeringen ett förslag som handlar om utvidgade möjligheter att medta personer för förhör. Det är någonting som polisen inte har begärt. Regeringen utvecklar inte heller varför denna förändring föreslås. Vi kanske kan få reda på varför denna bestämmelse har föreslagits nu.

Anf. 143 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Jag skall inte störa kammaren så mycket med att polemisera mot Lövdén, men jag vill ändå ta upp en sak. Som orsak till att man lägger gränsen för husrannsakan i transportmedel vid lägst fyra års fängelse säger Lars-Erik Lövdén att husrannsakan innebär ett allvarligt ingrepp i den personliga integriteten. Så långt kan jag dela Lövdéns uppfattning. När vi moderater talar om att man kanske skulle ha en lägre gräns vid två års fängelse talar vi om brott som våldtäkt, grovt koppleri, allmänfarlig ödeläggelse etc. Om Lövdén anser att det är mindre allvarliga brott har vi definitivt olika uppfattningar.

Skall man som Lövdén stå och brösta sig i talarstolen och säga att regeringen föreslår en ordentlig utvidgning av polisens möjligheter, är min uppfattning att det i så fall också i realiteten skall vara fråga om en utvidgning. Det skall då gälla en lag som går att använda.

Herr talman! Vi måste undvika att i denna kammare stifta lagar som inte går att använda utan som möjligen kan utgöra grunden till roliga middagstal. Underlaget till middagstalen kan vi möjligen hitta någon annanstans än i lagar som vi stiftar här i kammaren.

Anf. 144 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Först, Lars-Erik Lövdén, tycker jag det har framgått ganska klart av mitt inledningsanförande att vi till en början antog att polislagen behövde ändras, men att vi nu insett att det för närvarande inte är aktuellt. Vi har därför inte yrkat bifall till det förslaget.

Att vi antog att polislagen behövde ändras berodde på att rikspolisstyrelsen själv upplevde lagen så oklar att man skrev till regeringen. Det är då inte konstigt att vi i centerpartiet också antog att den behövde ändras.

Ytterligare en bakgrund till motionen var att jag var på en polischefspanirantkurs och fick frågor på denna lag, där man från lärarnas sida inte riktigt visste vad man skulle lära ut. Poliserna var oklara över hur de skulle våga agera i framtiden vid sådana här upplopp. Om man ingrep riskerade man åtal, ingrep man inte riskerade man att det blev upplopp och då skulle man få kritik för det.

Man kände sig osäker och bad om hjälp att se till att ändra lagen så att man skulle våga ingripa.

Sedan kom alltså dessa förhandlingar och diskussioner mellan regeringen,

rikspolisstyrelsen och JO under den tid då rättegången pågick. Det är detta vi vänder oss mot. Vi säger att det kan upplevas som försök till indirekt styrning. Det framgår i motivtexten.

Vi tycker att detta är jämförbart med debatten om rattfyllerilagstiftningen, när Laila Freivalds sade att när det gäller tolkning av lag och förklaring av rättsläget skall man avvakta tills pågående förhandlingar och rättegångar är avslutade och man kan se utvecklingen i rättspraxis innan man tar ställning till om det finns behov av lagändring. Men det har man inte gjort i detta fall, fast man egentligen skulle ha gjort det. Man skulle ha avvaktat rättspraxis och sett vad som skulle hända med dessa poliser. Sedan kunde man se om man behövde ändra lagen.

Anf. 145 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Jag blir inte särskilt mycket klokare efter Ingbritt Irhammars senaste anförande.

Ni motionerar under den allmänna motionstiden och kräver lagändring för att tillgodose rikspolisstyrelsens ambitioner och syfte. Sedan redovisar justitieministern i anslutning till detta ärende innehållet i gällande rätt. Inte med en stavelse går hon längre än tidigare förarbetsuttalanden, hon redovisar bara innehållet. Då ställer ni upp på en utskottsskrivning som lyder så här: "Utskottet ansluter sig till justitieministerns bedömning och konstaterar att det saknas anledning att vidta några sådana åtgärder som begärs i motionen."

Då framstår det som oerhört märkligt att Ingbritt Irhammar nu går upp och riktar allvarlig kritik mot regeringen för att den ägnat sig åt lagstiftning via motivuttalanden. Det är någonting som inte stämmer i Ingbritt Irhammars argumentation. Har Ingbritt Irhammar uppfattningen att regeringen ägnar sig åt lagstiftning via motivuttalanden, borde hon rimligtvis stå kvar vid centerpartimotionen och kräva lagändring. Men det gör hon inte.

Det är samma grundkritik som jag kan rikta mot folkpartiets resonemang. Det som redovisas i propositionen – jag återkommer än en gång till det – är inte någon vinkling av innehållet i gällande rätt, någon ändring av gällande rätt. Det är till varje punkt, till varje stavelse en redovisning av förarbetsuttalanden och de kommentarer som är gjorda till brottsbalken och polislagstiftningen.

Jag tycker att resonemanget är märkligt på denna punkt. Jag förstår inte egentligen vart det syftar.

Än en gång, herr talman, yrkar jag bifall till regeringens förslag.

Anf. 146 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Självklart accepterar vi nu att polislagen inte behöver ändras. Det är därför vi inte yrkat bifall till vår motion. Det är därför vi ställer upp på betänkandets skrivning på det området. Det skulle vara underligt om vi skulle kräva en ändring av polislagen nu när rikspolisstyrelsen inte själv gör det. Jag tycker det är sunt förnuft att inte kräva den ändringen nu.

Det vi för fram i motiveringen i reservation 4, Lars-Erik Lövdén, är ju hur man, genom att gå in och behandla och titta på lagen under tiden som en rättegång pågår och fortfarande inte är ett avslutat rättsfall, kan få det att

upplevas som en inblandning i en förestående rättegång. Det är detta vi kritiserar och för fram i reservationen. Vi säger att det också kan upplevas som en indirekt styrning.

Vi säger att detta är precis i linje med det justitieministern har sagt tidigare, att så skall man inte göra. Det är bakgrunden till reservationen. Det kan väl inte vara oklart.

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

Ingripande av polis

Anf. 147 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Lars-Erik Lövdén svarade inte på en enda av mina frågor.

Den första frågan gällde om Lars-Erik Lövdén anser att rättsläget är klart. Jag pekade på att polisens skrivelse, JOs åtal, regeringens remissbehandling och skrivelsen och Vogels artikel alla tyder på att rättsläget inte är klart. Det vore intressant att veta om Lars-Erik Lövdén kan svara konkret: Är det klart eller inte? Det är den ena frågan.

Den andra frågan jag ställde handlade om att polisens ena skrivelse innehåller att polisen begär möjlighet att göra generella identitetskontroller. Som svar på denna fråga om generella identitetskontroller kommer regeringen med en proposition som handlar om att man utvidgar möjligheterna att ta med sig människor som inte är misstänkta för brott till polisstationen fast de vistas inom väldigt stora områden, utan att man i propositionen anger skälet till att man anser sig behöva göra en sådan förändring.

Jag kan ställa en fråga till som Lars-Erik Lövdén inte svarat på: När det gäller 13 § i polislagen, skall man tolka första meningen individuellt och andra meningen kollektivt?

Anf. 148 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Först till Ingbritt Irhammar: Ni kräver inte någon ändring av lagstiftningen därför att ni genom propositionen fått klarhet om innehållet i gällande rätt. Det är därför ni inte står kvar vid krav på förändring av lagstiftningen. Därmed har propositionen fyllt sitt syfte.

Till Britta Bjelle vill jag säga att jag tycker lagstiftningen ger polisen tillräckliga möjligheter att ingripa i de situationer där de behöver ingripa för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

Anf. 149 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jag får faktiskt en känsla av att Lars-Erik Lövdén inte heller är riktigt på det klara med hur denna lagstiftning skall användas, eftersom han inte vill svara på om rättsläget är klart och inte vill tala om hur man skall använda 13 § polislagen.

Lars-Erik Lövdén, är det meningen att 13 § polislagen ger tillåtelse till massingripande enligt nu berörd tolkning från justitieministern? Det är det hela frågan handlar om.

Lars-Erik Lövdén säger att lagstiftningen nu täcker vad polisen behöver. Vad polisen behöver, säger de själva, är möjlighet att plocka med många människor i ett svep och inte behöva pröva varje individ exakt. Täcker 13 § denna möjlighet?

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 30 maj.)

18 § Järnvägstrafik

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1990/91:TU25 Järnvägstrafik (prop. 1990/91:87 delvis, prop. 1990/91:100 delvis och förs. 1990/91:12).

Anf. 150 ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Den sena timmen, kammarens arbetsbörda och de åtaganden som flera av trafikutskottets ledamöter har för morgondagen gör att jag skall använda bara en bråkdel av den av mig anmälda tiden för detta inlägg.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den moderata reservationen nr 3, och utan att yrka bifall till övriga reservationer där moderater finns med tolkar vi resultatet för röstningen i reservation 3 så att det gäller även för dem.

Reservation 3 gäller anslaget till nyinvesteringar i stomjärnvägar för det kommande budgetåret. Vi moderater har i år liksom i följande begärt ett med 500 milj.kr. utökat anslag för dessa nyinvesteringar, och vi vill med det ange färdriktningen för den moderata investeringsviljan när det gäller nyinvesteringar i stomjärnvägar i Sverige. Vi tror att en realistisk målsättning för 90-talet är nyinvesteringar i storleksordningen 25 à 30 miljarder.

När det gäller övriga reservationer måste jag återgå till 1988 års trafikpolitiska beslut, som jag – utan att vilja vara vitsig – i sig skulle vilja kalla ett banbrytande beslut. Då separerades banverket från SJ som åkeriföretag. Från moderat sida var vi därmed inne på en långsiktig process, som i sin slutversion syftade till att skapa fri konkurrens även på Sveriges järnvägar.

Vi tror att en konkurrenssituation för våra järnvägar i landet skall medföra högre effektivitet, lägre kostnader och en bättre trafikutföring över huvud taget. Vi tror att man på många sätt kan införa konkurrens på vårt svenska järnvägsnät. Man kan tänka sig att SJ i sina olika funktioner delas upp i fristående företag. Det kan bli ett statens järnvägars åkeriföretag för persontrafik, det kan bli ett för godstrafik, och det kan bli fler kombinationer.

Vi tror också att det är möjligt att dela upp trafiken på det svenska järnvägsnätet på andra kombinationer. Man kan t.o.m., i en framtid när höghastighetstågen rusar fram genom Europa, tänka sig att vi får utländska järnvägsföretag, som i konkurrens utövar trafik på de svenska järnvägarna.

Det är alltså det slutliga målet, och i en av våra reservationer föreslås att SJ förändras från affärsverk till aktiebolag. Vi tror att affärsverksformen som sådan är föråldrad. Den har både för- och nackdelar, men den har ur vår synpunkt fler nackdelar än fördelar. Ett affärsverk är en del av staten, och det är inte konkurrensbefrämjande att staten själv genom affärsverk utövar en verksamhet som syftar till fri konkurrens.

Vi föreslår därför att SJ så snart som möjligt får en ändrad bolagsform, nämligen aktiebolagets. Vi föreslår också att man så snart som möjligt låter den omstruktureringsfas som statens järnvägar är inne i avslutas med att det skapas fri konkurrens på järnvägsnätet. Vi är under omstruktureringsfasen reserverade inför tanken på att SJ skall byta koncernstrategi från det som vi bestämde genom 1988 års beslut, och vi tycker att SJ – framför allt fram till omstruktureringsfasens slut 1993 – med all kraft skall ägna sig åt själva kärn-

rörelsen, dvs. person- och godstrafiken på spåret. Vi vill inte att SJ genom en alltför stor dotterbolagsflora bygger upp en monopolsituation, som förhindrar det slutliga genomförandet av en fri konkurrens på det svenska järnvägsnätet.

Med detta, herr talman, har jag gjort en övergripande principförklaring för den järnvägsolitik vi moderater står för.

Anf. 151 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Sedan det trafikpolitiska beslutet 1988 har SJ utvecklats mot att bli ett modernt och effektivt tågtrafikföretag. Det är viktigt att göra det konstaterandet mot bakgrund av den kritik som vi tidigare då och då fick ta del av men som under senare tid alltmer har ebbat ut. Raden av förlustår har brutits, och dessa har följts av ett antal goda år. Det är då naturligt att ge SJ utökade beslutsbefogenheter för sina inre angelägenheter. I fråga om denna utveckling vill vi i folkbartiet liberalerna gärna vara pådrivande.

Trafiknäringen kännetecknas fortfarande av många regleringar, koncessioner, m.m. De lättnader som hittills har genomförts i detta regelverk är enligt vår mening inte tillräckliga. En ökad frihet, och därmed ökade möjligheter till konkurrens mellan de företag som producerar trafik tjänster, är nödvändig för att främja en fortsatt utveckling inom kommunikationssektorn. Och detta gäller även järnvägssektorn.

Investeringarna i infrastrukturen under 90-talet kan komma att bli en hävstång för den ekonomiska tillväxten och samtidigt bidra till en bättre miljö i vårt land. Genom att använda medel som frigörs vid en utförsäljning av statliga företag vill folkbartiet liberalerna avsätta i storleksordningen 140 miljarder kronor till investeringar i och underhåll av trafikapparaten under 90-talet. Av dessa 140 miljarder kan vi tänka oss 40 miljarder speciellt för järnvägsändamål. Detta skulle möjliggöra en utbyggnad av en rad järnvägssträckor med bl.a. snabbtågsstandard. Det finns på detta område olika objekt, som har nämnts tidigare: västkustbanan, Mälarbanan, Svealandsbanan, Arlandabanan och sträckan Stockholm–Sundsvall. Det skulle också vara möjligt att investera i vad jag skulle vilja kalla kulturellt inriktad trafikpolitik. Jag tänker då på möjligheten att rädda inlandsbanan.

Vi anser att banverket och SJ, som jag tidigare nämnde, måste få planera för investeringar i järnvägsnätet i storleksordningen 40 miljarder kronor under 90-talet. Dessa investeringar skulle kunna innebära att banverket kan genomföra en rad projekt. Jag har nyss nämnt några av dessa.

Vi anser att budgetpropositionens förslag till koncernstrategi inte överensstämmer med riktlinjerna i det trafikpolitiska beslutet. Vi vidhåller att SJ skall koncentrera sin verksamhet till järnvägstrafiken. Regeringens förslag att SJ skall fortsätta äga kringverksamhet – såsom bl.a. bussföretag – innebär att SJ skulle komma att hålla en stor del av rese- och transportmarknaden i ett fast grepp. Vi kan inte godta detta. Vi förespråkar i stället en ökad konkurrens på rese- och transportmarknaden. Det måste rimligen antas att SJ kan erbjuda heltäckande transportlösningar även i samarbete med andra självständiga trafikföretag.

Alternativet till regeringens förslag till verksamhetsinriktning är som vi ser det att dotterbolag som saknar stark anknytning till huvudverksamheten av-

yttras och att SJ ombildas till aktiebolag och underkastas samma regler som andra aktörer på en transportmarknad med fri konkurrens.

Regeringen tillmötesgår delvis krav som folkpartiet liberalerna tidigare har rest om ökad konkurrens på järnvägsnätet. En utredning aviseras, som skall undersöka konsekvenserna av fri konkurrens avseende gods- och persontransporter på järnväg. Det är bra, och det är givetvis tankar som bär åt rätt håll, men vi vidhåller från vår sida ändå vårt tidigare förslag, att SJs återstående monopol kan avskaffas utan ytterligare fördröjande utredningar.

Jag vill efter detta i min sista del av anförandet gå in på ett område som rör kollektiva transporter och som vi inte så ofta tar upp i sådana här diskussioner gällande järnvägar och järnvägarnas framtid, nämligen de handikappanpassade delarna av kollektivtrafiken. Riksdagen antog 1979 en lag om handikappanpassad kollektivtrafik. Det var den dåvarande folkpartiregeringen som lade fram detta förslag, och i samband med detta uttalade riksdagen att ett visst angivet ramprogram skulle genomföras under en tioårsperiod.

Detta beslut fattades för mer än tio år sedan, men nästan ingenting har gjorts för att öka tillgängligheten för de handikappade i kollektivtrafiken. Det gäller icke minst järnvägstrafiken. Det är i många fall att föredra att handikappade människor kan använda den allmänna kollektivtrafiken i stället för färdtjänsten. Det ger den handikappade ökad frihet och blir på sikt också billigare.

De framsteg som hittills har gjorts är dock otillräckliga. Några nämnvärda åtgärder för att t.ex. göra det möjligt för rullstolsbundna handikappade att åka tåg har inte genomförts. En av orsakerna till detta kan vara att de specialdestinerade bidragen till kommunal färdtjänst motverkar andra åtgärder som underlättar handikappades förflyttning, t.ex. anpassning av kollektiva färdmedel.

Jag var häromdagen på studiebesök på ABBs konstruktionsavdelning för järnvägsvagnar. Vid samma tidpunkt besöktes avdelningen av representanter för handikappförbunden och handikapporganisationerna i övrigt. Jag kunde då konstatera att ABB har hunnit långt på vissa områden i fråga om att handikappanpassa de järnvägsvagnar som kommer att produceras under de kommande åren. Det är viktigt att vi som politiker ger stöd och uppmuntran så att denna utveckling när det gäller järnvägsmaterial kan fortsätta hos ABB m.fl. producenter.

Att utgifterna för färdtjänst har ökat kraftigt kan delvis förklaras av att riksdagens beslut från 1979, om att kollektivtrafiken skulle handikappanpassas, inte har förverkligats. Det är fortfarande så gott som omöjligt för en rullstolsbunden att åka kollektivt; detta gäller inte bara järnväg utan även annan kollektivtrafik.

Det är, som jag redan har nämnt, viktigt att man inte säger att handikappanpassningen av kollektivtrafiken inte är någon stor fråga. Det är fel att säga att frågan inte är viktig och att man inte bör ta upp tid med frågan under en sådan här debatt. Jag vill påstå att man bör ha den motsatta uppfattningen. Låt oss också komma ihåg när vi debatterar den svenska järnvägens framtid

att i den bilden ta med frågan om en handikappanpassning av den framtida järnvägen.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis yrka bifall till reservation 19, på vilken jag kommer att begära votering vid omröstningen. Självfallet står vi i folkpartiet liberalerna även bakom våra övriga reservationer till betänkandet, men jag skall inte nu yrka bifall till dem.

Anf. 152 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! För jämnt en vecka sedan diskuterade vi här i kammaren trafikens infrastruktur. Från centerns sida framhöll vid då vikten av att rejält satsa på infrastrukturen i olika delar av vårt land samt att se till helheten av de trafikslag som vi har att satsa på såsom sjöfart, flyg, järnvägar och vägar.

Detta förtjänar att upprepas i dag. Goda kommunikationer har en avgörande betydelse för såväl vårt näringsliv som den offentliga sektorn och, inte minst, oss själva som privatmänniskor.

För något över två månader sedan hade vi också en trafikdebatt här i kammaren angående järnvägen. Den gällde köp av persontrafik på järnväg, bl.a. inlandsbanan. Det kan vara bra att ha även den debatten i minnet när vi skall diskutera föreliggande betänkande.

Vad det handlar om är nämligen att ge järnvägen förutsättningar dels att konkurrera med andra trafikslag och att bli attraktiv för såväl presumtiva resenärer som godstransportköpare, dels att få verksamheten att gå ihop så att olika slag av statliga subventioner inte kommer att erfordras.

I föreliggande betänkande får såväl banverket som SJ bättre förutsättningar att klara sina arbetsuppgifter – men inte tillräckligt bra. Vi tycker från centerns sida att det är viktigt att ge klara besked i god tid om hur mycket som skall satsas på en utbyggnad av järnvägen. Från centerns sida har vi sagt att 40 miljarder fram till år 2000 bör vara en rimlig investeringsnivå.

Tidigare har man från majoritetens sida anfört att det skulle vara omöjligt för banverket att förbruka mer investeringsmedel, dvs. att man inte skulle ha tillräckligt med vare sig färdiga planer eller personella resurser för en högre investeringsnivå. Vad jag förstår är läget dock inte sådant. Banverket köper tjänster, och ett flertal projekt har kommit så långt att det bara är att sätta i gång.

Ju tidigare man kan starta olika projekt och ju snabbare de genomförs, desto större betydelse har det självfallet. Västkustbanan t.ex. ger ju så att säga inte full utdelning förrän den är utbyggd – då kan snabba såväl person- som godstransporter ske mellan Göteborg och Malmö.

På samma sätt är det med ett flertal andra järnvägslinjer. Det gäller bl.a. införande av snabbtåg: Göteborg–Oslo, Göteborg–Karlstad, Göteborg–Linköping/Norrköping på en nybyggd Götalandsbana, kust-till-kust-banan mellan Göteborg och Kalmar, Stockholm–Karlstad, Stockholm–Gävle/Sundsvall, Stockholm–Borlänge, m.fl. Ju förr investeringarna görs, desto tidigare kan man sätta i gång med trafiken och därigenom också få in mer i biljettintäkter samt öka möjligheterna till godstrafik.

Det här har kammarens ledamöter hört mig säga förr, men det förtjänar att upprepas att det är viktigt att göra dessa satsningar.

Det är betydelsefullt att vi på detta sätt skapar förutsättningar för en bra

tågtrafik. Vi får då givetvis inte heller dra in och lägga ned tågtrafik. Att lägga ned persontrafiken på inlandsbanan är naturligtvis ett stort svek mot alla dem som bor och verkar inom det området, faktiskt nästan halva vårt land. Vi får hoppas att det till hösten i denna kammare finns en majoritet som är beredd att låta trafiken fortsätta och att satsa rejält på en upprustning – det är just det som behövs på den banan.

Det är viktigt att staten står för infrastruktursatsningarna. Därför vill vi i centern att Bohusbanan skall återföras till stomlinjenätet. Detsamma gäller Haparandabanan. Detta framgår också av våra reservationer nr 7 och 8. Att satsa på en i stort sett nybyggd Bohusbana genom Bohuslän med dubbelspår samt att förse Bergslagsbanan med dubbelspår från Göteborg till Mellerud är investeringar som kommer att visa sig lönsamma. Snabba person- och godstransporter på järnväg mellan Oslo och Göteborg kommer att ge E 6-an en välbehövlig avlastning eller, kanske rättare sagt, en minskad trafikökning, och det vore bra såväl från trafiksäkerhetssynpunkt som från miljösynpunkt.

Viktigt är att järnvägsinvesteringar kan utnyttjas fullt ut. Genom att vi får flera dubbelspår kan vi i större utsträckning börja använda järnvägen för lokal och regional pendeltågtrafik. Då tycker vi från centerns sida att det är viktigt att våra länshuvudmän får möjlighet att bestämma vem som skall ha den trafiken, dvs. att länshuvudmännen också har trafikeringsrätt på järnvägen. Detta har vi uttryckt i reservation nr 25.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag deklarerat att det är av största vikt att denna kammare fattar långsiktiga beslut om att satsa rejält på en utbyggnad av det svenska järnvägsnätet. Såväl banverket och SJ som tågtilverkare är beroende av långsiktiga beslut, och det är bra för Sverige att dels få bra järnvägar, dels visa upp ett bra kunnande när det gäller tågtilverkning. Låt SJ m.fl. sköta själva tågtrafiken, och låt banverket få bygga och rusta upp järnvägar, men det är vi som politiker som ger dem dessa förutsättningar, och ett bifall till centermotionerna skulle vara en insats för hela vårt land och dessutom ge många en god sysselsättning.

Herr talman! Vi står givetvis bakom alla de reservationer som undertecknats av centern i trafikutskottet, men för vinnande av tid i kammaren yrkar jag nu bifall endast till reservationerna nr 4 och 14.

Anf. 153 VIOLA CLAEISSON (v):

Herr talman! "En ny järnvägsepok är inledd. Nu bygger vi landet!"

Tänk om det vore sant, det kommunikationsministern utropade när han nyligen invigde banverkets nya huvudkontor i Borlänge! Själv älskar jag att åka tåg. Jag vet att jag delar den känslan med många människor här i landet.

Järnvägstrafiken är energisnål och miljövänlig. Resandet tillåter både avkoppling och arbete. En tågresorymmer utblickar och samtal och ger en nya bekanskap. Under ett par år reste jag särskilt intensivt, från norr till söder. Det sättet att resa har ofta också gett den bästa möjligheten att förbättra sig för de uppgifter som man har som riksdagsledamot.

Men tågresandet är ett privilegium för oss riksdagsledamöter. Vi har årskort på SJ. Vi har råd att åka tåg. Men allt färre har det så gott ställt att de

kan resa med tåg hur ofta de vill. Det jag kommer att sakna allra mest när jag slutar här i riksdagen är det flitiga tågresandet.

Jag skulle så gärna vilja uppleva att vänsterpartiets trafikpolitik fick ett genombrott. Men det behövs en helt ny transportstruktur, där den miljövänligaste kollektivtrafiken ökar på flygets och vägtrafikens bekostnad. Många kräver också en sådan politik. Men det kräver att mycket mer pengar satsas på upprustning och nyinvesteringar. Järnvägen är framtidens transportmedel. Med 65 miljarder kronor till nya satsningar fram till år 2000 – som vänsterpartiet krävt i ett antal motioner – skulle många miljölöften kunna infrias och många nya jobb kunna skapas.

För tre år sedan fattade riksdagens majoritet beslut om en total omorganisation av järnvägssektorn. SJ sprängdes i två delar. Konsultbolaget Indeco och dåvarande SJ-chefen Furbäck hade året innan inlett sin hysteriska propaganda om en akut ekonomisk SJ-kris. Styrelsen förfördes med tal om att SJ behövde "en revolution i företagskultur".

Bakom den "revolutionära" glöden låg nyliberala idéer. Socialdemokraterna började stämma in i den borgerliga kören och framförde lovsånger om "affärsmässighet", "marknadsmässig upphandling" och utförsäljning av SJ-egendom. I dag hör vi också alltmer tal om konkurrens och ökad konkurrens. Det utlovades att resultatet skulle förbättras med minst en miljard redan 1990, om allt detta nya drevs igenom. Finns den miljarden i dag, vill jag fråga dem som då stämde in i den kören. Nej, högern har undan för undan fått igenom det mesta av sina krav. Gammal moderatpolitik kallades för framtidsfrågor när vi diskuterade 1988 års trafikpolitiska proposition.

De flesta som jag talat med bland lokförare och andra är övertygade om att SJ kommer att "slaktas". Det var exakt vad vänsterpartiet varnade för 1988. Regeringen har påskyndat den utvecklingen genom momsens på kollektivtrafiken. Än värre blir det när busstrafiken får konkurrera fritt med sin parallelltrafik. Den nya tågplanen visar att indragningen av turer fortsätter i förödande takt. Stationer stängs eller minskar öppethållandet, och reparationsverkstäder läggs ned i snabb takt.

Sedan 1988 har SJ minskat antalet anställda med 4000. Under våren har SJ varslat närmare 800 anställda om uppsägning. Innan året är slut kan antalet ha stigit till 1000 lokförare, reparatörer, bangårdspersonal m.fl. grupper. Politiken att avskeda lokförare och andra SJ-anställda kallade Georg Andersson i en debatt nyligen här i kammaren för "effektivisering" av SJ. Med sådana argument kommer SJ att vara effektivast den dagen generaldirektören själv kör det enda återstående SJ-tåget, X 2000, på banan Stockholm–Göteborg. Skall det vara riktigt rationellt klipper Stig Larsson också biljetter samt reparerar loket mellan turerna. Många SJ-anställda skulle säkert tycka att det vore att äntligen göra skäl för lönen på 1,7 milj.kr. om året.

Herr talman! Jag måste fråga Rune Johansson: När man i dag ser till resultatet av den trafikpolitik som inleddes 1988, anser Rune Johansson då att ni socialdemokrater valde rätt spår? Har det varit en lyckosam utveckling för SJ?

En lokförare, Mats Carlsson från Sävenäs, skriver att han har ett arbete hos SJ som han trivs med men att han är mycket bekymrad. Mats Carlsson känner sig maktlös när han ser hur den ena dumheten avlöser den andra.

Han frågar om det är så att SJ skall raseras, eftersom företaget ägnar sig åt "dumheter som det privata näringslivet slutat med för länge sedan". Han pekar på hur vansinnigt interndebiteringen och indelningen i s.k. resultatområden har fungerat.

Den befogade kritiken riktas mot att SJ blivit för dyrt t.o.m. för SJ självt. Låt mig ta ett exempel som de drabbade lokförarna i Västerbotten berättat om:

Till motorvagnarna uppe i Storuman behövs diesel. Förut hängde vi bara på en tankvagn på godstågen med träråvara ned till hamnen i Holmsund, där dieseln finns. Sedan kom det någon i SJ och räknade ut att det var alldeles för dyrt att göra så. I stället kör nu oljebolaget en tankbil med diesel ett par gånger i veckan de 60 milen tur och retur mellan Holmsund och Storuman. Är det så vi skall bygga landet, Rune Johansson?

Nu sitter Kjell-Olof Feldt ordförande i nya SJs styrelse. Vid sin sida har han direktörer från det privata näringslivet. Och Rune Johansson hamnade tidigare i banverkets styrelse. Men rollen är densamma som när han företrädde sitt parti och riksdagen i gamla SJ: Han skall dels se till att banverket får de medel som behövs, dels hålla igen på kraven för att inte irritera finansdepartementet.

Herr talman! Jag har tittat tillbaka litet grand i protokollen från de debatter som vi har fört här tidigare, för att se om det går att finna mer konkreta exempel på vad som sades för några år sedan som inte var riktigt så nyliberalt, i alla fall litet återhållsamt, och vad som sedan har skett.

I debatten när det begav sig om den stora trafikpolitiska propositionen som föregick beslutet den 6 maj 1988 svarade Rune Johansson – något litet tycket, för att använda göteborgska – Rolf Clarkson, som hade drivit på i en viss fråga: "Sedan till moderaternas resonemang om att släppa in privata vagnar på järnvägen. Det är en fråga där vi skulle kunna föra en lång diskussion. Jag skall bara säga att det skulle öppna möjligheter till en del järnvägsverksamheter som i alla fall inte vi är intresserade av."

Undan för undan – jag skulle kunna plocka fram fler exempel – har det visat sig att de idéer som enligt vad jag är helt övertygad om fanns bakom förslaget om förändringen av SJ men som aldrig framfördes rent ut har genomförts eller skall genomföras.

Vänsterpartiet har ett antal motioner som handlar om trafikpolitiken, en ny transportstruktur och framför allt satsningar på järnvägen. Jag nämnde tidigare att vi vill ha 65 miljarder till banverket för nyinvesteringar. På samma sätt kräver vi kraftigt ökade anslag för det budgetår som vi nu skall besluta om, både till drift och underhåll av det som nu används och till nyinvesteringar, nya satsningar.

Vi har ansett att det är nödvändigt att påpeka att det är staten som bär ansvaret för banorna. Det ingick faktiskt i det beslut som vi fattade 1988. Jag menar att det är viktigt att hela tiden återkomma med reservationer i vilka man påpekar att det är staten som skall ta ansvaret i stället för att ekonomiska bördor skall övervältras på län och kommuner. Vi har också i motioner och reservationer tagit upp denna fråga.

Herr talman! Jag och mitt parti stödjer självfallet de reservationer som vi

Anf. 154 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Järnvägen har många fördelar. Den är oslagbart miljövänlig. Det finns inget annat transportslag som kan konkurrera med den eldrivna järnvägen när det gäller att hålla nere utsläpp av försurande och hälsovådliga ämnen. Järnvägen är också mycket energisnål. Det är egentligen bara sjöfarten som kan konkurrera, och det kan vara jämnt.

Järnvägen är också ur persontrafiksynpunkt mycket bekväm. Att resa med järnväg gör det möjligt att göra andra saker på resan än att bara sitta och vänta eller att styra med en ratt.

Järnvägen är säker. Den är ett av de säkraste transportslag vi har, och det gäller både persontransporter och godstransporter. Den är också mycket transporteffektiv. Man får fram stora mängder gods och man kan köra tågen tätt. Det går att på ett ganska begränsat utrymme med två spår få fram mycket stora mängder gods och persontransporter.

Trafik på järnväg är också rätt så flexibel, under förutsättning att banan finns på plats. Med hjälp av olika vagnmaterial, snabbtåg, olika typer av lokdrivna tåg, kan man utveckla många olika sorters trafik på järnväg.

Fördelarna är alltså många. Det är naturligtvis skälet till att vi i miljöpartiet anser att det måste satsas mycket mer på järnvägarna än vad det hittills har gjorts.

Jag vill påminna om att nyinvesteringar i järnvägar praktiskt taget inte gjordes från andra världskrigets slut fram till för ungefär två år sedan. Under den långa tiden lät man på många håll järnvägen förfalla. Man hade fått något slags känslomässig inställning att järnvägar var någonting ålderdomligt och någonting som man inte skulle hålla på med. Men detta var naturligtvis alldeles galet.

Vi måste ta igen denna brist på investeringar. Miljöpartiet föreslog därför redan för fyra år sedan att det skulle satsas 65 miljarder kronor under 90-talet på att bygga ut nya järnvägar i hela Sverige. Målsättningen skall vara ett bra järnvägsnät i hela landet. I princip bör alla människor och företag i detta land kunna nå en järnvägsstation som är öppen inom rimligt avstånd och på rimlig restid.

Självfallet skall också vägnätet och kollektiva transporter på vägar, och naturligtvis också luftfarten, knytas ihop med järnvägsnätet så att man kan utnyttja hela trafiksystemet på ett optimalt sätt.

Om man räknar hur mycket medel man kan få fram genom bidrag från näringslivet, vilket inte är så mycket, och framför allt från kommuner och landsting samt från olika typer av samfinansieringsprojekt, kommer man upp till åtminstone 75 miljarder kronor under 90-talet, kanske 80 miljarder kronor i bästa fall. Detta kan ställas mot det som Georg Andersson sade när han häromdagen invigde banverket, nämligen att han räknade med att ungefär 30 miljarder kronor kommer att investeras i järnvägen under 90-talet. SJ har sagt att minst 40 miljarder kronor behövs för att klara de målsättningar som riksdagen beslutade om 1988. Banverket säger att behovet ligger på uppemot 90 miljarder kronor.

Den satsning på 30 miljarder kronor som kommunikationsministern föreslår är inte så stor som den i förstane kan verka.

Miljöpartiet föreslår att anslaget för nästa budgetår skall fördubblas i förhållande till det regeringen nu föreslår, dvs. från 1,5 miljarder kronor till 3 miljarder kronor, för att sedan öka ytterligare under de närmaste åren för att komma upp på en nivå om 6 à 7 miljarder kronor från staten om året.

Naturligtvis måste också anslaget till underhåll ökas. Där finns också stora brister. Det säger sig självt. Effekten av den snålhet som regeringen tyvärr visar är, som redan nämnts här, att stora delar av landet är utan järnväg och t.o.m. fått försämrade järnvägstrafik under senare år.

Det mest uppseendeväckande är naturligtvis inlandsbanan – 105 mil järnväg genom halva landet, många gånger genom glesbygd där man är mycket beroende av de få kommunikationsmedel man har. Att lägga ner den är missriktat sparnit.

Det var naturligtvis inte för att spara några tiotal miljoner för bidrag till trafiken man föreslog att den skulle läggas ned, utan det var för att slippa investeringarna. Eftersom man struntat i att underhålla järnvägen under så lång tid finns ett stort investeringsbehov. Det rör sig om ungefär 1,2 miljarder kronor. Men dessa 1,2 miljarder kronor har en livslängd på 30 år. Slår man ut den summan på 30 år och ser till att det handlar om 105 mil järnväg, är det inte så mycket. Vi anser att det hade varit värt att satsa denna summa, och det är vad miljöpartiet föreslår i reservationen till detta betänkande.

Andra effekter av denna missriktade snålhet är att det inte kommer att byggas någon Botniabana, dvs. en järnväg längs Norrlandskusten åtminstone upp till Umeå, i varje fall inte under 90-talet. Det innebär att näringslivet längs Norrlandskusten även fortsättningsvis kommer att ha högre transportkostnader och får betala mer för lastbilstrafiken än i resten av landet, där järnvägen konkurrerar. Det betyder att man kommer att ha sämre valmöjligheter och vara mer utsatt för konkurrens. Företagen kommer att ha svårare att klara sig i den ökade konkurrens som blir följden av att vi anpassar oss till EG och kanske också blir medlemmar. Jag anser att detta är allvarligt.

Detta innebär naturligtvis också att en mängd andra viktiga järnvägsprojekt aldrig kommer att bli av. Med det investeringspaket som miljöpartiet föreslår skulle vi få ett heltäckande järnvägsnät, både snabbjärnvägar där det bor många människor och även järnvägar i glesbygden, såsom inlandsbanan, så att människor kan använda sig av det mest miljövänliga, energieffektiva och säkra transportslaget.

Ett grundfel i trafikpolitiken är, som vi ser det, att järnvägstrafiken systematiskt missgynnas gentemot framför allt vägtrafiken, som är den stora konkurrenten. Detta har mycket att göra med skattesystemet och det faktum att man under lång tid satsat mycket stora pengar i ett utbyggt vägnät. Det kan vara bra med ett gott vägnät, men när man inte gör motsvarande satsningar på järnvägen innebär det naturligtvis att man försämrar konkurrenskraften för järnvägen.

Man har det senaste året lagt på nya skatter som slår direkt mot järnvägen, t.ex. moms på kollektivtrafik. Detta innebär, som inte bara vi utan många andra räknat ut, att järnvägen missgynnas med åtminstone 10 miljarder kro-

nor om året jämfört med vägtrafiken. Vad händer i detta läge under våren 1991? Jo, man går in och sänker skatter för vägtrafiken men inte för järnvägen. Man är på väg att sänka både kilometerskatten och bensinskatten, visserligen inte så mycket, men dock. Det är helt fel åtgärder, och de slår undan fötterna för alla satsningar på järnvägen.

Detta måste naturligtvis ändras. Frågan kommer att tas upp på nytt här i riksdagen när dessa skattefrågor debatteras.

Vi i miljöpartiet anser också att godstrafiken på järnväg behöver utvecklas med särskilda bidrag så att man snabbare får fram bra materiel för att kunna knyta ihop framför allt väg- och järnvägstrafik. Det fanns förut ett liknande bidrag, men det försvann i årets budget, och det beklagar vi. Vi anser att det kan vara värt att satsa 200 milj.kr. på detta för att få en bättre godstrafik.

Vi anser också att man på olika håll i landet skall utveckla försöksjärnvägar just för att utveckla den regionala järnvägstrafiken. Det är kanske framför allt den trafiken som har försvunnit i vårt land. Den långväga järnvägstrafiken har egentligen inte krympt utan ökat stadigt fastän i låg takt. Men det behövs stora insatser för den regionala järnvägstrafiken, och då bör vi också kunna experimentera.

Herr talman! Jag står naturligtvis bakom alla reservationer som miljöpartiet har undertecknat, men jag yrkar särskilt bifall till reservationerna 5, 16 och 20.

Anf. 155 RUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! Efter att noggrant ha läst igenom ett mycket välskrivet betänkande och efter att ha lyssnat på debatten här i kammaren, har jag kommit fram till att det råder en mycket stor samsyn på järnvägspolitiken i Sverige, vilket gör att jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkande nr 25.

Jag vill lyckönska er som är kvar nästa år när ni då skall ta ställning till hur SJ skall fortleva i framtiden. Det kommer att bli ett stort arbete. Lycka till med det arbetet!

Anf. 156 ROLF CLARKSON (m) replik:

Herr talman! Det är svårt att ge Rune Johansson ett genmäle som innebär ett bestridande av det han nu har sagt. Jag har gripit till orda med min replikrätt för att uttala följande.

Rune Johansson har under många år varit socialdemokraternas talesman i järnvägspolitiken. Rune Johansson har därvid varit en utomordentligt kunnig, högeligen begåvad och mycket omdömesgill meningsmotståndare, vän och kollega.

När Rune Johansson nu deltar i sin sista järnvägsdebatt – på grund av att han förklarat sig icke vilja förnya sitt mandat – vill jag som kollega till honom uttala beundran och tacksamhet för en mycket fin politisk gärning. Jag beklagar att socialdemokraterna kommer att ha svårt att finna en ersättare med den kompetensen.

Anf. 157 VIOLA CLAESSION (v) replik:

Herr talman! Jag måste säga att jag känner mig litet chockad. Också jag hade tänkt rikta några väl valda ord till Rune Johansson, och det skall jag

också göra. Men samtidigt vill jag säga att om det här årets järnvägspolitiska debatt skall avslutas med kommentaren att det råder full samstämmighet och att detta skulle ha framkommit av debatten, ber jag verkligen att få protestera. Jag tycker att Rune Johansson skall läsa protokollet i lugn och ro i morgon och närmare granska de inlägg som har gjorts.

Jag vill också när jag lyckönskar Rune Johansson till fortsatt arbete inom politiken och kanske också järnvägspolitiken, även om det inte blir i det här huset, påminna om att det faktiskt är så att de som liksom Rune Johansson har arbetat inom SJ har möjlighet att också i dag knyta många kontakter. De kan då få erfarenheter och synpunkter på den politik som jag har försökt att beskriva och som har bedrivits sedan 1988 och fram till i dag.

Herr talman! Jag begärde också ordet därför att jag i mitt förra inlägg inte hann med att nämna mer om de reservationer som avgivits i avslutning till vänsterpartiets motioner och om förslagen i dem. Det handlar naturligtvis inte minst om inlandsbanan, som vi har diskuterat här tidigare och där jag hoppas att sommartrafiken skall komma i gång. Flera andra talare har här talat varmt för inlandsbanan och har gjort det på ett ypperligt sätt. Men det handlar naturligtvis också om Bohusbanan och Haparandabanan, där centerpartiet och vänsterpartiet har gemensamma reservationer.

Jag har lagt märke till en förändring under de senaste åren – jag har inte kunnat utröna om den beror på politisk trötthet eller något annat. Varje gång när vi tidigare diskuterat järnvägspolitiken gick enskilda motionärer upp i talarstolen och pläderade för sina motioner för järnvägen inom sina resp. regioner och län – på det sätt som jag förstår att Evert Svensson snart kommer att göra för att tala för Bohusbanan. Detta har nästan upphört. Det som vi här i kväll kommer att få höra blir alltså ett enstaka inlägg för en järnvägsbana i vårt land, Bohusbanan, som också vänsterpartiet stöder. Jag tycker att det är synd att det har utvecklats på det här sättet. Järnvägstrafiken är ännu viktigare i dag i den nedrustning som jag menar är på gång och som gör att vi definitivt inte tycker likadant som socialdemokraterna och de borgerliga här i kammaren.

Anf. 158 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Tyvärr har jag inte upplevt den stora, allmänna samsynen när det gäller trafikpolitiken. Tvärtom tycker jag att det finns en stark snedvridning på det området, innebärande att man missgynnar godstrafik på järnväg till fördel för andra trafikslag, framför allt vägtrafik och luftfart. Jag har kämpat mycket för att ändra på detta, men det är möjligt att Rune Johansson har mera av samsyn än vad jag har här, och det är i så fall tacknämligt.

Jag kan däremot inte lova att jag kommer tillbaka i höst och då kan kämpa vidare för att ge SJ en bra lösning. Men om jag kommer tillbaka, lovar jag att fortsätta med detta.

Anf. 159 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag skall försöka att tala i telegramstil.

Jag yrkar först bifall till motion T517, en motion som alla riksdagsledamöter från Bohuslän står bakom. Vi har väckt motioner i samma fråga i flera år,

och vi har vunnit allt starkare stöd för den. Vi har satt i gång en omfattande utredningsapparat i Bohuslän, i Göteborg och även i Norge, vilket är mycket betydelsefullt i det här sammanhanget.

Det gäller en järnväg som binder samman Osloregionen med Göteborg och som går vidare ner till Skåne och Köpenhamn. Det är alltså en fråga som har internationell betydelse. Det är en fråga både för Sverige och för Norge. 24 kommuner står nu bakom en utredning som förordar denna sträckning. Det har sagts att vi måste komma ned till två timmars restid på sträckan Göteborg–Oslo för att konkurrera med flyget.

Jag deltar i Europarådets ekonomiska kommitté, och där har man också trafikfrågor på dagordningen. Vi vet vilken tendens som råder i Europa: att man på de korta sträckorna skall använda järnväg, också av miljöskäl. Det gäller att konkurrera med flyget på ett effektivt sätt.

Det här är också en fråga om trafiksäkerhet. Vi vet att det sker många dödsolyckor. Det gäller en tätbefolkad region, och det är viktigt att vi får den här trafiken på järnväg.

Jag vill till sist säga, herr talman, att trafiken på Bohusbanan har ökat och att vi som kämpar för den kollektiva trafiken finner detta vara mycket tillfredsställande ur flera synpunkter. För närvarande passerar 650 lastbilar och långtradare per dygn över Svinesundsbron mellan Sverige och Norge. Det kan ur många synpunkter inte vara bra. Vi bör ha järnvägstrafik också för transporter av gods.

Jag ber, herr talman, att än en gång få yrka bifall till motion T517.

I detta anförande instämde Elving Andersson (c) och Kenth Skårvik (fp).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 30 maj.)

19 § Vägväsende m.m.

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1990/91:TU26 Vägväsende m.m. (prop. 1990/91:87 delvis och 1990/91:100 delvis).

Anf. 160 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Samtidigt som beroendet av ett effektivt vägsystem blivit alltmer markerat har vägnätet tillåtits förfalla alltmer. Närmare 90 % av allt resande räknat i personkilometer sker på vägarna. Under 1970- och 1980-talen har emellertid anslagen till vägutbyggnad och vägunderhåll skurits ned kraftigt. Enligt vägverkets beräkningar har vägkapitalets värde härigenom minskat med 6,5 miljarder kronor bara under perioden 1983 till 1989.

Den svenska arbetsmarknaden är beroende av att de svenska företagen går bra. Vi får våra viktigaste inkomster från näringslivet, och näringslivet i sin tur är i hög grad beroende av en exportmarknad som till 75 % återfinns i

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

Vägväsende m.m.

Centraleuropa. För distribution av varorna är näringslivet beroende av goda transporter till en acceptabel kostnad. Svensk industri har ett geografiskt betingat transporthandikapp och dessutom ett kostnadsmässigt handikapp. Från 1987 till 1990 steg kostnaderna för vägtransporter i Sverige med 30 %, främst beroende på ökade lönekostnader, höjda vägskatter och ökad beskattning på tung trafik inom Sverige. Ökningen är dubbelt så hög som genomsnittet för EG.

Förutsättningen för vår välfärd är i hög grad näringslivets funktion, tillväxten i vår ekonomi. Välfärd är också de enskilda människornas möjlighet till valfrihet och oberoende, vilket i sin tur sammanhänger med ekonomi och trygghet.

Med ett vägnät som förfallit alltmer med åren ökar tidsåtgången för att ta sig från utgångspunkt till mål, och därmed ökar kostnaderna. Det gäller såväl enskilda som företag. Ett dåligt vägnät leder till ojämn körritm, krokiga och ojämna vägar till ökad förbrukning av drivmedel – och därmed ökar onödigtvis miljöförstöringen. Ojämnt vägnät med dålig standard leder till ökat antal trafikolyckor, något som kostar samhället väldiga summor och enskilda sorg och lidande. Enligt vägverkets beräkningsmetoder för vägars lönsamhet ger satsningar på de stora pulsåderna i vägsystemet störst nyttoeffekt, liksom förbättringar av vägunderhåll och bärighet.

Även om järnvägssystemet byggs ut och förbättras, är en del av godsbefordran inte lämpad för järnvägstransporter. Dels gäller det de korta sträckorna under 50 mil, dels visst styckegods och vid omlastningstransporter t.ex. till flygfrakt.

För transporter av skogsvirke är det finförgrenade vägnätet av stor betydelse och dessutom för alla de hushåll som trots allt inte finns i anslutning till enbart stora leder. Om man menar någonting med sloganen "Hela Sverige skall leva", så borde man därför ställa upp på de moderata kraven om mer pengar till enskilda vägar och skogsvägar. Sammantaget har moderata samlingspartiet nu till vägnätet föreslagit 2 miljarder mer än regeringen.

Målsättningen för drift och underhåll bör i första hand vara att upprätthålla nuvarande vägars tekniska standard och att återföra kraftigt förslitna delar av vägnätet till godtagbar standard. Målsättningen för nybyggnation bör vara att främja tillgänglighet och trafiksäkerhet samt att reducera vägtrafikens miljöeffekter och kostnader för transporter av olika slag.

Frågorna om vägarnas standard och utbyggnad har stor betydelse för miljö, trafiksäkerhet och ekonomi. I den infrastrukturproposition som behandlades i förra veckan föreslog regeringen nya finansieringsformer, bl.a. att samfinansiering av skilda objekt skall kunna ske, som leasing, avgifter m.m.

Vad beträffar samfinansiering har vi från moderata samlingspartiet ställt oss positiva till denna möjlighet, men den bör inte kunna användas som en utpressning för att få till stånd ett objekt. Vad beträffar avgifter kan vi från moderata samlingspartiet tänka oss att avgränsande nyobjekt, såsom t.ex. Öster- eller Västerlederna, kan avgiftsfinansieras direkt från bilisterna. Där emot säger vi nej till avgifter på befintligt vägnät, vare sig det är fråga om avgifter för ombyggnad av Svinesundsbron eller områdesavgifter i centrala storstäder.

En fast andel av till staten från bilisterna inlevererade bensinskattemedel borde gå direkt till investering i vägnätet. För närvarande betalar bilisterna 40 miljarder i skatt till statskassan medan mindre än 10 miljarder går ut till vägnätet.

Vägverkets prioritering av angelägna projekt borde i större utsträckning inriktas på de lönsamma projekten. Enligt vägverkets egna uppgifter är endast cirka hälften av det statliga vägnätet direkt lönsamt. Till de lönsamma och angelägna projekten hör motorvägssystemet. Detta framhålls också i den s.k. tillväxtpropositionen. För att få riktigt god effekt av satsade vägmedel bör därför Europavägarna läggas högt i prioriteringslistan, och dessutom bör de förbättras i sin helhet. T.ex. E 6 är nu mycket olycksdrabbad, beroende bl.a. på ojämn standard. Samtidigt är just denna väg extra hårt belastad genom framför allt näringslivstransporter. På grund av den ojämna standarden får man en ryckig trafikrytm. Flera av sträckorna är på grund av topografin mycket trafikfarliga. Trafikintensitetens ojämnheter över året och över dygnet är problem som naturligtvis blir mer svårhanterliga beroende på vägens ojämna standard.

Den s.k. motorvästriangeln har stor betydelse för varuförsörjningen i hela Mellansverige. En uträtning och förbättring av de tre stora vägar som bildar denna triangel kan spara många liv och mycken tid för trafikanterna.

Behovet av kringfartsleder och förbifarter, främst kanske i anslutning till storstäderna, har också tagits upp tidigare vid behandlingen av tillväxtpropositionen. E 4 går nu praktiskt taget genom centrala Stockholm, vilket leder till ökad miljöförstöring på olika sätt. Finns det avlastande kringfartsleder, kommer dessa alldeles säkert att föredras framför att trassla sig genom tättrafikerad stadsmiljö – särskilt som mycken tid därigenom vinnas.

Den områdesavgift som majoriteten i riksdagen nu öppnat möjligheten för blir inte, om den införs, till gagn för Stockholms invånare, vilket majoriteten tycks inbilla sig. Meningen var ju att avgiften skulle leda till begränsning av körandet i innerstaden och dessutom bekosta utbyggnad av SLs kollektivtrafik.

En områdesavgift som skall betalas vid infarten till staden kan för all del få en begränsande effekt. Men i form av en landstingsskatt, som ju diskuterats, får den ingen begränsande effekt alls. När "skatten" väl är betald gäller det ju att köra så mycket som möjligt för pengarna. Och hur skulle upptagningen ske om *inte* i form av en skatt? Manuell upptagning blir dyrt och orättvist. Elektronisk avgiftsupptagning är behäftad med integritetsproblem.

Vi vill att man överväger ett nytt finansieringssystem med en fast andel av från bilisterna inbetalda bensinskattemedel direkt till vägarna. Vi menar då inte att skatten skall höjas utan av de redan bestämda skattemedlen skall en fast andel användas till väginvesteringar. Det är viktigt att vägverket får detta redskap. Det gör det möjligt för vägverket att överblicka medelstillgången flera år framåt och att planera för underhåll och byggande efter detta. Det är dessutom ett allmänt önskemål att det finns ett samband mellan nyttjande av vägarna och de avgifter man betalar samt mellan vad bilisten totalt betalar in och vad man får ut i form av goda vägar. Effektiviteten i investeringsanvändningen ökar givetvis om omvägar via statskassan ej sker. Förutom bensinskattemedel direkt till vägverket kan verket tillföras även

andra medel, t.ex. genom försäljning av statliga företag. Vägverket borde i samband därmed kunna ombildas till affärsverk.

Herr talman! Automatisk hastighetsövervakning bör inte permanent införas, och medel härför således ej anslås. Stora integritetsproblem uppstår vid bildregistrering och i samband med s.k. ägaransvar. Jag vill påminna om att rikspolisstyrelsen avrått från automatisk hastighetsövervakning.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 4 och 39. Jag står givetvis bakom övriga reservationer med moderata namn på. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 161 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! För en vecka sedan debatterade vi infrastrukturen för Sverige här i kammaren. Från folkpartiet liberalerna uttryckte vi då vår goda förhoppning om att vi såg en viss ljusning i satsningen på de svenska vägarnas framtid. Deras underhåll har varit mycket eftersatt, och nybyggnationen har inte varit tillräcklig, men det känns nu som om 1990-talet kan bli en period då vi kan hoppas få se en betydlig upprustning av det svenska vägsystemet.

Under 1990-talet vill folkpartiet liberalerna satsa 100 miljarder kronor på till största delen nybyggnation. Men givetvis skall även en nödvändig del av dessa pengar gå till underhåll av vägnätet. Det är angeläget att de mål för vägpolitiken som antogs i det trafikpolitiska beslutet 1988 uppnås med råge.

De människor som lever, bor och arbetar i vårt land har rättighet att kräva en tillfredsställande, säker, snabb och miljövänlig trafikförsörjning. Även vårt näringsliv, som är oerhört beroende av ett välutvecklat vägnät, har rättighet att kräva motsvarande för sin del. Vägpolitiken skall därför syfta till att förverkliga dessa mål.

Vi anser att den prioriteringslista som vägverket just nu arbetar efter verkar väl avvägd på behovsskalan. Vi anser också det är viktigt att man sammanbinder våra största städer, Stockholm–Göteborg–Malmö, med motorvägar fullt ut. Det är också angeläget att våra tre huvudstäder i Norden kan få vägar som snabbt och trafiksäkert ger oss ändamålsenliga transporter sinsemellan. Men det är givetvis viktigt att många andra delar av vårt avlånga land får del av investeringarna i nya eller underhåll av befintliga vägar. Vi har i vår partimotion räknat upp en hel del vägsträckor som vi anser angelägna att påbörja eller färdigställa.

Personligen är jag givetvis glad för att Europaväg 6 Köpenhamn–Göteborg–Oslo kommer att bli en realitet, och detta beslut har folkpartiet hjärtat ställt upp på.

Men vi får givetvis inte glömma glesbygden. De som där bygger, arbetar och bor är kanske i många fall mer beroende av bil än storstadsbefolkningen i vissa fall. Många av länsvägarna i t.ex. Norrlands inland, Dalarna, Värmland och Dalsland är i uruselt skick och måste få en rejäl ansiktslyftning.

Utskottets ledamöter minns säkert Håbols Byalags information till utskottet för ett år sedan om vägstandarden i Dalsland. Har det hänt något sedan dess? Svaret är nej. Låt detta byalag vara ett exempel på att även glesbygdens boende skall ha en godtagbar vägstandard.

Vi har tillsammans med moderaterna i reservation nr 39 tagit upp frågan om kringfartsleder. Vi anser att detta är en nödvändig satsning som bör

kunna startas så fort som det finns en möjlighet. Det är därför angeläget att de kommuner som berörs av utredningarna nu fattar sina beslut, så att denna nödvändiga investering kan påbörjas. Detta är angeläget ur många synpunkter, framför allt när det gäller trafikförsörjning och ur miljösynpunkt. Det vore ur dessa synpunkter otillfredsställande att dröja med igångsättande av storstadsutredningarnas ambitioner till en bättre trafikrytm, till, från och inom våra storstadsregioner.

Att avstå från att bygga bra vägar i syfte att hindra trafik skapar ökad irritation och minskad framkomlighet. I praktiken innebär det att miljön försämras. Till detta kommer ökade kostnader för transporter, minskad samhällsekonomisk effektivitet och fler trafikskador.

Det är också helt nödvändigt att vi, med tanke på ett eventuellt samarbete på ett intimare sätt med det övriga Europa, kan erbjuda bra vägar för snabba transporter från och till vårt land av både person- och godstransporter. Vårt land har inte råd att hålla igen i de investeringsramar som vi i vår partimotion föreslår för det svenska vägnätet.

Folkpartiet liberalerna har uppfattningen att det allmänna har ett ansvar för väginvesteringar i landet. Möjligheten att resa på våra vägar med egen bil eller kollektiva transportmedel är en självklarhet och en nödvändighet för oss alla för att vårt gemensamma samhälle skall fungera.

Vi har också sagt att vi vid vissa nybyggnationer av vägar och broar kan tänka oss att stödja förslag om vägtullar. Vi har därför i ett särskilt yttrande redovisat hur vi ser på denna fråga. Vi har också sagt att om inte det allmänna självt klarar av att ge Sverige ett bra vägnät, är vi inte främmande för att andra finansieringsmöjligheter tas i anspråk.

Vi har med tanke på framtiden inte råd att låta bli att investera i ett svenskt vägnät. En bra infrastruktur kan ge oss den tillväxt som vi saknar i Sverige men som vi med tanke på framtiden måste ha.

Med tanke på satsningen på en ny Svinesundsbro, där en begäran förelåg att få ta ut avgift på den gamla befintliga bron, har vi gått med på detta förslag. Men vi anser att det är nödvändigt att lokalbefolkningen får någon form av gottgörelse om avgift införs. Orsaken är att här inte finns någon annan form av väg att ta sig fram på och att det finns ganska många arbetspendlare som därmed får en betydande nackdel av höjda kostnader.

Det förslag som vägverket lagt fram och som sedan regering och utskott ställt sig bakom beträffande en omorganisation av sin verksamhet, anser vi från folkpartiet vara bra. Alla verk behöver se över sina verksamheter för att kunna finna lämpliga och arbetsdugliga organisationer.

Herr talman! Folkpartiet liberalerna hoppas att den satsning som vi utgår ifrån att majoriteten verkligen vill göra på det svenska vägnätet nu genom detta betänkande kommer att förverkligas. Det gäller då vägarna i den svenska glesbygden, vägarna efter de stora trafikstråken samt kringfartsleder och trafikförändringar i storstadsregionerna som storstadsutredarna har pekat på.

Därmed vill jag yrka bifall till reservation nr 11. För övrigt står vi givetvis bakom de reservationer och det särskilda yttrande som vi i detta betänkande medverkar i.

Anf. 162 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! I förra veckan behandlade vi, som även de tidigare talarna här har berört, ett ärende som handlade om de mer långsiktiga investeringarna i infrastrukturen. Förhoppningsvis innebar det beslut som då fattades ett trendbrott, så att vi nu äntligen kan se fram emot ökade investeringar på detta viktiga område.

Kommunikationerna, och därmed infrastrukturens betydelse, ökar alltmer i vårt moderna samhälle, på gott och ont. Människor reser alltmer – det är arbetspendling, fritids- och serviceresor. Handeln ökar, nationellt och internationellt, och därmed transporterna av både råvaror och färdiga produkter.

Samhällets ansvar är att tillhandahålla en god infrastruktur, främst vägar och järnvägar men också hamnar och flygplatser, liksom post- och teleförbindelser. Vi betalar dock ett högt pris för biltrafiken, dels i form av ett stort antal olyckor, dels i form av en förstörd miljö. En kraftfull satsning på utbyggnad av järnvägarna och övrig kollektivtrafik är därför nödvändig, liksom kraftigt skärpta miljökrav på bilarna.

I den knappa ekonomiska situation som nu råder tror jag att det är viktigt att i första hand använda de tillgängliga medlen till att upprätthålla de nuvarande vägnas tekniska standard och att återföra kraftigt förslitna delar av vägnätet till en godtagbar standard. Det gäller med andra ord att slå vakt om i första hand redan investerat vägkapital.

Från centerns sida satsar vi stora resurser i vårt budgetalternativ på infrastrukturen redan under nästa budgetår. Det har redovisats bl.a. i den förra debatten om järnvägarna. Vi satsar också rejäla resurser på vägutbyggnaden. I samband med det betänkande som nu behandlas har vi reservationer som innebär att vi är beredda att satsa 500 milj.kr. mer än regeringen på drift och underhåll av de statliga vägarna. Dessa pengar skall i första hand specialdestineras till länsvägarna, som är i mycket stort behov av upprustning. Vi satsar också 1 miljard kronor för att höja bärigheten och belägga grusvägnätet.

En betydande andel av det statliga vägnätet består av grusvägar. Det är framför allt länsvägnätet som saknar beläggning. Hela 3 000 mil av sammanlagt 8 000 mil länsvägar saknar i dag beläggning. För utvecklingen av landsbygden spelar vägstandarden en avgörande roll. En kraftfull satsning på upprustning av vägnätet genom att belägga och förstärka bärigheten hos grusvägarna är därför en mycket angelägen regionalpolitisk satsning.

Det finns också starka näringspolitiska skäl att göra en kraftfull satsning på upprustning av grusvägarna. Dessa vägsträckor har t.ex. en mycket stor betydelse för skogsindustrin. Denna är, som alla vet, vår i särklass främsta exportnäring, som varje år tillför oss som nation handelsintäkter i storleksordningen 50 miljarder kronor.

För ett par veckor sedan var drygt 15 000 kilometer, eller 15 %, av det totala vägnätet i vårt land avstängt för tyngre trafik. I Norrbotten och Jämtlands län var så stor del som 40 % av väglängden avstängd för den tyngre trafiken. För flera områden i vårt land, som har växande betydelse som mål för semester- och rekreationsresor, har dessa vägar avgörande betydelse. Det är angeläget att dessa regioners möjligheter att utveckla ny sysselsätt-

ning, t.ex. inom turismen, inte hämmas av låg vägstandard. Vi upprepar också i år från centerns sida det krav som vi har fört fram ett antal år på ett tioårsprogram för upprustning av beläggning av grusvägarna. Vi har tyvärr inte heller i år fått gehör för det kravet.

Jag sade att vi i det här betänkandet satsar pengar på vägnätet. Men vi har också i vår partimotion med anledning av den s.k. tilläggspropositionen satsat ytterligare resurser, totalt 6,5 miljarder kronor mer än regeringen, på bättre vägar och då främst för att rusta upp länsvägnätet. Det gör vi med utgångspunkt i det konjunkturpolitiska läget, då vi tycker att det är klokt att satsa på viktiga investeringar i infrastrukturen. Dels skapar det sysselsättning på kort sikt inom den viktiga bygg- och anläggningsbranschen, dels står Sverige genom dessa åtgärder bättre rustat att ta till vara den högkonjunktur som vi vet kommer.

Det enskilda vägnätet är landets i särklass längsta vägnät. Det utgör en mycket viktig och integrerad del av landets totala vägnät och har ett betydande samhällsekonomiskt värde. Trots detta utgår statsbidrag bara till cirka en fjärdedel av de enskilda vägarna. Genom den skatteomläggning som har beslutats har den enskilda väghållningen drabbats av kraftigt höjda kostnader, framför allt i form av höjd moms. Som exempel kan nämnas att för barmarksunderhåll och byggande av vägar ökar momssatsen från 4 till 25 % och för vinterväghållningen från 0 till 25 % – det fanns ingen moms på vinterväghållningen tidigare.

För att åtminstone inte urholka det redan knappa statsbidraget till de enskilda vägarna på grund av skatteomläggningen behövs ytterligare ungefär 80 milj.kr., och centern föreslår att anslaget räknas upp med detta belopp.

Centern satsar också ökade resurser på det s.k. LTA-anslaget, dvs. anslaget för investeringar i länstrafikanläggningar. Vi vill också göra en uppdelning på olika delposter under detta anslag. De ökningar som vi föreslår är på länsvägar 150 milj.kr., på övriga kollektivtrafikanläggningar 50 milj.kr., på investeringar i miljövänliga trafikmedel 50 milj.kr. och för cykelleder en påplussning med 10 milj.kr.

Herr talman! I propositionen och i utskottsbetänkandet aviseras också att det politiska och ekonomiska ansvaret för både statskommunvägarna och de enskilda vägarna skall flyttas över på kommunerna. Från centerns sida anser vi – och har i många andra sammanhang också hävdad – att statens överväldning av kostnader på kommuner och landsting redan har gått alltför långt. Vi är för vår del inte beredda att ytterligare lasta över kostnader på kommunsektorn. Vi anser dessa kostnader vara ett statligt ansvarsområde. Vi avvisar därför detta förslag.

I betänkandet behandlas också organisationsförändringar hos vägverket och frågan om en delvis ny planeringsprocess för väginvesteringarna. Beträffande planeringsprocessen har vi i vår motion rest ett antal frågetecken för hur den i propositionen föreslagna ordningen skall komma att fungera i praktiken. Vi tycker inte att dessa frågetecken har rätats ut utan kräver ett nytt förslag i den här frågan.

I fråga om vägverkets nya organisation har vi accepterat att verksamheten delas in i ett antal regioner. När det gäller valet av lokaliseringssort för de regionala kontoren har vi fått en mängd motionsyrkanden till utskottet. Cen-

tern ställer tillsammans med de övriga partierna upp på en linje som innebär att vägverket självt skall besluta i dessa frågor, men jag vill ändå framhålla vad som står i betänkandet på s. 51: "Utskottet vill dock understryka vikten av att organisationsförändringarna sker med omsorg för berörd personal och att valet av etableringsorter görs med beaktande av nödvändigheten av regional balans."

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 14, 16, 23 och 32. Vi står naturligtvis bakom alla reservationer som vi har undertecknat, men jag nöjer mig med att yrka bifall till dem som jag har nämnt.

Anf. 163 VIOLA CLAESSION (v):

Herr talman! Den 22 maj, så nyligen, hade vi vårens största debatt om järnvägar och vägar – det tror jag att man kan säga, med tanke på att debatten har forcerats här i kväll. Det var infrastrukturbetänkandet som kammaren då behandlade. Jag tycker inte att jag vill upprepa alla argument som jag använde då för att leda i bevis varför det behövs en ny transportstruktur här i landet.

Någon talade här om ett trendbrott, med hänvisning till infrastrukturbeslutet den 22 maj. Då vill jag bara säga att det nog är en tolkningsfråga. Eller rättare sagt: Även om vi är överens om att det är ett trendbrott, har vi helt olika uppfattning om vad det är för typ av trendbrott.

Förra året, innan vi såg mer konkret vad regeringens nya infrastrukturpolitik skulle handla om, blev det helt plötsligt klart att Sverige blivit så utarmat på resurser att staten inte längre kunde svara för sina tidigare åtaganden på de här områdena. Georg Andersson sade då att statsbudgeten under över-skådlig tid inte kan bära alla kostnader för nödvändiga åtgärder för att garantera driften och den fortsatta utbyggnaden av infrastrukturen under 1990-talet. Så var det med den saken. När den stora trafikpolitiska propositionen lades fram och beslutet fattades 1988 hette det, bara två år tidigare, att staten skulle ta ansvar för infrastrukturen. Vad är det som har hänt sedan dess som är så alarmerande och som har varit så utarmande att det inte finns pengar kvar? Jag tror att de här utspelen, precis som Furbäcks en gång när det gällde att larma om den akuta krisen som inte var någon akut kris på SJ, syftar till privatisering.

Det finns också konkreta förslag om avgiftsfinansierade vägar. Bakom allt detta dök det snart upp privata företag och organisationer, som bildade ett konsortium, långt innan riksdagen hade tagit något som helst beslut, för att de ville köpa en väg i Västsverige. Det gällde just den vägen, riksväg 40, som också är utsatt för Prometheus- och DRIVE-projekten. Herrarna måste ha diskuterat ganska livligt och ingående och utbytt informationer bakom kulisserna, långt innan vi som riksdagsledamöter och trafikutskottsledamöter hade en aning om vad som var på gång. Men det syntes ändå ganska klart att utvecklingen var på väg mot privatisering.

Vänsterpartiet säger nej både till privatfinansierade vägar och till avgiftsfinansierade vägar. Vi är övertygade om att det leder till ett slags amerikanskt system av fattigmans- och rikemansvägar. Ingen som har pläderat för det systemet har kunnat försvara det som socialt acceptabelt. Helst vill man undvika denna debatt.

På ett enda år skall närmare bestämt 764 milj. kr. gå till det s.k. bärighetspaketet för att EG-anpassa svenska vägar och tillåta ännu tyngre lastbilar på vägarna. Dessa 764 miljoner tycker vi inte skall gå till den typen av vägar och satsningar, utan vi vill tvärtom gå tillbaka till det tidigare skede då vi hade lägre boggi- och drivaxelstryck. Vi vill använda alla dessa pengar till de mest nedslitna och trafikfarliga vägarna, särskilt i glesbygdsområdena. Det tycker vi är att ta ett socialt och regionalpolitiskt ansvar i Sverige.

I infrastrukturdebatten tog jag upp frågan om de gamla krav som rests av olika lobbyorganisationer om t.ex. motorvägstriangeln och liknande. Det är sällan de uttrycken används här annars. Lobbyorganisationen använder sitt språk, och regeringen omtolkar det och talar om stora stråk av vägar, särskilt i vissa områden, dvs. E 6, E 4 och E 3. Det är motorvägstriangeln. Den som nämnde det här har alldeles rätt. Men det kallas den inte för i betänkandet, naturligtvis inte.

Satsningen på ett par stora vägar och blivande motorvägssträckor längs alla dessa vägar, E 3, E 4 och E 6, säger vi definitivt nej till. Vi vill använda pengarna på ett helt annat sätt. Vi vill satsa så mycket på järnvägen att de här satsningarna på vägarna och bilismen inte behövs, eftersom bilismen ökar ju mer vi satsar på den typen av vägprojekt. Av samma anledning säger vi nej till Öresundsbron.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna nr 2, 9, 17 och 33.

Anf. 164 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Det finns ett mycket kraftigt utbyggt vägnät i vårt land. Man behöver inte gå många meter någonstans, åtminstone om man håller sig utanför de fjällnära skogarna, för att träffa på en väg. Det är oftast också högklassiga vägar. Skogsbilvägarna är mycket bärkraftiga, och vi har många mycket breda, fina asfalterade vägar i hela landet. Förmodligen har vi ett bättre vägnät än vad vi någonsin haft. Men ändå gnälls det och klagas. Man vill ha ännu bättre och ännu mer. Man kan ju fråga sig om det är motiverat. Vägtrafiken har ju visat sig ha en del baksidor. Den står för en rad växande samhällsproblem.

Först tänker jag på miljöproblemen. Vägtrafikens utsläpp av kväveoxider leder till en typ av förorening som fördärvar markens förmåga att hålla skog. Det hänger ihop med att det inte bara blir surt, utan att också en del giftiga metaller och metallföreningar frigörs. Det skadar rötterna på träden.

Vi vet också att samma kväve i de här kväveoxiderna så småningom hamnar i havet. Där har vi fått ett ökande problem med algbloomning, syrebrist, fiskdöd och sådant elände. Det elände är så stort att man talar om att Östersjön håller på att dö. Laholmsbukten är praktiskt taget redan död när det gäller fisk. Det hänger ihop med detta.

Vi vet också om att 90 % av luftföroreningarna som vi andas in i stadsmiljön kommer från bilarna. Dessa föroreningar orsakar allergier, luftvägssjukdomar och förmodligen även en rad andra sjukdomar som vi ännu inte riktigt kommit på spåren och kunnat bevisa. Vi vet inte riktigt vad detta är för luftföroreningar, eftersom de är så många och det är så svårt att kemiskt skilja

dem åt. Där får man bara gissa. En del känner vi till som mycket giftiga ämnen.

Nu har vi fått katalysatorer på bilarna, och det är bra. De renar bort en del av detta, men samtidigt tar de inte bort allt. De har t.o.m. tillfört nya utsläpp. Lustgasutsläppen från katalysatorbilar är betydligt större än från andra bilar. Den här dikväveoxiden, som den heter på det kemiska språket, bidrar till växthuseffekten, den bidrar till att förstöra ozonskiktet och skapar alltså klimatförändringar. Den ökar den ultraviolettera strålningen. Detta kommer att få mycket betydande miljöeffekter. Vi har dem förmodligen redan.

Likadant är det med koldioxiden. Den påverkas inte alls av katalysatorerna. Den bidrar också till växthuseffekten och leder till mycket stora miljöproblem på sikt. Det är problem som vi knappast kan göra så mycket åt när de väl uppträder. Därför borde det vara klart att en ökad vägtrafik är helt oförenlig med de miljökrav vi måste ställa för att stoppa miljöförstöringen. Den är också oförenlig med en strävan att hushålla med de begränsade naturtillgångar vi har på jorden, framför allt energitillgångarna. Det är nämligen så att bilen tyvärr är energislösande. Den slösar med fossila bränslen, av hög klass dessutom, dvs. renade bränslen.

Det är en ohållbar trafikpolitik att bara bygga nya vägar för att man byggt så mycket vägar att man fått mycket trafik. Det är ju så att om man bygger en ny motortrafikled eller en ny kringfartsled, ökar trafiken, för då hittar folk nya sätt att ta sig fram med bil och går över till att köra mer bil. De kanske slutar att åka kollektivt. Då blir det trafikstockningar på någon annan väg, som inte har byggts ut ännu. Då blir det krav på att bygga ut den osv. Vi i miljöpartiet menar att det är dags att ha en sammanhållen trafikpolitisk strategi för att föra över de massiva, frekventa, tunga och långväga transporter som i dag går på väg till i första hand järnväg i så hög utsträckning som möjligt. Det går att göra det.

Ungefär 20 % av vägtrafiken i Sverige kan vi få bort enbart genom att bygga ut kollektivtrafiken i städerna ordentligt. Ser vi till att vi har en bra kollektivtrafik i alla de större städerna i det här landet försvinner 20 % av vägtrafiken. Det betyder naturligtvis inte att någon har fått det sämre. Om vi dessutom överför en del av de långväga transporterna på vägarna till järnväg genom att bygga ut järnvägsnätet kraftigt, får vi naturligtvis en större minskning, och då minskar trycket på vägarna. Då minskar behovet av underhåll, antalet trafikolyckor och utsläppen, och då håller vägarna bättre. Det blir lättare att komma fram för dem som verkligen behöver vägarna och inte kan klara sina transportbehov på något annat sätt.

Miljöpartiet säger nej till den storskaliga utbyggnaden av vägarna som föreslås i betänkandet och som har föreslagits tidigare i andra betänkanden. Detta snack om traditionella strategiska projekt uppfattar vi som något av det mest sanslösa hittills. Det innebär egentligen att man vill bygga om vägarna till någon slags järnväg. Man vill ha vägar för långväga, tunga och frekventa transporter, dvs. det som järnvägen är bäst på. Det är sådant som leder till stora miljöskador och stora samhällsförluster, och det skall vi inte ha mer av. I stället vill vi utveckla vägnas naturgivna fördelar, dvs. som småskaligt finfördelat trafiknät som når ut till varenda postlåda i landet. Där

finns det mycket att göra i form av bristande underhåll. I dag prioriteras ju de största vägarna.

Jag kan se till mitt eget län, Västernorrland, där man nu vill satsa flera miljarder på den bästa väg som vi har i länet, nämligen E4. Man vill praktiskt taget inte satsa någonting på grusvägnätet, som är uruselt. Det har varit avstängt för tung trafik under långa perioder nyligen.

Det är på de små vägar som verkligen är dåliga som underhållsinsatser skall göras så att vi får ett bra vägnät i hela landet. Vi skall också satsa på järnvägarna för att klara den stora mängden transporter.

Dessutom ställer vi en del andra krav i betänkandet. Vad gäller miljökonsekvensbeskrivningar för större vägprojekt, så bör man studera alternativet att i stället bygga ut järnvägen. Vi anser att betydligt mer pengar behöver satsas på länstrafikanläggningarna. Vi föreslår en satsning på 600 milj.kr. mer än vad regeringen vill satsa. Härutöver vill vi satsa på cykelledarna i landet. Dem vill vi faktiskt bygga ut sex gånger mer än regeringen. Vi tror faktiskt att det skulle vara bra för många städer, inte minst för säkerheten. Dessutom vill vi lägga ned bärighetsprogrammet, dvs. projektet att ytterligare öka lastbilarnas tillåtna längd och vikt. Vi vill göra en anpassning till EG-nivån, dvs. 40 ton och 18 meter. Vi vill också minska vägsaltningen och få bort de dubbtyper som skadar vägarna mest.

Herr talman! Det finns mycket mer att säga om detta, men med tanke på denna sena timme skall jag avsluta mitt anförande med att säga att jag naturligtvis stöder alla reservationer där miljöpartiet finns med. Jag nöjer mig dock med att yrka bifall till reservationerna 2, 15, 19 och 25.

Anf. 165 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Oavsett vad vissa tycker är nog bilarna det viktigaste transportmedlet i vårt land för både person- och godstransporter. Därför är det naturligt att vägarna ägnas alldeles speciell uppmärksamhet. Ett väl fungerande vägsystem är också en förutsättning för att de flesta andra transportmedel skall kunna fullgöra sina uppgifter. Det är också en förutsättning för att vi skall kunna ha den utspridda befolkning och det spridda näringsliv som vi för närvarande har i vårt land.

Under hela 1980-talet har vi haft en ständigt växande trafik. Vi rör oss allt längre räknat per invånare. Rörligheten per dygn och person är i dag 40 km. År 1930 rörde vi oss i genomsnitt bara 3 km/dag. Det är naturligtvis ett mått på den höjda levnadsstandarden.

Den ökande trafikintensiteten har varit särskilt märkbar för vägtrafiken. Trängseln och kapacitetsproblemen har ökat inte minst i storstadsområdena. Under senare år har vägtrafiken ökat med mellan 5 och 6 % per år.

Det står i dag fullständigt klart för de flesta att en bra infrastruktur inom vårt transportväsende är en förutsättning för att vi skall kunna öka tillväxten i vårt land. Då måste vi ha bra vägar som på ett snabbt och effektivt sätt kan ta hand om de person- och godstransporter som vi är beroende av.

Vi måste ha ett planeringssystem för vårt vägnät så att de samhällsekonomiska aspekterna kan tillgodoses på ett optimalt sätt. Det är mot den bakgrunden man skall se den förändring av planeringsprocessen som nu föreslås. För närvarande finns ca 415 000 km gator och vägar. Det allmänna väg-

nätet omfattar omkring 104 300 km. Sveriges geografiska läge och samhällets decentraliserade struktur kräver också ett långt vägnät med hög och jämn standard. Ca 500 mil av landets huvudvägar är nu hårt belastade med över 5 000 fordon per dygn. Här utförs nära två tredjedelar av trafikarbetet på hela huvudvägnätet.

Det högbelastade vägnätet är långt därför att det används gemensamt av människor och företag i stora delar av vårt avlånga land. Mellan en och två miljoner människor färdas varje dag på dessa vägar mellan landets tätorter. På samma vägar går lastbilstransporter för tiotusentals företag.

De här vägarna, vi kan kalla dem gemensamma vägar, bildar också stommen för vårt lands decentraliserade produktions- och inkomstmöjligheter. Eftersom vägar har en mycket lång livslängd och behovet av ett gemensamt vägnät med hög och jämn standard är stort, bör också dessa vägar ägnas alldeles speciell uppmärksamhet i planeringen.

Vägverket har systematiskt utvärderat Sveriges framtida behov av ett gemensamt robust vägnät. Knappt 300 mil huvudvägar borde enligt verket ha motorvägsstandard 10–20 år efter sekelskiftet. Det är vägar som beräknas nyttjas av 15 000–30 000 fordon per dygn. Ytterligare 200 mil väg måste få likvärdig standard för flöden av 5 000–15 000 fordon per dygn. Genom en sådan utbyggnad kan trafiken kanaliseras till dessa stråk. På andra vägar minskar trafiken och trafiksäkerheten ökar. Tillsammans bildar dessa stråk en stomme till gemensam nytta för hela vårt land.

Därför är det riktigt, som regeringen föreslår och som utskottsmajoriteten har anslutit sig till, att ett gemensamt nationellt vägnät särskilt skall pekas ut och ges en särställning i det framtida arbetet med planeringen.

Över huvud taget bör ett systembaserat planeringssystem införas inom vägsektorn. Den i dagens system alltför starka fokuseringen på objekt tar inte på ett tillfredsställande sätt hänsyn till alla samhällsekonomiska aspekter. Den påverkar också prioriteringen på ett ibland icke önskvärt sätt. En väsentlig del i detta sammanhang är att den nuvarande planeringsprocessen enbart lyfter fram de enskilda investeringsobjekten och inte fullständigt tar sikte på vägnätets funktion, standard och servicegrad. Det behövs också ett starkt politiskt inflytande på central nivå för att kunna satsa på det nationella vägnätet, dvs. riksvägarna.

Erfarenheterna från bl.a. de senaste planeringsomgångarna ger också vid handen att samordningen i en del fall har varit bristfällig mellan länen vid prioriteringar av förbindelser som rör flera län. Därför behövs det i ökad omfattning planering för infrastrukturinvesteringar som griper över flera län. På samma sätt behövs en planering på nationell och lokal nivå.

Det är bl.a. mot den här bakgrunden som man skall se förslaget om en förändrad organisation inom vägverket. Vägverket indelas i ett antal vägmyndighetsregioner omfattande flera län. Det innebär inte att länsstyrelsens roll i planeringsprocessen minskar – snarare tvärtom. Ett stort antal motioner har också väckts med förslag om hur dessa regioner skall se ut och var regionorterna skall ligga. Men ett nästan enigt utskott är överens med regeringen om att det bör ankomma på vägverkets styrelse att besluta om antalet regioner och var regionorterna skall finnas.

Härefter, herr talman, skall jag kommentera några reservationer.

Det är inte så som centern säger i sin reservation 1, att om man utpekar ett nationellt viktigt vägnät som ges en särställning, så blir det mindre resurser över för det övriga vägnätet. I stället frigörs det resurser inom det ordinarie anslaget genom att investeringarna i det nationellt viktiga vägnätet i huvudsak tas ur infrastrukturanslaget.

Miljöpartiet och vänstern framför invändningar mot förslaget till förändrad planeringsprocess och ett nationellt vägnät. De påstår att det innebär en storsatsning på ett fåtal stora vägar för att underlätta för främst långväga godstrafik på väg. Huvuddelen av det långväga godset, säger de, skall transporteras med järnväg och därför bör den byggas ut. Visst skall vi göra det. Det infrastrukturanslag som vi redan har fattat beslut om medför ju möjligheter att kraftigt satsa på järnvägsinvesteringar.

Hur såg då godstransportarbetet ut 1990? Totalt fraktades 460 miljoner ton gods varav 390 miljoner ton med lastbil, 55 miljoner ton med järnväg och 15 miljoner ton via sjötransporter. Av järnvägsgodset var 20 miljoner ton Lapplandsmalm. I kombitrafiken fraktades 5 miljoner ton. Av lastbilsgodset fraktades endast 20 miljoner ton på sträckor över 30 mil, dvs. mindre än 5 %. Det är verkligheten. Det gäller i de flesta fall distributionstransporter där det för det mesta inte finns några alternativ.

Reservation nr 4 från moderaterna behandlar nyttoavkastningen av vägobjekt. Detta ser ju bra ut på papperet, men i klartext betyder det att moderaterna vill att Stockholmsregionen skall ha en större andel av väganslagen. Jag kan bara än en gång konstatera att moderaterna inte har någon känsla för det övriga landet. Regional utjämning existerar inte i den moderata sinnevärlden.

När det gäller väganslagen för nästa år är det riktigt att moderaterna vill öka på med ungefär två miljarder. Det kan ni naturligtvis kosta på er, eftersom ni samtidigt vill starta en mycket omfattande nedrustning av hela det svenska socialförsäkringssystemet. Detta, min kära Görel Bohlin, ställer vi socialdemokrater aldrig upp på.

Vi är medvetna om att anslaget till drift och underhåll är klart otillräckligt för att man skall kunna vidmakthålla vägkapitalet. Därför säger vi också i betänkandet att anslaget för drift och underhåll måste räknas upp kraftigt för nästa budgetår.

500 milj.kr. ur infrastrukturanslaget i tillväxtpropositionen skall gå till det lågtrafikerade vägnätet. Jag tycker också att det finns skäl att påpeka att med de ramar som står till förfogande i infrastrukturanslaget kan vi fördubbla väginvesteringarna under 1990-talet.

För centerns del innebär detta en ökning med 860 milj.kr., men dessutom vill ni avsätta ytterligare 1 miljard nästa budgetår i ett tioårsprogram för beläggning av den återstående delen av grusvägnätet. Detta kostar, Elving Andersson, ca 60 miljarder. Centerpartiet vill också öka investeringsramen för järnvägarna under den närmaste tioårsperioden med 40 miljarder. Det rör sig om över 100 miljarder, dvs. 10 miljarder per år. Då måste man naturligtvis ställa sig följande fråga: Varifrån skall centerpartiet ta dessa pengar? Om era förslag skall kunna betraktas seriöst måste ni också ange finansieringsvägar, vilket ni inte har gjort. Vilka andra sektorer skall ni då dra in på? Skall ni dra in kraftigt på bostadsbyggandet eller skall ni ansluta er till vad man i

dagligt tal kallar högeralliansen som förespråkar en kraftig nedrustning av socialförsäkringssystemet? Enbart för att belägga grusvägnätet behöver ni skaka fram 6 miljarder per år.

Miljöpartiets och vänsterns förslag om att man skall minska byggnadsanslagen för nästa budgetår med 1,1 miljard, bekräftar än en gång att varken vänstern eller miljöpartiet tycker om vägar och vägtrafik. Om man t.ex. minskar byggnadsanslaget med tre fjärdedelar så leder det bl.a. till totalstopp för byggande av förbifarter. Det leder inte till bättre miljö i tätorterna, i stället blir miljön sämre även på många mindre orter i vårt land. Det här rimmar illa med ert tal om att ni vill värna om en bättre miljö.

Jag är litet förvånad över att moderaterna fortfarande säger nej till automatisk hastighetsövervakning. Det är bevisat, Görel Bohlin, att automatisk hastighetsövervakning bidrar till ökad trafiksäkerhet. Man har gjort framgångsrika försök både i Västtyskland och Norge.

Jag är också litet förvånad över att ni i centerpartiet fortfarande håller fast vid att ni vill öronmärka medlen till länstrafikanslaget. Jag tror att det är på länsnivå man bäst klarar av att bedöma hur mycket som skall satsas på vägar, järnvägar, terminaler osv.

Jag skulle naturligtvis kunna kommentera ytterligare reservationer, men jag skall avstå från det på grund av den sena timmen.

Jag skall sluta med riksdagsarbetet, så det här är min sista vägdebatt. Jag vill passa på att framföra ett tack till mina meddebattörer för många trevliga och även hårda debatter under årens lopp som jag har haft förmånen att få vara med i. Det har bl.a. gällt transportrådets verksamhet, godstransportstödet, Gotlandsstödet, yrkestrafiken och kanske framför allt vägarna. Vi har väl haft olika uppfattningar om dessa frågor. Men jag tror ändå att vi har haft en gemensam uppfattning, nämligen att vi vill att vårt gamla Sverige skall gå framåt. Vi är dock inte överens om vägarna.

Jag har också upplevt en annan sak under dessa år, nämligen att när vi väl har haft våra debatter och kommit utanför dessa väggar har vi kunnat umgås som goda vänner. Det tycker jag är ett fint mått på hur svensk demokrati fungerar innanför en många gånger mycket tuff yttre fasad. Min förhoppning är naturligtvis att den anda som har präglat trafikutskottet och dess arbete under de år jag har haft förmånen att få tillhöra trafikutskottet sedan 1972, skall prägla utskottet även i fortsättningen.

Herr talman! Jag slutar med att yrka bifall till utskottets hemställan i sin helhet.

Anf. 166 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Olle Östrand påstod att vi tänker dra ned på socialförsäkringssystemet. Det var ett konstigt påstående. På vilket sätt skulle vi göra det? Vi föreslår sjuklön, rehabilitering av sjuka människor och människor som behöver komma tillbaka på arbetsmarknaden, karenserioder samt att man skall se över arbetsskadesystemet. Allt detta har ni gått med på. Nej, snälla Olle Östrand, var god läs på!

Olle Östrand sade vidare att vi när det gäller att satsa pengar på infrastrukturen vill göra det utifrån samhällsekonomiska aspekter – vilket Olle Östrand också anser – och tillväxtaspekter. Det säger också regeringen. Vad

är det för fel med det? Det står i vår reservation nr 4 att man skall satsa pengarna där trafiken finns, och då ger de bäst effekt. Det står ingenting om Stockholmsregionen, Olle Östrand. Det är dock ett av de områden man kan satsa på som ger god effekt. Satsningar på E 3, E 4 och E 6 ger också god effekt. Jag skall nu inte spilla mer tid på att bemöta det som egentligen är litet onödigt att bemöta, eftersom jag tror att Olle Östrand vet att han var ute på svag mark.

Jag skall vända mig till Olle Östrand och tacka för de här åren och för den debatt som vi har fått ha tillsammans. Jag vill tacka för en frisk och hederlig debatt och för hans engagemang och kunnighet. Jag känner inte till skälet till att Olle Östrand lämnar riksdagen. Jag vet dock att han är en stor naturälskare och friluftsmänniska, och jag antar att det kan vara ett av skälen. Mina antaganden på den punkten kanske framgår av den visa som jag nu tänker sjunga (mel. Mors lilla Olle):

Vår Olle Östrand i skogen går
älgar och björnar då akta sig får
studsarn på axeln
oländig terräng
passar nog bättre än mer riksdagsfläng.

Rosor på kinden
så spänstig och grann
varför han slutar nu, vet bara han
kanske ett vägval
där fler argument
talar för stigar
än vägar här jämt.

Med detta önskar jag Olle Östrand lycka till i fortsättningen.
(Applåder)

Anf. 167 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Det finns en hel del att säga om Olle Östrands anförande. Han talade om att det skulle vara bra samhällsekonomi att bygga fler vägar osv. Jag tycker att Olle Östrand borde läsa på om samhällsekonomi litet grand. Vägtrafiken utgör tyvärr en samhällsekonomisk förlust, i synnerhet om man jämför med den konkurrerande järnvägstrafiken. Det rör sig om en förlust på minst 10 miljarder om året. Det kan väl inte vara bra att spå på detta med ytterligare förluster för samhället. Det är minst sagt litet slarvigt uttryckt från Olle Östrands sida.

Vi reser längre sträckor än vi gjorde förr, men vi reser inte mera i tid. Att vi reser längre talar egentligen för att vi borde åka mera med järnväg, eftersom den är bättre vid längre transporter, eller hur?

Olle Östrands anförande präglas av avsaknaden av en medveten trafikpolitisk strategi. Det var bara mer av samma vara. När han kom in på godstransportarbetet gick det helt galet. När Olle Östrand skulle beskriva hur gods-transportarbetet ser ut i landet började han räkna upp godsmängder, inte transportarbete. Han likställer således en transport av ett ton gods på 200

meter med ett ton gods som går 200 mil och säger att det är lika mycket värt. Det är det naturligtvis inte. Jag är medveten om att man från Åkeriförbundet och andra företrädare för särintressen går ut med sådana siffror i syfte att propagera för sitt eget intresse. Jag tycker dock inte att vi skall upprepa dessa siffror i riksdagen, eftersom de är rena desinformationen.

När det gäller godstransportarbetet rör det sig, om jag minns rätt, om toltalt 400 miljarder tonkilometer om året. Av det står det kortväga godset, dvs. distributionstrafiken, lastbilstrafiken m.m. under tio mil, för ungefär 10 %. De långväga lastbilarna, som går över tio mil, står för ungefär 24 %, järnvägen för ungefär lika mycket och resten utgörs av sjöfart. Det är en litet annorlunda bild än den som Olle Östrand gav.

Ja, vi drar ned på väginvesteringarna. Om man gör stora satsningar på kollektivtrafik och järnvägstrafik får man, som jag sade i mitt anförande, ned vägtrafiken med ungefär 25 %. Då behöver man inte bygga en mängd nya kringfartsleder i hela landet. Då kan man spara på det här anslaget. Så enkelt är det.

Anf. 168 ELVING ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Olle Östrand kommenterade några av reservationerna i betänkandet, bl.a. några centerreservationer. Jag skulle mycket kortfattat vilja kommentera det litet.

När det gäller grusvägarna och satsningar på att höja bärigheten och belägga grusvägnätet säger Olle Östrand att om vi skall klara allt detta handlar det totalt om 60 miljarder kronor. Jag betvivlar inte den summan. Vi har dock aldrig krävt att man skall klara det här fullt ut, men vi måste börja någonstans. Att genomföra ett rejält program i den storleksordning vi har föreslagit skulle trots allt åstadkomma oerhört mycket positivt för de sämsta vägarna. Vi föreslår 1 miljard för nästa budgetår, och det räcker nog inte. Men det är oerhört mycket bättre än vad Olle Östrand och socialdemokraterna har lyckats åstadkomma. Den faktiska utvecklingen går bakåt i många län i dag. Driftsanslagen är så dåligt tilltagna att man river upp beläggning på belagda vägar och gör om dem till grusvägar för att på så sätt få lägre underhållskostnader. Även om vår miljard inte räcker till för att fylla behovet är det oerhört mycket mer än vad Olle Östrand och socialdemokraterna åstadkommer.

Jag tycker det är litet tråkigt att i varje diskussion mötas av frågan: Var skall ni ta pengarna till era satsningar? Det är tråkigt därför att det visar att den som ställer frågan är oerhört dåligt påläst. Vi har redovisat ett fullständigt budgetalternativ med intäkter och utgifter i vår stora ekonomiskpolitiska partimotion från januari. Den har sedan i viss omfattning justerats i samband med motioner med anledning av tilläggspropositionen. Från vårt håll gör vi en annan prioritering än socialdemokraterna. Men det är både redovisat och finansierat.

Låt mig avslutningsvis säga: Min sångröst, eller snarare brist på sångröst, gör att jag inte kan vända mig till Olle Östrand på samma sätt som Görel Bohlin gjorde på ett förtjänstfullt sätt. Men jag vill ändå rikta ett tack till Olle Östrand.

Jag har för egen del inte haft förmånen att verka mer än den senaste man-

datperioden i just trafikutskottet och har därför inte jobbat ihop med Olle Östrand mer än under dessa år. Men jag har under dem lärt mig att Olle Östrands arbete med framför allt de vägpolitiska frågorna präglas av både kunighet och ett starkt engagemang.

Jag vill också understryka vad Olle Östrand själv sade, att vi har ett i hela utskottskretsen gott kamratskap. Även om vi har friska och hårda debatter emellanåt försämrar inte detta det goda kamratskapet. Detta beror inte minst på Olle Östrands sätt att uppträda att vi behåller detta fina kamratskap i utskottskretsen. Jag vill tacka Olle Östrand för det.

Anf. 169 OLLE ÖSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag skall erkänna en sak nu, Görel Bohlin. Jag är övertygad om att vi inom en inte alltför avlägsen framtid kommer att i mycket stor utsträckning finansiera våra vägar med drivmedelsavgifter. Jag är också övertygad om att vi i mycket större utsträckning än i dag kommer att lånefinansiera vägarna.

Jag brukar säga så här: Det är åt helsike att låna för att höja barnbidragen, men jag kan inte se något fel i att låna pengar till väginvesteringar precis på samma sätt som man lånar pengar för andra investeringar.

Jag har naturligtvis svårt att dra i gång en hård replikomgång efter den fina och hjärteknipande visa som Görel Bohlin sjöng för mig. Det är riktigt, Görel Bohlin, att jag tycker om bra vägar. Det är min förhoppning att när vi skriver år 2000 kommer vi att ha ännu bättre vägar i vårt land till gagn för vår tillväxt.

Jag skall erkänna att jag också är väldigt förtjust i att promenera på stigar och lyssna på fågelsång och kanske göra litet annat också. Det kommer jag kanske att i större utsträckning göra nu när jag lämnar det här jobbet.

Tack skall ni ha.

Anf. 170 ELVING ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker det var bra att Olle Östrand sade att det kan vara klokt att emellanåt låna till viktiga investeringar. Synd bara att han inte delgett sina partikamrater i utskottet den uppfattningen tidigare.

Anf. 171 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! I trafikutskottets betänkande 26 behandlas vägverkets framtida organisation. Jag har tillsammans med några partikamrater i en motion framfört betänkligheter inför den föreslagna organisationen. Vi är tveksamma till de ekonomiska fördelarna den nya regionindelningen skulle innebära. Vi tror på att samarbetet mellan landets olika vägmyndigheter kan förbättras och förbilligas redan i den organisation som vi har för närvarande. Tyvärr delar inte utskottet denna vår övertygelse.

I betänkandet slås fast att vägverkets huvudkontor även i den nya organisationen skall vara lokaliserat till Borlänge. Det är jag tacksam för.

Däremot överläts till vägverkets styrelse att avgöra var de föreslagna regionkontoren skall placeras.

Den mellersta regionen – dit Kopparbergs län hör – får enligt vägverkets förslag regionkontoret placerat i Sundsvall. Om det skulle bli det slutgiltiga

beslutet innebär det att Borlänge genom den nya organisationen i sin helhet förlorar 300 arbetstillfällen. Borlänge är både i dag och tidigare år hårt drabbat av strukturförändringar framför allt inom våra basindustrier. När vägverket, banverket och trafiksäkerhetsverket utlokaliseras till Borlänge var det av regionalpolitiska hänsyn.

Jag kan därför inte förstå varför vägverket nu kan föreslå att en regionalpolitisk satsning skall dras tillbaka för att byggas upp någon annanstans, nämligen i Sundsvall. Om det blir en organisation med ny regionindelning skall naturligtvis mellersta regionkontoret placeras i Falun-Borlänge-regionen.

Flera frågor dyker upp. Man frågar – för det första: Är den nya vägverksorganisationen ekonomiskt försvarbar? Kan vägverket spara de åtrådda 300–400 miljonerna på detta sätt? För det andra: Är det rätt mot en kommun som satsat stora pengar och mycken möda och omtanke på att ta emot ett helt verk, försett de anställda med bostäder, barnomsorg, sysselsättning för medföljande make/maka m.m. – att nu fråntas detta verk? Jag tycker inte att det känns riktigt hederligt.

Vid högskolan Falun/Borlänge håller vi som bäst på att bygga upp ett transporttekniskt centrum. I detta centrum är vägverket i sin nuvarande skepnad en av kuggarna. Visst! Nog klarar vi av att gå vidare ändå, men både de praktiska och teoretiska förutsättningarna för forskning och utveckling försvagas. De satsningar som gjorts av olika intressenter har gjorts med vägverket i åtanke.

Jag frågar mig: Vet den vänstra handen inom våra byråkratier vad den andra sysslar med?

Herr talman! Jag har inte för avsikt att upprepa mina motionskrav i ett yrkande här i kammaren. Däremot har jag en förhoppning om att vägverkets styrelse verkligen sätter sig in i konsekvenserna av den föreslagna omorganisationen innan den fattar definitiva beslut. I både tillväxtpropositionen och utskottsbetänkandet står att vägverkets styrelse vid en förnyad bedömning skall göra både regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska överväganden.

Eftersom Olle Östrand är ledamot av vägverkets styrelse och dessutom utskottets talesman här i kammaren är jag övertygad om att vägverkets organisation kommer att bli grundligt bearbetad och behandlad på vägverkets styrelsesammanträden framöver.

Herr talman! Jag är inte ledamot i trafikutskottet, men vill ändå passa på tillfället att önska Olle Östrand lycka till i hans fortsatta partiarbete och politiska arbete efter denna riksdagsperiod.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 30 maj.)

20 § Bordläggning

Prot. 1990/91:121
29 maj 1991

Anmälades och bordlades

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1990/91:SfU13 Invandring m.m.

1990/91:SfU14 Flyktingpolitiken m.m.

Socialutskottets betänkande

1990/91:SoU19 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet

1991/92

21 § Kammaren åtskildes kl. 22.34.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 9 § anf. 20 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 46 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. beslutet om samlad votering kl.

15.02,

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 13 § anf. 106 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.53,

av talmannen därefter t.o.m. 18 § anf. 153 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Onsdagen den 29 maj

1 § Ny riksdagsledamot m.m.	1
Talmannen	
2 § Justering av protokoll	1
3 § Hänvisning av ärende till utskott.	1
4 § Förnyad bordläggning.	2
5 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	2
Justitieutskottets betänkande JuU35	
Beslut	2
6 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	2
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU17	
Beslut	2
7 § Tilläggsbudget II.	2
Trafikutskottets betänkande TU32	
Beslut	3
8 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	3
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU25	
Beslut	3
Meddelande om samlad votering	3
9 § Näringspolitik.	3
Näringsutskottets betänkande NU35	
Debatt	
Per Westerberg (m)	
Hadar Cars (fp)	
Per-Ola Eriksson (c)	
Rolf L Nilson (v)	
Talmannen (om debattreglerna)	
Lars Norberg (mp)	
Åke Wictorsson (s)	
Krister Skånberg (mp)	
Lena Öhrsvik (s)	
Karin Wegestål (s)	
<i>Beslut fattades efter 10 §</i>	
10 § Statliga företag	47
Näringsutskottets betänkande NU38	
Debatt	
Per Westerberg (m)	
Hadar Cars (fp)	
Kjell Ericsson (c)	
Rolf L Nilson (v)	
Lars Norberg (mp)	

Rune Jonsson (s)	
Bengt Hurtig (v)	
Sten-Ove Sundström (s)	
Per-Ola Eriksson (c)	
Krister Skånberg (mp)	
Andre vice talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)	
Sonia Karlsson (s)	
Beslut	77
Näringsutskottets betänkande NU35	
Näringsutskottets betänkande NU38	
Beslut om samlad votering	80
11 § Kollektiv sakförsäkring	80
Näringsutskottets betänkande NU31	
Debatt	
Karin Falkmer (m)	
Hadar Cars (fp)	
Roland Larsson (c)	
Lars Norberg (mp)	
Leif Marklund (s)	
<i>Beslut fattades efter 13 §</i>	
12 § Export av alkoholdrycker och tobaksvaror	89
Näringsutskottets betänkande NU47	
Debatt	
Isa Halvarsson (fp)	
Roland Larsson (c)	
Lars Norberg (mp)	
Sven-Åke Nygårds (s)	
<i>Beslut fattades efter 13 §</i>	
13 § Ny folkbokföringslag	97
Skatteutskottets betänkande SkU28	
Debatt	
Knut Wachtmeister (m)	
Martin Olsson (c)	
Lars Bäckström (v)	
Kjell Dahlström (mp)	
Marianne Andersson i Gislaved (s)	
Hugo Hegeland (m)	
Beslut	111
Näringsutskottets betänkande NU31	
Näringsutskottets betänkande NU47	
Skatteutskottets betänkande SkU28	
Beslut om uppskjuten votering	112
14 § Särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister, m.m.	113
Skatteutskottets betänkande SkU33	
Debatt	
Knut Wachtmeister (m)	
Kjell Johansson (fp)	

	Martin Olsson (c)	
	Lars Bäckström (v)	
	Torsten Karlsson (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 30 maj</i>	
15 §	Säkerhetspolisen	117
	Justitieutskottets betänkande JuU31	
	<i>Beslut skulle fattas den 30 maj</i>	
	Ajournering	118
	Återupptagna förhandlingar	118
16 §	Narkotikabrottslighet	118
	Justitieutskottets betänkande JuU32	
	Debatt	
	Jerry Martinger (m)	
	Lars Sundin (fp)	
	Anders Svärd (c)	
	Ulla-Britt Åbark (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 30 maj</i>	
17 §	Ingripande av polis	129
	Justitieutskottets betänkande JuU36	
	Debatt	
	Britta Bjelle (fp)	
	Göran Ericsson (m)	
	Ingbritt Irhammar (c)	
	Lars-Erik Lövdén (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 30 maj</i>	
18 §	Järnvägstrafik	140
	Trafikutskottets betänkande TU25	
	Debatt	
	Rolf Clarkson (m)	
	Hugo Bergdahl (fp)	
	Rune Thorén (c)	
	Viola Claesson (v)	
	Roy Ottosson (mp)	
	Rune Johansson (s)	
	Evert Svensson (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 30 maj</i>	
19 §	Vägväsende m.m.	151
	Trafikutskottets betänkande TU26	
	Debatt	
	Görel Bohlin (m)	
	Kenth Skårvik (fp)	
	Elving Andersson (c)	
	Viola Claesson (v)	
	Roy Ottosson (mp)	
	Olle Östrand (s)	
	Inger Hestvik (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 30 maj</i>	
20 §	Bordläggning	169